Et Eventyr.

Beretningen om Zachris Topelius

Förord til den elektroniske udgave

Denne danske oversettelse af **Laurits Christan Nielsen** (1871-1930) fra **Selma Lagerlöfs** (1858-1940) biografi ***Zachris Topelius. Utveckling och mognad*** er digitalisert i september 2009 af Google Books fra University of California og tilpasset for Projekt Runeberg i april 2015 af Ralph E.

ET EVENTYRSELMA LAGERLÖF

GÖSTA BERLINGS SAGA. Fortællinger fra det

gamle Virmland. (1892). 9. Udgave. 1920. USYNLIGE LÆNKER. Fortellinger. (1894).

3. Udgave. 1920.

ANTIKRISTENS MIRAKLER. Roman. (1897).

4. Udgave. 1918.

LEGENDER OG FORTÆLLINGER. (Første

Samling). 1899. EN HERREGAARDSHISTORIE. Illustreret af G. Paulli. (1899). 3. Oplag. 1903. 5. Udgave (uden Illustr.). 1918. JERUSALEM. I. I Dalarna. — II. I det bellige

Und. (1901—1902). 7. Udgave. 1918. EN SAGA OM EN SAGA. 1903. KRISTUSLEGENDER. (1904). 7. Udgave. 1917. HR. ARNES PENGE. Illustr, af Albert Edelfelt. (1904). 2. Udgave (uden Illustr.). 1920. DRONNINGER I KONGSHELLE og andre Fortellinger. 1905. LILLE NIELS HOLGERSENS VIDUNDERLIGE REJSE med Vildgæssene. En Bog om Sverige. 1.(1906). 2. Oplag 1908. — II. 1907 — III. 1908.

--Samlet Udgave. Med Pennetegninger, udførte af Oscar Bojesen. (1910). 4. Oplag. 1916.

LEGENDER OG FORTÆLLINGER. Ny Sam-Iing. 1908.

LEGENDER OG FORTÆLLINGER. Samlet

Udgave. (1910). 4. Udgave. 1918. LEGENDER OG FORTÆLLINGER i Udvalg. 1911.

KVINDENS STEMMERET. Tale ved Stemme-

ret8kongre8sen i Stockholm Juni 1911. LILJECRONAS HJEM. (1911). 9. Opfag. 1920. KØRESVENDEN. (1912). 4. Oplag. 1920. KEJSEREN AF PORTUGAL1EN. (1914). 6. Oplag. 1920.

TROLDE OG MENNESKER. (1915). 4. Oplag. 1916.

NIELS HOLGERSENS MÆRKELIGE R^JSE GENNEM SVERRIG. Sterkt forkortet ved Henrik Madsen. Illustreret «f Louis Mo* 1918. BANDLYST. (1918). 10. Tusinde. 1920.SELMA LAGERLÖF

ET EVENTYR

BERETNINGEN OM ZACHRIS TOPELIUS

GYLDENDALSKE BOGHANDEL • NORDISK FORLAG - KJØBENHAVN - KRISTIANIA BERLIN LONDON - MDCCCCXXDIGTENE ER OVERSAT AF L. C. NIELSEN

•.OPIAG)ooo EKSEMPLARER

OYLDBNDALS PORLAOSTRYKKERI KJØBENHAVNINDHOLD

Side

FORTALE

For to Aar siden blev jeg af Svenska Akade-mien, der vilde fejre Hundredaarsdagen for Za-chris Topelius' Fødsel, beæret med det Hverv at give en kortfattet Skildring af hans Liv og hans Gerning. Under Arbejdet herpaa kom jeg imidlertid til at stifte indgaaende Bekendtskab med Professor Valfrid Vasenius' med største Omhu og Kærlighed forfattede Topeliusbiografi og blev overrasket ved dens Rigdom paa malende Detailler, ved de mange Indblik den gav i Finlands Historie, for ikke at tale om, hvilket paalideligt og mangesidigt Bekendtskab man ved

den gjorde med Digteren selv.

Det syntes mig dog næsten umuligt, at en Biografi, som allerede nu, inden den har bragt sin Helt længer end til hans 36 Aar, udgør tre tykke Dele, nogensinde skulde kunne blive den store Almenheds Ejendom i den Grad, den fortjente, og derfor opstod den Tanke naturlig hos mig af

Et Eventyr 1

Idet foreliggende Materiale at udarbejde en mere kortfattet og mere populært holdt Skildring af Za4bris TripjéßuS; ça jeg maa tilføje, at Professor Vaserjius keiider. denne Plan og med sædvanlig • Efek^a^rifighcd 'har givet den sin Tilslutning.

Imidlertid maa jeg advare mine Læsere imod

1 dette mit Arbejde kun at se et Uddrag af Vasenius' Biografi. Dels har jeg med Taknemlighed benyttet nogle enkelte andre Kilder som Eliel Vests Levnedsskildring og Afhandlinger om Topelius' Forfatterskab i Jubilæumsudgaven af 1918 og i Finsk Tidskrift, dels har jeg ikke ganske kunnet afholde mig fra at drage mine egne Slutninger og fremstille Begivenhedernes indbyrdes Sammenhæng paa en Maade, som min samvittighedsfulde Forgænger sikkert ikke vil bære Skylden for. Især mener jeg at maatte fremhæve, at eventuelle Kritikere maa drage mig alene til Ansvar for alt hvad jeg fortæller om Oprindelsen til Fältskärns berättelser.

Endnu en Hjælper har jeg haft at ty til ved Udarbejdelsen af denne Bog, nemlig den gamle Digter selv. Der er sikkert ingen, som vil have noget at indvende imod, at jeg har laant mange af hans lyriske Smaadigte for at støtte min Fremstilling og belyse Skildringen, men jeg har desuden paa en højst utilladelig Maade indflettet

2nogle af hans bedste Prosastykker i min Text. Saaledes vil den kyndige Læser straks opdage, at Indledningen til Bogens første Kapitel er laant fra Eventyret „Björken och Stjärnan", og at det historiske Overblik, der pryder Kapitlet Zachris To-lius den ældre, næsten ordret staar at læse i ‚ødemarkens Vår". Skildringen af den gamle Hytte paa Alörn hører hjemme i et af Topelius* Eventyr, og det gør ogsaa Historien om Elias Lönnrots Ungdom og vanskelige Studieaar, hvorimod de kulturhistoriske Oplysninger, der gives i Kapitlet Lyrik, er hentet fra Novellen „Vincent Vågbry-taren". Og jeg haaber nu, at enhver, der i mindste Maade har erfaret, hvor svært det falder ad anden Vej at give Prøver paa en Forfatters Prosastil, vil tilgive, at de saaledes er smuglet ind i selve Bogen istedenfor at anføres direkte.

Mårbacka, den 27. Oktober 1920.

Selma Lagerlöf.CHRISTOPHER TOPPELIUS

For omtrent to hundrede Aar siden var Nøden stor i Finland. Krigen hærgede viden om, Byer og Landsbyer afbrændtes, Kornmarker trampedes ned, og Mennesker gik til Grunde i Hundrede-tusendvis ved Sværd, Hunger, Landflygtighed og forfærdelige Sygdomme. Man havde ikke andet for Øje end Aske og Blod, Suk og Taarer, Klage og Sorg, og de, der længst holdt Haabet oppe, vidste til sidst ikke mere, hvad der var at haabe paa. Thi Guds Svøbe blev svunget haardt over Landet, og Mindet om den Tid udslettes aldrig.

Da skete det ogsaa under al den Elendighed, at mange Familier blev splittet ad, saa at nogle blev ført bort til Fjendens Land, og andre strejfede om i Skove og Ødemarker eller flygtede langt bort til Sverige, og en Hustru vidste ikke, hvor hendes Mand var eller en Broder, hvor hans Søster var, og en Moder vidste ikke noget om sine Børn, om de var levende eller døde. Da Freden omsider kom, og de, der endnu var i Live, vendte hjem, var der derfor kun faa, som ikke havde nogen af sine kære at savne og begræde. Ligesom vi læser i Eventyret om Ridder Blaaskægs unge

5Kone, at hun sendte sin Søster op i Taarnet, hvorfra man kunde se. langt ud ad Vejen og stadig sptfrgte: »Abh& Mr du nogen komme ?" saaledes sjDurgtç äeß.ene jJen^anden, naar der var tomt i jç^/^t^ri"-Qfe"fmaa/tkke»"hørte noget fra sine kære: „Ser du ingen komme? Ser du endnu ingen komme?" Og for det meste var Svaret: „Nej, ingen, ingen." — Meo undertiden kunde det ske, ligesom i Eventyret om Blaaskæg, at

der langt oppe paa Vejen saas en lille Støvsky; Skyen kom nærmere, og til sidst saa man en Skare Flygtninge, der søgte efter deres Paarørende. Der søgte en Faders og Moders Øjne deres Børn, og fandt de dem efter de mange Aar, saa var der en Glæde, som om Sorgen aldrig havde været, og Hytterne blev hastig bygget op igen, og Markerne bar igen en ny Afgrøde, og der oprandt en ny Tid efter de svundne Sorger.

Under den lange Krig maatte en fattig Dreng fra Uleåborg, Christopher Toppelius, flygte med sin Moder og Søster til en ensom Hytte i Muhos Ødemarker. Her fristede de Livet ved at fange Fisk i en Indsø og sætte Snarer for Skovens Vildt. Men til sidst fandt Fjenden ogsaa Vej derhen. En Flok Kosakker kom til Syne paa Skovvejen, de greb Drengen og red bort med ham for Moderens Øjne.

Kosakkerne tog Drengen med sig til Rusland og solgte ham der til en Bojar, der var en Yndling af Czaren og ejede et Gods i Ingermanland. Her blev han venlig behandlet, lærte endogsaa at spille Klaver, og en Dag, da Czar Peter kom i Besøg

6til hans Herre, blev Drengen kaldt ind og maatte musicere for Selvherskeren.

Men midt i denne Overflod og Medgang kunde Drengen ikke glemme Fader, Moder og Fædreland. Det var med ham som med de fangne Jøder i Babylon, som hængte deres Harper i Piletræerne og ikke kunde synge, ikke spille, ikke danse i det fremmede Land.

Da han saa hørte et Rygte om, at der var Fred i Finland, og at alle, der kunde og vilde, frit kunde vende hjem, blev hans Længsel ham for overvældende, og en Dag, da han gik til Skole med ABC'en under Armen, sneg han sig i Steden for ind i en stor Skov og holdt sig skjult der, til det blev Aften. Da Natten kom, gav han sig paa Vandring i den Retning, hvor han havde set Solen gaa ned i Augustaftenerne. Og paa denne Maade, vandrende om Natten og i Skjul om Dagén, naaede han en Købstad i det sydlige Finland. Her laa en Skude sejlklar til at gaa til Stockholm, og Skipperen tog Flygtningen med ombord.

Men da Drengen steg i Land paa Skibsbroen i Stockholm, stod der nogle Kvinder og skyllede Tøj. En af dem saa nøje paa den nyankomne og spurgte paa Finsk: „Hvor hører du hjemme?"

„I Uleåborg," svarede Drengen.

„Da er du min Søn, Christopher," sagde Kvinden.

Og det var virkelig Drengens Moder, der ligesom saa mange andre var flygtet til Hovedstaden og ernærede sig der med at vaske og gøre rent for fremmede Folk.

7Men da Moder og Søn paa denne Maade havde fundet hinanden, vendte de atter hjem til Uleå-borg i Finland. Der overtog Sønnen sin Faders Ejendom i Limingogade og generhvervede de Agre og Enge udenfor Byen, som forhen havde tilhørt hans Slægt. Han blev Skriver paa Toldkontoret, gav sig ogsaa noget af med Musik og Malning. I den Fredens Tid, som nu var kommet, henrandt hans Liv i nogenlunde Velstand, og han efterlod sig ved sin Bortgang et agtet og æret Navn,MICHAEL TOPPELIUS

Henved hundrede Aar efter den Tid, da Christopher Toppelius var blevet ført i russisk Fangenskab, opstod der paa ny Krig mellem Sverige og Rusland, og paa ny fulgtes den af Nød og Ulykker, Hunger, Pest og bråt Død, selv blandt dem, der ikke tog Del i Kampen.

I Uleåborg, i Familiens Hus i Limingogade, boede dengang Michael Toppelius, en munter, venlig, arbejdsom og gudfrygtig gammel Mand, der ernærede sig ved at male religiøse Billeder og i sin Manddoms Dage havde smykket mange af Landets Kirker med fromme og opbyggelige Malerier. Da Krigen brød ud, var han allerede saa gammel, at han ikke magtede at forsørge sig med sit Arbejde, men var meget fattig. Hidtil havde han dog set Fremtiden i Møde uden altfor stor Bekymring, da han havde mange gode og velbegavede Børn, der ingenlunde vilde lade ham lide Nød, naar de blot kom saa vidt, at de var i Stand til at hjælpe ham.

Størst Haab satte han til sin ældste Søn, Johan Gabriel, der allerede var Kapellan i Ilmola i det sydlige österbotten. Ganske vist var han gift og havde fire Børn, var ogsaa noget sygelig, men Fa-

9deren haabede, at han snart skulde sidde som en velstaaende Mand i en stor Provstegaard og ikke blot selv have sine gode Dage, men ogsaa være i Stand til at række sin Fader og sine Søskende en hjælpende Haand.

To Sønner til, Zacharias og Gustaf, var gaaet den studerende Vej. De laa begge to ved et svensk Universitet for at studere til Læge. Ingen af dem var endnu færdig, men de var saa vidt, at de kunde sørge for sig selv. I den allersidste Tid var de endog begyndt at sende deres Fader lidt Hjælp.

Hjemme havde Michael Toppelius endnu en Søn og fire Døtre. Sønnen var svagsindet og udygtig, men Døtrene var kloge og foretagsomme og havde aabnet en lille Handel for derved at holde den værste Nød fra Døren.

Krigen havde ikke varet længe, før Michael Toppelius spurgte daarligt Nyt fra sin ældste Søn. I Kauhajoki Sogn, der laa tæt ved Ilmola, var en russisk Transport blevet plyndret af en Flok Bønder. For at straffe dette Overgreb blev der sendt en Trup Kosakker til Kauhajoki, og de brændte og plyndrede ikke mindre end tredive Gaarde. I Knuuttila Gaard, som tilhørte Johan Gabriels Svoger, blev denne midt om Natten dræbt ved Skud og Bajonetstik. Hans Karl blev skudt ned paa Stedet, hans Svigerfader pisket, bundet og bortført som Fange, hans Hustru maatte flygte ind i Skovene med sine Børn. Og paa samme Maade var der gaaet til Værks i alle de ødelagte Gaarde.

Da disse Efterretninger naaede Ilmola, drog Johan Gabriel med sine Sognefolk de stakkels

ioFlygtninge til Hjælp. De blev bragt til Ilmola, hvor Beboerne optog dem i deres Hjem, hver efter sin Evne. Johan Gabriel modtog sin Svigerinde, hendes Børn og Forældre, og de fortalte saadanne Ting, at Pennen vægrer sig ved at nedskrive dem.

Johan Gabriel selv var hverken saaret eller paa anden Maade ramt, men hans Sygdom, som var en.ondartet Brystlidelse, forværredes af den uhyggelige Tildragelse og den bestandige Ængstelse, hvori han nu levede.

Af Frygt for den fremtrængende Fjende nødtes han en Tid efter Ulykken i Kauhajoki til at forlade sin Præstegaard og flygte ud til en Hytte i Skoven. Der lod Russerne ham i Fred, men i Stedet for fandt Sygdom, Dysenteri, som i de Tider gerne kom i Følge med Krigshærene, Vej til hans Fristed og berøvede ham hans tre smaa Døtre, saa han kun beholdt et eneste Barn tilbage, en Søn, der hed Frans Michael.

Efter dette opgav han at kæmpe imod Døden, og i September Maaned 1808, fjorten Dage efter at hans tre smaa Døtre var faldet som Blomster for Leen, gik han bort fra denne Verdens Elendighed.

Saaledes mistede den gamle i Uleåborg ved Krigen den, han havde set hen til som sin Alderdoms bedste Støtte.

Paa denne Tid havde han ogsaa kun ringe Haab om nogensinde at faa de to Sønner hjem, som studerede i Sverige. De var nu begge to med i Krigen. Zachris var blevet Læge ved Skærgaards-

11I

flaaden, der i Sommeren og Efteraaret 1809 gjorde flere Forsøg paa at landsætte Tropper i Finland. Gustaf gjorde Tjeneste paa Korvetten „Camilla", der skulde konvojere Handelsskibe mellem Stockholm og Goteborg og beskytte dem imod danske Kapere.

Ogsaa i den gamles nærmeste Omgivelser saa Forholdene stadig mørkere ud. I Uleåborg hørte man ikke tale om andet end Indkvartering og Udskrivning. Sammen med al Krigens almindelige Nød opstod ogsaa Dyrtid. De, som havde noget i Forvejen blev hurtig rige, men den fattige blev mere forarmet end nogensinde. Uærligheden tog til med Nøden. Hegn solgtes til Brændsel, og hvem der ejede en Hest, maatte holde den skjult, for at den ikke skulde blive stjaalet.

langt hen paa Efteraaret 1808 blev det Skib, hvor Zachris gjorde Tjeneste, siddende fast i Isen i Stockholms Skærgaard; ombord kunde man ikke beskytte sig imod Kulden, og da den unge Læge , omsider kom i Land, var han livsfarlig syg. Korvetten „Camilla" frøs ogsaa inde, men det var nede i Øresund. Efter mange Eventyr ståk Chefen Ild paa Fartøjet, for at det ikke skulde falde i Fjendens Hænder, men hele „Camillas" Besætning kom i dansk Fangenskab.

Omtrent samtidig med, at disse Ulykker ramte Sønnerne, faldt hele Finland i Russernes Hænder, og Forbindelsen

med Sverige blev afbrudt. Intet Nyt derfra naaede Uleåborg, og i hele Aaret 1809 blev Zachris og Gustaf begrædt som døde af deres Fader og Søskende. Først i Januar 1810 fikMichael Toppelius at vide, at de lykkelig var undsluppet alle Farer og var i god Behold i Stockholm. Et Par Maaneder i Forvejen havde han hørt Freden fofkynde fra Prædikestolen. Nu skulde man altsaa tro, at den gamle var glad og lykkelig i Forvisningen om, at Sorgens og Hjemsøgelser Tider var forbi.

Men nu er at bemærke, at dette var den Fredsslutning, som gjorde ham og alle Finner til russiske Undersaatter. Hvor glad han end blev over, at Sønnerne var i Live, maatte han dog med Uro tænke paa, at disse to, der opholdt sig i Sverige, nu var i et fremmed Land. Han kunde ingenlunde være sikker paa, at de vilde vende tilbage til Finland og give sig ind under russisk Herredømme.

Den ene Maaned gik ogsaa efter den anden uden noget Tegn til, at de agtede at vende hjem. De undskyldte sig med, at de ikke godt kunde komme, før de var færdige med deres Lægeeksamen, og dermed maatte Faderen slaa sig til Taals, skønt det stod ham klart, at jo længere de tøvede, desto sværere vilde det falde dem at forlade Sverige, som de skyldte deres Uddannelse, og hvor en lys Fremtid ventede dem.

Maanederne blev til Aar. Den gamles Hoved sænkede sig mod Graven, men endnu saa han ikke noget til Sønnerne. Nu var det ham, der trængte til at sende Spejdere ud og spørge: Ser du ikke nogen komme ? Ser du endnu ingen, ingen komme ?

Men i Efteraaret 1811 kom virkelig den ældste Søn, Zachris, tilbage til Finland. Han var allerede

13bekendt i Stockholm som en dygtig og heldig Læge. Han kunde vente sig en stor Fremtid og en stor Virksomhed i Sverige, men Fædrelandet drog ham, og da Embedet som Stadslæge i Ny-karleby blev ham tilbudt, tog han imod Tilbudet.

Dette var en stor Glæde for Faderen, men maaske var det dog en Skuffelse, at Zachris nedsatte sig i Nykarleby med tredive Mils Rejse for hvem der vilde besøge ham fra Uleåborg. Den gamle vilde sikkert gerne have set en Søn som Herre i det gamle Hus i Limingogade og Huset rejst af dets Forfald.

Men det var der kun ringe Haab om, thi han turde knap haabe, at den anden Søn, Gustaf, skulde vende tilbage. Zachris var en Mand af en mere ligetil og alvorlig Karakter; han havde ingen anden Ærgerrighed end at gøre Gavn. Han kunde trives overalt, hvor han vidste, at man havde Brug for ham.

Gustaf var en anden Slags Menneske. Han var ogsaa en dygtig Læge, men han var paa samme Tid en munter Selskabsmand, som var søgt og afholdt hvor han kom. Han var ikke tungsindig som mange Finner, men holdt af det festlige og straalende.

„Han bliver i Sverige," sagde alle Mennesker til den gamle Fader, „der passer han bedst."

Men Aar 1815 blev Gustaf ansat som Stadslæge i Uleåborg, og saa vendte ogsaa han tilbage til Finland.

Thi disse to Brødre havde det paa samme Maade som deres Farfar, Christopher, der fra

14de gode Kaar i Fangenskabet i Rusland søgte tilbage til sit ødelagte Hjem. Heller ikke de havde kunnet overvinde Længslen efter deres Fædreland; netop i Fattigdom og Ulykke drog det dem mere uimodstaaeligt end nogensinde.ZACHRIS TOPELIUS DEN ÆLDRE

Var brændte Gaarde, hærgede Kornmarker, ødelagt Ejendom, ihjelslaaede, pinte eller i Fangenskab og Trældom bortslæbte Mennesker, ja, var selve de politiske Ulykker, som Tabet af Landsdele, forarmede Provinser og almindelig Udmattelse, var de de eneste Følger af en lang og ødelæggende Krig, da var Synet heraf langtfra det mest trøstesløse, der møder Menneskenes Øjne i denne Verdens Broderkrige. Disse Boliger kan igen opbygges, disse Marker kan igen tilsaas, disse Indbyggere kan igen vokse op ifølge Naturens vise Orden, som efter store Ødelæggelser fordobler Frugtbarheden. Selv Riger kan efterhaanden rejse sig af deres Vanmagt og tabte Landsdele erstattes ved øget Kultur indenfor Rigets egne Grænser. Men den bitreste af alle Ulykker og den, der fylder Betragteren med den dybeste Sorg, det er Synet af den store moralske Fordærvelse, der i Reglen følger den

hærgende Krig.

Det er ganske vist sandt, at den Nød, der herskede i Finland efter Fredsslutningen 1809, ikke kunde sammenlignes med Elendigheden under „den store Ufred",*) der mødte Christopher Top-

*) Den store nordiske Krig 1700—1720.

16pelius ved hans Hjemkomst fra Rusland. Hverken Byer eller Landsbyer var brændt, Handelsskibene var ikke røvet af Kapere, Markerne laa ikke udyrkede hen og overgroet med snyltende Træer fra Skoven. Kosakkerne havde ikke bortført alt Kvæget, og det havde ikke været nødvendigt at sænke Kirkeklokkerne ned paa Bunden af Søen for at hindre, at Fjenden lagde Beslag paa dem. Indbyggerne havde ikke forladt Landet med deres værdifuldeste Ejendele, Borgerne levede endnu i Byerne og Bønder og Præster paa Landet. Røvere laa ikke paa Lur i Skovenes Tykning, og forarmede Flygtninge drog ikke om paa Vejene og søgte efter deres ødelagte Hjem. Men Landet havde ingenlunde undgaaet alle Krigens sædvanlige Følger: Usædelighed, Lovløshed, Nydelsessyge og det usalige Begær efter at høste letvunden Fordel ved ringe Arbejde.

Naar man endvidere betænker den Omvæltning i alle Landets Forhold, som Adskillelsen fra Sverige maatte medføre, saa kan man nok sige, at Landet aldrig før havde trængt saa meget til karakterfaste, uegennyttige og dygtige Mænd, der kunde dæmme op for Sædernes Forvildelse og støtte Folket med den faste Ijaand, som krævedes under Omvæltningen. Foretagsomme og vidtskuende maatte disse Mænd ogsaa være, thi nu gjaldt det ikke alene om at blive ved det gamle, men om at bringe Landet fremad paa alle Omraader. Det gjaldt om, hvorvidt Finland skulde synke ned til at blive et Guvernement som alle andre i et stillestaaende Rusland, eller om Fin-

Et Eventyr 2

17nerne vedblivende skulde regnes med blandt det fremskridtssindede Vesterlands frie Folk.

Og lykkelige maa Finnerne prise sig, at deres haardt hjemsøgte, til sig selv overladte Land i denne Tid aldrig savnede Mænd med fremragende Egenskaber, som hver paa sit Sted overtog Førerskabet. Snart var det en Universitetsprofessor, snart en Præst, snart en Læge, snart en jævn Bonde, der stillede sig i Spidsen og satte Fart i Genrejsningsarbejdet. Det ser ud, som om disse den ny Tids Mænd var at finde alle Vegne som et Broderskab, der var udbredt over hele Landet.

Vi skal nu stifte Bekendtskab med en af denne Skare.

Tæt ved den kønne lille Købstad Nykarleby i det sydlige österbotten laa en lille Gaard, der hed Kuddnäs. Der lever maaske endnu en og anden, der husker den hyggelige Enetagesbygning, som den saa ud i gamle Dage, med de hvide Mure, Mansardtaget og den lille ejendommelige Frontespis lige over Tagets Kant. Rundtom Hovedbygningen var der en Have med Blomsterbede, Jordbærland, Urtebede og en Mængde Stikkelsbærbuske. Paa den «anden Side af Haven laa en Lund med høje Aspetræer, nedenfor Gaarden slyngede der sig en blank Elv, og en statelig Allé førte op til Nykarlebyvejen.

Derimod kan man ikke forlange, at nogen nu kan have en levende Erindring om det Liv og den Bevægelse, som for hundrede Aar siden herskede pa? dette Sted. Det tilhørte fra Aaret 1813 den fra

18Sverige hjemvendte Læge Zachris Topelius, der i Løbet af kort Tid var blevet bekendt over hele Finland for sin store Dygtighed og havde skabt sig en betydelig Praksis. Den ene Vogn efter den anden kom kørende op til Gaarden med syge, ofte langvejsfra. Folk, der vilde hente Doktor, ventede paa Gaardspladsen med deres Kærrer, Patienter, som trængte til Behandling i længere Tid og havde indkvarteret sig i Karlekammeret paa Kuddnäs eller i de omliggende Gaarde, kom gaaende op til Doktoren for at blive behandlet.

Det var dog ikke alene syge og trængende, der færdedes paa Kuddnäs. Den berømte Læge var tillige en ivrig Fædrelandsven, der ønskede at gøre sin Ejendom til en Mønstergaard, som kunde tjene til et godt Eksempel for hele Egnen. Hos ham saa man Arbejdere, beskæftiget med store Haveanlæg; Tømmermænd istandsatte Udhusene og byggede dem større; ved en Bæk, der Foraar og Efteraar var vandrig og strid, blev der anlagt Smedje og

Mølle, ude paa Markerne prøvede man ny Arbejdsmetoder og ny Landbrugsredska-ber.

Altid saa man ny Ansigter paa den lille Gaard.

Snart kom en Bonde for at tage en eller anden

af Doktorens ny Indretninger i Øjesyn, snart en

fornem Rejsende, der havde besøgt Nykarleby og

ikke vilde drage videre, før han havde set de

mærkelige Anlæg paa Kuddnäs og takket Ejeren

for hans patriotiske Arbejde. Snart kom den

gamle Kirkemaler fra Uleåborg, som var vaagnet

til nyt Liv efter Sønnernes Hjemkomst, kørende

2*

l9med alle sine Malerredskaber og indrettede sig i det sydlige Gavlværelse for at blive der Maaneder igennem. Snart saa man her den afdøde Ilmola-kapellan Johan Gabriels eneste Søn, Frans Michael, som Doktoren tog sig faderligt af og ofte indbød hjem til sig i Ferien.

Blandt andre, der besøgte Kuddnäs, saa man nu og da nogle fattige gamle Mænd af et vildt og underligt Udseende, mørke af Hudfarve, med Haar, der hang langt ned paa Skuldrene og med fodside Kjortler. Disse Vandringsmænd var en Skræk for hele Egnen, der mente i dem at genkende farlige Heksemestre og Troldmænd langt borte fra Finnebygden, men paa Kuddnäs blev de altid budt hjertelig Velkommen. Doktoren lukkede sig inde med dem i sit Arbejdsværelse og underholdt sig med dem i Timevis. Det var nemlig flere Gange hændt ham i hans Praksis, at han var kommet i Konflikt med gamle Mænd og Kvinder, som helbredte Sygdomme ved at læse ældgamle finske Digte over de syge. Foruden alle de andre Interesser, der optog hans Tid, var da kommet Lysten til at skaffe sig en Samling af disse hans stakkels Konkurrenters Lægeruner*), og han hilste med Glæde enhver, der kunde give ham Bidrag dertil, som onl han anede, at der mellem disse underlige Digte kunde dølge sig noget skønt og værdifuldt, som andre Forskere hidtil havde overset.

Kort efter sin Hjemkomst til Finland havde Doktor Topelius giftet sig med Sophie Calam-nius, der tilhørte den rigeste og mest ansete Køb-

*) Runer kaldes de gamle finske Folkesange.

20mandsfamilie i Nykarleby, og han og hans Hustru indbød nu og da Slægt og Venner fra Byen ud til Kuddnäs til muntre Middagsselskaber. Ved saadanne Lejligheder lagde den alvorlige Doktor alle Bekymringer til Side og var den elskværdigste Vært. Han bød ikke blot sine Gæster et rigeligt Traktement af Mad og Vin, men underholdt dem ogsaa med muntre Historier fra den nylig over-staaede Krigstid og med Fortællinger om, hvad fædrelandskærlige Mænd gjorde for at afhjælpe Manglerne i Finlands Litteratur og Kultur. Der blev drukket mange Skaaler, og baade Vært og Værtinde foredrog Bordviser, mens hele Selskabet istemte det taktfaste Omkvæd. Naar Gæsterne efter en saadan Fest forlod Kuddnäs, var de enige om, at Doktorens Hus ikke blot var det mest ansete og det mest dannede paa Egnen, men ogsaa det Sted, hvor man morede sig allerbedst.

Paa dette Kuddnäs, hvor der udfoldedes saa stor en Virksomhed, hvor der blev gjort saa meget godt, og hvis Beboere forstod at fornøje hele Egnen, havde man ikke været uden Sorger. To smaa Sønner havde kun levet nogle Maaneder. Men den 14. Januar 1818 fødtes en tredje Søn. Han kom til Verden paa selve Felixdagen, og en firsindstyveaarig Gartner, der var kyndig i Astrologi, stillede hans Horoskop og forudsagde, at hans Navn vilde blive berømt. Forældrene lagde dog ringe Vægt paa sligt. De haabede blot, at Barnet maatte være rask og sundt, saa det kunde leve og ikke skulde blive taget fra dem som de to smaa Brødre.

21To Aar efter fik de ogäaa en Datter, og begge Børnene levede og trivedes. Nu havde Lykken altsaa været dem

god og skænket dem to Børn, og det var ikke godt at vide, hvad mere den kunde have i Beredskab til dem. Alt omkring dem var i Fremgang og Vækst. Den dygtige Læges Arbejde kronedes med Held. Hans Ejendom forøgedes. Han og hans Hustru levede i det lykkeligste Ægteskab. De havde mere end nok af denne Verdens Goder, og Doktoren kunde afhjælpe ikke blot sin Faders og sine Søskendes Nød, men ogsaa mange fremmedes Næringssorger.

Men Aar 1820 vilde Ulykken, at Isen brast under Doktor Topelius, da han paa en Embeds-rejse kørte over en tilfrossen Sø. Han faldt i Vaagen, blev frelst, men paadrog sig en alvorlig Forkølelse. Ved Hjemkomsten følte han sig saa syg, at han maatte gaa i Seng. Han laa derpaa Maaned efter Maaned med store Smerter, og baade han selv og andre frygtede, at hans Liv ikke stod til at redde. Han undgik nu ganske vist Døden, men sin Helbred genvandt han aldrig. Hans Ben blev lamme, Hørelsen svækket, og han led af pinlige Krampetrækninger. Nu var det ham, der maatte søge Læge. Hans Broder behandlede ham, han rejste til København og til Åbo for at raadspørge de berømteste Kolleger, men der var intet Haab om, at han kunde komme sig.

Nu stilnedes lidt efter lidt det bevægede Liv paa Kuddnäs. Patienterne ophørte dog aldrig helt at søge den berømte Læge, men de var nødvendigvis kun faa. Nu var der ikke mere Tale om Ny-

%2bygninger, der købtes ingen ny Jordlodder, foretoges ingen Udvidelse af Haven. Hvad der var anlagt, søgte man at vedligeholde, men Livet gled tilbage i det samme jævne Trit som paa en almindelig Gaard.

Den syge selv tilbragte sine Dage siddende i en Lænestol med et Skrivebræt foran sig. Hovedet var klart, Hænderne kunde han røre, men Evnen til energisk Virksomhed var borte. Han behandlede de syge, der søgte ham, han læste, han skrev, han besørgede sin Brevveksling, han samlede sine finske Runer, han interesserede sig for alt hvad der vedrørte Finlands Genrejsning, han tog sig af sine Børns Opdragelse, men alligevel var det klart baade for ham selv og alle andre, at hans Rolle i Livet var udspillet.

Det er jo altid saadan, at naar en Mand, som i tunge Tider med uegennyttig Begejstring har viet sig til at tjene sit Land, bliver udelukket fra at gavne det yderligere, da synes derved selve hans Livsnerve at sygne hen. Ingen anden Virksomhed tilfredsstiller ham, Trøst vil han hverken søge eller tage imod, og et uovervindeligt Mismod tærer paa hans inderste Sjæl. Han føler sig, ikke som den Sten, der forkastedes af Bygningsarbejderne, og som blev en Hovedhjørnesten, men han føler sig som en Pille, bestemt til at bære Bygningen, men som befandtes brøstfældig og svag og blev forkastet af den øverste Bygherre.

Saadan var sikkert den Sindsstemning, der beherskede den syge Læge, skønt han med uendelig iSjælsstyrke ßpgtc at undgaa, at hans Omgivelser

23skulde dele hans Sorg, og at Hjemmets Luft skulde blive tung og trykkende. For sin Hustru, der tillige var hans Sygeplejerske, kunde han vel vanskelig skjule sin Fortvivlelse, men hans Børn voksede op, sorgløse, frie og lykkelige, som deres Alder kunde gøre Krav paa.KUDDNÄS

Nu maa jeg fortælle om den lille Dreng, der blev født den 14. Januar 1818, og som i Daaben fik sin Faders Navn, saa at han nu var en ny Zacharias Topelius.

Det var ikke for ingenting, at han var kommen til Verden paa Felixdagen. Han var i Virkeligheden den lykkeligste Dreng, der var at finde i syv Kongeriger. Ikke den fineste Prins kunde have bedre Kaar.

Lige fra Begyndelsen af blev han passet og elsket af ikke mindre end tre gamle Piger, der gjorde alt hvad de formaaede for at forkæle ham. To af dem var fra Egnen omkring Nykarleby og talte Svensk ligesom hans Forældre, men den tredje var fra Finnebygden opad Uleåborg til. Hun var udtrykkelig blevet hentet for at lære Drengen at tale Finsk, hvad hans Fader ansaa for temmelig nødvendigt i et Land, hvor Størstedelen af Almuen taler dette Sprog; men den lille foretrak at lære sin Barnepige at tale sit Sprog, og han fik det, som han vilde. For saa vidt mislykkedes den finske Britas Undervisning, men i saa meget desto bedre Jord faldt alt det, hun kunde fortælle om Heksemestre og Troldmænd, om det for-

25tryllede Bjerg Rastekais, om Rensdyret med de gyldne Horn og om den frygtelige Fjeldkonge Hiisi.

Da Drengen blev saa stor, at han kunde gaa frit om paa Gaarden, havde Karlene og de andre Folk ikke noget imod, at han var hos dem, mens de arbejdede. De puffede ikke til ham som til andre smaa Børn, fordi han var i Vejen for dem og sinkede dem, tværtimod. Da hans Fader næsten aldrig viste sig blandt sine Arbejdere, behandlede de straks fra Begyndelsen af Drengen som en lille Husbond. Mølleren tog godt imod ham i sin Mølle, Smeden i sin Smedje, Karlen i sin Stald, Fæsteren i sin Lade. Han red Heste i Marken, kørte paa Hølæs, og øvede sig i at bruge Plejl og Økse. Alt hvad der foregik paa Gaarden interesserede den lille i højeste Grad, og Folkene, som mærkede det, begyndte i al Godmodighed at titulere ham Forvalteren. Det syntes han godt om, men endnu stoltere blev han en Efteraarsaftien, da Fiskerne, der fangede Helt i Elven, udnævnte ham til „Garnkonge". Thi lige fra han var ganske lille satte han alt hvad der hørte til det ædle Fiskeri langt højere end at bjerge Hø eller lægge Kartofler.

I det hele taget var Kuddnäs en herlig Jordbund for Børn at vokse i. Der var ingen Stadsstuer, hvortil Børnene ikke havde Adgang, men de havde Lov at gaa ud og ind i alle de seks Værelser i Stueetagen ligesom i de to Gavlværelser ovenpaa. Bedst havde de det dog vist paa det store Loft, hvor de kunde tumle og støje, som de vilde,

2$lege Skjul, holde Dukkebrylluper og spille Komedie. Deroppe var der mørke Spøgelsekroge, som man ikke kunde komme i Nærheden af uden Angst og Gysen, men det havde vel ogsaa sin Tillokkelse.

Og ude i det fri var der heller ingen Mangel paa Legepladser. Der var den aabne Gaardsplads, hvor de legede Enke og spillede Bold om Sommeren og om Vinteren gravede Gange og byggede Snehuse. Der var Haven med Jordbær og Stikkelsbær. Der var den høje Himmelbakke, som de om Vinteren kælkede ned af i svimlende Fart. Der var fremfor alt Lappo Elven* og den overgik alle de andre Legepladser.

Det bedste ved Elven var jo, at den var saa afvekslende og levende. Den var baade ond og god. Den bar Drengens Barkskibe og Ærtebælg-baade om Sommeren; om Efteraaret kunde den give halvtreds til tresindstyve Helt i en eneste Dræt; om Vinteren lagde den sig som et blankt Gulv at løbe paa Skøjter paa; men om Foraaret var det forbi med Blidheden. Det var sagtens, fordi den var bleven utaalmodig af at ligge for længe bunden under et Istæppe. Den hørte maaske, at det dryppede fra Tagene, og at Stærene fløjtede, og forstod, at Foraaret var kommet, skønt den selv endnu laa glemt i Vinterens Vold. Naar den endelig slåp løs, var den ikke god at nappes med. Den styrtede skummende og fossende afsted, brød Broer af, tog smaa Høskure med sig og steg truende over sine Bredder. Og naar den saadan rasede, var Drengen helt ude af sig selv af Henryk-

27keise over det store, der gik for sig. Ikke et Minut veg han fra Elvebredden; han maatte blive og se paa Elven, se hvad der vilde ske.

Det var en af de heldige Sider ved den lille Drengs Liv, at han ikke var henvist til at lege og gøre sine Erfaringer paa Landet alene. Hele Ny-karleby stod til hans Raadighed. Der inde boede jo Morfar Turdin, som var hans Moders Stedfar, og Mormor Turdin, den rare, gamle Kone. Der var Købmand Calamnius, som var hans Morbror, og Raadmand Lithén, som var gift med Moster Christina. Der var hans Søskendebørn, Rosalie, Alexander og Mathilda Lithén, som var hans allerbedste Venner og kæreste Legekammerater. Der var endnu mange andre Onkler og Tanter og Fætre og Kusiner af alle Slags. Det var ikke langt fra, at han regnede sig lidt i Familie med hele Byen.

Men saa stod ogsaa de gamle Købmandshuse ham aabne ligefra den lille Krambod i Stueetagen med dens Rosinskuffer og Sirupsfade til de store Sale ovenpaa, hvor han kom til Julegilde. Han kiggede i Bøndernes Slæder, naar de blev læsset af paa de store Gaardspladser med deres Stalde, Lader og Pakhuse. Om Foraaret saa han Skuderne med fuld Last af Tjæretønder, Laksefjerdinger og Smørbøtter sejle afsted til Sverige; om Efteraaret, naar Skibene vendte hjem fra Langfart, var han med at byde dem Velkommen med Skud af Svingbasser og høje Hurraraab.

Drengen havde det ogsaa udmærket i den Henseende, at hans Forældre ikke var altfor ængstelige

28for ham, men lod ham lege frit hvorsomhelst, hvad som helst og med hvem som helst, naar han blot ikke gjorde

noget galt. Legekammerater var der ingen Mangel paa. Foruden hans Søskendebørn, Lithéns, var der Apoteker Svahns Drenge, Klokker Finstrøms Drenge og Smedens Josua. Naar disse ikke var ved Haanden, saa var der jo altid Søster Sophie. Hun var ganske vist to Aar yngre end Zachris, saa at hun i Reglen blev betragtet som lidt for lille at lege med, men hun var en udmærket fortrolig og en ubrødelig tro Under-saat.

Man kan ikke andet end undre sig over, hvor meget venligt og godt den lille Dreng var omgivet af, hvor forunderlig megen Lykke og frisk, skiftende Liv og lærerige Erfaringer. Fremfor alt gav Livet i Hjemmet ham kun ædle og gode Eksempler. Aldrig hørte han en Ed i sit Hjem, og mellem Faderen og Moderen veksledes der aldrig et ondt Ord. Ja, havde han været et af Eventyrenes Kongebørn, som for at undgaa at komme i Berøring med det onde i Verden var vokset op i en Have med høje Mure, kunde han ikke have været mere og bedre beskyttet, end han nu var i den lille venlige Krog af Finland, hvor han voksede op.

I den første Barndom var det naturligvis Moderen, han elskede højest. Det var hende, der hjalp ham og sørgede for ham. For øvrigt var hun netop som en Moder skal være, for at hendes Børn skal føie sig lykkelige og elske hende over alt i Verden. Hun havde aldrig været nogen

29Skønhed, men saa god og elskværdig ud, og varm og klog, redelig og dygtig var hun af Karakter. Fra hende udstrømmede den Glæde og Tryghed, der fyldte hele Huset og gjorde Livet saa let for hendes smaa Børn.

Den unge Doktorfrue paa Kuddnäs var en dygtig Husmoder, men hun var af dem, der kunde mer end låve Mad og stoppe Strømper. Hun sang Franzéns Viser for Børnene, klippede Papirsduk-ker til dem og lærte dem at koge Sirupsslik og klimpre „Gubben Noah". Om Vinteraftenerne, naar de sad ved det flammende Kakkelovnsbaal, fortalte hun dem om sine unge Dage, da hun havde fulgt med sin Mormor til Markederne og staaet i Bod, for paa den Tid var det Skik og Brug, at Købmandskonerne selv tog en Haand i med, om end de var nok saa velhavende. Og hun kunde ogsaa fortælle om Stockholm, den tidligere Hovedstad. Der havde hun været i Pension et Par Aar. Fra den sidste Krig havde hun mange Erindringer. I sin Stedfaders Hus, som dengang var det største i Nykarleby, havde hun set baade Adlercreutz og von Döbeln, baade Kulneff og Demidoff, ja, hun havde endog været med til at låve fine Retter til Klingspor, den Lækkermund.

Det var naturligt, at Børnene under Mandens lange Sygdom var den unge Kvindes bedste Trøst og Tilflugt ligesom hun var deres.

Under alt dette udvikledes jo den lille Drengs Kræfter og Evner. I Seksaarsalderen kunde han de utroligste Ting. Nu skal vi høre.

Læse kunde han jo ikke, men meget andet. Han

30kunde hoppe Skade, staa paa Hovedet, spille Bold, trække Krog, slaa Kolbøtter, spille Pind, fiske Skaller, køre i Kælke, slaas med Snebold, gale som en Hane, ride paa Kæphest, spise Smørrebrød og drikke Kærnemælk.

Men som det gerne gaar med Eventyrprinser, der vokser op i muromgivne Haver, saadan gik det ogsaa med den lille Dreng paa Kuddnäs. Han var nær ved at tro, at alt i Verden var til for hans Skyld, og at han kunde opføre sig ganske som han lystede uden at tænke paa andre.

Det var hans Moder meget imod, at han skulde blive saadan en Vigtigper, og hun tugtede ham saa godt hun kunde, men det var ikke saa let for hende at faa ham føjelig og lydig. Hun vilde naturligvis nødig besvære sin Mand med Smaating, som hun syntes, hun selv skulde kunne magte. Faderen havde stor Interesse for Børaene. Han havde foreskrevet, at de skulde hærdes med kolde Overskylninger, vænnes til tarvelig Mad, overholde Orden og vise Lydighed og aldrig have Lov at lyve; men hun kunde jo ikke vente, at han skulde have Kræfter til at opdrage en uartig Dreng, han, der endnu var som lammet af sin egen Ulykke.

Saa hændte det en Dag, at Faderen savnede et Signet, der altid plejede at ligge paa sin bestemte Plads paa hans Skrivebord. Næsten samtidig opdagede Moderen, at hun havde mistet sit Sølv-fingerbøl, og Søster Sophie kunde ikke finde sit Ravhjerte. De søgte ivrigt, men forgæves og kunde ikke forstaa, hvordan en Tyv havde kunnet

31snige sig ind i Huset. Til sidst spurgte de ogsaa den lille Zachris, og da kom Tingene straks for en Dag. De

blev gravet op af en Snebunke paa Gaardspladsen, hvor Drengen havde indrettet sig et Skatkammer.

Det var ikke faldet ham ind, at han havde gjort noget forkert. Det var jo bare, fordi han havde leget Røver den Dag, og en Røver maatte jo baade tilegne sig andres Gods og holde det skjult.

Han slåp med en Formaning om aldrig at gøre det mere. Men fra den Tid af begyndte Faderen at grunde over, hvor det kunde være, at hans lille Dreng saa tøjlesløst kunde give sig sin Fantasi i Vold.

Snart blev der igen Røre i Huset for Drengens Skyld. Han havde været ulydig mod sin Moder, og hun havde sat ham i mørk Arrest i Fadeburet. Det var nu ikke saa slemt; værre var det, at mens han sad der i Mørket og lige kunde skimte Syltekrukkerne og Kagekasserne oppe paa Hylderne, syntes han lige paa een Gang, at han var den Hans, der var kommet ud til den stygge Kone i Pandekagehuset, og som blev trakteret med al Slags lækre Sager. Og Følgen var, at da Drengen kom ud af Arresten, viste det sig, at han havde taget en Krukke Syltetøj ned fra Hylden og spist alt hvad der var i den.

Han fik nu ny Arrest paa et sikkert Sted, og Sagen blev fundet saa alvorlig, at Faderen blev indviet i Begivenheden. Han sporede deri den samme Lyst til uden at tænke paa Følgerne at give efter for et Indfald, og fra nu af søgte han

3*med stadig mere spændt Interesse at klare sig, hvad der boede i det unge Sind,

En Dag, mens Isen var ved at bryde op, havde Drengen som sædvanlig staaet paa Bredden for at beundre Elven og var ved Middagstid kommet hjem med pjaskvaade Fødder. Han fik tørre Strømper paa og blev sendt ud igen med mange Formaninger om ikke at gaa saa langt ud mellem Tuerne ved Bredden, at han igen blev vaad. Men Elven og Isflagerne havde været for fristende, og da han kom hjem til Aftensbordet, var Strømper og Sko endnu vaadere end tidligere paa Dagen.

Og Zachris' Moder blev meget vred og daskede ham om Ørene med de vaade Strømper og sagde, at det var sørgeligt, man aldrig kunde stole paa ham.

Faderen hørte Spektaklet og kaldte sin Søn ind og spurgte ham, hvorfor han havde været ulydig. Jo, han syntes bestemt, han var en Elv, og saa var han jo nødt til at gaa helt ud i Vandkanten og rive Tuer og Halmstraa med sig.

Den syge Mand sad ganske alvorlig og hørte paa ham, men hans Kone kunde nok mærke, at Drengens Bedrifter egentlig ikke voldte ham Bekymring. Hun fik snarere Indtryk af, at han fornøjede sig over dem.

Det der var i Vejen med den seksaarige Dreng var i Reglen heller ikke almindelige Drengeunoder; han led kun af et Overmaal af Fantasi. Men det var næsten endnu besværligere for Omgivelserne. For naar han snart var en Laplænder, der jagede Ulve, snart Liden Karen, der blev rullet

Bt Eventyr 3

33i en Spigertønde, snart en Opdagelsesrejsende, der begav sig ind i Sukkerlandets høje Snedriver, saa var man næsten aldrig sikker for, hvad der kunde ske.

Doktoren tog sin Tilflugt til det sædvanlige Lægemiddel mod den frodige Indbildningskraft. Han satte sin lille Dreng i Skole hos Moster Sahlbom i Nykarleby, thi han vidste, at Videnskaben er den bedste Tøjle for Fantasien. Men samtidig anvendte han en anden Metode.

En Dag havde Zachris' Moder været til Begravelse, og da hun kom hjem, havde hun en dejlig stor Saffranskringle med, som Børnene skulde dele. Kringlen var pragtfuld med Korender indeni, og saa snart den var skaaret over, havde Børnene ikke Tanke for andet end at smage paa den. Men inden de havde naaet at føre Kringlen til Munden, rettede Faderen pludselig det Spørgsmaal til dem, om de ikke vilde vente med at spise den til næste Dag.

Han saa nok, at Spørgsmaalet kom som en temmelig ubehagelig Overraskelse, og han tilføjede straks, at Kringlen var deres, og at de maatte gøre ganske som de vilde, men han syntes, det vilde være fornøjeligt, hvis de

kunde gemme den til næste Dag. Da lagde Søster Sophie straks sit Stykke Kringle fra sig, og Zachris agtede ogsaa at gøre det, han vilde bare først pille et Par Korender ud og smage paa dem. Men da han havde smagt Korenderne, lagde han ikke sin Kringle fra sig. Han smagte og smagte og holdt ikke op, før det altsammen var spist.

34Faderen sad og saa til og smilede lidt vemodigt, men sagde ingenting.

Det var en Tid efter, en kold Vinterdag. Den lille skulde ud og løb om i Stuerne og ledte efter Overfrakke og Vanter. „Kan du ikke undvære det?" sagde Faderen. „Du ved nok, at en blødagtig Dreng bliver aldrig til en dygtig Mand."

Og den Gang gik det ikke som med Saffrans-kringlen. Drengen løb sin Vej uden at lede mer efter sit Overtøj, og han kom ikke tilbage for at hente det. Han kørte i Kælke og holdt tappert ud, skønt det maa have svedet dygtigt i de blaafrosne Fingre.

Faderen blev vist ikke saa lidt forundret. Drengen saa egentlig ikke stærk ud. Han var temmelig høj, men spædlemmet og sårt. Han maatte være mere sejg og udholdende, end man skulde tro.

Han satte ham paa Prøve den ene Gang efter den anden. Undertiden lykkedes det Drengen at give Afkald paa en Fornøjelse eller en Lækkerbidsken. Men til andre Tider gik det ynkeligt.

„Overvind dig selv!" sagde Faderen til ham. Han havde Forkærlighed for Sentenser og anvendte dem baade til Trøst for sig selv og til Opmuntring for andre. Den Regel, som han gerne vilde indprente sin Søn stærkere end alt andet, saa den kunde blive ham et aandeligt Testamente og en umistelig Arv, var netop den: „Overvind dig selv!"

En Dag var der Væddekørsel paa Himmelbakken. Det var Smedens Josua paa sin Kælke, Flink,

3*

35og Zachris paa hans udmærkede, højt elskede Moppe, der skulde køre omkap. Josua kørte først, men Moppe var hurtigere end den anden Kælke. Den indhentede Flink midt paa Bakken, netop hvor denne slog en slem Bugt tæt ved en stejl Skrænt. Moppe kørte lige ind paa sin Modstander, og Flink og Josua styrtede ned i Kløften. Flinks Meder knækkede, Josua selv brækkede en Arm og forvred en Fod. Men han var en god Kammerat, han gjorde ikke Zachris nogen Bebrejdelser, men undskyldte ham og roste Kælken Moppe, at den havde-kunnet indhente Flink.

Dette var jo slemt nok, men da Zachris fortalte Faderen Begivenheden, blev det værre endnu.

„Flink ligger nu med knækkede Meder," sagde Faderen. „Hvor skal Josua faa en ny Kælke fra?"

Det begyndte at arbejde i Drengen, for han forstod nok, hvor Faderen vilde hen. Men Moppe var hans Stolthed, hans Kærlighed, hans alt. Det var Moppes Skyld, at han følte sig alle andre Drenge overlegen. Der opstod en haard Kamp, men da der var gaaet tre Dage, fik Josua Kælken til Trøst, som han laa der med sin brækkede Arm.

Men da dette skete, blev Faderen saa glad, at han fik Taarer i Øjnene. Nu behøvede han ikke at ængste sig for sin Søns Fremtid. Han saa, at hans livlige, fantasifulde, højt begavede Barn vilde blive en god Mand, der skulde bære sit Navn med Ære, nu da det viste sig, at han formaaede at overvinde sig selv.

Han kom til at føie større og større Interesse

36for sit Barn, Det cr jo let at forstaa, at en Maiid, hvis egen glimrende Løbebane pludselig er bleven afbrudt, maa se paa en ung Søn paa en helt anden Maade end en Fader, der selv staar midt i en Virksomhed. For den nedbrudte Mand paa Kuddnäs blev Udviklingen af den unge Sjæl hans Livs Hovedinteresse. „Du skal blive det, jeg ikke blev," tænkte han sikkert, naar han saa paa ham. „Du skal naa det, jeg ikke naaede."

Det var ham, der skaffede udmærkede Huslærere til Kuddnäs: først Brodersønnen Frans Michael og senere Student Blank fra Vasa. Det var ham, der lagde Planen for Undervisningen i Por-thansk Aand, ikke efter gammeldags Slendrian, men levende og anskuelig.

Men paa samme Tid lærte han Sønnen det ypperste af alt: selv at arbejde paa sin Udvikling. Det blev ham tidlig klart, at der i Drengen boede en hungrende Sjæl, der uafviselig krævede at mættes. Han vakte hans Iagttagelsesevne ved at vænne ham til at føre Dagbog og gøre Optegnelser. Han udviklede derved hans Evne til Opmærksomhed, gjorde ham til Samler ikke alene af Insekter og Fugleæg, men af Erfaringer, Naturindtryk, Smaabegivenheder, Indfald, af Indholdet af Bøger, kort sagt af alt hvad Livet gav. Vel var de første Forsøg meget barnlige og enkle, men Begyndelsen var gjort, Sæden saaet.

Ved dette Arbejde med Sønnen fik Faderen selv en stor Trøst uden at han fra først af havde gjort sig det klart. Hans egen Sjæl blev revet ud af den Sløvhed, som Ulykken havde voldt. Han var

37ikke længer en død og slagen Mand. Han levede, han havde en Søn, der skulde bære hans Kappe, der i Steden for ham skulde blive den store Læge, som gav Folket Sundhed, den store Jordbruger, der gav det Brød. Hans Gerning skulde leve, Finland skulde gara fremad. Om det skete ved ham eller ved hans Søn, det var ligegyldigt.ULEÅBORG

I gamle svenske Smaabyer ser man endnu Huse, som er bygget i en gammeldags Manér, der dog ikke synes videre praktisk eller tiltalende. Rundtom en Grund, der undertiden kan være ligesaa stor som et Torv, er rejst et højt Plankeværk med en bred Port ud til Gaden. Paa hver sin Side af Porten, som gerne er pyntelig udskaaret og jernbeslaaet, ligger et lille Hus, der ikke er meget højere end Plankeværket og har lavtsiddende Vinduer, et eller højst to Værelser, Forstue og Bislag. I disse smaa Porthuse bor Gaardens Ejer, mens hele den store Gaard ellers er ubebygget eller kun optaget af en Udhuslænge.

Om denne Maade at bebygge en Grund paa har været meget brugt i gamle Dage i norrlandske og finske Smaabyer, er det ikke let nu at afgøre. Det lader imidlertid til, at Michael Toppelius' Hus i Limingogade i Uleåborg, den, der senere kom til at hedde Store Torvegade, har været omtrent saadan; thi i Registreringen af Boet efter Michaels Hustru staar anført, at der paa Ejendommen fandtes et Hus med et Par Værelser syd for Porten og et andet med Krambod og et Værelse eller to nord for dén. Det var en stor Grund, hele 417

39Favne i Omkreds, og paa den var der Kostald, Stald, Lader, Badstue og et Par Stolpeboder, men ikke andet Beboelseshus end Porthusene.

Det er klart, at Døtrene boede i Huset nord for Porten, hvor de havde Kramboden, og den gamle Michael har altsaa opholdt sig i Huset mod Syd, rimeligvis i den Stue, der havde Vinduer til Gaden. Det vilde være fornøjeligt at tænke sig, at han havde malet Væggene i sin simple Bolig fulde af Engle, Apostle og skønne Paradis-Landskaber, men det er ogsaa muligt, at det ikke kunde falde ham ind at ofre Farve og Arbejde paa sin egen Fornøjelse. Een Ting ved man, at jo ældre han blev, desto mere nærværende blev de kære, himmelske Skikkelser for hans indre Syn, og dette gjorde vel Hjemmet mere skønt og straalende, end nogen Malers Pensel havde formaaet.

Endnu i Sommeren 1820 arbejdede den gamle Mand i en af sine Kirker i Österbotten og var saa rask, at man skulde tro, han kunde blive mindst hundrede Aar. Men en Dag i December Maaned det følgende Aar sendte han Bud efter sine Sønner, Calle og Gustaf, sine Døtre, Brita Cajsa, Greta og Lisette og efter Gustafs Hustru, Marie Calamnius, Søster til Doktorens Kone i Nykarle-by. Da de alle var samlede, meddelte han dem sin nær forestaaende Bortgang ved et Slagtilfælde. De tilstedeværende, der saa ham helt paaklædt og i Besiddelse a f sin fulde Sundhed og sin fulde Forstand, havde ondt ved at fæste Lid hertil, men næppe havde den gamle budt dem alle kærlig Farvel, læst nogle Bønner og begyndt at synge en

40Salme, før han blev ramt af et Slagtilfælde, der berøvede ham Mælet og lammede hans venstre Side.

Han levede endnu i ti Dage, men den otteogtyvende December om Morgenen saa Gustaf Top-pelius, der laa i Stuen ved Siden af Faderens, at Lyset stille gik ud. I det samme hørte han en raabe inde fra Sygeværelset: „Herre Gud, hvad gaar der af Lysene ?" Tre Lys var gaaet ud paa samme Tid, og inden de blev tændt paa ny, var den gamles Sjæl gledet ind i den lange Hvile.

Samtidig med at den gamle Michael forkyndte sine Sønner og Døtre sin snarlige Bortgang, havde han ogsaa

formanet dem til med Taal-modighed at bære en stor Ulykke, der snart skulde ramme dem. Og det varede heller ikke længe, før denne Forudsigelse gik i Opfyldelse. Fem Maaneder efter hans Død, i Maj 1822, blev hele Uleåborg By, der paa den Tid talte henved fem tusend Indbyggere og var Landets tredjestørste By, lagt i Aske af en forfærdelig Ildsvaade. Kirken og Klokketaarnet var omtrent det første, der brændte, men Ilden ødelagde ogsaa Raadhuset, Hospitalet, Fattighuset, Præstegaarden, Skolen og Rektorboligen for ikke at tale om alle de Bygninger, der var i privat Eje.

Det gamle Toppeliuske Hus brændte ogsaa ned til Grunden, men blev forøvrigt ligesom hele Byen bygget op igen i forbavsende kort Tid. Doktor, eller rettere sagt Professor, Gustaf Toppelius — for ved sin Afrejse til Finland havde han af den svenske Konge faaet en Professortitel — byggede

41'sig et smukt Hus paa Store Torvegade istedenfor de gamle Porthuse, og hans Søskende fik Bolig i en Bagbygning. Søstrene synes at være blevet kede af den gamle Krambod; i dens Sted hjalp Brødrene dem til at oprette et Lejebibliotek. Af Michael Toppelius' mange Børn var imidlertid en Datter død allerede inden Faderen, Aar 1823 efterfulgtes han af Brita Cajsa og Aar 1827 af Calle. Det var altsaa kun Greta og Lisette, der flyttede ind i Bagbygningen ög drev det nyoprettede Lejebibliotek i Uleåborg.

Og det er ikke muligt uden Undren at tænke paa, at denne Bogsamling, der talte over tusind Bind, bestaaende af Skuespil, Romaner, Digtsamlinger, litterære Kalendere og historiske Arbejder, netop paa dette Tidspunkt skulde blive grundlagt i Toppeliernes gamle Hus i Uleåborg. Man kunde fristes til heri at se et Værk af hedengangne Aander, som endnu omsvævede deres jordiske Hjem og med vaagen Ømhed udbredte deres Vinger over et Barn, der trængte til at komme til Bevidsthed om sine Evner og vejledes til at finde sit rette Kald.

Thi saaledes kædede Begivenhederne sig sammen, at den lille Dreng fra Kuddnäs, som af sin Fader mentes egnet til Læge og Jordbruger, kom til Uleåborg kun et Par Aar efter den Dag, da den store Bogsamling blev stillet op paa Hylderne i Fastrenes Bolig. Han blev sendt derop Aar 1829 ved Begyndelsen af Foraarssemestret for at gaa i Forberedelsesskolen, da der ikke fandtes en saadan Læreanstalt i det lille Nykarleby, og han

42skulde være i Huset hos sin Farbroder, Professor Gustaf Toppelius.

Det er virkelig ikke uden en Følelse af Vemod man tænker paa alle disse smaa Drenge fra Landet, der rives ud af deres friske og naturlige Liv paa Gaarden derhjemme for at sendes til Byen til Skoletvang og Hjemløshed. Man kan let forestille sig, hvor smaa og hjælpeløse de maa føie sig, hvor forsagt de maa se paa deres Kammerater, fordi disse saa godt ved, hvordao de skal opføre sig, mens de selv føler sig ængstelige og forlegne, og Jivordan de om Aftenen ligger og tænker paa Hjemmet og tæller Dagene til Juleferien eller Sommerferien.

Sligt er naturligvis gavnligt og hærdende, men det er vist og sandt, at de smaa Stakler ofte har Trængsler at gennemgaa, som voksne Mennesker ikke kunde udholde.

Hvad nu angaar den lille Zachris Topelius fra Kuddnäs, saa havde han som sædvanlig bedre Kaar end de fleste andre. Han havde ikke behøvet at skilles fra Hjemmet i den første Barndom, men lige til han var fyldt elleve Aar havde han sin Skolestue i det sydlige Gavlværelse med Faderen selv til Rektor, den rare Hr. Blank til Lærer og sin Søster Sophie og sine Søskendebørn, Li-théns, til Skolekammerater. Da han gjorde sin første Rejse til Skolen, sad hans Moder selv hos ham i Slæden og fulgte ham helt til Uleåborg, hvor hun efterlod ham hos hans Slægtninge, der fra første Stund modtog ham med Kærlighed. Og hvad Skolen angaar, saa havde han faaet lagt saa

i

43godt et Grundlag derhjemme, at han baade slåp for Realklassen og første Klasse og kom ind i anden. Ja, han blev endog Duks i Klassen og beholdt uden Vanskelighed den Plads, da det viste sig, at han allerede havde gennemgaaet det bestemte Pensum.

Men til Trods for dette er det meget muligt, at han havde det sværere end mange af sine Lige. De andre var maaske ikke vokset op i en dejlig Have, og de havde #det ikke værre i Byen end hjemme. Den lille Eventyrprins

fra Kuddnäs maatte derimod i flere Retninger tvinge sin Natur eller, om man vil, hente ny Sider af sin Natur frem for at kunne komme til Rette med Livet.

Dette skal forøvrigt ikke siges som en Beklagelse. Tværtimod, sligt er jo uundgaaeligt, for at man kan blive rigtig Menneske.

Hos Farbroderens i det ny, fine Hus, hvor der var en hel Etage med store smukke Selskabsvæ-relser med elegante Møbler, hvor Værtinden var en fejret Skønhed og Værten saa beleven, saa vittig og med noget saa fornemt i sit Væsen, at han blev Forbilledet paa en Hofmand, en „Kongens Yndling", hver Gang Drengen vilde forestille sig en saadan Person, — dér kunde der nok være meget rart, men ganske umuligt var det jo at føie sig fri og som hjemme. Han blev undselig og forknyt og var trykket af Tanken om, hvordan han skulde bære sig ad for at gøre alt paa rette Maade og vise sig velopdragen og uden Lyde. Farbroderen havde maaske ikke haft noget imod, at han havde været lidt kvikkere og mere oplagt til

44Spilopper, Mosteren havde maaske faaet mere Interesse for ham, dersom han havde været mere aaben og kærlig og fortrolig, men det kunde han jo ikke vide. Som det nu var, passede Farbroderen og Mosteren deres Arbejde og Fornøjelser uden at give sig ret meget af med den lille Kostgænger, som paa den Maade blev meget ensom og henvist til sine egne Hjælpekilder.

Det havde han jo aldrig før været. I Begyndelsen gik det daarligt, men senere hen bedre og bedre. Og at kunne more sig selv er en nyttig Vane, som man ikke kan tilegne sig for tidligt.

I Skolen kunde han jo endnu meget mindre tænke paa at være sig selv. Man er nødt til at indrømme, at i en Institution af den Art var der i de Tider ikke andet end Tvang og Møje. Ovenikøbet kunde det ikke gaa an at vise sig naturligt ømskindet og følsom, men enhver lille Purk maatte gøre sit Bedste for at lade haardfør som en Spartaner. Det var forfærdeligt at tænke paa, hvor foragtet og udlet den Dreng vilde blevet, der havde jamret over at maatte gaa til Skole i mørke Vintermorgener i fyrretyve Graders Kulde. Der var endnu ikke opført nogen ny Skolebygning efter Branden, og Skolen havde til Huse i et daarligt, lejet Lokale, men det vilde ikke gaaet den godt, der klagede over Træk og Fugtighed. Og Undervisningen i Uleåborg Skole blev ingenlunde drevet i Porthansk Aand, den bestod kun i Terperi og Udenadslæren; men man var nødt til at tage til Takke med den, som den var, og lade være

45at tænke paa, at man kedede sig. Og naar man aldrig en eneste Time kunde blive Latinen kvit, men maatte læse latinsk Grammatik paa Latin, og græsk Grammatik paa Latin og Benzelii Theologi paa Latin foruden de latinske Autores selv, saa maatte det ganske simpelt bæres med Mod og Standhaftighed.

Og fremfor alt maatte man være Spartaner i Omgangen med Kammeraterne. Alle de Snebolde og Puf, som den ny Dreng maatte døje, fordi han blev mistænkt for at være en „Pigedreng", var det bedst at tage imod med stolt Foragt. Man maatte holde Taarerne tilbage, bide Tænderne sammen og slaa igen saa godt man kunde. Man maatte finde sig i at blive kaldt „Tuppen", og man maatte vænne sig til at føre et kækt og mandfolkeagtigt Sprog og ikke sky en Ed nu og da.

Ligeledes maatte man give Afkald paa det liflige og styrkende der er ved at have en jævnaldrende Ven og fortrolig. Kammeraterne var raske og muntre og rare Drenge; de klarede sig glimrende i Kampene med Gadedrengene og ved Boldspillet den første Maj. De kunde storme og forsvare en Snefæstning som virkelige Helte, men ingen af dem var som Alexander Lithén, saa man kunde lægge sin Arm om hans Skulder og betro ham sine inderste Tanker.

Og som det var med Drengene, var det ogsaa med Pigerne. Farbroderen og Mosteren tog ham undertiden med paa Baller og i Selskaber. Men der var ingen Piger her som dem i Nykarleby, ikke saa ligefremme og fornøjelige, ikke en ene-

46ste, der kunde nævnes i samme Aandedrag som Mathilda Lithén.

Nej, han var henvist til at passe sig selv, at gaa sin egen Gang og vise Verden et glad Ansigt. Hans Fader havde

jo nok villet lære ham dette, men han havde næppe kunnet hærde ham saadan, som han blev heroppe.

Det er ikke godt at vide, hvordan han skulde være kommet igennem det altsammen, dersom han ikke havde haft Fastrene og Bøgerne.

Naar han gik tværs igennem Professorens Hus og derefter over en beplantet Gaard, saa var han ovre hos de to gamle Fastre. Og de var jævne og rare, og i deres tre smaa Stuer var der altid saa mærkelig trygt og hjemligt, at han helt glemte at lægge Baand paa sig og „være artigu, men blev barnlig og munter og varm om Hjertet og overgiven, som det var hans Natur at være. Her bagte de dejlige Klatkager til ham, her fik han Lov at koge Sirupsslik, og de fortalte ham Historier. De fortalte om hans Oldefar og hans Farfar og om hans egen Fader, hvordan han var, da han var ung. Og Faster Greta havde været i Besøg hos Slægtninge i Stockholm i det begivenhedsrige Aar 1792 og havde været med paa den skæbnesvangre Operamaskerade den 16. Marts og kunde aldrig blive træt af at fortælle om det.

Her nede hos Fastrene var jo desuden det bedste og vigtigste i hele Uleåborg, her var Lejebib-lioteket.

Man kan tænke sig, at han kastede sig over det allerede den første Dag han kom, og derefter læ-

47ste han den ene Bog efter den anden, saa han gjorde Bekendtskab med alle de tusinde Bind. Han begyndte med Røverromanerne, men snart gled alt det øvrige ned med, Digtsamlinger, Kalendere, de vældige Genliske Memoiremasser, Florians sentimentale Romaner, den svenske Oplysningstids Læredigte, kort sagt alt. Miltons Tabte Paradis blev optaget af den samme Hjerne, som lige i Forvejen havde slugt Abellino eller Sorte Jonas. Goethes Iphigenia og Homers Iliade og Odyssé fandt en naadig Modtagelse, efter at han var færdig med Robinson eller Gullivers Rejser. Det faldt ikke hans Fastre ind at forbyde ham at læse, siden Bøgerne nu engang var der og det morede ham. Og han havde god Tid. I Uleåborg Skole blev Lektierne for det meste læst i Skolestuen og i Skoletimerne, saa han havde hele Eftermiddagen fri.

Han læste og læste. Og Verden blev stor og -straalende og fuld af Eventyr, Menneskeskæbner lænkede sig sammen til den mærkeligste Kæde, og Menneskekarakterer afslørede sig for ham, snart heltemæssige og ædle, snart låve og dyriske. For-tidsriger, hvis Tilværelse han næppe havde anet, hævede sig paany og gik til Grunde for hans Øjne. Skønhed og Kærlighed aabenbarede sin Magt og sin Tillokkelse, et helt nyt, forbavsende Liv steg frem for hans Blik, og Poesien, hvis Tryllemagt kunde mane alt dette frem, blev til det vidunderligste af alle de vidunderlige Ting, han havde lært at kende.

Det var rigtignok Synd for Søster Sophie og for

48Lithéns Børn, som knap vidste, der var saa mange Bøger til i Verden, at de ikke kom til at læse om de tapre og ædle Helte og om de skønne, elskende Kvinders Eventyr. Maaske kunde han prøve at dele sin Rigdom med dem paa den Maade, at han sendte dem et lille Uddrag af Indholdet af de morsomste Bøger. Saa kunde de jo ogsaa faa en lille Bogsamling, og det vilde være passende at kalde den „Det lille Bibliotek". Og hvad han selv kunde finde paa at sætte sammen efter de store Mestres Mønster, det kunde jo ogsaa optages i Samlingen.

Tanken blev virkeliggjort. Men da Papiret var dyrt, maatte Bøgerne udkomme i ganske lille Format og ikke ret mange Sider store, saa Indholdet blev noget sammentrængt, og de rigtige Forfattere var maaske blevet lidt ilde til Mode, hvis de havde set, hvad de havde givet Stødet til. Men paa Kuddnäs blev Bøgerne vel modtaget; der var god Afsætning paa alt hvad han kunde overkomme at sende hjem, baade paa Canongates Krønike af Sir Walter Scott og Den frygtelige Drage af en endnu temmelig ubekendt Forfatter, der underskrev sig Z. T—s.

Men det var ikke nok med, at han gjorde Uddrag af Lejebiblioteksbøgerne. Han søgte ogsaa at forestille sig, hvordan de optrædende Helte havde set ud. Han tegnede dem, malede dem og klippede dem ud. Han lavede sig en hel Samling Papirsdukker, men dem viste han ikke et eneste Menneske uden sin Søster, for han var bange for at blive udlet, hvis det kom for en Dag, at han

Et Eventyr 4

49legede med Dukker. Men dette var naturligvis ikke nogen almindelig barnagtig Legen med Dukker; hans

Personer, der ikke alene var hentet fra Romaner, men ogsaa fra den virkelige Verdens Skueplads og fra Historiens vide Felt, blev stillet op i Gulvsprækkerne og ført imod hinanden, kæmpende og larmende, deklamerende og i Haandgemæng. Til sidst kom en stor Saks, ligesom ført a f en Skæbnegudindes Haand, og gjorde Ende paa Komedien, der begyndte igen næste Dag og hjalp den ensomme Dreng at fordrive mange ensomme Timer.

Lejebiblioteket skænkede ham virkelig saa mange Glæder, saa megen Adspredelse, at det kunde have forsonet ham med Livet paa den mest øde Plet af Jordkloden, men desværre havde Forældrene i Nykarleby faaet at vide, at han gik helt op i at læse Romaner, og de blev i allerhøjeste Grad forfærdede.

Baade hans Fader og hans Moder skrev til ham og bad ham holde op hermed. Ja, berømte Digterværker som Valerius' Digt „Taalmodigheden" eller Miltons Paradis maatte han naturligvis gerne læse, men at sluge Romaner ansaa de for skadeligt baade for Legeme og Sjæl. Han maatte overvinde sig selv, som han jo var vant til, og give Afkald paa dette, som kunde ødelægge ham helt.

Og for at støtte ham paa Dydens Vej bestemte de, at han skulde tage Timer i Klaverspil og lære at ride. Saa vilde han ikke faa saa megen Tid tilovers til unyttige Adspredelser.

50Drengen svarede paa Forældrenes Breve og lovede at opfylde deres Forlangende, og det var ganske sikkert hans Mening at holde Ord.

Men nu fik han en Kamp at bestaa med noget, der var stærkere end alt hvad han hidtil havde haft at kæmpe med. Dette var værre end at give en Kælke bort. Det var at berøve sin Sjæl den Næring, som den begærede.

Han kæmpede alvorligt med sig selv, det kan man være vis paa, men hele hans Hu stod til Bøgerne. Det var som Sult og Tørst, og da han ikke kunde forstaa, at han gjorde sig selv eller andre Skade ved at læse, saa var der heller ingen rigtig Kraft i hans Modstand.

At overvinde sig selv havde han ganske vist ikke glemt.

Engang havde han været ude en Markedsdag og drukket to Flasker 01. Det blev der skrevet om hjemmefra i det uendelige. Men hvad havde det at sige. Det behøvede de ikke at holde saadan et Hus over. Han kunde sagtens lade være at drikke 01.

Det var kedeligt at læse Russisk i Skolen. Der var mere end een Grund til, at han ikke netop havde Lyst at indfinde sig til Timerne. Men det kunde han jo ogsaa nok holde ud.

Og at gaa i Kirke hver Søndag, naar det hed sig, at man skulde have fri hele Dagen, det kneb jo lidt, men det fandt han sig ogsaa i.

Og at tage Musiktimer var sandelig strengt, naar Tiden kunde været anvendt saa meget for-nøjeligere, men det kunde han ogsaa nok overvinde sig til.

Men give Afkald paa at læse hele Fastrenes Bibliotek igennem, det kunde han ikke' Det vilde ikke have været at overvinde sig selv, det vilde have været at ødelægge sig selv, og det var da ikke Meningen.

Han sled sig saa igennem Uleåborg Skole i Løbet af tre og et halvt Aar. Ved Sommerferietid Aar 1832 gik han ud af Forberedelsesskolens sidste Klasse, og da der ikke var noget Gymnasium, havde han ikke mere at gøre i den By.

Lidt efter lidt havde han vænnet sig baade til Skolen og til det fremmede Hus. Der var meget i Uleåborg, foruden Fastrenes Hjem og deres Bibliotek, der var blevet ham kært, men Besøgene i Hjemmet havde dog hele Tiden været det bedste af det hele.

De tredive, eller nøje regnet, de otte og tyve Mil, der skilte Uleåborg fra Nykarleby, havde han nu kørt tolv Gange, saa han havde lært det ensformige österbottniske Kystlandskab godt at kende. Vejen frembød ikke megen Afveksling eller Adspredelse, men hvilken Glæde var det ikke, naar han endelig var naaet saa vidt, at han kunde se Kuddnäs fra Vejen, hvilken Glæde at køre op ad Alléen, at springe af Vognen foran Hoveddøren og sige

Goddag til sin Moder og Søster Sophie og saa skynde sig ind til sin Fader og kysse ham paa Haanden, bagefter ud i Køkkenet som en susende Vind og svinge Brita og Stina og Anna Lena rundt, saa gøre sin Runde i Stald og

52Kostald og Hønsehus og Faarefold og Svinesti og tilsidst tage sig et lille Løb ned i Aspelunden for at slaa Armene om de kære Barndomsvenner dernede og kysse deres hvidgraa, skinnende, glatte Bark!

67FADERENS DØD

I de Aar Zachris opholdt sig i Uleåborg var ikke saa lidt forandret hos Familien i Nykarleby. Gamle Mormor Turdin var gaaet bort, Raadmand Lithén, der allerede 1826 var bleven Enkemand, havde 1829 ægtet Charlotte Toppelius fra Uleåborg, en Halvkusine til Zachris. I Efteraaret 1831 var Zachris' bedste Ven, Alexander Lithén, død af Brystsyge.

Men den alvorligste Forandring var dog det, der var sket paa Kuddnäs.

.Da Zachris kom hjem til Julen 1830, fik han ikke Lov til som sædvanlig at storme ind til sin Fader for at sige Goddag. Doktor Topelius laa syg af Lungebetændelse, og han mente selv, at han ikke længere kunde kæmpe imod Døden, der i de sidste ti Aar bestandig havde truet.

Han havde været meget ringe hele Efteraaret, men inden Sygdommen helt tog Magten fra ham, havde han beskikket sit Hus og bestemt, at Sønnen og Datteren skulde arve hver sin Fjerdedel af Formuen, mens hans Hustru fik Halvdelen. At Sønnen, som fastsat i Loven, skulde arve dobbelt imod Søsteren, ansaa han for en stor Uretfærdighed.

54Han efterlod sig et Brev til Sønnen, hvori han, uden at tale om sig selv, havde nedskrevet en Mængde Raad og Lærdomme, der skulde hjælpe ham at vandre Livets Vej med Besindighed og Visdom. Og som om han var bange for, at han endnu ikke havde gjort nok, havde han ogsaa skrevet til Broderen og bedt ham være hans Søn en Hjælper og Raadgiver.

Taalmodig og hengiven i sin Skæbne som han havde levet, gik han Døden i Møde. Han sov hen den 23. Januar 1831 og blev begravet under almindelig Sorg og stor Deltagelse. Det viste sig nu, hvor stærkt et Indtryk hans haarde Skæbne havde gjort paa mange Mennesker. Der herskede den samme Sorg ved hans Kiste, som om han havde naaet at gøre Menneskene alt det gode, der havde været hans Agt og hans Ønske.

Med Taarer læste man den Indskrift, der var anbragt paa Kisten:

Skønt segnende under egne Byrder, var du dog altid, lige til din sidste Stund, de trængendes kærlige Hjælper.

Held dig!

Fred med dit Støv!

Da Ligtoget gik ned gennem Kirken, hændte der noget, der blev betragtet som et Jærtegn. En af de Sølvstjerner, der var strøet over Kistens Tæppe, løsnede sig, faldt til Jorden og blev taget op af Sønnen. Hele Menigheden ansaa dette for et Varsel om, at Sønnen skulde blive Faderen lig

55i Kundskaber og Virkelyst, og at han skulde dø ligesaa elsket og agtet som han.

Og fristes man i Virkeligheden ikke til at tro, at Fremtidens Genius, rørt af Menneskenes Sorg og Taarer, har villet løfte Sløret for noget af det, som de kommende Aar skulde bringe, idet den viste dem, at dette brudte Liv havde fuldført en stor Opgave. Havde det staaet i dens Magt, da havde den sikkerlig gerne ridset endnu en Indskrift paa Kistens Sølvplade:

Held dig!

Mens du tilsyneladende sad magtesløs i dit Sygeværelse, forberedte du Opdagelsen af det finske Folks store Old-tidsdigtning.

Og den Søn, som voksed* op ved dine Fødder og som til Livets Kamp du hærdende udrusted', til en ny stor Sagasamler er han udset, til de nye Tiders Sangerkonge.

Men Fremtidens Genius havde ingen Griffel at skrive med. Han efterlod blot et svagt og dunkelt Tegn, til at tyde eller mistyde for Menneskene, som de kunde bedst.HOS RUNEBERG

Egentlig skulde den unge Zachris Topelius, nu da han var færdig med Skolen, have meldt sig ind ved Åbo Gymnasium og gennemgaaet de tre Klasser der for at blive moden til Studentereksamen. Men han var bange for, at dersom han gik til Åbo, vilde han igen blive sat til Terperi og aandløs Udenadslæren, der snarere hindrede end fremmede hans Studier. Kunde han derimod komme til at læse privat med en dygtig Lærer, ligesom i de Tider, da han lik sin Undervisning i det sydlige Gavlværelse paa Kuddnäs, mente han, at han maatte kunne tage sin Studentereksamen paa meget kortere Tid end tre Aar. Det lykkedes ham virkelig at overbevise sin Moder om, at dette var den bedste Plan, og man begyndte at se sig om efter en passende Lærer.

Først og fremst raadspurgtes Fætteren, Frans Michael, som nu var Præst paa Orisberg Værk i det sydlige Österbotten. Han, der nylig havde forladt Universitetet, kunde rimeligvis give Anvisning paa en passende Person. Og ganske rigtig, Frans Michael foreslog straks, at man skulde henvende sig til en ung Magister Runeberg fra Jakob-Stad, der havde været hans Kammerat i Vasa Skole.

57Runeberg var nygift, bosat i Helsingfors og havde en lille Stilling som Amanuensis i Konsistoriet, som han umulig kunde leve af, og Frans Michael havde hørt, at han havde i Sinde at hjælpe paa sine Affærer ved at tage imod Kostgængere og give Privattimer.

Dette var jo som skabt for Zachris, og efter Samraad med Moderen og Farbroderen blev Be-slutningen taget. Fætteren paatog sig alle Forhandlinger, og det blev afgjort, at Zachris skulde bo hos Runebergs, til han havde faaet sin Studentereksamen, og betale femhundrede Rigsdaler om Aaret for Bolig, Mad, Lys, Varme, Rengøring og Undervisning. Det blev anset for en betydelig Sum, men gik alt efter Beregning, vilde det blive billigere end at ligge tre Aar i Åbo.

I Efteraaret 1832 gjorde Zachris, fjorten Aar gammel, sin første Rejse til Helsingfors. Lang havde Vejen været til Uleåborg, men hvad var det at regne imod den halvtredsindstyve Mil lange Rejse ind til Hovedstaden? Og nu gik Turen ikke blot over det flade, aabne Kystland; nu skulde han igennem Tavastlands øde Skovegne, hvor man paastod, at der endnu fandtes Røverhuler i Fjeldkløfterne. Med den Verdenserfaring, han i saa rigt Maal havde hentet fra sine kære Romaner, væbnede han sig med et Par Pistoler og sad med Hanen spændt, mens Vejen gik gennem den mørkeste Skov. I Gæstgivergaardene lagde han sig ikke til Ro, før han havde kigget under Sengen og bag Kakkelovnen, saa han kunde være sikker paa, at ingen finsk Rinaldo Rinaldino var skjult i Stuen.

58Men alt gik godt, og han kom lykkelig og vel til Helsingfors.

Magister Runeberg boede østerude i Byen i et nybygget Hus paa Hjørnet af Konstantins- og Manégegade. Der havde han og hans Kone lejet en stor, smuk Lejlighed paa ni Værelser for en billig Pris, fordi den havde været brugt til Koleralasaret, da Epidemien sidste Gang hærgede Helsingfors, og Værten efter den Tid havde haft ondt ved at faa den lejet ud. Takket være den store Plads kunde nu de unge Ægtefolk leje to Værelser ud og tage imod seks Drenge som Kostgængere i de tre andre. Saa var der endda fire Værelser tilbage til deres eget Brug.

De var netop flyttet ind, da Zachris kom kørende fra Nykarleby, og den første Nat var hans Værelse ikke i Orden, saa han maatte ligge i Spisestuen.

Da han næste Morgen havde klædt sig paa og stod der i den store Stue uden rigtig at vide, hvor han skulde gøre af sig selv, faldt hans Øjne paa en Bunke Bøger, ganske ny og lige store, der laa i en Krog.

Han gik hen og tog en af Bøgerne; det var jo umuligt at lade være, og saa, at den indeholdt et Digt med Titlen „Elgskytterne", af Johan Runeberg.

Zachris vidste jo allerede gennem sin Fætter Frans Michael, at Runeberg skrev Vers i forskellige Blade, og at han ogsaa havde udgivet en Samling Digte i Bogform, men dette var det første af hans Arbejder, han havde mellem Hænder. Natur-

59ligvis kunde han ikke lade være at kigge ind imellem de uopskaarne Blade og give sig til at læse. Og mens han

stod der saa optagen af Bogen, at han hverken hørte eller saa, kom Runeberg ind i Værelset og spurgte, hvad det var, han læste.

Drengen mærkede, at han blev rød over hele Ansigtet. Han lagde hurtigt Bogen fra sig og bad om Undskyldning saa godt han kunde i sin Forvirring.

Runeberg stod og saa paa ham. En spinkel, mager Dreng med mørkt Haar, der var strøget frem over Ørene, slet ikke køn med sin store Næse og sine indfaldne Kinder, mens dog de mørke, dybe Øjne og de fine Træk om Munden gav ham en egen Tiltrækning. Han tænkte ganske sikkert, at Drengen snarere saa ud som et forknyt Fattigbarn end som den berømte og velhavende Nykarleby-doktors forkælede Søn.

Zachris stod flov og lod sig mønstre. Pludselig gled et venligt Smil over Magisterens skarpt-skaarne Ansigt. Han havde sagtens opdaget, at han stod overfor en lille Drømmer, hvis Sjæl havde lettere ved at finde sig til Rette i Bøgernes Verden end i Virkelighedens.

„Behold kun Bogen, hvis den morer dig!" sagde Runeberg.

Og dermed havde Magisteren naturligvis vundet Zachris' Hjerte. Han følte, at her vilde han faa det godt. Han paa sin Side havde skarpt iagttaget den høje, tynde Magister og var kommet til det Resultat, at det var en Lykke at komme til at leve under Tag med en saadan Mand.

60Samme Dag havde Zachris en ny Oplevelse. Han var gaaet ud for at se paa Byen, men gik vild og kom to Timer for sent hjem til Middag. I Stedet for at skænde paa ham for hans Uefterrettelighed lo Runeberg kun ad hans Uheld, og Fruen lod ham ikke savne sin Middagsmad Han var aabenbart kommet til et godt og hyggeligt Hjem-

Da Spisestuen efterhaanden kom i Orden, viste det sig, at den var møbleret med Spisebord og Stole midt paa Gulvet, med Sofa og Divanbord ved en af Væggene og for Resten med et Par tarvelige Boghylder. Der var intet Klaver, ingen Billeder. Det var en stor Stue med fem Fag Vinduer, men den skulde ogsaa bruges til mange Ting. Den tjente baade til Spisestue, Skolestue og Dagligstue. Paa den ene Side af Spisestuen laa Sovekammeret, Køkkenet og de to Værelser, der var lejet ud, paa den anden Side fire smaa Stuer, hvoraf Runeberg havde den ene, en havde Zachris og hans Stuekammerat, Gymnasiasten Samuel Barck, en havde to Brødre Krabbe, som var Studenter, og en beboedes af to Smaadrenge ved Navn örn, der gik i Gymnasiet

Der var fuldt i hver en Krog; Barck især var en stor Spilopmager, og de smaa Örne var ikke stort bedre end han. Zachris kunde ikke andet end i sit Hjerte give Fru Runeberg Ret, da hun en Dag ved Middagsbordet udbrød: „Gud naade den, der skal have at gøre med en Flok Drenge I Det er de balstyrigste Væsner, jeg kender!" Man maa jo blot haabe, at hun ikke regnede den Dreng med til

61Flokken, der ikke var Gymnasiast, men havde Skolen bag sig og var Privatist.

De første Dage tilbragte Zachris mest med at lære Byen at kende. Han fandt den smukkere og rigere paa Seværdigheder, end han havde tænkt sig.

Helsingfors, der i Aaret 1812 var blevet Finlands Hovedstad, og hvortil Universitetet var flyttet 1827 efter Åbos Brand, var endnu i Trediverne en temmelig lille By, der kun strakte sig over den østlige Del af den lange, temmelig brede, spidst tilløbende Halvø, der var udlagt Byen til Be-byggelse. Men ved J. A. Ehrenströms og den udmærkede Arkitekt Engels Arbejde havde Byen allerede faaet et ret imponerende Præg. Den rejsende, der kom nordfra, maatte straks forbavses over den to Kilometer lange Unionsgade, der snart gennem sprængte Klipper, snart paa høje Dæmninger, snart paa en lang Bro førte, først til Byens Midtpunkt og Hjerte, det smukke Senatstorv, og derefter til den brede, statelige træbeplantede Esplanade med Markedspladsen. Med Gustaf-Adolfs-Torv i Stockholm til Mønster havde Ehrenström paa Senatstorvet ladet opføre to monumentale Bygninger, Senatshuset og Universitetet lige overfor hinanden paa Torvets korte Sider. Paa den østlige Langside laa endnu det gamle Raadhus fra 1770, men ved Siden af dette havde man paabegyndt Opførelsen af den prægtige Nikolaikirke, luthersk til Trods for sit russiske Navn, og denne Kirkebygning gav, med sine storartede

Trappeanlæg og sine Kupler, Løfte om i rigt Maal at bidrage til Torvets Skønhed.

62Det kejserlige Palads og den russiske Kirke paa den ene Side, paa den anden Side de låve skanse-klædte Holme lige mod Syd, der bar Navn af Svea-borg, skænkede Byen den ofte vemodige Interesse, der er udbredt over Steder, hvor det ny og det gamle brydes med hinanden, hvor Fortidens Minder endnu dvæler, og hvor Fremtiden bliver til.

Snart kom Zachris dog i Gang med Arbejdet og fik en bestemt Orden for sin Dag.

Han stod op hver Morgen Klokken syv, og fra otte til ti havde han Timer hos Runeberg sammen med fem andre Kammerater. Dette blev Dagens bedste Tid, for Magisteren var en udmærket Lærer. Han fordrede ikke mere Udenadslæren end akkurat nødvendigt, men han lod sig ikke nøje, uden man forstod hvad man læste. Hans kraftige, geniale Personlighed øvede en overordentlig Indflydelse paa Eleverne, især paa Zachris, der havde en rent instinktmæssig Fornemmelse af hans Storhed. Vilde han ikke anstrenge sig for at gøre sit Bedste overfor en saadan Lærer? Hvem vilde vise sig som en Stymper overfor den, der selv var saadan en Mand?

Zachris opdagede snart, at Runeberg interesserede sig for Historie, men dette Fag havde man i Uleåborg læst efter en Lærebog, der hed Regnérs „korte Begreb", en gammel, skikkelig Bog med nummererede Spørgsmaal og Svar, der gjorde Studiet af Verdens Begivenheder ligesaa tørt som en Katekismuslektie. Han havde ogsaa hidtil troet, at Historien ikke var andet end en Opremsning af Navne og Aarstal, men nu fik han Øjnene op, og

63for at tilfredsstille den Trang til historisk Viden, som Magisteren havde vakt, gav han sig til at læse Fryxells svenske Historie med saa stor Iver, at der knap gik en Dag, uden at han anvendte flere Timer derpaa.

Efter Undervisningstimerne om Morgenen plejede Zachris gerne at læse Lektierne til næste Dag. Den historiske Læsning havde han ogsaa i Reglen besørget inden den tidlige Middag. Og saa havde han hele Eftermiddagen fri ganske som i sin Skoletid.

Men fra Uleåborg var han jo vant til at beskæftige sig selv. Her som der havde han sin Romanlæsning, sit Forfatterskab til Det lille Bibliotek, sin Leg med Papirsdukker foruden flittig Brevskrivning til Hjemmet. Han lagde sig nu ogsaa efter at ryge, hvad der jo forhøjede Nydelsen ved de ensomme Timer. Naar han var ked af at sidde hjemme, havde han den Udvej at besøge sin tidligere Lærer, Hr. Blank, der boede i den finske Kaserne hos en Kaptejn Thuneberg og læste med hans Sønner. Han drak ofte The hos en „The-jomfru" paa Torvet, og hun var meget morsom at snakke med. Hun talte Finsk-Svensk omtrent som Brita derhjemme, saa man kunde have Lyst til at gaa hen og drikke hendes The bare af den Grund. Desuden kunde han lege og slaas med Barck og de smaa Örne, og undertiden kom der nogle Kammerater paa Besøg; da spillede de Kille og sad og passiarede ved det blussende Kakkelovnsbaal.

Ja, dér i Byen var der ganske vist meget mere at more sig med for en ensom Dreng end i Uleä-

64borg. Sommetider var der Marked, og da gik han ud for at se paa Torvehandlen, drikke 01 i en eller anden Bod og købe Frugt og andre Slikkerier med hjem. Om Søndagen kunde han gaa hen og overvære den mærkelige, russiske Gudstjeneste, køre Byen rundt med Isvoschik eller tage ud til Sveaborg og bese Fæstningsværkerne. Desuden havde Byen jo ikke mindre end fire Konditorier og modtog hyppige og lange Besøg af omrejsende Skuespillerselskaber.

Hver Aften indførte han i sin Dagbog, hvad han havde oplevet om Dagen. Ingen Stemninger eller Følelser, men kort og godt hvad der var sket. Det var for at følge sin Faders Formaninger, han gjorde dette, men snart blev det ham en meget kær Vane. Og som en Slags Underholdning for sig selv, mens han skrev, benyttede han ikke blot Bogstaver, men ogsaa Figurer. Thejomfruen for Eksempel betegnedes altid ved en lille, trippende gammel Kone, et Hus med mange Vinduer betød den finske Kaserne, og hans Kammerat Elvings Navn blev symboliseret ved en Elv og en Vinge.

Længere hen paa Efteraaret fik han to ny Adspredelser. Det var hans Moder hjemme paa Kuddnäs, der fik den Idé, at han skulde gaa i Danseskole hos Mamsel Arppe, og det gik han gerne ind paa. Det var just ikke saa

behageligt i Begyndelsen, for Mamsellen var streng og utaalmodig, men eftersom han blev dygtigere, blev det morsommere. Og efter Jul, da han var færdig med Danseskolen, var han flere Gange til „Pick-nick" sammen med Hr. Blank og gjorde Bekendt-

65skab med Hovedstadsdamerne. Men hans Hjerte blev Mathilda Lithén tro. Der var ikke i hele Helsingfors en eneste ung Pige, der kunde sammenlignes med hende, ja, han var nær ved at mene, at den beskedneste af hans smaa Veninder i Nykarle-by var at foretrække for den mest fejrede unge Dame i Helsingfors.

Den anden Adspredelse bestod i, at han og hans Stuekammerat lejede et Klaver i Fællesskab. For skønt Barck var en stor Gavtyv og Spilopmager, saa manglede han ingenlunde Begavelse. Han var aldrig kommet saa vidt med sin Musik, at han havde gidet lære Noderne, men alt hvad han hørte kunde han spille efter Gehør. Og Zachris var ikke længer nogen Fjende af Musik, som han havde været den første Tid i Uleåborg, men det var næsten blevet ham en Livsfornødenhed at have et Klaver at sværme ved.

Det kunde se ud, som om han lige fra Begyndelsen af fandt sig bedre til Rette i Helsingfors end i Uleåborg, men det er ikke saa let at dømme herom. Det Drømmeliv, han havde ført i den kolde, vintermørke By, var blevet ham meget kært. Alle Digterværkerne i Fastrenes Bibliotek havde skabt en fortryllet Verden om ham, en straalende Have med syngende Træer og talende Fugle, hvor hans Sjæl havde følt sig ligesaa hjemme som i Barndomsegnen omkring Kuddnäs.

Her i Helsingfors søgte han at blive sine litterære Vaner tro, sin stille Syslen med Pen og Bog; han vilde gerne tage Poesiens underfulde Rosenhave med sig ind i Drengepensionatets Støj og

66Larm, og paa en vis Maade gjorde han det vet ogsaa, men han kunde ikke her genfinde den blide, drømmende Stemning. Han blev bestandig forstyrret, den unge Eneboer fik ikke Lov at være i Fred bag sin Haves Hække.

Uheldet vilde, at hans Stuekammerat, Samuel Barck, var den respektløseste Knægt i hele Helsingfors. Det første Bekendtskab med ham havde ikke været ubehageligt. Barck havde trakteret rigeligt med Bolscher og Sirupsslik, og om Eftermiddagen havde de sammen aflagt Besøg hos The-• jomfruen, men snart havde den gode Herre begyndt at vise sig som den, han var.

Barck kunde aldrig lade Zachris have sine Ting i Fred og ærgrede ham gul og grøn med sin Hensynsløshed og sin Uorden. En Søndagmorgen begav Barck sig for Eksempel ud til Sveaborg og tog Zachris' Roman Demoniana med sig, som Zachris havde glædet sig til at læse paa Fridagen. De smaa örne og Zachris havde engang planlagt et Spøgeri for at skræmme Pigerne, men Barcks Mellemkomst forstyrrede det hele. Barck, der ikke var andet end Gymnasiast, havde ikke Lov at ryge, men han laante altid Zachris' Pibe og røg uden Lov. Pludselig fandt Barck paa at melde sig syg og skulke, saa Zachris havde ham hjemme, netop naar han havde haabet paa, at han skulde have Ro til at læse sine Lektier. Barck mente, han havde Ret til at ligge og strække sig paa den eneste Sofa, og med det gode kunde man ikke faa ham væk fra den. Barck sladrede: en Gang havde Zachris sagt noget om Pigerne, og fluks løb den

6-7Gavtyv ud i Køkkenet og skaffede ham Fortræd.

En Gang da Zachris skulde til „Picknick", kunde han ikke finde det eneste Par lange sorte Strømper, han ejede, saa han umulig kunde gaa hen, hvor der skulde danses. Isteden maatte han tage til Takke med at gaa til Thejomfruen sammen med Barck. Man kan tænke sig, hvor rasende han blev, da Barck ved Hjemkomsten trak de forsvundne Strømper frem af sin Seng. Barck syntes, det var kedeligt at være alene hjemme, og saa havde han gemt dem.

Men man maa nu ikke tro, at Zachris bar alt dette med Blidhed og Taalmodighed. Barck fik Prygl om Aftenen, naar han gik i Seng, og om Morgenen, naar han stod op. Barck blev mange Gange smidt ud af Stuen. Barck blev jaget rundt cm Huset med Snebolde og blev vældig tildænget. Der hjalp ingen Pardon. Zachris var paa det rene med, at han maatte vise den anden, at han ikke var en forlæst Per Tot, men kunde staa paa sin Ret.

Men der var ingen Tegn at spore til, at Barck blev anderledes; han var ganske simpelt uforbederlig, og man kan nok forstaa, hvordan det maatte gaa med de stille, ensomme Drømmerier, naar Zachris boede i Stue med saadan en Plageaand.

Da Julen kom, skulde Barck rejse hjem, og Zachris, der skulde blive i Helsingfors, glædede sig til en god og rolig Tid. Men Dagen før Afrejsen havde Barck forelsket sig i en lille Grimrian af en Hund og taget den med hjem til Runebergs. Han havde i Sinde at tage den med sig for at

68more sig med den i Juleferien og prøvede paa at smugle den med i Slæden, indsvøbt i en Rejse-kappe, men Planen blev opdaget, og Mirka maatte blive i Helsingfors. Og naturligvis maatte Zachris tage sig af den stakkels Hund, der hylede af Længsel og var til ligesaa megen Forstyrrelse som Barck selv. I Begyndelsen knurrede han over, at han aldrig kunde faa Fred for sin Stuekammerat, ikke engang naar han var borte, men snart blev han gode Venner med Hunden og havde megen Fornøjelse af den i sin ensomme Juleferie.

Men da Zachris ikke som tidligere kunde gaa op i den Verden, som store Aander og vise Mestre skabte om ham, saa følte han mangen Gang, at hans Sjæl hungrede. Han længtes denne Vinter meget efter sit Hjem og efter Mathilda; han savnede sin døde Ven, Alexander Lithén, og han var til Tider saa tungsindig, at han ønskede, han var død.

Hvad der først og fremst tilbød sig som Erstatning for det afbrudte Fantasiliv, var naturligvis Omgangen med Kammerater.

Som oftest var det dog ikke sine jævnaldrendes Selskab, han søgte; han vilde helst være sammen med ældre, især da med dem, der allerede var Studenter, og lytte til deres Samtale. Det var nu første Gang han var med til de unges evige Disku-teren og Disputeren om alle Fremtidens store Spørgsmaal, om Kærligheden, om deres Kald i Livet, om Fædrelandet, for ikke at tale om alle Betragtninger over det, der hørte til Dagens Begivenheder paa Universitetet, det sidste Skænderi i den österbottniske Afdeling, den eller den Pro-

69fessors Særheder, den eller den Students Udsigter til at bestaa Eksamen, kort sagt alt det, der hørte hjemme i den ny Verden, som han haabede snart at faa Adgang til.

Men i disse Kredse tilegnede han sig ikke blot en Viden, der var ligefrem nødvendig for ham; dér fik han ogsaa Smag for Kortspil. Der blev i Virkeligheden spillet endnu mere end snakket, og det ikke blot saa uskyldige Spil som Hanrej eller Sorteper, som de plejede at spille hjemme paa Kuddnäs, men rigtige Hasardspil som Sort og Rødt, Halvtolv, og Kille, og der blev spillet om Penge.

Zachris var med. I Begyndelsen meget forsigtigt, men snart med virkelig Iver og Lidenskab. Han spillede baade Formiddag og Eftermiddag; det var næsten ligesaa uimodstaaelig morsomt som det i Uleåborg havde været at læse Romaner.

De opholdt sig mest i Krabbernes Værelse, naar der blev spillet. Dér samledes fremmede Studenter, de drak Punsch og holdt ud med Drik og Spil til langt hen paa Natten. I Reglen morede de sig med at spille Kille, og Tabet eller Gevinsten kunde godt løbe op til flere Rigsdaler paa en Aften.

Zachris blev ganske vist advaret. Hr. Blank bad ham om at lade være at spille om Penge, men da han kort efter forlod Byen for en Tid, var Advarslen virkningsløs. Fra Farbroderen i Uleåborg kom en Skrivelse, som ikke direkte omtalte Kortspillet, men formanede ham til ikke at forspilde det gode Navn, Slægten havde erhvervet sig, og

70der kom ogsaa et Formaningsbrev fra Fætteren Frans Michael.

Engang da han i Mangel af bedre havde taget til Takke med at faa sig et Slag Kort med Barck og de smaa örne, kom Runeberg ind i Værelset. Spillet hørte straks op, Gymnasiasterne fik en Irettesættelse, men til Zachris sagde Magisteren ikke noget. Han fandt det vel temmelig uskyldigt, at han sad og spillede med de smaa Buksetrolde. Havde han vidst, hvordan de spillede inde i Krabbernes Værelse, hvordan mon det saa var gaaet?

Men de blev ved at spille lige vildt, især i Begyndelsen af Foraarssemestret. Og Zachris gik saa helt op i Fornøjelsen, at han slet ikke mærkede, han var paa Afveje.

Men saa kom Hr. Blank omsider tilbage fra sin Rejse. Og han havde blandt andet været i Ny-karleby og havde fortalt Doktorfruen paa Kudd-näs, hvordan Zachris levede i Helsingfors. Nu medbragte han et Formaningsbrev fra Moderen og desuden det Brev, som hans Fader havde skrevet til ham paa sin Dødsseng.

Da fik Drengen Øjnene op. Han bævede ved at opdage det farlige Vilddyr, der boede i hans Sjæl, og han besluttede, at det straks skulde kues og tæmmes. Spillelidenskaben maatte ikke faa Herredømmet over ham. Han brændte de Kort, han havde i sine Skuffer, og næste Aften, da hans Kammerater spillede, stod han blot og saa til.

For at faa Anvendelse for sin ledige Tid begyndte han at høre Professor Bonsdorffs Forelæsninger over Kemi og tog desuden Gymnastiktimer.

71Men foruden dette, som nær havde ført ham paa Afveje, fik han i Helsingfors noget, der virkelig var rigt og stort, og som kunde være en Erstatning for den Lykke, han havde følt ved at lukke sig inde i Bøgernes Paradis.

Fra Begyndelsen af stod Zachris ikke Runeberg nærmere end de andre Pensionærer gjorde, men snart tog han Mod til sig og bad, om han maatte laane Bøger fra Hylderne i Spisestuen, og det blev et Baand imellem dem, at Drengen havde litterære Interesser. Det ser næsten ud, som om Magisteren havde en Mistanke om, at Zachris ikke blot var en Bogorm, men ogsaa lidt af en Rimsmed, for en Gang sagde han advarende til ham: „Vær fri og tro imod dig selv I Lad dig ikke paavirke, og læs ikke mere af andre, end at du bliver ved at være dig selv!"

Runeberg mærkede nok, at Zachris gerne vilde være ham til Behag, og derfor fornøjede han ham undertiden med at bede ham om en Haands-rækning som at gaa med et Brev paa Posthuset eller lignende. Og kom der Sygdom i Huset, saa var det Zachris, hvem det blev betroet at være med til at vaage. Alt dette, der viste ham, at Runeberg havde faaet Tillid til ham og næsten regnede ham med til Familien, fyldte ham med Stolthed og en underlig Følelse af Lykke.

Zachris kom ogsaa i et fortroligere Forhold til Runeberg og hans Hustru end de andre Pensionærer, fordi han blev i Byen i Julen og Paasken. Han tilbragte en mindeværdig Juleaften hos Runebergs; Stuen var fuld af Gæster, der uddeltes

72en Mængde Julegaver, alle forsynede med muntre Rim, og de Samtaler, der førtes, var saa aandrige, at Drengen hørte flere Vittigheder her paa een Aften, end han før havde hørt i hele sit Liv.

Paa denne Tid udgav Runeberg den Digtsamling, hvor „Graven i Perrrho" fandtes. Zachris havde aldrig læst noget saa vidunderligt. Han smeltede helt hen i Beundring. Det var sandelig en sjælden Lykke for den, der elskede Bøger saa højt, at møde en virkelig Digter paa sin Vej, at faa Lejlighed til at skænke en af de ypperste blandt de store Aander sin ungdommelige Hyldest.

Og hvad der forekom selv den lille Zachris mærkværdigt, var at denne store Mand var et frisk og sundt Menneske, fri for al Smaalighed. Da Zachris engang havde været til et Studentergilde og drukket Dus med en Mængde ny Venner, indsaa Magisteren, der vidste, at hvert Dusbæger skulde tømmes til Bunden, at han ikke kunde komme til Morgentimerne næste Dag og gjorde ikke noget Væsen af det. Og naar Drengene sloges med Snebold udenfor Huset og endog angreb de forbigaaende, da stod Runeberg paa sin Trappe og lo ad dem, hvis han da ikke ligefrem legede med.

Og et godt Menneske var han ogsaa. Zachris kunde jo ikke undgaa at mærke, at han og hans Hustru havde det meget smaat, men han vidste, at Magisteren regelmæssig sendte Penge til sin Moder i Jakobstad, og Indtægten af den sidste Digtsamling gav han til de trængende i österbotten.

Runeberg havde en gammel Violin hængende

73over sit Skrivebord. Han havde sagtens spillet paa den i gamle Dage, men nu rørte han den aldrig; Arbejdet undte ham ingen Ro. Efterat Barck og Zachris havde faaet Klaver, kom han imidlertid en Gang imellem, naar

Barck var ude, ind i deres Stue og satte sig til Klaveret. Til Zachris sagde han da blot: „Læs du kun I"

Saa begyndte han at spille, langsomt, ligesom famlende og søgende. Han aflokkede Klaveret forunderlige Melodier, hvis Mage ingen havde hørt, og som aldrig var sat paa Noder. De var hans egne, skabt af ham selv. Og Drengen, der sad og lyttede, turde ikke sige et Ord om, hvor dejligt det var, eller hvor underlig han blev til Mode, mens han lyttede til Musiken.

Mens han sad der, gik det op for ham, at Manden derhenne ved Klaveret, han der var saa fattig, at han hele Dagen maatte læse med Drenge, rette Opgaver, redigere et Blad, trods alt havde sin egen Verden, hvor han levede uden at lade sig forstyrre, en egen herlig Verden, fuld af lyse Tanker og Skikkelser, ikke en Verden, som andre havde skabt, men hans egen Aands Værk, hans Ejendom alene.

Han følte, at han og andre droges til den Mand netop fordi han raadede over denne Rigdom, og han tænkte paa, at det var en Lykke at være kommet ham saa nær, at han som nu kunde liste sig ind i den Lyskreds, der omgav ham. Det var ikke som at vandre i den løvrige Have, Romanerne havde skabt, det var som at gaa i en høj Allé af store Kæmpetræer med skinnende Kroner, og til den ene Side blomstrede Livets Træ, men til den anden

74Kundskabens vidt forgrenede Kæmpetræ med den tykke Stamme.

Det var Glæde og Lykke, det var mere endnu: det var Sundhed og Styrke at være i hans Nærhed. Det følte han, saa længe Musiken varede og han sad der næsten tilbedende, men naturligvis kunde han ikke formaa sig selv til at sige noget af alt dette til Runeberg.

Han ønskede sagtens ogsaa, at der om ham engang skulde opstaa en Verden, som var hans egen, ikke laant fra andre; men indtil videre var han tilfreds med at gaa i Skyggen af de vældige Trækroner, der bredte sig i den andens Have.

Han tog ikke noget bedre Minde med sig fra Runebergs Hjem end disse Musikstunder.

Henimod Slutningen af Vinteren, netop som det i April Maaned var begyndt at blive Foraar, lod Magisteren falde nogle Ord om, at der var en Mulighed for, at Zachris kunde tage sin Eksamen allerede dette Foraar.

Det var ham ligesaa kært som uventet.

Paa mindre end tre Semestre havde han ikke tænkt sig at kunne blive færdig. Efter de Ord følte han ikke mere nogen Fristelse til at spilde sin Tid med Kortspil. I den smukke Foraarstid, der nu fulgte, var det kun sjælden, han lod en Kammerat lokke sig med ud til de tarvelige Forlystelsessteder, der laa udenfor Byen. Naar det en enkelt Gang skete, var det næsten imod hans Vilje.

Nu blev der en Repeteren Historie, Matematik, Latin, Geografi, Logik, Tysk, Fransk, hele Pensumet, store Masser hver Dag.

75Den otteogtyvende Maj, da det hele var gennemgaaet, gav Runeberg ham hans Vidnesbyrd og sagde ogsaa et Par Ord til ham om hans Pligter som akademisk Borger, som Videnskabens Tjener. Fuld af glad Bevægelse og med Sjælen opløftet af sin store Lærers Ord satte han sig, da Aftenen kom til sit Skrivebord og gav sine Tanker Udtryk:

Trang er den Verden, som Mennesket fik, dog frygtløst

det stræber,

higer didud mod det Maal, ingen dødelig indvandt: Videns og Tænkningens evige, umaalte Grænse. Fryd fylder Visdommens Aand derved, den stiger og tænder i Menneskesjælen Kundskabsbegæret, som sent eller tidligt Jordskorpen bryder og vokser i Kraft og, Geni-udrustet, baner sig forskende Vej til stadig fjernere Egne, indtil den standser en Dag, af Alhærgeren Døden indhentet,

standser men slukkes dog ej, thi uforgængelig Aanden frigjort skal følge sin evige, dødløse Bane! Da kan til Maalet den naa, didud ingen dødelig rækker, da kan Geniet, uendeligt selv, Uendeligheden vinde.

Dette blev ligesom et Mindesmærke over den Udvikling, hans Sjæl havde vundet i den Tid, han havde været under Runebergs Vejledning.

Tidligere paa Dagen havde han med sit Vidnesbyrd gjort sin Opvartning hos Universitetets Rektor, Professor Melartin for at indmelde sig til Eksamen; han havde ligeledes hilst paa den öster-bottniske Afdelings Embedsmænd, Professor Häll-ström og Magister Ståhlberg. De følgende Dage var der adskillige andre at hilse paa, og saa kom den fjerde Juni Studentereksamen, som han bestod med Glans.

7 6Endnu en Uge blev han i Helsingfors. Han modtog sit akademiske Borgerbrev af Rektor, blev optaget i den österbottniske Afdeling og holdt sit Studentergilde. Han havde indbudt fire Magistre, først og fremst Runeberg, og tolv gode Venner. Traktementet bestod af to Femrigsdalers Boller Punsch, Smørrebrød, 01 og Snaps, Piber og Tobak. Runeberg gjorde den femtenaarige Rus den Venskabstjeneste i god Tid at tage ham under Armen og gaa hjem med ham for at fri ham for alle de farlige „Brorskaaler".

Et Par Dage efter var han rejsefærdig, og Klokken tre om Eftermiddagen kom Vognen.

Men Magisteren var ikke hjemme, og Zachris vilde ikke rejse uden at have faaet sagt ham Tak og Farvel. Vognen maatte vente, mens han selv og andre ledte efter Runeberg. Men han var ikke til at finde, og den ene Time gik efter den anden. Da Klokken var halvseks, kunde det ikke gaa an at vente længer. Han maatte rejse uden at faa takket sin Lærer.

Maaske var det derfor, han senere i Livet altid følte det, som om Runeberg havde en Fordring paa ham, som han gerne vilde betale. Naarsomhelst der skulde holdes Fest for Finlands store Digter, var han med at hylde sin kære Magister, og i Reglen var det ham, der holdt Festtalen. Og da var det Musiken, han takkede for, og fordi Runeberg havde ført ham ind paa Historiens Felt, og for Aabenbaringen af den store Aands vidunderlige Skønhedsverden,ROMANTIK

I

I de Dage, da Zachris læste med Hr. Blank i det sydlige Gavlværelse paa Kuddnäs, havde han for fuldt Alvor forelsket sig i sin jævnaldrende Kusine og Legekammerat, Mathilda Lithén. Og i aHe de Aar, han var i Uleåborg, havde han, efter sine Romanheltes Mønster, sendt hende smaa ømme Billetter, skrevet med Chifferskrift, som Søster Sophie maatte besørge til den elskede Genstand.

Hver Gang han kom kørende hjem til Kuddnäs, foresvævede der ham onde Anelser om, at Mathilda havde svigtet ham og vendt sit Sind til en anden; thi Kvinders Vankelmodighed og Troløshed vidste han god Besked med fra sine Bøger, og hans Hjerte bankede af Angst, indtil han havde truffet hende, set hende ind i Øjnene og forvisset sig om, at hun ikke havde ladet sig bedaare hverken af en Ungersvend fra Nykarleby eller af en Ridder, der var kommet vandrende fra et fjernt, mystisk Land.

I Sommeren 1832 skulde Mathilda rejse til en Pension i Stockholm, og da modtog han et helligt Løfte af hende om, at ingen Svensker, hvor bedaarende han end monne være, skulde komme til

78at indtage hans Plads i hendes Hjerte, og som Pant paa sin Troskab skænkede hun ham en Ring. Denne gik han med i et grønt Silkebaand, gemt under Vesten, hele den Vinter, han var hos Runebergs ; mange Længselssukke sendte han hende i sin Dagbog, og paa hendes Navnedag klatrede han op paa et ensomt beliggende Bjerg udenfor Helsingfors og affyrede tre glimtende Pistolskud til Ære for hende. At Søster Sophie stadig maatte have Ulejlighed med at smugle smaa Chifferlapper ind i Brevene til Kusinen, faldt jo af sig selv.

Da Zachris havde faaet sin Studentereksamen, følte han, at Livet stillede andre Krav til ham end tidligere. Han maatte nu holde op med alle den Slags Ting, der kun hørte Barndommen til, som at lege med Papirsdukker, at agere Spøgelse for at skræmme Husets Piger, at kaste Snebolde paa de forbigaaende. Men han fortsatte sin Dagbog, han arbejdede stadig til Det lille Bibliotek, og han blev ved at gaa med det grønne Silkebaand om Halsen og at længes efter sin Barndoms Flamme.

Det vilde være umuligt at tænke sig andet. Hvor øde og tomt var ikke hele Nykarleby i Sommeren 1833, da hun

endnu var i Stockholm! Dagene fik ingen Ende.

Hos Morfar Turdin var der en ung Bogholder ved Navn Backman, en smuk, ung Mand, fuldendt Kavaller, romantisk, kæk, interessant, med et haabløst Tungsind i Sjælens Dyb, og hos Lithéns var der en anden ved Navn Albert Dyhr, dygtig, samvittighedsfuld, prosaisk, men en overordentlig

79rar Kammerat og en trofast Ven. De blev begge to regnet for at være lidt i Slægt med Principalerne, blev behandlet som Medlemmer af Familien og var Zachris nærmeste Omgang, naar han var hjemme. Men forgæves søgte han at fylde Tomheden ved Fisketure med Albert Dyhr eller timelange Samtaler med Henrik Backman, som dog nu efter Alexander Lithéns Død var hans bedste Ven og fortrolige.

Om Efteraaret vendte han tilbage til Helsingfors, stadig trofast, stadig med Ringen hvilende paa sit Bryst. Dette var hans første Semester som Student, og naturligvis mildnedes Savnet ved hans ny Arbejde, men det var dog altid til Stede. Han boede ikke mere hos Runeberg, og Livet havde ikke længer samme Interesse, som da han levede i daglig Berøring med en stor Mand og Digter. Han lejede nu Værelser sammen med Blank, og de levede paa almindelig Studentervis, gik ud og spiste til Middag og holdt sig selv med Morgen- og Aftensmad. Om Dagen læste han til Filosofikum, som han skulde tage, inden han kunde begynde paa sine medicinske Studier, men han var utilfreds med det Arbejde, han præsterede, havde en dunkel Følelse af, at han ikke var moden til at studere paa egen Haand. Om Aftenen fik de ofte Besøg af Kammerater. Det kom nu for en Dag, at Blank, som det foregaaende Semester havde taget saa stærkt paa Vej, fordi Zachris spillede Kort, selv havde den samme Uvane og kunde sidde ved Spillebordet til langt paa Nat. For Zachris, der ikke selv spillede, var dette Leben modbydeligt.

80Livet var graat og ensformigt. Aldrig, eller næsten aldrig, skete der noget opløftende. Hvor kunde Zachris lade være at længes?

Men læg vel Mærke til, han længtes ikke blot efter Mathilda, naar han pintes af Livets Ensformighed og Tristhed! Aldrig havde der i Nykårle-by været saa mange Juleballer, saa megen Stads og Munterhed som i Aaret 1833. Morfar Turdin holdt da sin smukke Datter Augustas Bryllup med Chefen for det finske „Strømrensningskorps", den statelige og fornemme Baron Rosenkampff. Mage til Bryllup havde Nykarleby aldrig set, Fest paa Fest hele Julen igennem. Den velbaarne Familie fra Uleåborg kom til Kuddnäs for at kaste Glans over Begivenheden. Men Mathilda var der ikke, og Zachris kunde ikke føie nogen virkelig Glæde. Hvorfor var hun ikke hjemme? Da vilde alt det, som nu var Tomhed og Forfængelighed, have været fuldt af Liv og Indhold.

I Sommeren 1834 ventedes hun omsider hjem efter at have været to Aar i Stockholm. Men da Zachris kom til Kuddnäs i Begyndelsen af Juni, var hun endnu ikke kommet. Hvilken Længsel, hvilken Uro! Mon hun nu ogsaa kom? Og hvordan mon hun var, naar hun kom ? Havde hun, den simple, finske Pige, kunnet holde Stand imod alle de Fristelser, der altid ligger paa Lur for at overliste Skønhed og Uskyld?

I overstrømmende Glæde over, at hun dog virkelig snart skulde komme, satte han sig en Dag til Klaveret og spillede Franzéns: „O, maatte denne skønne Drøm", saa Huset rystede. Men snart

8lholdt Musiken op, Fingrene faldt slappe ned paa Tangenterne. Han var blevet grebet af Uro og Tvivl.

Havde Mathildas Troskab kunnet holde Stand, hvis hun i Stockholm havde truffet en rigtig indtagende Mand, hvis hun for Eksempel havde mødt en ung Prins ?

Overflødig Ængstelse! Hvor skulde den lille Mathilda Lithén fra Nykarleby kunne gøre Bekendtskab med en ung, fortryllende Prins?

Men var det virkelig saa umuligt? Der kunde vel hænde mærkeligere Ting end det.

Han havde haft den Vane i disse Længslens Aar at digte smaa Eventyr, smaa Romaner, hvor Mathilda var Heltinden. En af dem steg frem for hans Erindring.

Her i Finland boede der en Gang for længe siden en Bonde, der var rigere og mægtigere end Bønder er i vore Dage, Ejer af mange tusind Tønder Land. Paa den Tid gjorde den svenske Konge en Rejse gennem Landet, og da var han Gæst i den finske Bondekonges Hus og blev modtaget og beværtet paa en Maade, som han aldrig havde ventet sig i en finsk Bondegaard. Taknemlig over Gæstfriheden spurgte Kongen Bonden, om han havde et Ønske, som Kongen kunde opfylde, og da bad den gamle, om den smukkeste af hans Døtre maatte komme med til Kongens Gaard og blive opdraget mellem Dronningens Terner.

Zachris smilede, som han sad der ved Klaveret. Han løftede Hænderne endnu engang for at spille: „O, maatte denne skønne Drøm", men

82han lod dem snart igen synke for at fantasere videre.

Den finske Bondepige voksede op til at blive den skønneste af Hoffets Terner, ja, den skønneste Jomfru i hele Kongeriget, og det blev snart aabenbart, at den unge Kongesøn havde kastet sine Øjne paa hende. Og Kongesønnen var den dejligste unge Prins, skøn, sværmerisk, ridderlig; der var Stof i ham til en stor Konge.

Men naar nu Kongesønnen begærede den unge Piges Hjerte, vilde hun da kunne modstaa ham, vilde hun kunne bevare Troskaben til en klodset, finsk Bondedreng, der havde hendes Løfte og gik med hendes Ring paa sit Bryst?

Zachris sukkede og spillede: „O, maatte denne skønne Drøm" endnu engang som for at indgyde sig selv Mod og Haab. Han havde aldrig kunnet finde en passende Slutning paa dette Eventyr.

Det varede imidlertid kun et Øjeblik, før han havde faaet fat i en anden Begyndelse.

Han tænkte sig et fattigt Barn, der under den Store Ufred havde mistet Fader og Moder, og som en fornem finsk Dame havde taget til sig. Og den fornemme Dames Mand steg i Magt og Anseelse, Rigets højeste Værdigheder blev tildelt ham, han blev den ypperste i Landet, næsten mægtigere end Kongen selv. Han og hans Grevinde boede naturligvis i Stockholm, og deres Plejebarn, den fattige, finske Pige, der nu var vokset op til en stor Skønhed, var stadig i deres Hjem. Men her lagde tilfældigvis en af Kongens Yndlinge

Mærke til hende; der blev sørget for, at Kongen

6•

83fik hende at se, og alt gik efter Forventning. Kongen blev henrevet af hendes Skønhed, og havde den finske Jomfru villet, kunde hun være blevet en svensk Madame Pompadour. De lokkede hende med Magt og Rigdom, med prægtige Klæder, skønne Paladser, med et straalende Liv paa Samfundets Højder. Kunde hun mon modstaa dette? Den kongelige Elsker var en munter, indtagende, statelig Herre. Mon hun kunde modstaa?

Zachris spillede sin Melodi med en Kraft og Applomb, der vidnede om hans bevægede Følelser. Himlen maatte sende en Redningsmand; en ærlig, finsk Ungersvend maatte pludselig træde frem mellem de blødagtige Hofmænd og frelse hende.

Men naar han kom saa vidt, tabte hans Fantasi altid Traaden. Den kunde ikke bringe ham videre end hertil.

I Steden for kastede den sig over en anden af de smaa Romaner, som den plejede at væve sammen om Mathilda.

I en lille finsk Søstad boede under Kong Adolf Frederiks Regering en rig og anset Købmand. Han var magtlysten og stolt, og han ønskede, at den yngste og skønneste af hans Døtre skulde opdrages i Hovedstaden. Han satte hende i Huset hos en Familie, han kendte, og den unge Pige begyndte at perfektionere sig ved at tage Timer i Musik, i Dans og i Fransk. Men snart lagde man Mærke til hendes Skønhed, de unge stockholmske Lapse begyndte at efterstræbe hende, og en af dem, en ung Greve af det ædleste Blod, skøn, for-

84finet, fuldendt Kavaller, gav sig ud for at være Harpespiller og opnaaede derved at komme til at give hende nogle Timer.

Det gav et Sæt i Zachris. Han kunde ikke forestille sig, hvordan det skulde gaa med disse farlige og forføreriske

Musiktimer. Søster Sophie lukkede Døren op og kaldte ham ind til Aftensbordet. ---

Den tolvte Juli saa han omsider Mathilda paa Dækket af en Skude fra Nykarleby, der langsomt gled ind i Havnen. Hun stod midt imellem Salttønder og Hvedesække, ivrig og glad, udviklet fra Barn til ung Kvinde, fra en lille Provinspige til en Hovedstadsdame, aldeles blændende, aldeles fortryllende.

Han vovede knap at gaa hen og hilse paa hende, da hun endelig var kommet i Land. Han holdt sig tilbage, mens hendes Nærmeste trængte sig omhende.

Tog han fejl, eller var det virkelig saa, at hun, mens hun sagde Goddag til sin Fader, sin Stedmoder og Søster, saa sig ligesom søgende om, at hun midt under Latter og glade Udraab hayde et Udtryk af utilfredsstillet Længsel?

Tog han fejl, eller var det først da hendes Øjne fandt ham, at hun saa rigtig glad ud?

Han turde ikke tro, han havde set rigtigt, men da hun kom løbende hen til ham og uden videre slog Armene om Halsen paa ham og kyssede ham, maatte jo al Tvivl forsvinde.

Ingen skøn ung Prins, ingen galant Konge, ingen sværmerisk Adelsmand havde vundet hende. Hun var endnu hans, hans alene.

»5II

I Skærgaarden udenfor Nykarleby ligger en stor, smuk Holm, der hedder Alörn. Den er rig paa Buske og Træer, har en Overflødighed af Bær, udmærkede Fiskepladser, kønne, smaa Bugter og smukke Udsigtspunkter. Saa langt man kan huske tilbage har Beboerne fra Nykarleby benyttet denne Holm som deres Landsted. Derud er de flygtet fra Varme og Fluer inde i Byen, og der har de hengivet sig til Hvile og uskyldige Glæder.

Paa den Tid, da Fru Topelius var ung Pige, var der kun et eneste Hus ude paa Holmen. Det var bygget af svære Bjælker, men var ellers hverken panelet eller tapetseret. Der var en stor, vægfast Seng, som naaede op til Loftet med det ene Sengested over det andet, og et Ildsted dannet af utilhugne Kampesten. Flere Bekvemmeligheder var der ikke, men saa stod Hytten ogsaa aaben Sommeren igennem for fattige og rige. Den gav alle Lystrejsende gæstfrit Ly, naar det stormede, og Tag over Hovedet, naar det regnede. Der kunde man koge den sprællende Aborre og ligge paa et Leje af det blødeste Hø, hvis man vilde blive paa Holmen Natten over. Undertiden var Hytten propfuld af Mennesker, der var kommet baade fra Land og By, og de slog sig ned her uden videre Omstændigheder. De kogte deres Kaffe i Fællesskab i store Kobberkedler, de legede, de sov i Søsterseng i Halmen paa Gulvet, men i Sengestederne laa de ældste paa fint Hø. Den gamle Bjælkehytte opfyldte paa bedste Maade sin Bestemmelse, og

'86der er ingen Tvivl om, at dersom man vidste Besked med alle de fornøjelige Paafund, alle de muntre Indfald, alle de Spilopper og spøgefulde Overraskelser, som den har været Vidne til, saa havde man Morskab nok til en hel Uge.

Men i Aarenes Løb kom der færre og færre Besøgende i Hytten. Det kom af, at Folk fra Byen havde begyndt at bygge smaa private Sommerhuse paa Øen. Det blev behageligere i Længden, syntes de, at hver havde sit Tilholdssted, og det maatte man jo give dem Ret i. Men for Resten var ogsaa disse Huse af aller enkleste Slags, og Livet paa Øen var omtrent af samme Art som i den gamle Hyttes Tid. Man legede og plukkede Bær, man jagede Søfugle og fiskede, man laa og drev i Græsset, man gjorde Maaneskinsture og beundrede den lange Sølvstribe i Vandet, man klædte sig ud og sang smægtende Sange til Guitaren. Ofte kom der Fremmede fra Byen, og da beværtede man dem med landlig Kost, som var let at låve, for herude havde det ikke saa meget at sige med Maden; her kom man jo ud for at hvile sig og have det fornøjeligt.

Familien paa Kuddnäs havde ikke selv noget Sommerhus paa Alörn, men de havde Ret til at høste Hø der, og hele Familien tog under Tiden derud for at have Tilsyn med Arbejdet. De tog saa ind hos Lithéns, og paa den Maade havde Zachris faaet en Forestilling om, hvor herligt man kunde have det i de fri og enkle Forhold paa Holmen.

Den Sommer, da Mathilda kom hjem fra Stockholm, fik imidlertid Fru Topelius Lyst til at leje

87Sommerbolig paa Øen og flytte derud en Maanedstid.

Zachris regnede dette for en særlig Naade af Forsynet. Paa den Maade kunde han være sammen med Mathilda hver Dag i flere Uger. Paa Alörn behøvede man ikke at gaa paa Visitter eller gøre Selskab. Der kunde man altid træffe hinanden; man havde Skoven, Bærmarkerne, Fiskepladserne til Dagligstue. Der var man som en eneste Familie.

Der var ingen, som undrede sig over, at han altid var sammen med sine Kusiner, Rosalie og Mathilda. Det faldt af sig selv, at han var deres opvartende Kavaller. Og han var lykkelig ved at være, hvor Mathilda var. Hendes Nærhed kastede Glans over Livet. Om de spadserede i Maaneskin eller bælgede Ærter, om han læste smægtende Digte højt for hende eller hjalp hende at tørre Tallerkener, lige himmelsk var det altsammen.

Ikke fordi han nu var helt fri for Anfægtelser. Mathilda var blevet saa beundret efter sin Hjemkomst fra Stockholm. Det fine Væsen, hun havde tilegnet sig, klædte hendes Skønhed og gjorde hende saa fortryllende, at alle Byens unge Herrer laa for hendes Fødder. Selv den uimodstaaelige Henrik Backman var begyndt at gøre hende sin Opvartning, og dette iagttog Zachris med bankende Hjerte, thi hvis Henrik elskede Mathilda, da vilde han frivilligt trække sig tilbage; de to maatte ikke være Medbejlere. Albert Dyhr var ogsaa forelsket i sin Principals smukke Datter, men til ham agtede Zachris ikke at afstaa hende. Dyhr vilde

88ikke kunne gøre Mathilda lykkelig. Han var en elskværdig og dygtig Mand, men altfor tør, for meget Talmenneske. Og desuden havde han et tungt Sind. Han forstyrrede Glæden i Kredsen paa Alörn ved at være skinsyg og muggen.

Trods alle flygtige Bekymringer kunde Zachris dog ikke være blind for, at det var ham, Mathilda holdt af. Og han for sin Part levede i en lyksalig Forelskelsens Rus.

Men det var ikke alene Kærligheden til Mathilda, der gjorde Livet paa Holmen saa fortryllende.

Man kan nok tænke sig, at baade i den gamle Bjælkehyttes Tid og senere hen var alle Kærlighedshistorier i Nykarleby væsentlig blevet udspillet paa Alörn. Derude var vekslet saa mange varme Blikke, der var sagt saa mange ømme Ord, der havde lydt saa mange Serenader, var deklameret saa mange Kærlighedsdigte, at et Minde, en Genlyd af alt dette stadig dvælede i Lund og Krat. Hverken Vinterstorme eller Efteraarsregn kunde forjage den Duft af Forelskelse, der omsvævede Holmen. Til forskellige Tider havde dette særegne, der hvilede over Øen, iklædt sig forskellige Former. Snart havde det aabenbaret sig som overmodig Livsglæde, snart som snerpet Blyhed, men nu, i Trediverne, optraadte det som den blideste Sentimentalitet, som den mest blaaøjede Romantik.

Og nu var Kærligheden til Mathilda en Tryllestav, der havde aabnet Zachris' Øjne og Sanser. Han følte, hvad der svævede i Luften, han kastede

89et Blik ind i Romantikens Vidunderland, han følte en Henrykkelse over den uvirkelige Virkelighed omkring sig, som han aldrig havde drømt om i de Tider, da han søgte Skønhed og Eventyr i Bøger alene. Her saa han Sommernatten sidde i Skoven med Roser i Hatten og gyldne Lokker, her hørte han Kong Artus' Guldhorn genlyde i Rosenkrattet, her stod Felicitas, smykket med en Krone af Stjerner, paa en Pynt ved Stranden og længtes efter sin Eventyrkonge.

O, hvilke Dage, hvilke Timer! Han var omgivet af en lysdirrende Luft, der forvandlede Grantræer til Pinier og Ellebuske til Oliventræer. I dens Lys blev Enkelegen til en Heltedaad og Aborrefangst til en Gave fra Fortunas Overflødighedshorn. I dens Lys blev Bogholdere og Studenter til vandrende Riddere og kønne, søde Nykarlebypiger blev forvandlede til fortryllende, lunefulde, forføreriske Naturvæsener. Og i dens Lys blev de smaa Mathildaeventyr, der var blevet til under Drengeaarenes Længsel, smykket med drømte Roser, omslynget af Fantasiranker, forøgede og fortolkede, udpyntede og forskønnede, til de ikke var til at genkende.

III

Zachris sad paa Universitetet i Helsingfors og hørte Professor Rein holde sin første Forelæsning.

Hele Efteraarssemestret havde han haft en Fornemmelse af ikke at kunne vaagne, ikke at være

90til Stede i det Liv, der levedes rundt om ham. Alt her nede i Hovedstaden forekom ham intetsigende og værdiløst. Nu havde han prøvet, hvad Livet virkelig havde at give, og han længtes hjem til Nykarleby for paa ny at opleve disse herlige Dage, da Sjælen voksede. Han kunde ikke begribe, hvor andre kunde føie sig tilfredse og vel til Mode her. Han længtes bort fra denne store Verden, som intet var for ham, bort til den lille Verden, som for ham var alt.

Han ransagede sig selv for at se, om alt dette kun var en Fejltagelse af ham, en Fejltagelse, som Kærligheden var Skyld i. Men han vidste, at han havde Ret. I Nykarleby var det, som for ham var det vigtige og det fornødne.

Ved Begyndelsen af Forelæsningen havde han siddet i sin sædvanlige, ligegyldige Stemning, men pludselig opdagede han, at han fulgte med, at han med brændende Interesse hang ved Talerens Læber.

Han hørte for første Gang de mangehaande Begivenheder i Finland, hans eget Land, fremstillet som et sammenhængende Hele. Tidligere havde han kun set dem glimte frem hist og her, indflettet i Sveriges Historie.

Sverige Havde hidtil staaet for hans indre Øje som den mægtige, kloge, handlekraftige, ridderlige, glimrende Anfører. Finland var en stakkels, menig Mand i Rækkerne, en, hvis Bedrifter ikke blev nævnt eller regnet med.

Men under Reins Forelæsning blev Finland til den glimrende svenske Ridders tro Vaabenbroder;

91rolig og sindig kæmpede Finnen i forreste Række ved Svenskerens Side, og med sin taalmodige Offervillighed tog han imod mangt et Hug, der var rettet imod den mere fremtrædende af de to Kæmper.

Han forbavsedes først ved dette Billede, men snart optog han det med Henrykkelse i sin Sjæl. Og da der om Aftenen blev stille omkring ham, gik hans Fantasi ikke ad de sædvanlige Veje. Den søgte ikke til sine forjættede Lande mod Syd og Øst. Den saaede Rug paa Storkyro Mark, den vogtede Kvæg paa Limingo Enge, den sejlede i Finne-skude med Last af Tjære og Jern over Aalands-havet.

Det var i Sandhed en mærkelig Opdagelse, han havde gjort. Ogsaa i hans eget Lands Historie var der Storhed, ogsaa fra den kunde Fantasien hente Næring, ogsaa den kunde ses i Romantikens blaa Eventyrlys, omkranset af dens Guldskyer.

IV

Endelig blev det da Jul, og Zachris var igen hjemme paa Kuddnäs.

Dçt var ingen Sommernatsdrøm, der modtog ham ved Hjemkomsten, men Kulde og Sne, korte Dage, lange Nætter, nøgne Træer, tilfrossent Hav, streng og ufrugtbar Vinter. Det var næsten med Bæven, han tænkte paa Mødet med Mathilda. Hvordan vilde han finde Dronningen i Sommerdrømmens Verden?

Dagen efter sin Hjemkomst gik han ind til Byen

9*for at hilse paa hende. Han fandt hende i Bagerset midt i en Rigdom af Vørterkager, Kager i alle mulige Dyreformer, Klejner og Butterdejgskager.

Lidt Melstøv i Haaret og paa Kinderne, de fine Arme blottet til Albuen, Ildskær over det smukke Ansigt, Øjnene straalende af Stolthed og Glæde over godt hævet Dejg og duftende Julekager.

Hele Julens Glæde slog ham i Møde, og med eet stod det klart for ham, at Sommerdrømmens Dronning ikke var forsvundet, men var blevet i Norden. Hun var endnu hos dem trods Mørke og Kulde for at give Menneskene Kraft til at holde Vinteren ud. Hun stod der, den samme som før, men under et andet Navn. Nu var hun den rige, gavmilde, velsignede Dronning Jul, der kom kørende med et Forspand af Julebukke, med Juleblus og „Stjernedrenge" foran sig, og udøste Gaver og Venlighed, Lys og Varme, Glæde og Fred.

Da han skulde gaa, slog Mathilda Armene om Halsen paa ham, og mærkede, som det hører sig til, hans Ryg med ti melede Fingre.

Bagefter vilde de unge Piger børste ham ren, men nej, det maatte de ikke. Hele Nykarleby skulde vide, at en af Stadens Døtre havde taget ham i Favn.

Han gik ud i Byen med Frakken fuld af Mel og med Sjælen fuld af al den lange Midvinternats fra Tidernes Barndom opsparede Romantik.VIRKELIGHED I

I Sommeren 1835 rejste Fru Topelius og Søster Sophie til Sonnäs, Baron Rosenkampffs Gods, og i deres Fraværelse blev Zachris bedt ud til Lithéns paa Alörn.

Siger man ikke, at det er farligt at søge at finde Lykken mere end een Gang i samme Form? Men det saa ikke ud, som om denne Fare var til Stede, naar det gjaldt Alörn. Den var stadig den samme Lyksalighedens 0, og Mathilda var stadig den samme milde og skønne Genius, der vogtede dens Herligheder.

Ja, om muligt følte Zachris sig lykkeligere end sidste Aar. Han havde endnu stærkere end dengang en Følelse af at være paa sin rette Plads. Han drev ikke Tiden hen til Unytte, naar han tog Del i de unges uskyldige Fornøjelser. For de andre var det hele maaske kun en munter Leg, men ikke for ham. Her voksede Fantasiens Vinger, her, i denne blaa Luft, skabte den en henrivende Drømmeverden om ham. Hvor rig og afvekslende og eventyrlig den end var, tænkte han slet ikke paa at fæste den til Papiret eller fortælle om den, men den fyldte hans ensomme Timer med Henrykkelse.

94Henrik Backman og andre unge Mænd og unge Piger boede denne Sommer ude paa Øen og de levede i en eneste Glædesrus fra Morgen til Aften. Ingen tænkte paa andet end at more sig saa godt som muligt, alle gjorde deres Bedste for at være elskværdige, alle var under den Trolddoms Herredømme, som hvilede over Øen, og som kastede lette Stænk af Sværmeri og Poesi over deres Tanker og Tale.

Det eneste, der undertiden vakte en lille Følelse af Bitterhed hos Zachris, var, at hans Kusiner, hvor venlige og kammeratlige de end var overfor ham, aldrig syntes at huske, at han nu var sytten Aar og allerede Student for to Aar siden. De behandlede ham den Dag i Dag som den lille Skolekammerat paa Kuddnäs, bestemte, hvad han maatte have Lov at foretage sig og hvad ikke, lo ad ham, naar han talte orn at gaa paa Jagt, og tog det for givet, at han skulde løbe alle deres Ærender og tjene dem paa alle Maader. Naa, hvad det sidste angik, saa vilde han jo gerne staa til deres Tjeneste. Hvad der harmede ham var, at han netop herpaa mærkede, at h^n i deres Øjne ikke var andet end en Dreng.

Han syntes dog, at Mathilda ialtfald skulde have forstaaet ham bedre. Hun vidste jo, at han levede, aandede og var til for hende alene. Hvor ren og uskyldig hun end var, maatte hun dog have mærket, at der var Forskel paa de Følelser, han nu nærede for hende, og den barnlige Kærlighed, han havde følt inden hendes Stockholmsrejse.

Det var en Aften henimod Slutningen af Som-

95meren. De unge havde danset, og efter Dansen sad de paa Strandbredden udenfor Lithéns Landsted for at hvile. Maaneskinnet byggede en lang, sitrende Bro langt udover Vandet, og en let Dønning hævede og sænkede de blanke Bølger.

Det var et Øjeblik, der krævede Poesi, og de bad Zachris deklamere et eller andet, noget af Teg-nérs Axel eller af Runebergs Digte.

Zachris betænkte sig lidt, derpaa begyndte han med lidt usikker Stemme at fremsige et Stykke paa blandet Vers og Prosa.

Digtet skildrede en Samtale, der fandt Sted en stille, skøn Nat mellem Maanen, der gled hen over den høje Himmel, og den urolige Bølge, der i evig sukkende Klage slog imod Stranden. Alt andet laa den Nat hensunket i den dybeste. Stilhed. Ingen Lut klang, intet Hjerte klagede. Vindene svævede gennem Skovene stille som Spøgelser, alle Luftens Aander slumrede i Træernes Kroner. Verden havde Fred.

„Hvorfor sukker du, Bølge, der nede i Dybet?" spurgte da Maanen. „Hvorfor er du den eneste, der bevæger dig i Uro og Klage, nu da hele Naturen er gaaet til Hvile og kun mine Straaler vandrer frem og tilbage i

drømmelignende Glans?"

Og Bølgen bad Himlens Sølverdronning ikke vredes paa hende, fordi den altid klagede, altid var i sukkende Bevægelse og Uro. Den kunde aldrig lade være at hige imod den straalende Himmel og klage over, at den var bunden til Jordens haarde, mørke, klippefulde Dyb.

„Sørg ikke, du Vindens og Dybets Datter!"

96svarede da Maanen fuld af Medlidenhed. „En kort Tid ligger du bunden mellem dine Bredder; dog bor der i dit Bryst en Magt, der vil frigøre dig og løse dine Lænker, naar Timen er kommen."

Saaledes talte Maanen, og de liflige Ord dulmede Bølgens Længsel. Blidere og mere fredeligt slog den nu mod Stranden. Og se:

Da kom en Dag, en Aften kom, og atter saa Maanen fra sin Højde ned mod Dybet; om hendes hvide Pande lindt sig svøbte det skønne, skære Slør af Sølverskyen, og Sølverskyens Slør, det skønne, skære var den af Længslens Lænker løste Bølge, som fordum klaged' ensomt og uroligt.

Der blev en lang Tavshed, da Zachris holdt inde.

„Zachris," sagde Rosalie pludselig, „hvem har skrevet det? Er det dig selv?"

Han prøvede at negte det, men maatte snart vedkende sig Forfatterskabet. Han havde skrevet det inde i Helsingfors samme Foraar, og syntes, det passede til at fremsiges netop i Aften.

„Det er det kønneste, du har skrevet," sagde Rosalie.

„Man føler sig saa lykkelig," sagde en anden af de unge Piger. „Man føler sig saa sikker paa, at man egentlig hører til deroppe."

Mathilda sad længe uden at sige noget, men lidt efter saa hun længe og prøvende paa Zachris. „Jeg ved ikke, hvor du faar dine Tanker fra," sagde hun.

97Hendes Stemme røbede ydmyg Beundring og han spurgte sig selv, om det nu omsider gik op for hende, at han var noget andet og mere end den lille rare Legekammerat.

Han sad og iagttog Udtrykket i hendes Ansigt Pludselig blev hun meget alvorlig, og paa een Gang saa han, at hun græd.

Alle saa forskrækkede hen paa hende og spurgte, om hun var syg.

„Det vilde være det bedste at dø, mens alt er som nu," hulkede hun.

„Hvad mener du, søde Mathilda?" sagde Rosalie.

„Jo, for jeg er vis paa, at jeg bliver saa ulykkelig."

Gennem dette ellers saa rolige Sind var der faret en Anelse om, at den barnlige unge Mand ved Siden af hende var i Besiddelse af Kræfter, der som Vinger vilde bære ham til Højder, hvor hun ikke kunde følge ham.

Et Par Dage efter var Sommeren paa Alörn til Ende, og alle satte sig i Baadene for at ro ind til Byen. Ved Afskeden fra Øen græd alle de unge. De kunde ikke lade være; de vidste, at alt dette, som havde forenet sig om at skænke dem Romantikens hele Herlighed, kunde aldrig mere komme igen.

Kærlighed, Frihed, Ungdom, Naturskønhed, Sympati, Sorgløshed, hvor kunde alt dette i Forening findes paa ny?

Efter Hjemkomsten vendte de andre Beboere af Alörn tilbage til deres sædvanlige Arbejde, men det gjorde Zachris ikke. Han vilde prøve at læse

98hjemme dette Efteraar. Han elskede sine Studier og vilde for ingen Pris forsømme dem, men hvorfor skulde han ikke ligesaagodt kunne læse hjemme paa Kuddnäs som i Helsingfors?

Blev han hjemme, saa kunde han i sin Fritid leve det Liv, han elskede, i Omgivelser, der bedst fremmede hans Udvikling.

II

Det blev derfor først i Januar 1836, han vendte tilbage til Helsingfors, og naar han tænkte paa det sidste halve Aar, var det ikke uden en lille ubehagelig Bismag.

Ganske vist havde han hver Dag arbejdet sine bestemte Timer, men saa snart han havde læst hvad han havde foresat sig, slængte han sine Au-tores til Side og skyndte sig ind til Byen, til Li-théns. Undertiden var han ganske flov ved at møde der Aften efter Aften, og saa blev han gaaende udenfor paa Gaden og stirrede op til Vinduerne.

Han havde været saa optaget af Mathilda, at hans Moder var blevet ked af det. Hun havde sagtens haabet at have ham lidt for sig selv nu, da han var hjemme hele Efteraaret. Men han havde ikke kunnet overvinde sig til at sidde hjemme hos hende og Søster Sophie. Det var ikke behageligt nu bagefter at tænke paa, at han havde været saadan en Slave af sin Kærlighed, at han ikke havde kunnet beherske den.

Det fornøjeligste hele Efteraaret havde været

7*

99de Dage, da Mathilda og Rosalie var kommet ud til Kuddnäs og blevet der om Natten. Da var noget af Barnestemningen fra gamle Dage vendt tilbage. De læste de smaa Bøger, Zachris havde skrevet i Uleåborg, de opfriskede Erindringen om smaa Uheld i Skoledagene; de spurgte, om Zachris endnu var saadan en Mester i at koge Sirups-slik, og de fik ham til at vise dem, at han ikke havde glemt Kunsten.

Om Morgenen havde Zachris bragt Kaffebakken op til de unge Piger. Det vakte ingen Anstød. Det gjorde jo ikke noget med ham.

Dette holdt han egentlig allermindst af at tænke paa. Hvorfor tillod de unge Piger ham Ting, som der aldrig kunde være Tale om, hvis det var Dyhr eller Backman? Kunde han da aldrig faa dem til at forstaa, at han ikke mere var lille og uskadelig?

Og var det ikke ligedan her i Helsingfors? Mon han ikke ogsaa her blev behandlet som en forkælet Dreng, der endnu ikke havde traadt sine Børnesko ?

Han spekulerede meget over, hvad det var, der gjorde ham saa barnlig i Folks Øjne? Det laa maaske i hans Ydre.

Men skønt han ikke var stor og sværlemmet, saa var han dog ligesaa høj som de fleste af sine jævnaldrende og stod ikke tilbage for dem i legemlige Idrætter. Han holdt af at ride, fiske, jage, svømme, løbe paa Skøjter ligesom alle andre. Han fægtede, gjorde Gymnastik og dansede. Men rigtignok tog han kun ugerne Del i Studenterspektakler, drak sig sjælden fuld og levede ikke usæ-

ioodeligt. Dette var dog vel snarere Beyjs .p&^ra^rtde*. lig Modenhed end paa Barntigliéä/' : -

Men han var nødt til ät indrømme, at der var noget hos ham, som gjorde ham fremmed for Virkeligheden, og det var maaske det, der blev opfattet som Barnlighed. Han drømte sig gerne ind i en anden Verden end den, der i Øjeblikket omgav ham. Han vilde leve omstraalet af Romantikens blaa Luft og ambraduftende Skyer.

Han følte nu, at han var gaaet for vidt i denne Retning. Han havde haft en dejlig Tid, men nu maatte den være forbi, nu hungrede Sjælen paany efter Virkelighed, Prosa, Arbejde, Kammeratliv. Fremfor alt krævede den, at han skulde optræde som en moden Mand.

Han søgte nu ikke længer at undgaa Kortspil; han tog Del i det, naar Lejlighed gaves, men spillede besindigt, uden Lidenskab. Paa samme Maade forholdt han sig overfor Kammeraternes Drikkegilder. Han var med, men holdt Maade.

Da han kom hjem om Foraaret, vidste han med sig selv, at han elskede Mathilda ligesaa højt som før, men den ny Retning, hans Udvikling havde taget, var dog at spore. Baade Rosalie og Mathilda fandt ham kold og underlig.

Han havde i Virkeligheden kun haft i Sinde at vise sig lidt selvstændig, men de troede, Forandringen betød, at han var begyndt at sværme for en ung Pige i Helsingfors.

Han havde ikke haft Tanke for nogen anden end Mathilda og følte sig temmelig krænket.

Den Sommer var han ikke ude paa Alörn paa

IOIfloget, heirgew Beføg. :Rosenkampffs var Gæster •pWa'Rriddtiäs, 'dg 'han maatte være hjemme.

En Dag roede han dog ud til Holmen og tog som sædvanlig ind hos Lithéns. Der var fuldt af unge, og om Aftenen legede de Enke, som de plejede. Da passede Zachris ikke paa, men lod Mathilda blive taget af en anden. Hun blev meget stødt og viste det ogsaa.

Nu var det Zachris' Tur at finde, at Mathilda var underlig. Den Sommer forsømte han at gøre hende sin skyldige Opvartning paa en Navnedag, og efter det var hun meget unaadig. De havde en hel Scene, inden de blev Venner igen.

Naar han gik hjemme paa Kuddnäs, længtes han efter Mathilda, men nu var han aldrig rigtig sikker paa, hvordan det vilde være, naar de mødtes.

Forfærdeligt var det, men han fik efterhaanden en Anelse om, at Mathilda, Sommernatsdrømmens Dronning, Midvinterens gavmilde Genius, ikke var ganske saadan, naar hun traadte frem i Virkelighedens kolde Lys, som naar han saa hende i Drømmenes vidunderlige Belysning.

III

I Efteraarssemesteret 1836 besluttede Zachris, at han vilde gaa op til en mindre Eksamen, som skulde tages, før man kunde opnaa et Universitets-stipendium. Hans Moder klarede sig jo i Granden godt nok hjemme paa Kuddnäs, men havde altlid ondt ved at skaffe rede Penge, og klagede

102over, at Zachris' Helsingforsophold allerede havde slugt hele hendes Fædrenearv. Det var ingen Skade til, om han kunde lette hendes Bekymringer lidt ved at faa et godt Stipendium. Han mente uden større Vanskelighed at kunne tage den Eksamen, der fordredes.

Han havde nu ligget tre Aar ved Universitetet, og det havde sandelig ikke skortet paa Flid og ihærdig Læsning. Seks, syv eller otte Timer tilbragte han hver Dag ved Bogen, og han holdt nøjagtigt Regnskab, saa dersom han ikke naaede det fulde Timetal den ene Dag, indhentede han det den næste.

Han stod op Klokken syv ligesom i den Tid, da han boede hos Runebergs, spiste Frokost Klokken ni; Klokken halvto gik han ud og spiste til Middag hos Baron Rosenkampffs, som han havde gjort, siden Baronen var blevet gift med hans Moster, blev bagefter lidt og talte med Mosteren og vendte tilbage til sit Arbejde ved Firetiden. Om Aftenen gik han en Tur, naar han ikke var bedt ud; Klokken ni spiste han til Aften og gik i Seng Klokken halvelleve.

Det var en lang Arbejdsdag, men han trængte til megen Tid, da han foruden Studierne ogsaa beskæftigede sig med sin Dagbog, med sin Selvopdragelse, sine Digte, sin Romanlæsning, sit Klaver, sin Tegning; han lærte at fægte, gik til Gymnastik, var Medlem af et Par Sangforeninger, og jævnlig var han i Selskab hos Rosenkampffs, i Teatret eller til Studentermøde.

Hvad de egentlige Studier angaar, saa havde

103han ligesom i sin Skoletid taget fat paa en hel Mængde Fag paa een Gang, skønt han naturligvis nu som dengang ofrede Latinen Hovedinteressen.

Han skrev latinsk Stil hos Runeberg, deltog i Laboratorieøvelser hos Docent Gyldén, hørte Professor eloquentiæ Linséns Forelæsninger, baade private og offentlige, og læste desuden paa egen Haand Ovid, Cicero, Seneca, den ene Forfatter efter den anden. Endvidere optraadte han som Opponent baade ved de latinske Disputatser, der holdtes i den österbottniske Afdeling, og ved de almindelige paa Universitetet.

Han arbejdede desuden meget med Græsk. Ogsaa i dette Fag hørte han private Forelæsninger og sled sig igennem hele Iliaden. Ja, da han havde gennemgaaet den under Professorens Vejledning, gav han sig til at læse den en Gang til paa egen Haand for rigtig at kunne glæde sig over det mægtige Digterværk.

Men ved Siden af disse to Hovedfag havde han som vordende Læge med stor Iver taget fat paa Laboratoriearbejde under Bonsdorffs Vejledning og paa Botanik og Zoologi hos Professor Sahlberg.

Yderligere havde han i disse Aar faaet Tid til at høre Professor Tengström i Filosofi, Blomqvist i Litteraturhistorie og Hällström i Fysik, og meget sjældent forsømte han sikkert en Forelæsning af den udmærkede Historiker Professor Rein. Skønt han maatte sige sig selv, at en vordende Læge ikke behøvede nogen synderlig Kundskab i Historie, kunde han ikke fragaa, at disse Fore-

104læsninger havde en stærkere Tiltrækning for ham end nogen af de andre. Han besluttede lige fra Begyndelsen af, at hos Rein vilde han have Laud.

Men alle disse Fag havde han egentlig læst mere for deres egen Skyld end med Tanke paa Eksamen. Han kunde nok sommetider være gnaven paa Grammatica latina, men hvor megen Hjælp fik han ikke alligevel af dette Sprog til den Selvopdragelse, som han bestandig underkastede sig! Dens Stilistiks klare Regler anvendte han paa sit svenske Sprog, de barske, romerske Dyder bestyrkede ham i hans Stræben efter at faa Herredømme over sig selv, Disputatserne var den Skole, han brugte for at tilegne sig Øvelse og Sikkerhed i offentlig Optræden, den klassiske Litteratur gav ham de bedste Forbilleder i æstetisk Henseende.

Ligesaa havde han læst Historie og Naturfag for deres egen Skyld. Den første gav hans Fantasi Næring, de sidste, som han i Skolen slet ikke havde gjort Bekendtskab med, aabnede ny Verdener for ham. Han kastede sig over dem med samme Videbegærlighed som han lagde for Dagen, da han i Uleåborg ved Romanlæsning skaffede sig Kundskab om Fremtoningerne i den menneskelige Verden.

Men nu gjaldt det paa een Gang noget andet. Han skulde tage Eksamen, ikke alene i sine Ynd-lingsfag, men ogsaa i Fransk, Tysk, Geometri, Aritmetik og Logik, altsammen Fag, som han hidtil kun ganske flygtigt havde givet sig af med.

Eftersom Tiden for Eksamen nærmede sig, blev han greben af stor Uro. Det gik pludselig op for

105ham, åt han havde indladt sig paa en meget vanskelig Ting. De Fag, han beherskede, havde han ikke studeret saaledes, at han kunde glimre med dem ved en Eksamen, og de Fag, han ikke kendte stort til, var paa ingen Maade saa lette, at han kunde sætte sig ind i dem paa nogle Uger.

Han vilde dog ikke give tabt; han tog sig over at læse fra Klokken tre om Morgenen til Midnat. Men alligevel rasede Eksamensfeberen i den Grad i hans arme Legeme, at han mange Gange spurgte sig selv, om han virkelig var syg.

Dagen før den første Tentamen var han naturligvis ivrig efter at bruge hvert Minut til Læsning, men netop den Dag hændte det, at Blanks tidligere Principal, Kaptejn Thuneberg og hans Kone meldte sig paa Besøg. Og Zachris, der stod i Gæld til dem for mange Søndagsmiddage, maatte jo hjælpe sin Kammerat med Beværtningen og med at underholde Gæsterne.

Først om Aftenen, da de var gaaet, kunde han begynde at læse og sad oppe til halv et. Derpaa kastede han sig fuldt paaklædt paa Sengen og sov til tre. Saa op igen for at læse Euklid, til det var Tid at gaa til Tentamen.

Mage til Dag havde han aldrig før oplevet. Fra ni til et blev han prøvet i Fransk hos en krakilsk Eksaminator. Han var forvaaget, træt, febrilsk, kunde ikke komme i Aande, men mærkede, at han svarede usikkert og var vis paa, at det hele vilde gaa galt. I Middagsstunden, da han skulde have hvilet sig, læste han et Brev, der lige var kommet fra Kuddnäs.

106Hans Moder skrev og var bekymret for hans Eksamen. Hun havde drømt, at han, Zachris, var kommet til hende, meget vred, og havde fortalt, at de lærde Herrer kun havde givet ham en Rigsdaler i Stipendium.

Zachris ønskede, at han ikke havde givet sig Tid til at læse Brevet. I den mørke Sindsstemning, hvori han allerede befandt sig, tog han det som et Varsel om, at han vilde falde igennem. Da han Klokken tre igen kom til Tentamen for at prøves i Aritmetik og Geometri, var han saa ilde tilpas, at han bad om at faa Eksaminationen opsat til en anden Dag. Men det afslog Professoren, og han maatte holde ud til Klokken ni om Aftenen.

De øvrige Dage var varme nok, men ingen som denne. Tentamen hos Rein i Historie gik ovenikø-bet brillant.

Inden den offentlige Eksamen havde han genvundet sin Ro og lod ikke Eksaminatorerne bringe sig ud af Fatning. Men Resultatet var ringe. Han fik en tarvelig Karakter og det mindste Stipendium, Universitetet havde at give bort. Det beløb sig til 11 Rigsdaler, 5 Skilling og 4 Hvid.

Man kan let forestille sig, hvor ilde dette smagte den unge Herre. I Skolen havde han altid været Duks, i Femtenaarsalderen havde han taget en smuk Studentereksamen og faaet et godt Vidnesbyrd af en Mand som Runeberg. Hjemme optraadte han som Festdigter, skrev i Avisen og var anset for at være et godt Hoved. Her ved Universitetet havde han med Nød og næppe kunnet tage en simpel Stipendiateksamen!

107Var han gaaet tilbage? Duede han ikke til at studere?

Han prøvede at sige til sig selv, at det hele var en Bagatel. Han var jo ikke faldet igennem. Hvad var der da at sørge over?

Nej, han var ikke faldet igennem til Eksamen, men hans Selvtillid havde faaet et Knæk. Det var den saarede Egenkærligheds Kalk, han maatte tømme. Den var ny, uprøvet og meget bitter.

Midt i sit store Mismod kom han til at tænke paa, at dette maaske endda kunde være godt for noget. Det kunde maaske frelse ham for at komme tilkort ved den virkelige Eksamen. Naar han blot lagde sig den Lære paa Sinde, som han nu havde faaet, kunde den maaske give ham en sund Opstramning.

I de sidste Aar havde han bestandig haft Mathilda i sine Tanker. Sidste Efteraar var han blevet hjemme for at være i hendes Nærhed. Det var nok ikke paa den Maade, man passede sit Arbejde, naar man vilde drive det til noget. Blev han ved med den Slags Barnagtigheder, maatte han nok lade sig nøje med at være et Provinsgeni.

Elske hende, ja, det var der ikke noget ondt i, men han vilde være Herre over sin Kærlighed. Den maatte ikke være ham en Hindring.

Med disse Tanker rejste han hjem, og saa skete det, at Julen heller ikke blev som før. Jo, én Søndag gik han til Lithéns Klokken elleve og blev der til Klokken ni om Aftenen. Han befandt sig vel der som altid. Der kunde han være naturlig og var fri for al Snusfornuft. Han blev altid bedre,

108mere tilfreds med sig selv hos disse gode Mennesker.

Men snart gav han sig til at leve Ungkarleliv ogsaa i Nykarleby. Nytaarsdag spillede han Kille hos Dyhr til Klokken tre om Natten. Mathilda syntes, det var forfærdeligt og læste ham Teksten. Han forbedrede sig dog ikke, men lagde sin Selvstændighed for Dagen ved kort efter at være med til et Ungkarlegilde, der varede til seks om Morgenen. Efter det gik der flere Dage, inden Mathilda lod sig formilde.

Da han kom hjem i Sommeren 1837, var Paa en underlig Maade Ungdomskærligheden slukket, forsvundet, var ganske simpelt gledet ud af hans Hjerte. Han holdt jo meget af Mathilda, men han kunde ikke skjule for sig selv, at hun nu forekom ham lidt underlegen, at hun var gaaet tilbage. Han var vokset fra hende.

Hele Alörns Have var visnet. Roserne var borte. Der var øde og koldt baade indeni og udenom ham. Det var Sommer, men den kunde ikke kalde den mindste lille Knop frem. Romantikens Lyk-salighedsø var sunket i Havet.LYRIK

I

Søster Sophie havde en Veninde, der hed Emilie Lindqvist. Hun havde et net musikalsk Talent og kom ofte ud til Kuddnäs og spillede firhændig med Sophie, der ogsaa havde Interesse for Musik. Emilie var en sød og rar lille

Pige, men hun var fire Aar yngre end Zachris, og han havde hidtil ganske overset hende. Hendes Fader, Isak Lindqvist, var Købmand i Nykarleby; han var anset for at være formuende, og Zachris havde længe haft en Mistanke om, at hans Moder ikke vilde have noget imod, at han kastede sine Øjne paa Datteren; men det var noget, han aldeles ikke havde i Sinde at tjene hende med.

I Sommeren 1836, da Misstemningen mellem ham og Mathilda begyndte, traf han lille Emilie i et Selskab og morede sig bagefter med at låve en Gaade om hende:

Der synger en Fugl paa grønnen Kvist,

paa Lindekvist: jeg er en fager lille Fugl forvist, som kan baade spille og synge.

110Men ej jeg kender min Hjærtenskær,

min Hjærtenskær, ved ej, om i Lund eller Mark han er, eller bygger langt udi Skoven.

Men det var ingenlunde hans Mening selv at fange den lille, kønne Sangfugl; han tænkte sig, at Fuglefængeren vilde blive Kadet Emil Lundmark, som dengang var meget indtaget i den fjortenaarige unge Pige.

Disse Smaapiger i Nykarleby havde imidlertid en mærkelig Evne til at udvikle sig. Man forlod dem det ene Aar som halvtudsprungne Knopper, og naar næste Sommer kom, traadte de en i Møde som udsprungne Roser. Da Zachris i 1837 kom til Kuddnäs i Sommerferien, var Emilie femten Aar og var blevet saa smuk, at han maatte undre sig. Hun var blevet høj og slank, havde en utvungen Holdning, den mest gennemsigtige Farve, de fineste Træk, de vidunderligste Øjne. Desuden var hendes musikalske Talent ogsaa vokset; nu kunde hun lægge Følelse og Udtryk i det, hun spillede, og det var ikke den mindste Fortjeneste i Zachris' Øjne.

Det var sandelig ikke længer en lille Tøs, som ingen lagde Mærke til.

Alle de unge Herrer i Nykarleby med den uimodstaaelige Henrik Backman i Spidsen var paa én Gang blevet forelskede i Emilie Lindqvist ligesom de alle paa én Gang var blevet forelskede i Mathilda Lithén, da hun kom hjem fra Stockholm. Og Zachris, hvis Hjerte netop det Aar havde mistet sin Sol, begyndte at tænke paa, om Emilie

niikke idetmindste kunde blive en lille Stjerne i hans Mørke.

Nu da Kærligheden var borte, savnede han den. Saa længe han elskede Mathilda, havde Livet bruset i hans Sjæl; nu var der kun Tavshed og Øde.

Den Sommer digtede han en Vise, hvori han skildrede, hvor stille der kan være en Sommernat i Skoven. Droslen sover, Uglen sover, Bjørn, Ulv og Ørn er ogsaa gaaet til Ro, selv Vinden er slumret ind. Maane og Stjerner skinner ikke nede i Skovens Dyb, Skoven er øde, ensom og dunkel. Til sidst sagde han, at ligedan var det med ham: Vilddyrene i hans Sind, de rovlystne Begær var slumret ind, men med dem desværre ogsaa det bedste, der var i ham, hans Tro, hans Haab og hans Kærlighed.

Og fra denne døde Fred længtes han tilbage til Storm og Bevægelse, til Uro og Tvivl, til alt det, der vakte Sjælens skabende Kræfter.

Det Aar var Lithéns bortrejst, og deres Hus paa Alörn stod tomt. Men Lindqvists havde ogsaa et Sommerhus paa Øen, og da Zachris en Dag roede derud med et Par Studenterkammerater, var det dem, de tog ind hos.

Nu var det Emilie, der fik Blomster af Zachris, til hende plukkede han Bær, med hende legede han Enke, med hende vandrede han langs Stranden og beundrede Maaneskinnet, der blinkede paa Bølgernes Kamme.

Det undrede ham, at alt kunde gentage sig saadan, være saa ens og dog saa forskelligt. Han vid-

112ste jo slet ikke endnu, om han virkelig elskede Emilie.

Et Par Dage inden han skulde tilbage til Helsingfors, kom Lithéns hjem. Og endnu engang sagde Mathilda til ham, at han var saa underlig. Nu forstod han straks, hvad hun mente. Hun troede, han var kold imod hende, fordi han holdt af en anden, og denne Gang kunde han ikke harmfuld vise Beskyldningen tilbage. Nu undrede han sig i

Steden over, at hun var saa klartseende. Han troede, han havde været ganske som ellers overfor hende.

Han levede i den største Uklarhed med Hensyn til Forholdet til Mathilda. Der havde aldrig været nogen Forlovelse; de havde hverken vekslet Ringe eller Løfter; der var ingenting, som man kunde bryde eller gøre forbi. Og undertiden vidste han heller ikke, om det var helt forbi. Undertiden troede han, at han elskede hende endnu. Men hvad han vidste, det var, at han helt havde hørt op at digte om hende.

Derimod havde han gjort et Forsøg paa at sætte en Vise sammen om Emilie. Det var den lille Gaade fra sidste Sommer, som han tog op igen og omformede.

Der sang en Fugl paa Lindekvist,

paa Lindekvist: og er jeg en liden Fugl forvist, jeg kan baade spille og synge.

Men borte dvæler mit Hjærtes Ven, mit Hjærtes Ven;

113til Lund og Mark er han fløjet hen, eller bygger langt udi Skoven.

Guds fagre Engel med Øjne blaa,

med Øjne blaa, fra Solfaldsskyen hørte derpaa og svared' syngende stille:

Du lille Fugl paa Lindekvist,

paa Lindekvist, din Elskede giver dig Gud, saa vist som du kan spille og synge!

Men Fuglen synger sin Sang endnu,

sin Sang endnu; om Vennen er kommet, véd ikke du og ikke Engelen heller.

Det kaldte han „Fuglens Vise". Det var jo ingenting, blot lidt Fuglekvidder. Men for ham havde den Smule Sang et eget Trylleri. Han holdt af den, fordi Emilies Navn var flettet ind i Versene paa fire Steder; han syntes, han hørte hende selv spille og synge, naar han talte om Fuglens Sang, og desuden havde han i den bølgende Rytme gengivet noget af Emilie Lindqvists indtagende Væsen.

Maaske det alligevel var Kærlighed, der gjorde, at den Sang havde saa liflig en Smag, naar han i ensomme Timer lod den glide over sine Læber.

II

Den 6. November 1837 var en Skare Studenter samlet i den österbottniske Afdelings Lokale, en mørk Sal og et dito Værelse, som laa i den Del af

114Helsingfors, der var vokset op af de øde, stenede Marker syd for de ældre Bydele og derfor kaldtes Nystaden. Den unge Zachris Topelius sad der mellem de andre og ventede ligesom de paa, at Afdelingens Inspektor skulde indfinde sig for at give Meddelelse om Grunden til, at den var kaldt sammen.

Rundt om ham sad selvstændige og selvfølende unge Mænd, som alle var overbevist om, at der ikke gaves noget bedre i Verden end at være en finsk Student af den österbottniske „Nation". Man maa nemlig vide, at denne Afdeling betragtede sig som den af Universitetets otte „Nationer", der havde Privilegium paa at frembringe Landets store og berømmelige Mænd, hvad der jo bekræftedes ved, at Porthan, Franzén og nu sidst Runeberg var udgaaet af dens Midte. Denne Anestolt-hed havde gjort österbottningerne til et Studenteraristokrati, der holdt strengt paa sin Ære og næsten fandt det under sin Værdighed at omgaas Kareler eller Savolaxer.

Disse unge Aristokrater, som var sig deres Overlegenhed saa bevidst, at de ikke mente, de behøvede at vise Myndighederne nogen særlig Opmærksomhed og ikke taalte den mindste Tilrettevisning, udmærkede sig imidlertid paa ingen Maade ved nogen Slags Luxus i Klæder eller Levemaade. Der kunde jo ikke godt være Tale om nogen Overdaadighed paa en Tid, da et langt For-aarssemester i Reglen kostede hundrede Rigsdaler Banko, en Sum, som dengang fremkaldte bitre

Klager over de dyre Tider, idet denne Studenter-

8*

IISgenerations Fædre havde kunnet leve et Semester til Ende i Åbo for ligesaa mange Mark og den næstforegaaende Generation for en Tønde Brød, en Bøtte Smør og nogle Rigsdaler. Der kunde dog hos de tilstedeværende spores en lille Tilnærmelse til Elegance, idet de gammeldags Vadmelsfrak-ker, Mesterstykker af Landsbyskræderen hjemme paa Gaarden, som man ganske vist endnu kunde gaa med uden Skaar i sin akademiske Værdighed, for Størstedelen var afløst af Uniformsfrakker og Overfrakker, syet af Skrædermester Palmqvist i Helsingfors. De Fedtlædersstøvler var ogsaa for de flestes Vedkommende ombyttet med finere Varer fra Skomagerne Nordin og Hannelius. Handsker betragtedes endnu som unødvendig Luxus, mens man godt kendte Stokke af elegantere Slags end den hjemmegjorte Knortekæp, men de paadrog rigtignok deres Ejermænd Øgenavne som Bønnestængler og spanske Riddere.

Zachris havde denne Dag en underlig Anelse om en forestaaende Ulykke. Naar han saa sig om mellem Kammeraterne, der sad saa rolige og selvsikre her i Salen, følte han en %Slags Medlidenhed. Han havde Trang til at opløfte sin Stemme og tilraabe dem en Advarsel.

Men imod hvad? Han vidste jo i Virkeligheden ingenting. Han kunde ikke forklare, hvorfor hans Tanker gik i saa trist en Retning.

Han tænkte paa den første Semesterfest, han havde været med til i Afdelingen. Det var en Novemberaften denne Gang som nu, men ellers var alt anderledes. Ingen dump, trykkende Stemning,

116men Glæde, Tillid, Begejstring. Rektor magnificus, Professor Melartin og andre Hædersgæster, Runeberg først og fremst, var med blandt Ungdommen. Snellman var Festtaler.

Han talte om Nytten af Inddelingen i Nationer ved Universitetet og havde skarpt betonet, at denne Indretning ikke havde det Formaal at splitte Studenterkorpset for lettere at kunne styre det, men Meningen var, at Studenterne i deres forskellige Afdelinger skulde have noget, der kunde være dem i Hjemmets Sted, en Institution, der omsorgsfuldt og kærligt kunde holde Øje med deres Færd, der kunde hjælpe dem i Nød og hos dem, der var fra samme Landsdel, fremelske en Følelse af, at de tilhørte een stor Familie.

De havde alle forstaaet, hvorfor Snellman havde valgt netop det Emne. Han vilde overfor de tilstedeværende akademiske Autoriteter lægge et godt Ord ind for Afdelingen. Og han havde gjort sine Sager saa udmærket, at alle havde beundret hans Klogskab og Takt.

Men hvad der havde gjort den Aften uforglemmelig, var, at Franzéns Portræt var blevet skænket Afdelingen. Lille havde læst Digte cp, Franzéns Studentervise var blevet omdelt, og til sidst rejste Rektor sig og sagde nogle begejstrede Ord om den store Digter og det ædle Menneske, der havde været hans Ungdoms Lærer. Da følte hele den unge Skare deres Hjerter svulme af Begejstring. De følte en ubeskrivelig Glæde over, at denne store Mand var Finne og var udgaaet netop fki denne Krçds.

117Det var første Gang Zachris havde følt den Løftelse, den Frihed og Kraft, hvormed Sjælen breder sine Vinger i Øjeblikke, da den er i fuld og hel Samstemning med en begejstret Skare.

Zachris bandede lidt for sig selv, som han sad der i sine egne Tanker. Forstod de da ikke, de der havde Magten, hvor meget Ungdommen trængte til saadanne Øjeblikke?

Han saa sig om i Kammeraternes Kreds og tænkte paa, hvordan Livet vilde blive for dem alle, hvis de paa en eller anden Maade mistede deres Afdeling. Hvad havde Helsingfors at byde dem? Ja, der var jo den svenske Mamsel Wahl-lunds Restauration paa Senatstorvet og et Par til, hvor der var ganske hyggeligt, men hvor skulde fattige Studenter til daglig Brug kunne komme paa disse dyre Steder? Studenterne indtog i Reglen deres Maaltider paa pæne Spisekvarterer, hos Borger Petrells og Fru Christén, hvor man kunde faa Middagsmad for en billig Penge, og hvor Bøffen og Mannagrøden blev serveret i Portioner, der kunde tilfredsstille en Kæmpes Appetit. Det var som oftest kun Middag, de spiste ude, Frokost og Aftensmad lavede de hjemme med Pigens

Hjælp. Saa havde man jo ogsaa de fire Schweizerkonditorier at ty til, men ellers kun Vinstuer og daarlige Steder.

Studenterne sad der rundt omkring ham, strunke og stive, ingen af dem havde den Følelse som han, at Luften var ladet med Fare og Usikkerhed. De havde alle den faste Tro, at de i deres Egenskab af österbottninger kunde tillade sig hvad det

118skulde være, og at Myndigheder og Gendarmer var til, for at de skulde have nogen at skændes med.

Zachris var en retfærdig ung Mand, og han kunde ikke negte, at de akademiske Myndigheder nok kunde have deres Grunde til at være misfornøjede med hans Landsmænd.

Det var hændt et Par Gange, at en Flok Studenter havde drukket Punsch og holdt Spektakler paa Galleriet i Teatret. Hvem var det, der havde ført an ved disse Optøjer? Det var naturligvis österbottninger.

Naar en Professor havde gjort sig fortjent til at opvartes med Kattemusik, hvem var det da, der først og fremst paatog sig det Hverv? Overflødigt at spørge, det var altid österbottninger. Dersom Vicekansleren eller Rektor magnificus begik et eller andet Overgreb, hvem var det, som straks var rede til at demonstrere for at hævde Studenterkorpsets Rettigheder og Forrettigheder?

Altid österbottningerne, det kunde man paa Forhaand være sikker paa.

Hvis en Flok Studenter, trods det strengeste Forbud, en Vinternat drog syngende gennem Helsingfors' Gader, eller hvis de patruljerende Gendarmer lod sig overtale til at laane nogle Nattevandrere deres Heste til at foretage en Ridetur med gennem Byen, da kunde man gøre sin Ed paa, at det var österbottninger, der var paa Færde.

Det var maaske heller ikke at undres over, at Rektor og Konsistorium var betænkt paa at gøre den österbottniske Afdeling mindre selvsikker, mindre uregerlig. For en seks syv Aar siden

119havde de taget Beslutning om, at Afdelingen skulde skilles i to Dele. Beslutningen var dog ikke traadt i Kraft, österbottningerne havde faaet Løfte om at forblive samlet, saa længe deres nuværende Inspektor, Professor Hällström, sad i Embedet.

At Beslutningen om Delingen havde vakt en uhyre Vrede, er let at forstaa. Hvor kunde man godvillig gaa ind paa at synke ned fra at have været den største Universitetsnation til at danne to mellemstore Afdelinger, der var ligesaa magtesløse som alle de andre? Skete der et saadant Overgreb, da kunde man være vis paa, at ingen österbottnisk Student nogensinde vilde komme til et Afdelingsmøde. Og hvordan skulde det da gaa dem?

Hvor enkle Livsforholdene end var, saa gaves der dog Lejlighed nok til at komme paa Afveje. Faa forstod at holde Maade. Den ene Student sad hele Dagen naglet til Bogen og levede som en Husmand, den anden kunde man Dagen igennem finde ved Billardbordet. Zachris havde hørt, at en enkelt lille By, der havde sendt elleve lovende unge Mænd ind til Universitetet, regnede, at de otte var gaaet helt i Hundene.

Men havde Afdelingen ikke været, da var sagtens alle elleve gaaet samme Vej. De Herrer i Konsistorium skulde betænke sig vel, inden de opløste den. Det var alligevel det eneste Sted, hvor man gjorde sig Umage for at sætte Liv i Læsehestene og holde Dansehestene i Tømme.

Et Par Gange havde han været med til at skille de aller sorteste Faar ud fra Afdelingen, for at

120de ikke skulde lede de uerfarne ny Studenter i Fristelse.

I den Tid Zachris havde hørt til Afdelingen, havde Nervander været Kurator ordinarius, men da han længe havde opholdt sig i Udlandet, havde en anden været konstitueret i Embedet. Magister Snellman havde fungeret i nogle Aar, og han havde gjort meget for Afdelingen. Han havde indført Disputatser baade paa Svensk og Latin, stiftet en Sangforening og begyndt Udgivelsen af en egen haandskreven Avis for „Nationen". Sammenkomsterne, der holdtes to Gange om Ugen, havde været stærkt besøgt; det var en Opgangstid for Afdelingen.

Det bedste af det hele var dog de store Fester ved Semestrenes Begyndelse, i November og Februar. Fra dem havde han mange skønne Minder. Da var altid Runeberg til Stede, og der blev altid i Aftenens Løb vist ham en

eller anden Hyldest og raabt Hurra for ham. „Svanen" og „Kilden", disse skønne Runebergske Digte, havde Zachris første Gang hørt synge ved en saadan Fest. Her hørte han begejstrede Foredrag om den store Porthan og andre Landsmænd, der havde gjort „Nationen" og Finland Ære.Ved en saadan Fest havde han hørt den barske Snellman oplæse Digte til Hjemmet, ved en anden var Stenbäcks skønne „Brödrasång" blevet sunget af Sangforeningen. Og det var ogsaa ved en af disse Fester, at Runeberg, „Finlands Ære, Universitetets Pryd og öster-bottningernes Lys", havde drukket Dus med sin fordums Elev.

121

iMen i Foraaret 1836 kom Nervander hjem og overtog sit Embede. Og fra den første Stund var det aabenbart, at han efter sin Hjemkomst ikke længer havde det rette Greb paa at styre sine uregerlige Undersaatter. Studenterne mente at spore diktatoriske Tilbøjeligheder hos Manden, og straks forsvandt Medlemmerne fra de ugentlige Sammenkomster. Han blev gnaven, klagede over manglende Interesse og gjorde paa den Maade ondt værre. Nu til sidst, for en Maaned siden, var han bleven træt af det hele og havde taget sin Afsked.

Og nu havde Inspektor sammenkaldt österbott-ningerne. Det kunde jo ikke godt dreje sig om andet end Valg af en ny Kurator. Og Valget vilde naturligvis falde paa Snellman. Derved vilde Afdelingen komme i gode Hænder, lykkelige Tider vilde vende tilbage. Zachris hørte, at alle de andre var af den Mening, og at ingen følte den mindste Uro. Det var kun ham, der var plaget af disse underlige Anelser.

Omsider kom Inspektor, satte sig ved det ene af de runde Borde, tog Hammeren i Haanden og paabød Stilhed.

Og i faa Ord meddelte han österbottningerne, at han havde frasagt sig Inspektoratet. Rektor og Konstistorium ønskede, at Omordningen af Afdelingen skulde finde Sted, og da hans Forbliven var den eneste Hindring, havde han besluttet at vise denne Imødekommen.

Derpaa begyndte han uden videre at foretage Navneopraab for at faa oplyst, til hvilken af de

122ny Afdelinger, den nordlige eller den sydlige, de tilstedeværende skulde høre.

Zachris saa sig om. Der sad de stivnakkede, hidsige österbottninger og lod sig tage med en Trumf, tavse, uden i Øjeblikket at vide, hvad de skulde gøre. Ingen rejste sig for at protestere. Vredens Rødme steg op i deres Ansigter, men der var ingen, der udslyngede et harmfuldt Ord.

Ingen havde anet noget, ingen kunde i en Fart finde paa, hvordan de skulde forhindre det utrolige. Ingen slyngede Ordet Forræder lige i Ansigtet paa Inspektor.

Hvilken Fornedrelse at se denne hidtil saa agtede Mand nedlade sig til at gaa Magthavernes Ærende! Hvilken Pine det var at føie sig magtesløs, at staa uden Mulighed for at gøre Modstand! Saaledes maatte det være for Besætningen i en Fæstning, naar den som Følge af Kommandantens Forræderi maa udlevere sine Vaaben til Fjenden.

Saadan var det at leve i et Land, hvor Tyranniet sad ved Roret.

Denne Afdeling var den eneste Sammenslutning i et underkuet Land, hvor man endnu turde tænke en fri Tanke, og derfor skulde den knuses. Disse österbottninger var endnu mægtige ved deres Kraft, deres Sammenhold; sligt kunde naturligvis ikke taales.

Tankerne mylrede i hans Hjerne. Han vidste, hvad der burde være sagt; nu som saa ofte før følte han sig klogere end sine Omgivelser. Han var fuld af Vrede og Frihedstrang, han syntes, han maatte rejse sig og udtale sig saadan, at den

A ,» . .

123österbottniske Afdeling idetmindste faldt med Ære. Men han kunde ikke faa Ordene frem. Hvor brændende i Aanden han end var, saa kunde han ikke sige, hvad han følte og tænkte.

Han blev rolig siddende ligesom de andre.

Imidlertid foretog Inspektor henne ved Bordet i Ro og Mag Navneopraabet og indskrev akademisk Borger Zachris Topelius fra Nykarleby i den sydösterbottniske Afdeling.

Da han om Aftenen kom hjem paa sit Værelse, brusede og gærede det i ham. Han vilde skrive noget, han vilde dyppe sin Pen i Ild, han vilde finde Ord, stærke som Lynstraaler; de skulde fare flammende gennem Natten, knuse Slavens Lænker og styrte Undertrykkeren fra Tronen. Men han formaaede intet. Hans magtesløse Pen faldt ham af Haanden.

III

1 Foraaret 1838 skrev Zachris to Digte. I det ene, som han kaldte „Ynglingens Valg", skildrede han, hvorledes den Engel, der bevogtede Livets Port, havde givet ham Valget mellem to Veje. Den ene førte opad mod stejle Højder, hvor Kampe og Sejre ventede ham, den anden gik nedad i en dyb Dal, hvor der bestandig herskede Taage, og hvor ingen Bedrifter krævedes af Vandringsmanden. Han betænkte sig ikke paa Valget.

„Aldrig", jeg svared, „o Engel, med Graad ber jeg dig skaane min Levnedstraad. Tungt er at vandre ad Dalenes Sti, Højden jeg elsker, først den gør mig fri.

24Skænk mig, o Engel, kun Kampsindets Tro, Døden mig bringer sin evige Ro!"

I det andet Digt, der hed „Paa Verdenshavet", skildrede han en Yngling, der fuld af Længsel ikke kunde holde ud at leve paa den skønne 0 langt ude i Oceanet, hvor han havde hjemme, men hejsede Sejl og drog ud for at finde et Land, hvor Menneskene ikke slumrede sødt i Naturens Skød, men levede deres højeste, dybe og sande Liv.

Dette var vel igen et Forsøg paa at give Udtryk for den ubændige Kamplyst, der havde behersket ham lige fra det Øjeblik, da Myndighederne paa en baade despotisk og forræderisk Maade havde foretaget Delingen af den österbottniske „Nation". Hele Foraaret havde han følt sig oprørsk, misfornøjet, rede til en hvilkensomhelst Uforsigtighed. Men de rette, brændende Ord havde ikke indfundet sig, hans Evne stod ikke i Forhold til hans Vilje, og dette holdt ham tilbage. Ikke før hans Sværd var skarpt og smidigt nok vilde han drage i Leding.

Men da han om Sommeren gensaa Emilie, var hun endnu skønnere end forrige Aar, og nu følte han pludselig, at han elskede hende af hele sit Hjerte. Med det samme svandt den vrede Trods ög den urolige Daadstrang fra hans Sind. Han hengav sig med hele sin Sjæl til Kærligheden. Og de Digte, som han nu kradsede ned i sine smaa Hæfter, var ikke Stridssange.

Det faldt ham heller ikke naturligt at digte

125Emilie ind i en Mængde Situationer og Begivenheder, som han havde gjort med Mathilda.

Der maatte være noget i Emilies Natur, som hindrede ham heri. Der var noget hos hende som en blid og øm Sangfugl, ja, han var nær ved at sige som en Engel. Han kunde ikke tage denne blide Sjæl med ind i sine brogede Drømme; han holdt hende udenfor Menneskelivets Omraade. For at kunne udtrykke de Følelser, hun indgød ham, maatte han laane Farver og Velklang fra den uberørte Natur, fra Fuglenes Sang og Kildernes Rislen, fra Sommerdagens stille Liflighed og Rosernes Duft. Lige fra første Færd havde han om hende kun følt Trang til at digte smaa sangbare Vers, og han kunde heller ikke senere gøre andet.

Men hvilke Vanskeligheder ogsaa her! Han erfarede det samme, som da han vilde udtrykke sit Tyranhad, sin Frihedstørst. I hans Hjerte, i hans Hjerne var der noget, som glødede, som skælvede; i Drømme kunde han digte Sange saa rene, saa ømme, at den elskede ikke havde kunnet undgaa at røres, men naar han med Pen i Haand skulde overføre Følelserne til Papiret, da kunde han ikke finde de sande, de rammende Ord. Ak, hvordan havde de baaret sig ad, de store, herlige Digtere, som han saa op til som Forbilleder? Han tænkte paa Runeberg, paa Tegnér, paa Franzén, paa Almquist, paa Stagnelius. Hvordan havde de dog alle formaaet at tale til Genstanden for deres Kærlighed med evige Ord?

Han var heller ikke endnu helt fri for den tunge

126og snirklede Maade at skrive paa, som han havde lagt sig til i sine romantiske Alörnssomre. Det hændte

engang denne Sommer, at de unge paa Kuddnäs en Aften sad ude i Haven og saa paa Maaneskinnet, der blinkede paa Elven. Emilie Lindqvist var ogsaa med; hun gjorde Zachris nogle Spørgsmaal om Maanen, og pludselig faldt det ham ind at hente sin store Kikkert. Han rakte Emilie den, og med Kikkerten støttet paa hans Skulder betragtede hun Maaneskiven. Mens de stod saadan, sagde han hende Navnene paa Maanens Sletter: Mare frigoris, Mare nubium, Mare serenitatis, Mare nectaris, saa mange af dem, som han kunde huske.

Senere skrev han et Digt herom, som han kaldte „Maanekortet". Han udmalede her, hvordan hans og hendes Sjæle engang skulde bo paa Maaneskiven og sammen vandre fra Kuldens Oceaner til Nektarbølgernes Sø og Frugtbarhedens Strande.

Men de romantiske Vendinger kunde ikke udtrykke de Følelser, som Emilie indgød ham. Dette Digt kunde ligesaa godt være skrevet for tre Aar siden.

Dog snart skulde den strenge Læremester komme, der førte den unge Skønaand ind i de store Forgængeres Kreds.

Paa Kuddnäs morede man sig den Sommer med at spille Komedie. Baade Emilie og Mathilda spillede med, og Rollerne var saadan fordelt, at Zachris og Emilie spillede Elsker og Elskerinde, mens Mathilda kun havde en Birolle. Alt gik godt paa Prøverne, men paa en af Forestillingsaftenerne maa Zachris være gaaet for meget op i sin

127Rolle og ladet Blikke og Stemme røbe, hvad der boede i ham. Efter Forestillingens Slutning, da alle de optrædende, glade og stolte, blandede sig imellem Tilskuerne, var Mathilda stille og forstemt og forlod kort efter Selskabet.

Næste Gang hun traf Zachris fortalte hun ham, at hun havde brændt en Bunke gammelt Skrab, som hun havde haft liggende, og han forstod, at Skrabet var hans gamle Breve og Chifferlapper, Blomster, han havde givet hende, Kotillonsorde-ner fra deres glade Juleballer. Mathilda vidste altsaa nu, at alt var forbi imellem dem, og han kunde ikke benegte det, ikke spille uskyldig. Han trængte til at bede hende om Forladelse, men det kunde han heller ikke.

Og samtidig foer den Tanke igennem ham, at hans Kærlighed til Emilie ikke kunde blive lykkelig, naar den voldte hans trofaste Barndomsveninde Smerte.

Han søgte at jage alle saadanne Tanker bort, men de vendte ofte tilbage, fordi han ikke vidste, hvilke Følelser Emilie nærede for ham. Hun var hans Søsters bedste Veninde og kom derfor ofte ud til Kuddnäs, saa han saa hende næsten hver Dag. Hun kom ham altid i Møde med samme rolige Venlighed, men intet i hendes Væsen tydede paa, at hun nærede nogen varmere Tilbøjelighed for ham.

Hun undgik ham dog heller ikke; de havde tværtimod mange fornøjelige Timer sammen. Han holdt af at høre hende spille; den lille Pianistinde havde aldrig haft en saa taknemlig Til-

128hører, og hun holdt af at høre ham tale. Den tyve-aarige Student var en kundskabsrig ung Mand, og den syttenaarige Pige lyttede under endeløse Samtaler til hans Ord omtrent paa samme Maade som en videbegærlig Elev hører paa en dygtig og interessant Lærer.

Det Efteraar blev Zachris hjemme paa Kuddnäs og læste, ligesom han havde gjort for tre Aar siden. Der var tilsyneladende kun den Forskel, at nu var det Emilie, som kom ud til Kuddnäs og blev der Natten over, nu var det hende, han kogte Si-rupsslik til; det var udenfor hendes Vindue han vandrede om Aftenen, hende var det, han længtes efter at træffe i Selskaber, om hende skrev han sværmeriske Sider i sin Dagbog.

Men det, der ikke var det samme, det var Trygheden, Sikkerheden. Han ejede ikke mere den hele, fuldkomne Lykke, som han havde følt i Mathilda-Dagene. Denne ny Kærlighed var en Gyngen op og ned paa vrede Bølger, Haab og Tvivl i bestandig Skiften.

Saa længe han ikke vidste noget sikkert, vilde han dog ikke hengive sig til Sorgen. Efteraaret havde skænket ham

megen Lykke, og han dansede med Liv og Lyst paa alle Juleballerne.

Men paa Julens allersidste Bal saa han Emilie danse en Française med Henrik Backman, og da hun i en af Turene dansede sin Kavaller i Møde, fik hendes Blik en Straaleglans, som det aldrig havde haft, naar det var rettet paa ham.

Med eet gik det op for ham, at det var hans bedste Ven, hun elskede, ikke ham selv.

Et Eventyr 9

I29Og som om Skæbnen vilde drive Spot med ham, blev det omtrent samtidig bestemt, at Fru Tope-lius og Sophie skulde rejse med til Helsingfors for at besøge Rosenkampff s, og at Emilie ogsaa skulde følge med Dette, som han nogle Dage i Forvejen vilde have betragtet som en usigelig Lykke, fyldte ham nu med Skræk og Uro. Det vilde været bedst for ham at faa Tid til at glemme Emilie under en lang Adskillelse.

Som for at han ikke mere skulde svæve i Uvished, var han et Par Dage senere til et Spilleparti hos Henrik Backman, der varede til Klokken et om Natten. Da de andre Gæster var gaaet, blev Zachris og Værten siddende at drikke Champagne til henad syv om Morgenen og betroede da hinanden deres inderste Hemmeligheder. Henrik fortalte ham, at han elskede Emilie, og at han vidste, hans Kærlighed var gengældt. Emilie havde skrevet det i et Brev til en, der havde forraadt Hemmeligheden. Hun holdt af at tale med Zachris, men det var Henrik, hun elskede.

Zachris besluttede straks, at han vilde opgive ethvert Forsøg paa at vinde Emilie. Han vilde paa ingen Maade gaa i Vejen for sin Ven. Dersom Henrik og Emilie, de to, der var ham kærest i Verden, kunde blive forenede, da maatte han trække sig tilbage i tavs Resignation.

Men til samme Tid følte han jo, at alt det, der tidligere løftede og bar, det lagde sig nu over ham med dump Tyngsel. Byrden af denne Kærlighed, der skulde dø, var saa trykkende, at han næppe nok syntes, han kunde holde ud at leve.

130Dagen før Afrejsen kom Rosalie og Mathilda ud til Kuddnäs for at sige Farvel. Da de kørte tilbage til Byen, stillede Zachris sig paa Slædemederne og kørte et Stykke med. Nu forstod han, hvad det vilde sige at bære paa forsmaaet Kærlighed, og han følte igen samme Trang til at bede Mathilda om Forladelse.

„Der er længe, til vi ses igen," sagde han, „og hvordan, det ved kun Gud. Godt er det, at vi ikke skilles som Uvenner I"

Han kunde ikke finde noget bedre at sige, men de faa Ord gjorde vel sit til, at han igen kom i et godt og venligt Forhold til sine Kusiner.

Men trods alt dette havde han den Gang en herlig Rejse til Helsingfors. Fru Topelius og Zachris kørte i den ene Kalecheslæde, de unge Piger i den anden, men hver Gang de skiftede Heste, samledes de muntre og leende om Madkurven. Og i Lappo Gæstgivergaard, som de naaede ved Midnat, var der kun eet Værelse ledigt foruden Gæstestuen. Da kunde Zachris' Moder ikke nænne at lade ham ligge i den snavsede Stue, men hun bredte et Skindtæppe fra en af Slæderne ud paa Gulvet i deres Værelse, og da de unge Piger var gaaet i Seng og Lyset slukket, fik han Lov at komme ind. Han laa vaagen hele Natten og lyttede til Emilies Aande-drag. Det var ikke muligt at sove.

Da de lykkelig og vel var kommet til Helsingfors, skiltes det lille Selskab. Zachris gik til sit sædvanlige Logis, Fru Topelius og Sophie boede hos Rosenkampffs. Emilie tog ind hos Kommerce-raad Borgstrøm, hvis Kone var hendes Kusine.

9*

I3IMen de to unge Piger saas hver Dag, og de forlangte, at Zachris skulde vise dem Byen, følge dem paa deres Ture og være deres Kavaller paa Baller og Picknicker. Han traf altsaa bestandig Emilie, og hver Gang han saa hende, voksede hans Kærlighed og hans Fortvivlelse.

Søster Sophie rejste hjem i Maj, og efter den Tid saa Zachris ikke Emilie saa ofte, men derfor blev han ikke lykkeligere.

Emilie rejste til Åbo den 16. Juni, og samme Dag skrev Zachris et Digt, som han kaldte „Den forsvundne".

O du, som bortflygted* med Dagen i Vester, jeg saa dig ej atter i Solgryets Fester; da Aftenens Mulm over Dalene laa, ej mer jeg dig saa.

Du sank som de Stjerner, der blegned om Vaaren. Paa Vindenes Bølge, i Blomsterduft baaren du svandt som i Drømme en liflig Musik. Da mørkned' mit Blik.

Thi du, du var sluknet. Dugperlernes Taarer med grædende Runer Høstroserne saarer,. og Fuglene hulked* i Lundenes Favn den ensommes Savn.

Og Lærken kan finde hver Kvæld sin Tue, men jeg er som Skyen paa Himmelens Bue, jeg søger min Stjerne. O, elskede Ven, o kom dog igen!

Da han havde skrevet disse Strofer ned, følte han, at han endelig, endelig havde frembragt no-

132get, der lignede det, som rørte sig i hans Indre. Der var hans smertelige Ømhed, der var de sky Kærtegn, som han aldrig kom til at give, der var idetmindste en Genklang af de svævende Melodier, som hendes Væsen vakte i hans Sjæl.

Den Sommer rejste heller ikke Zachris til Ny-karleby. Han og seks Kammerater tog ud til Lö-parö i Sibbo Skærgaard, lejede sig ind hos nogle Bønder og blev der til om Efteraaret. Det var blevet ordnet saadan, for at han skulde faa mere Ro til at læse, thi Eksamen stundede nu til.

Da han vendte tilbage til Helsingfors, var Emilie kommet tilbage fra Åbo, men han havde sjælden Lejlighed til at træffe hende. Længslen nagede ham hver Dag og Time. Han hørte, at hun skulde være Brudepige ved et Bryllup, og om Aftenen stod han paa Gaden i Menneskevrimlen i Haab om idetmindste at faa et Glimt at se af den elskede.

Kort efter skete det, at han en Aften i urolig Længsel gik op og ned ad Gulvet i sin Stue. Og mens han saadan vandrede, syntes han, at hans Længsel begyndte at tale. Han skyndte sig hen til Skrivebordet og kradsede et Par Strofer ned paa Papiret i en saadan Fart, at han knap kunde følge med, hvad han skrev. Og hele Tiden havde han en Følelse af, at det ikke var ham selv, ikke hans sædvanlige Jeg, det der ellers med Møje og Omhu føjede Rimene sammen, som her førte Ordet. Det var noget fremmed, der stærkt og myndigt tilhviskede ham de Linier, han nedskrev saa fuldstændig uden Betænkning, uden Tøven, som om de havde været færdige for længe siden.

133O, var jeg ct Minde — af Tid og af Sted

ubunden og maatte dig følge

og maatte bekranse din Livsvej med Fred,

din Grav i Velsignelser dølge

og skjule dit Liv i min skærmende Favn

og lære en Verden, dit elskede Navn

med Kærligheds Virak ombølge!

O var jeg en Tanke — ubunden og fri og fik i dit Hjærte mig dølge og støtte din Fod ad den stigende Sti og over hver Fare dig følge og lyse dig Vej gennem Skyggernes Land til Saligheds evigt forklarede Strand over Tidernes brusende Bølge!

Da han bagefter læste disse Linier igennem, var det ham klart, at det var det bedste, han endnu havde skrevet. Og han foldede sine Hænder i Tak, thi han forstod, at midt i hans dybe Smerte var Inspirationen, den store, ægte Digtergave, vaagnet til Liv. Sorgen havde stjaalet Livslykken fra ham, men Røveren havde dog til Erstatning

efterladt Digtergaven i hans Hus.JUBELFESTEN

Nu maa I gaa lidt til Side, I unge Piger, Mathilda Lithén, Emilie Lindqvist og hvad I nu hedder I I har haft jeres Tid, men den er ikke mere. En stor Medbejlerske træder nu ind paa Skuepladsen.

I ser hende ikke, men for den, der en Gang har staaet Ansigt til Ansigt med hende, er hun allestedsnærværende. I hører hende ikke, men hendes Stemme lyder stærkere end Tordenens Rullen. Hun er den ufødte, som aldrig dør, den daadløse, der opfostrer Helte, den stumme, der lærer sine Elskere den skønneste Tale, den lifligste Sang.

Hun er den hungrende, hvem ingen Ofre mætter, den tørstende, der drikker Sønners og Døtres Blod, den grusomme, der kun med et Smil ser efter dem, som gaar i Døden for hendes Skyld.

Hun er en Gudinde, en Sky, en Taageskikkelse, tusinde Gange gaar I hende forbi uden at se hende. Hun er den, som har ydet jer Røgt og Pleje, som har givet jer Husly og Føde, I har hende at takke for alt, men I har endnu ikke faaet Øje paa hende. Hun er Værtinde i et stort Hus, hvor I er Gæster hver Dag i jert Liv, og I er endnu ikke stødt paa hende.

135Er det ikke soleklart, at saa snart hun viser sig, maa alt andet vige? Men hvordan faar man hende da at se? Hun som bærer det højeste af alle Navne, hvornaar nedlod hun sig til at vælge Zachris Topelius til sin Tjener og sin Elsker? Naar var det, han første Gang følte Fædrelandets Kys brænde paa sine Læber?

f

/

Helsingfors i Trediverne lignede en ung Skønhed, som, altfor stolt i Bevidstheden om sin naturlige Ynde, forsmaaede at fremhæve den ved Kunst. Til alle Kanter frembød Havet, Øerne, Strandbredden, Bjergene og Parkerne en Beliggenhed for Bygningsanlæg, som Evropas skønneste Byer vilde misundt den, men ingen Steder havde man gjort Forsøg paa at udnytte disse For.-dele. Fra gamle, tarveligere Tider var der endnu nogle smaa Traktørsteder udenfor Byen, som Tölö, Sparbanken og Sörnäs, men disse fraregnet var der næppe et offentligt Sted i Byens Omegn, hvor man kunde søge Ly for en Regnbyge eller faa et Glas frisk Vand.

Henimod Slutningen af Trediverne indtraadte dog en Forandring heri, idet paa Kommerceraad Borgströms Initiativ Byens sydligste Odde, ved Bortsprængning af mange nøgne Klipper og Rydning af en Mængde Enebærbuske, blev omdannet til den smukke Brøndpark. Der blev opført et Etablissement med Konditori og en stor Brønd-kursal, der snart blev meget brugt til offentlige Fester.

136Dette Etablissement betragtedes dog maaske snarest som et Tilflugtssted for Syge, eller ogsaa fandt man, at det laa for langt fra Byens Midtpunkt. Man tog sig ialtfald over at bygge en Restaurant nord for Byen, i den saakaldte Selskabs-have ved den smukke Tölöbugt, der skærer sig saa dybt ind i den helsingforsske Halvø, at den næsten skiller den fra Fastlandet. Stedet fik Navnet Kajsaniemi efter den svenske Mamsel Kajsa Wahllund, der længe havde staaet for Byens fineste Restaurant.

Men det var ikke nok hermed. Hvem der i den første Halvdel af Aaret 1840 besøgte Hovedstaden, kunde ikke undgaa at lægge Mærke til, at gamle Huse alle Vegne blev oppudsede eller malede, og at Opførelsen af Nybygninger fremmedes med stor Kraft. Brolægningen, blev efterset og forbedret, Esplanadens Træer blev befriet for tørre Grene, i alle Haver blev der plantet Blomster, klippet Hække og tilsaaet Græsplæner. Gamle Plankeværker blev revet ned, og hvert Græsstraa mellem Stenene paa Torvet blev luget bort. Det var aabenbart, at store Begivenheder forestod.

Alle offentlige Bygninger, især da de, der hørte Universitetet til, blev eftersete og oppudsede. Med særlig Glæde saa man, at Arbejdet paa Nikolaikirken, den mægtige Domkirke, der beherskede Se-natstorvet og var Nabo til Universitetet, gik frem med raske Skridt. Omsider blev Stilladserne revet ned, og det Indre af Kirken blev sat saa vidt i Stand, at den kunde tages i Brug. Dette var ogsaa ganske nødvendigt. Finlands Universitet be-

137redte sig til at fejre Mindet om dets Stiftelse ved Per Brahe Aar 1640 med al den Højtidelighed, der kunde

tilvejebringes, og man trængte til det mægtige Kirkerum til Promotioner og Gudstjenester.

Enhver finsk Mand vidste og forstod, at Universitetet, der satte Landet i Stand til selv at oplære sine Præster og Embedsmænd, var den ypperste Gave, der var i Behold fra Svensketiden. Man behøvede blot at forestille sig, hvordan det vilde være gaaet, dengang Landet kom under russisk Herredømme, dersom Universitetet ikke havde været. Finske Studenter havde i saa Fald maattet rejse til St. Petersborg for at studere og vilde være kommet tilbage russificerede og fremmede for deres eget Land. Nej, Universitetet var det finske Folks dyreste Arv, og déts tohundredaarige Bestaaen kunde der ikke gøres tilstrækkelig Ære af.

Det var derfor ikke at undres over, at Hovedstadens Indbyggere ikke alene ved Nybygninger og ydre Foranstaltninger viste deres Interesse for Jubelfesten. Der var sikkert ikke en eneste Familie, hvor man ikke traf Forberedelser til at modtage Gæster langvejsfra. Posttaskerne var tunge af alle de Indbydelser, der sendtes til Slægt og Venner paa Landet. Alle Byens Skrædere havde travlt med at forarbejde Uniformer, og alle Skomagere syede Dansesko. Fra Provinsen kom der saa store Bestillinger paa Tyll og Tarlatan, at Lagrene var nær ved at tømmes. Restauratører og Beværtere maatte rejse højt op i Landet for at

138skaffe alt hvad der skulde bruges af Slagtekvæg og Fjerkræ.

Men allerivrigst arbejdede naturligvis alle akademiske Borgere. Alle Slags Studenter, selv de, der allerede betragtedes som studiosi perpetui, gav sig til at læse paa Kraft og tentere i det ene Fag efter det andet for at blive færdige til de store Promotioner, der skulde afholdes i Forening med Festen. Professorer og Docenter var optaget af at forfatte Festtaler og Festskrifter, Sangforeninger øvede sig og holdt Prøver, og alle unge Digtere skrev Festsange.

Blandt de unge, der i Foraaret 1840 tog Graden, var ogsaa Zachris Topelius. Det traf sig saa heldigt, at Emilie rejste hjem i Januar, saa at han, uden at forstyrres af Tanken om, at hun befandt sig i Byen, kunde ofre sig for sine Tentamina, der varede fra Februar til April. Zachris kom hæderligt igennem, men dog ikke særlig glimrende, fik Laud i Historie hos Rein, som han havde foresat sig fra Begyndelsen af, og i Naturhistorie hos Sahlbom, hvad der var en Overraskelse. En Ten-tator — det var den hebraiske — forlangte bedre Kundskaber, saa han maatte tage Tentamen om; men det var meget forklarligt, saasom han ikke havde læst Sprogets Grammatik, hvad han troede ikke krævedes. En anden Tentator, Norstedt, narrede ham for et Laud i Kemi, som han mente, han ærligt havde fortjent. I Latin, som han havde ofret saa mange Timer i sine Studenteraar, fik han cum laude, hvad han fandt fuldt tilstrækkeligt. I Græsk fik han ogsaa cum laude, men fortrød, at han ikke

139havde anvendt endnu nogle Ugers Arbejde paa det for at faa det rene Laud, som han kunde have opnaaet.

Midt under alle disse Tentamina skrev Zachris et kort Digt, som han kaldte „Intet ved jeg." Mærkeligt nok kom han her til at sige omtrent det samme som han havde sagt i det Digt, han skrev ved sin Studentereksamen, at al jordisk Visdom var et Intet, og at den aldrig vilde kunne tilfredsstille den Kundskabstørst, der boede i ham. Netop nu, da al den Lærdom, han havde indhøstet ved syv Aars Anstrengelser, skulde fremlægges til Prøvelse, følte han sig meget ydmyg. „Hvad jeg ved, er et Intet", tilraabte han sig selv, „og jeg, der har samlet Kundskaben, er ogsaa et Intet."

I Begyndelsen af Maj tog han sin Eksamen, og det var med stor Glæde han tænkte paa, at han nu omsider var saa vidt, at han kunde begynde paa sit egentlige Brødstudium. Dette var ganske simpelt en Nødvendighed, for med hvert Aar blev det vanskeligere for hans Moder at skaffe Penge. Ja, undertiden var Fru Topelius saa blottet for Kontanter, at hun ikke kunde sende et Brev afsted. Saa snart Eksamen var endt, skrev hun paa ny til Sønnen og skildrede, hvor svært hun havde det, og bad ham komme hjem mellem Eksamen og Promotionen; det vilde vel altid være noget billigere end at blive i Helsingfors. Men midt i Jeremi-aderne mindede hun ham om, at han maatte have en Uniform til Promotionsballet. Kunde han faa fat i en brugt, der var pæn nok, vilde det jo være

140rart, men i Nødsfald maatte han bestille sig en ny, for fin vilde hun have ham.

Da Zachris altsaa i Begyndelsen af Maj rejste nordpaa gennem Landet, fandt han Folk ude i Provinsen næsten ligesaa optaget af den forestaaende Fest som de var i selve Universitetsstaden.

Han fandt alle dannede Mænd ude i Landet, de styrende saavel som de prækende, de lærende saavelsom de lægende, opfyldt af Mindet om de glade Dage, de havde tilbragt hos Lærdommens alma mater, og betænkt paa at genopfriske Erindringerne fra Studentertiden. Og havde Manden i Huset ikke selv studeret, saa var der Sønner eller Slægtninge, der skulde promoveres, eller Døtre, der gerne vilde med til Jubelfesten for een Gang i Livet at komme paa et Promotionsbal. Mange Steder havde man maaske kun et svagt Begreb om selve Festens Anledning og Genstand, men alle Vegne vidste man, at der skulde foregaa noget storartet, og at man vilde med.

Da Zachris kom til Kuddnäs, bragte han denne Feststemning med sig, og han havde ikke i ret mange Dage uafladelig fortalt om alle Forberedelserne, om alle de Mennesker, der var indbudt, om de halvfjerdsindstyve Uppsalensere, der havde lejet eget Dampskib til Helsingforsturen, før Fru Topelius blev ligesaa optaget af det som alle andre. Da hun tilsidst hørte, at selveste Biskop Fran-zén, hvis Sange hun havde sunget for sine Børn, da de var bitte smaa, ogsaa ventedes, skød hun alle Pengesorger fra sig og besluttede at rejse ned

141til Helsingfors og være til Stede, naar Zachris blev laurbærkranset.

At Søster Sophie skulde følge med Fru Topelius, var jo naturligt. Men mærkeligere var det, at Raadmand Lithén ogsaa blev smittet af den almindelige Begejstring og bestemte at rejse til Jubelfesten med sin Hustru og sine Døtre. Naturligvis foretog de to Familier Rejsen i Fællesskab, og en smuk Julidag kørte syv fornøjede Mennesker ud af Byporten i Nykarleby. Fru Topelius og Sophie kørte i Spidsen i en Kurérkærre, efter dem fulgte Raadmanden og hans Kone i Vogn og allersidst Rosalie og Mathilda, ogsaa i Vogn med Fætter Zache paa Bukken.

Paa hele den lange Rejse havde man ikke nogetsomhelst andet at tænke paa end at fornøje sig paa det bedste. Kærlighedssorgerne gav man en god Dag; ingenting maatte have Lov at forstyrre Fornøjelsen ved at være ude at rejse. De unge Piger glædede sig over hver køn Blomst ved Vejkanten, over en St. Hansorm, over en rødmosset Dreng ved et Led, over en smuk Pige paa en Gæstgivergaard. De lagde Vejen igennem Ilmola, Johan Gabriel Toppelius' fordums Sogn, og besøgte hans Enke; ligeledes opsøgte de Kantor Finnstrøm i Tavastehus og opfriskede Erindringer fra Nykarlebytiden. Desuden var de saa heldige at komme midt ind i to store Bondebryllupper og fik baade Stadsen at se og Traktementet at smage. De morede sig paa det bedste og omgikkes i største Fortrolighed. Zachris undrede sig næsten over, at ikke under alt dette noget af den

142gamle Forelskelse vaagnede hos ham paa ny. Men det mærkede han ikke det mindste til. Den var død og borte for bestandig.

Ligesom Nykarlebyfolkene var nu Hundreder af dannede Familier paa Vej til Helsingfors. De rumlede afsted i højhjulede Vogne, hvor Magasinerne var pakket fulde af Balkjoler, Vognens Tasker fyldt med Rejsesager, hvor Madskrinet stod paa Bunden af Vognen under de rejsendes Fødder og et Taarn af Hatteæsker hævede sig paa Vognens Tag. Ejeren af en saadan Vogn kørte maaske ind til Hovedstaden for at kreeres til Jubeldoktor, den unge Pige paa Bagsædet skulde maaske ind at danse paa sin Kærestes Promotions-bal, og den unge Mand paa Bukken skulde promoveres. Moderen paa Forsædet fulgte med for at være Vidne til de andres Glæde.

Paa Gæstgivergaardene traf man gamle Venner, der var ude i samme Ærende. Der blev en Passiaren med Fornyelse af gammelt Venskab og med smaa Gilder, hvor Madkurvene leverede Traktementet. Enhver fortalte om, hvordan de havde det paa deres Hjemsted, sammenlignede deres Besværligheder, pralede af deres Heste, deres Kreaturer og deres Børn og følte sig mærkværdig unge og oplivede. Om Morgenen var man tidligt oppe for at komme før de andre til Skydsskiftet og faa friske Heste. Men hvor meget man saa skyndte sig, var alle Værelser optaget, naar man om Aftenen kom til den Gæstgivergaard, hvor man havde i Sinde at overnatte. Man maatte sidde og sove i Rejsevognen, eller ogsaa maatte man tage til

143Takke med en Halmseng paa et Logulv. I de fleste Tilfælde gik alt i største Gemytlighed; Gnaveri og Hidsighed havde man ladet blive hjemme; nu tog man Forholdene som de var og fandt sig hellere i Besværlighederne med Latter end med Graad.

Det var fornøjeligt at tænke paa, at alle Finlands Landeveje mylrede ligedan med Mennesker. Paa Vejene fra

Viborg, fra Kuopio, fra Uleåborg, fra Åbo, alle Vegne var der samme Liv og Røre. Man kunde knap begribe, at det var muligt. Var der da virkelig saa mange Mennesker i Finland, der interesserede sig for Universitetet? Var der saa mange studerede Folk, saa megen Dannelse?

Jo nærmere man kom Hovedstaden, jo mere forbavset blev man. Der havde man gaaet hver for sig i sit ensomme Hjem og haft en Følelse af, at Fædrelandet laa i Dvale. I de sidste tredive Aar havde ingenting rørt sig i Finland. Landet var dødtræt efter det foregaaende Aarhundredes Hærgninger og Ulykker, og den russiske Regering lod det i Ro. Der blev ingenting gjort for at vække det af Søvne. Men allerede her paa Landevejen fik man en Fornemmelse af, at Fædrelandet levede, eller at det ialtfald var i Færd med at vaagne.

Og hvem ved? Det var maaske al denne Vognrummel paa Vejene, al denne muntre Tummel paa Gæstgivergaardene, der havde vækket den sovende af tredive Aars Søvn. Hun kom ud fra Skovens Dyb, ikke rigtig vaagen, med Mos i Haaret, Øjnene endnu uvant med Sollyset. De skønne Lem-

144mer var igen kraftige og stærke, Ansigtet straalede af Livslyst, men Matheden sad endnu i alle Ledemod. Hun vilde være sunket ned paa Løvsengen til ny Hvile, dersom ikke alle disse Køretøjer, der rullede sydpaa, havde vakt hendes Nysgerrighed. „Her foregaar noget, som det tilkommer mig at tage Del i," sagde hun. Og i Hast fik hun ordnet sig et blomsterindvirket Klædebon, satte en Krone af Grankogler paa Hovedet og ilede ind til Hovedstaden som de andre.

Og da nu Land og By mødtes i Helsingfors, kunde man tydelig mærke, at Gudinden var tilstede. Ingen vidste, hvordan hun var kommen, om hun havde listet sig ind i en af Amtmændenes Ekvipager eller hængt bagpaa en simpel Skyds-kærre; men det var tydeligt at spore, at hun var midt iblandt dem.

Det kunde straks mærkes paa den Glæde og den Fortrolighed, hvormed Provins og Hovedstad omgikkes hinanden. Da Folk fra Landet naaede Helsingfors, blev de forbavset over at se, at den var saa stor og anselig, at der var Fremskridt og Tilvækst alle Vegne. „Vi Finner er jo dog ikke et fortabt eller et dødsdømt Folk" sagde de. „Vi har jo Digtere, Videnskabsmænd, Forskere, vi har Mænd, der kan sætte store Foretagender i Gang, vi følger med Tiden." Og Hovedstadens Beboere havde mange Lovord for de ledende Mænd langt ude i Landet, som i den forløbne Tid havde opretholdt Lov og Orden, læget Saarene efter den megen Ufred og beredt Jorden for en ny Høst.

Men saadan blev de til Sinds, fordi Fædrelan-

145det var midt iblandt dem. Hun viste sig atter for sit Folk med sit grønne, blomstersmykkede Slæb, med Grankronen paa Hovedet, i sin unge stærke Skønhed, usvækket af Aarene, rede til ny Stor-daad, værd at leve og dø for.

Festernes Række begyndte Onsdagen den 15. Juli, men allerede Dagen før havde Zachris To-pelius faaet en tydelig Fornemmelse af Fædrelandets Nærværelse.

Tirsdag Aften ventede man, at Franzén skulde komme ad Landevejen fra Åbo, og henved hundrede Studenter samlede sig et Stykke udenfor Byen ved Tölö for at tage imod ham. Og da den gamle Biskop ganske rigtigt kom kørende i sin Vogn, blev den standset af den unge Skare. Først blev der afsunget Sange, som var skrevet til Ære for ham, derefter traadte Fredrik Cygnæus, Studenterkorpsets bedste Taler, hen til Digteren og sagde, at han og hans jævnaldrende allerede ved deres Vugge havde hørt vidunderlig skønne Sange, som i deres Barndomsminder smeltede sammen med deres Moders Bønner og deres Faders Velsignelser. Nu bød han disses Sanges Digter velkommen til hans Fædreland.

Mçns han talte saadan, blev de tilstedeværende grebet af en Stemning, der maaske snarere var fremkaldt af Øjeblikkets Betydning end af selve de udtalte Ord. De mindedes, hvordan Franzén for enoghalvtredsindstyve Aar siden, i selve det blodige Revolutionsaar 1789, havde modtaget Magisterkransen i Åbo, de mindedes alt hvad der laa imellem den Dag og Dagen i Dag: hans betyd-

146ningsfulde, uforglemmelige Virksomhed ved Universitetet, Landets Erobring af Russerne, hans egen Forflyttelse til Sverige, de tilbageblevnes sejge Kamp for at bevare Landet en Plads blandt civiliserede Samfund. De tænkte paa, hvordan hans Sang endnu fandt dyb Genklang i Landet, og som Kronen paa det hele kom Glæden over nu at se den elskelige Mand i deres Midte og vise ham, at Finland havde bestaaet sin Prøve. Alt dette bidrog til at gøre denne Stund saa stemningsfuld og rørende skøn, at den aldrig kunde glemmes. Da Fran-zén svarede med nogle Ord om sin uforanderlige Kærlighed til sit gamle Fædreland, var det, som om han i samme Øjeblik manede det frem for alles Blik. De saa det for sig, som om de pludselig var blevet løftet op paa et højt Bjerg og saa Landet ligge der, fattigt og ufrugtbart, men vidunderlig skønt med sine Søer og Aase, sine Elve og Skove. Og dette Syn vakte saa stærke Følelser af Glæde, Vemod og inderlig Kærlighed, at alles Øjne fyldtes med Taarer.

Længe efter at den gamle Biskops Vogn var rullet ind til Byen, ledsaget af et langt Hurra, blev Studenterne staaende paa samme Plet. De var ikke alene. Fædrelandet var midt imellem dem.

Ingen havde i den ærværdige gamle Mands Nærværelse gjort nogen Hentydning til, at han havde svigtet Finland i et Øjeblik, da det nok kunde trængt til ham; men alle havde de spurgt i deres Hjerte: „Du der forlod Finland for at drage til et Land, som du betragtede som dit aandelige Fædreland, valgte du rigtigt? Har du aldrig

10*

147fortrudt det, aldrig længtes tilbage ? Har du i dit ny Hjemland mødt samme Kærlighed, som vi vilde have givet dig? Har ikke din Lyre savnet Suset af Fædrejordens Graner?"

Mens de unge Studenter stod derude optaget af disse Spørgsmaal, traadte Fædrelandet bestandig klarere frem for deres Øjne. De syntes, de saa det som et levende, elskende Væsen, der strakte Armene ud efter ham, som nylig var kørt forbi, og spurgte: „Hvor kunde du forlade mig?"

Og de blev alle grebne af en smertelig Ømhed for dette Land, der endnu sørgede over Tabet af en stor Søn. De vilde aldrig svigte det.

Lykkelige og stolte var de, hvis Fædre havde været sat paa samme Prøve uden at svigte. En Zachris Topelius, der kunde opvise to Forfædre, som var vendt hjem til Fædrelandet fra gode Kaar i fremmede Lande, følte sig stoltere, end om han havde haft kongeligt Blod i sine "Aarer.

De hundrede Studenter vendte stille tilbage til Byen, forenede i Kærlighed til et Væsen, der elskede dem alle med samme Kærlighed. Alle vilde de give Finland Erstatning, naar deres Tid kom. Dets Ære skulde blive stor, uden Grænse.

Næste Dag begyndte Højtidelighedernes lange Række med Universitetets Fest. Dette var den store Mindedag, da de to hundrede Aars Historie blev fremdraget med Glæde og Tak. Om Torsdagen fandt den teologiske Doktorpromotion Sted, om Fredagen promoveredes de juridiske Doctores, om Lørdagen Medicinerne, Søndagen var Hviledag, men om Mandagen var det de filo-

148sofiske Magistres og Doctores' Tur at modtage Tegnet paa deres Værdighed.

Efter at disse højtidelige Optrin havde fundet Sted om Formiddagen, anvendtes Eftermiddagen til Festmaaltider og Baller. Om Onsdagen havde Universitetet Middag for 350 Personer, om Torsdagen havde Handelssocietetet Bal i Kursalen, om Lørdagen havde Lægerne Middag paa Kajsaniemi og om Mandagen fejrede „Filosoferne" deres store Dag med Festmiddag og Bal sammesteds.

Men i hele denne Række af festlige Dage, i Promotioner og Baller, i højtidelige latinske Ora-tioner og kaade Lejlighedssange var det en og samme Tone, der klang igennem. Det kom af, at den fremmede Vandrerske fra Skovtykningen, den nys vaagnede Kvinde var midt iblandt dem. Efterat hun var kommen, var alt andet stillet i Skygge. Man glemte, at man var kommet sammen for at fejre et Universitets, et lærd Samfunds Jubilæum. Man fejrede i Virkeligheden i disse Dage Fædrelandets Opstandelsesfest, det lyse Haabs Tilbagevenden, Finlandia rediviva.

Mangfoldige Gange i disse Festdage udtaltes der Beklagelse over, at de halvfjerdsindstyve svenske Studenter ikke havde kunnet komme. Den russiske Minister negtede dem Pas i sidste Øjeblik. Men de burde have været med. De burde som det gamle Lands Repræsentanter have været der og set Finland vaagne op til nyt Liv. De vilde have forstaaet, hvad det betød, de vilde have glædet sig fremfor alle andre.

Om Mandagen, da Zachris skulde promoveres,

149gik man først i Procession fra Universitetet til Nikolaikirken. Derpaa fulgte Promotionen, og Franzén var den første, der modtog Magisterkransen.

Der blev den Dag fra Prædikestolen talt over Teksten: „Lad eders Lys skinne for Menneskene." Og atter sporede man det samme: Fædrelandet var til Stede i alles Tanker. De unge Magistre blev indviet til dets Tjeneste, ikke til egen Ære og Vinding. Et Begejstringens Aandepust gik igennem Kirken. De, der fik Del i den Stunds Vækkelse, bar Præg af den hele deres Liv. Den unge Skare fattede Forsætter, aflagde Løfter. Og imellem de unge, der med et helligt Løfte viede deres Liv til Fædrelandet, var ogsaa Zachris Topelius. „Her er mange unge til Stede, som elsker Finland," sagde han til sig selv. „Her er dem, som vil arbejde paa at gøre det rigt, andre vil gøre det berømt, og andre igen vil gøre det til et fromt, Gud velbehageligt Land. Men jeg for min Part, jeg vilde ønske, jeg kunde gøre det til et Land, hvor der er godt at være, jeg vilde give det glade og venlige, opvakte og aandelig interesserede Indbyggere, jeg vilde fylde det med Hjem, der straaler af Tilfredshed og Lykke, jeg vilde opvække Kunstnere, der forskønner Livet, jeg vilde plante en Rosenbusk udenfor ethvert Hus og gøre hele Landet til en Rosenhave."

Han smilede først ved denne Tanke, men straks efter syntes han, at han med disse Ord netop havde ramt det, han helst vilde virke for. Hans Liv havde jo været lykkeligere end alle andres, men alligevel havde han altid maattet skabe en Drømmenes Ha-

150ve omkring sig for at holde Livet ud. Hvorfor behøvede det at være saaledes ? Hvorfor skulde man være nødt til at skabe en Verden ved Siden af den virkelige? Livet maatte jo kunne formes saadan, at det var blidt og til at udholde. Ethvert Menneske, der levede i Finland, burde føie, at han levede i et Paradis.

„Alt dette vil jeg virke for," sagde han med løftet Pande. „Det skal være min Gave til mit Fædreland."

Promotionen havde imidlertid trukket længe ud, og ikke før halv seks kunde „Filosoferne" indfinde sig til Middagen i Kursalen. De faldt som Ulve over de første Retter, og lidt senere begyndte de at drikke efter en endnu større Maalestok. De havde hele Dagen i stram Puds baaret Etikettens Jernaag. Nu trængte de til at nyde deres akademiske Frihed, nu vilde de slaa sig løs. Men heller ikke nu kunde de ryste den Fornemmelse af, at Fædrelandets Øjne fulgte dem. Ingen Raahed fandt Sted, ingen forløb sig, ingen forstyrrede Festglæden.

Og hvad var det ikke for et Bal, der bagefter svævede hen gennem Natten lige til Klokken fem om Morgenen! Hvilket dejligt Billede frembød ikke selve Balsalen! Dette var ikke noget almindeligt Helsingforsbal, alle Skønheder ude fra Landet var jo tilstede. Man kunde næsten sige, det var et Nationalbal. Disse Søstre og Kusiner og Kærester fra Landet var vidunderlig fri, friske og muntre. Deres Ansigter var livsglade, deres Blikke straalende, deres Omgangstone utvungen.Deres Toiletter var ingenlunde landlige ligesaa lidt som deres Væsen, men deres Glæde var naturlig, deres Nærværelse oplivende, Dansen blev til den berusende Fryd, den altid burde være. Her fandt Zachris, hvad han aldrig før havde set, en Hovedstads mere storartede Arrangement i Forening med det hjertelige og hyggelige, der udmærkede et Selskab i Nykarleby.

Men ogsaa her i Balsalen anede han Gudindens Nærværelse. Og pludselig blev alt vidunderligt og betydningsfuldt. De unge skønne Piger var Fædrelandets udvalgte Sendebud. Deres Dans havde en Mening, de var Nymfer sendt fra Enge og Lunde, og de svang sig rundt med yndefulde Bevægelser for at fejre Fædrelandets Genopstandelse.

Da han kom hjem langt hen paa Morgenstunden og udmattet kastede sig paa sin Seng, varede det længe, før han kunde falde i Søvn. Og mens han laa og ventede paa Søvnen, saa han Døren til sit Kammer gaa op, og ind traadte en høj Skikkelse, klædt i et blomsterindvirket Klædebon, der slæbte efter hende, og med en Krone af Grankogler

paa Hovedet.

Han forstod straks, hvem det var, men forlegen ved den højes Nærværelse i hans beskedne Stue, vidste han ikke, hvad han skulde sige eller gøre, men blev liggende stille, ubevægelig.

Men Gudinden traadte hen til hans Seng. „Jeg har modtaget dit Løfte," sagde hun. „Fra denne Stund er du min."

I det samme bøjede hun sig ned og trykkede et Kys paa hans Læber.

IS*MYSTIK

Sammati hedder et Sted i det nordlige Nyland. Det er en smuk Egn, men fattig, for Jordbunden der er en haard Sandslette, som kun giver en mager Høst.

Ved Bredden af Valkjärvi Sø ligger et Bondehus, der kaldes Paikkari. I Huset boede i Begyndelsen af det nittende Aarhundrede en fattig Mand med sin Kone og syv Børn, fem Drenge og to Piger.

Huset var lille, men Husmanden og hans Kone var dygtige og arbejdsomme Folk, og de fandt det unødvendigt at sulte, naar de kunde arbejde. Husmanden forstod sig lidt paa Skræderhaand-værket, og da Sønnerne voksede til, saa de kunde hjælpe med Arbejdet hjemme, drog han om Vinteren om i Gaardene og syede Klæder.

Ved Huset, et Stykke fra Trappen, voksede en stor Gran, der hed Iso Mänty. Den morede Drengene sig med at klatre i, og den, der kunde klatre højest, var stolt af Bedriften. En Dag kom Skræ-deren ud af Huset og fandt fire Drenge i Granen. De tre ældste legede og tumlede under Puf og Stød i Træets højeste Grene, men den fjerde Søn,

153Elias, sad og læste paa en Gren længere nede ved Stammen.

„Naa, Elias," sagde Faderen, „vil du ikke ogsaa se at komme til Vejrs her i Verden? Hvad er det, du har for?"

„Jeg læser Katekismus," svarede Drengen.

„Man skal høre meget, inden Ørene gaar af en," lo Faderen. „Du er jo ikke mere end paa sjette Aar. Kom du ned, saa skal jeg lære dig at ri en Trøje sammen."

Elias kravlede ned og lærte at ri Trøjen sammen, men da det var gjort, satte han sig igen op i Træet med sin Bog. Da han var seks Aar gammel, kunde han hele Katekismen udenad. Præsten og alle Naboerne var højlig forbavsede ved Overhøringen. „Hør min gode Mand", sagde Præsten, „den Dreng skulde I sende i Skole."

„Har ikke Raad", sagde Faderen.

Men alligevel, da Naboerne ikke kunde blive trætte af at forbavses over Drengens store Lærdom, fik Forældrene skrabet sammen en Sæk Brød, en Bøtte Smør, og en Bøtte salte Sild og sendte Drengen til Skolen i Ekenäs. Men i Sammatti taltes der nu ikke andet end Finsk, og i Ekenäs Skole var hele Undervisningen paa Svensk. Det holdt haardt, men det skulde gaa, og det gik. Det varede ikke længe, inden Drengen kunde Katekismen udenad ogsaa paa Svensk. Men da der var gaaet et Par Aar, havde de hverken mere Brød, Smør eller Sild at sende ham hjemmefra, og han maatte holde op at gaa i Skole.

„Bliv du Skræder, min kære Dreng, og følg om-

154kring med mig!" sagde Faderen. Den lille Elias sukkede, for han holdt alligevel mest af sin Bog, men han var ydmyg, lydig og lærvillig; han fulgte med Faderen rundt i Bøndergaardene, sad paa Bordet, som Skrædere plejer, riede og syede, saa det gjorde ondt i Fingrene. Somme Tider kunde det jo nok hænde, at han havde en Bog i Lommen og listede sig lidt til Side for at læse, tidlig om Morgenen og sent om Aftenen. Lys havde han ikke ved Vintertid, men man kan ogsaa læse ved en Lyselçlyne.

„Elias bliver en dygtig Skræder," sagde Faderen tilfreds. „Det er ikke den ringeste Kunst her i Verden at sy ordentlige Knaphuller og faa Knapperne til at sidde fast, saa de ikke ryger af Frakken hver Gang man har spist sig mæt."

Men en Gang da Skræderen igen holdt saadan en lille Tale, gav Drengen sig til at græde. „Hvad græder du for?"

spurgte Faderen, og Drengen maatte gaa til Bekendelse: han vilde hellere læse end sy. „Jeg skal tale med Præsten," trøstede Faderen.

Præsten sagde: „Send ham til Åbo Skole! Der lærer han mere end i Ekenäs." Faderen overvejede Sagen, for hvad Præsten siger, det maa man tænke over; han raadførte sig med sine Naboer, og de hjalp ham vel lidt; nok er det, Drengen blev sendt til Åbo Skole.

„Naa, hvad har du læst?" spurgte Rektor. „Det og det", svarede Drengen paa Finsk; han havde allerede glemt den Smule Svensk, han havde lært i Ekenäs. Og da Rektor overhørte ham, svarede

ISShan ogäaa paa Finsk. „Nej," sagde Rektor, „det gaar nok ikke. Hvad vil du i Skole for, naar du ikke kan andet end Finsk? Gaa du hjem igen! Jeg kan ikke have dig i Skolen."

Paa den Tid var det saadan, at der i alle Landets Skoler læstes Latin og Svensk, men paa Finsk kunde man ikke lære andet end A.B.C. og Katekismus. Drengen fra Sammati vilde nu have været nødt til at gaa hjem igen og blive Skræder, hvis ikke Skolens øvrige Lærere havde forbarmet sig over ham og lagt et godt Ord ind for ham hos Rektor. Han fik da Lov at komme ind i nederste Klasse og læse Latin og Svensk med sine Kammerater. Det krævede Flid og Taalmodighed, men lidt efter lidt lykkedes det dog, og saa læste Drengen sig igennem tre Klasser i Skolen. Men nu stoppede det igen op med alle Hjælpekilder i det fattige Husmandshus, og paa ny maatte Elias vandre hjem med Ransel paa Ryggen for ikke mere at vende tilbage til Skolen. Og paa ny blev han Skræder og fulgte med sin Fader om i Bøndergaardene; men nu var han snart en stor Dreng og dygtig til sit Haandværk, saa han kunde sy Trøjer og Frakker paa egen Haand som en rigtig Svend.

En Søndag mødte han Præsten, der kom fra Kirke, og Præsten spurgte ham, hvordan det gik med hans Læsning. Drengen maatte tilstaa, at han nu studerede Saks, Synaal og Pressejern. „Hvad skal det betyde?" udbrød Præsten. „Bed din Fader, om du maa komme hjem til mig hver Søndag Eftermiddag, saa skal jeg læse Latin med dig."Paderen gav sit Samtykke, Drengen gik op til Ptæsten hver Søndag Eftermiddag, da han var fri for at sy, og læste Latin. Ugen igennem stod han en Time før op og gik en Time senere i Seng: de Timer brugte han til at læse Lektier. Og da der var gaaet to Aar, sagde Præsten til ham: „Nu kan du gaa til Borgä og blive Gymnasiast."

Ja, Drengen gik til Borgå, blev Gymnasiast, læste og sultede. Hans Fader og Moder kunde ikke sende ham andet end hjemmevævet Vadmel, som han selv maatte sy sig Klæder af, men han maatte jo have noget at spise og drikke. Da fandt han paa, at han i Ferierne kunde gaa om i Landsbyerne og synge for et Brød og et Fjerdingkar Rug. Paa den Maade fik han virkelig ikke saa ringe et Tilskud til Føden. Da han regnede sine Indtægter sammen, fandt han til sin Forbavselse, at han havde sunget sig til tredive Tønder Rug.

Og godt var det. Der var ovenikøbet Tider, hvor han ikke behøvede at sulte. Men man kan ikke være Gymnasiast i hele sit Liv, man skal ogsaa være Student. Men hvor skulde han faa Penge fra til at rejse til Universitetet i Åbo og tage sin Studentereksamen ?

Elias hørte, at der i Tavastehus var Brug for en Medhjælper paa Apoteket, hvorpaa han begav sig derhen og erklærede, at han nok skulde komme til Rette med de latinske Recepter. Og det gik. Han blev antaget paa Apoteket, lærte at låve Piller og Draaber og blev snart saa dygtig en Provisor som nogen.

Da han saa havde samlet sig en lille Sum, rejste

157han ind til Universitetet og blev Student. Samtidig med ham blev Johan Ludvig Runeberg og Johan Vilhelm Snellman Studenter, saa det var ingen daarlig Aargang, der i de Dage traadte ind paa den lærde Bane.

Elias havde som sædvanlig ikke noget at leve af, men han var tyve Aar gammel og havde lært at forsørge sig selv. Hvorfor skulde han sulte? Aldrig saa snart var han bleven Student, før han begyndte at læse med mindre Drenge og paa den Maade tjente sit daglige Brød. Det var igen et strengt Stykke Arbejde, men gaa skulde det, og det gik. Det varede fem lange Aar, før den unge Student havde lært alt hvad han skulde for i Aaret 1827 at tage sin første akademiske Grad og blive Candidatus philosophiæ. Men allerede i 1830 blev han medicinsk Kandidat, og i 1832 Licentiat. Kort efter blev han Distriktslæge i Kaj ana. Nu havde han altsaa sit Udkomme og kunde have slaaet sig

til Ro med at passe sit Embede.

Men Doktor Elias Lönnrot havde, ligesom Doktor Zachris Topelius i Nykarleby, stor Interesse for det finske Sprog og den gamle finske Folkepoesi. Aar 1822 havde han været Huslærer hos en Professorfamilie, der om Sommeren boede paa Landet, og i Egnen, hvor deres Landsted laa, hørte han finske Sagn fortælle og finske Kvad (runor) synge. Her gjorde han sine første Forsøg som Samler af Folkesange. Samtidig stiftede han Bekendtskab med Reinhold von Becker, en ung Sprogforsker, der havde rejst om paa mange Steder i Landet og fundet en Del Folkesange, der hand-

158lede om Väinämöinen, en Sagnhelt, der syntes at spille en stor Rolle i de gamle Folkesange, v. Becker paastod, at dersom man blot kunde finde alle de Sange, der levede i Folkemunde om denne Väinämöinen, saa vilde det vise sig, at der var en Sammenhæng mellem de forskellige Kvad, og det var ikke umuligt, at man kunde genfinde et helt finsk Oldtidsepos. Elias Lönnrot blev uhyre optaget af v. Beckers Idé, og gav sig til først og fremst at søge efter Sange om Väinämöinen. Han fandt ogsaa den ene efter den anden, og allerede i 1827 var han naaet saa vidt, at han kunde give en Fremstilling paa Prosa af Väinämöinens Liv og Bedrifter.

Men netop i disse samme Aar var det, Doktor Topelius paa Kuddnäs fra sit Sygeleje udsendte sine Samlinger af „Det finske Folks gamle Kvad". I Fortalen nævnte han, at han havde faaet sine bedste Sange fra Kareler og raadede fremtidige Folkemindeforskere til at begive sig til deres Land og selv anstille Undersøgelser der. Dette Raad var ikke spildt paa Elias Lönnrot. Aar 1828 begav han sig paa Vej til det sangrige Karelen, gennem-strejfede Landet til Fods, gav sig i Lag med Befolkningen og fik Besked om, hvor deres bedste Folkesangere, de saakaldte runomästare, var at finde. Da han kom hjem, bragte han en god Høst med, men han var langtfra tilfredsstillet. Næsten hver Sommer gik han igen paa Vandring, og jo længere ind i Landet han kom, desto flere Sange havde de at lære ham. Her fandt han ikke alene Kvad om den gamle vise Väinämöinen, han op-

159dagede Sange, der handlede om den unge tapre Lämminkäinen, om den skønne Aino, om den kunstfærdige Smed Ilmarinen og den onde, trold-kyndige Pohjola-Værtinde.

Han fandt en Sang hist og en her, og da han efter Hjemkomsten fordybede sig i dem, følte han sig overtydet om, at v. Becker havde Ret, og at alle disse Brudstykker oprindelig havde hørt sammen og havde dannet et eneste Epos. Han søgte nu at samle det saa godt han kunde. At det fuldstændig skulde ligne det gamle tabte Digt, turde han jo ikke paastaa, men med uendelig Taalmo-dighed lykkedes det ham dog at sammensmelte det hele til et mægtigt Digterværk, der nok kunde gøre andre Folks store Oldtidsdigte Rangen stridig. Allerede Aar 183 5 havde han fiindet alle nødvendige Led og kunde saaledes skænke sit Folk det store Oldtidsdigt, Kalevala. Dermed var det lykkedes den fattige Skræderdreng fra Sammatti, han, der havde været saa fattig, at han maatte synge for Brød, han, som den ene Gang efter den anden havde været nødt til at afbryde sine Studeringer for at sætte sig paa Skræderbordet, ham var det lykkedes at give sit Land en Gave, som var af større Værd, end om han havde hjemført et Skib ladet med Guldstøv.

Elias Lönnrot betragtede altid Doktoren i Ny-karleby som sin Foregangsmand og tilskrev hans Eksempel og hans Raad om at søge Sange i det østlige Karelen en stor Del af sit Held. Allerede af den Grund kan man tænke sig, at den unge Zachris Topelius maatte blive meget optaget af

160Efterretningen om Opdagelsen af Kalevala. Dets poetiske Værd kunde han dog ikke straks have nogen Mening om, da han ikke var i Stand til at læse Finsk. Lidt efter lidt udkom dog den ene Sang efter den anden i svensk Oversættelse, og nu blev han greben af den største Beundring, ikke alene for selve Digtet, men ogsaa for det Folk, der havde formaaet at frembringe en saa rig og ejendommelig Poesi.

Det varede ikke længe, inden han selv forsøgte at skrive i „Runometer": korte fir fodede Verselinier og Bogstavrim. Han fandt, at dette Versemaal laa saa godt for ham, som om han var født til at leve som Runemester ved Bredden af de store Indsøer Saima og Ladoga.

Men at hans Digtning blev paavirket af Kalevala, var det mindste af det. Kalevala fik ogsaa stor Indflydelse paa hans Valg af Livskald.

Jo mere han trængte ind i det vidunderlige Digterværk, desto mere forbavsede det ham, at det finske Folk engang havde haft Sangere, der kunde sidestilles med Homer og Ossian, det finske Folk, som han var vant til at betragte som en raa Masse, der var næsten uimodtagelig for Dannelse, og som ganske vist.ikke længer frembragte saadanne Værker. Men maaske den finske Befolknings låve Standpunkt kun var tilsyneladende? Naar Sangens Gave engang var givet et Folk, kunde den vel aldrig helt gaa tabt. Dersom Finnerne blev revet ud af deres Vankundighed og Daad-løshed, vilde den maaske komme frem igen.

Der begyndte at gro et Ønske i ham om at blive

den finske Races Vækker. Han spekulerede paa at opgive Lægebanen og i Steden for tage Præsteeksamen, søge Embede i et Finnesogn og der arbejde paa at vække Befolkningen. Paa den Maade vilde han kunne trænge ind i det finske Folks Væsen; ingen kommer jo Mennesker saa nær som Præsten.

Var det ikke en herlig Tanke af Sveriges største Digter, den uforlignelige Almquist, at gaa ud blandt sit svenske Folk, opgive det civiliserede Livs Behageligheder for at føre en Värmlandsbondes strenge og nøjsomme Liv! Kunde man tænke sig et ædlere Kald end at bringe Dannelsens Skatte ud. til Bønderne samtidig med at man selv af dem lærte Tarvelighed, Taalmodighed, Styrke og Forstaaelse af den fattige Vildmarks stærke Poesi?

Bonde vilde Topelius dog ikke være, men han vilde nok være Præst. Netop i Slutningen af Trediverne gik der en stærk religiøs Vækkelse over Landet, den ene efter den anden af hans Kammerater blev revet med af den og gik ud i Menighederne for at virke for den rene Fromhed, for den ved Pietismen genfødte Religion. Zachris saa paa disse alvorlige Sværmere med stor Agtelse og Beundring, flere af dem var hans nære Venner; de søgte at vinde ham for deres Anskuelser og opmuntrede ham til at bruge sine Evner i Guds Riges Tjeneste.

Zachris opsatte dog at træffe en Afgørelse, til han var færdig med sin Kandidateksamen; før behøvede han ikke at bestemme noget. Der var jo een Vej endnu, der lokkede ham. Intet Fag havde i

Studenteraarene interesseret ham saa meget som Historie. Der fandt han Næring for sin Fantasi; en Forelæsning af den elskede Professor Rein fyldte ham med Drømme. Han sad ikke blot og hørte efter, han levede med. Han kæmpede som finsk Rytter i Slaget ved Leipzig, han drog over Bæltet paa den gyngende Is, han udførte paa egen Haand Bedrifter, som ingen Professor i Historie havde nogen Anelse om.

Der kunde vel ikke tænkes en skønnere Lod end som Rein at staa paa et Kateder og skildre Finlands Historie.

Men skønt han saaledes droges til flere Sider, faldt det häm svært at fravige sin Faders Bestemmelse, og endnu under Jubelfesten vaklede hans Beslutning. De historiske Interesser var blevet stærkere under denne Mindefest. Det Løfte, han i et bevæget Øjeblik havde aflagt, og som han knap turde tænke paa, efterat hans Sind igen var faldet til Ro, syntes jo bedst at kunne fremmes ved at han fik Ansættelse ved Universitetet, hvor han kunde virke blandt den Ungdom, der skulde gaa ud og skabe Finlands Fremtid. Men dette Løfte var for øvrigt af den Art, at han kunde arbejde for det ikke blot som Professor, men ogsaa som Præst eller som Læge.

II

Da Zachris Topelius i August rejste hjem til Kuddnäs, var han endnu i Beraad med sig selv

om, hvilken Livsvej han skulde vælge. Men da han

vel var kommet ud paa Landet, havde han en Fornemmelse af, at hver skovklædt Bakke, hver Lyngtue kaldte og drog. Det forekom ham, at Valget var saare let. Han kunde ikke bestemme sig for noget andet Livskald end det, der tillod ham at leve i denne herlige finske Natur, mellem disse Søer og Birkelunde.

Han havde aldrig følt en saadan sugende Længsel efter den fri Natur, aldrig før anet, at det var det, han mest af alt trængte til, men nu vidste han det. Og med det samme forsvandt Tvivl og Betænkeligheder. Livet var pludselig lagt til Rette for ham. Han havde en beroligende Følelse af ikke mere at behøve at søge efter, hvad der

passede bedst for ham.

Da denne store Klarhed og Sikkerhed fødtes i ham, var han i Nærheden af Kahra Gæstgiver-gaard i Kuortane, og det var, som om de Stemmer indeni ham, der talte for, at han skulde sætte Bo paa Landet, tog til i Styrke jo nærmere han kom Gæstgivergaarden.

„Husker du den kønne Pige, som du har set nogle Gange her paa Kahra?" sagde Stemmerne til ham. „Du, der længes efter Skønhed og Poesi, hvor tror du, at du kunde finde dem i rigere Maal end hos denne bly, blaaøjede Markblomst?

„Naar du undtager Emilie, hende, som du ikke kan vinde, er saa ikke alle de unge Piger, du kender, ødelagt af en overfladisk og skæv Opdragelse? Er de ikke allesammen skabagtige, flove, forskruede ? Hvor finder du i vore Dage ufordærvet, frisk Menneskelighed uden hos den finske Almue?

164Og denne unge Pige fra Kahra, er hun ikke Symbolet paa alt det rene, sunde og poetiske, der lever i Folket?

„Tænk dig nu, at du søgte at vække Kærlighed hos denne Vildmarkens Datter, at du derefter et Par Aar gav hende ind under en dannet Kvindes Omsorg, at du ogsaa selv med Venlighed fulgte hendes Udvikling, vilde du da ikke med Tiden i hende finde en Mage, der bedre end nogen anden svarede til dit Behov? Vilde du ikke paa denne Maade finde en Brud, der var nøjsom og god og ikke vilde betænke sig paa at dele en Landsbypræsts beskedne Kaar med dig? Hun vilde befinde sig vel i Ensomheden, og paa samme Tid vilde hendes Skønhed og Elskværdighed forvandle dit Hjem i Ødemarken til en skøn Have."

En liflig Ro faldt over Zachris, mens disse Stemmer talte. Han saa klart, at dette var det rette for ham. Han vilde foragte og forsage Livets stormfulde Lyst. Han vilde bygge sin stille Bolig i susende Birkes blide Skygge, ved Bredden af en sagte henglidende Flod, og med en elsket Veninde ved sin Side vilde han slaa sin Lyre, vogte sin Hjord, arbejde for Menneskenes Vel og smile ad dem, der undrede sig over, at han havde valgt dette Liv.

Altsom han nærmede sig Gæstgivergaarden, drømte han mere levende om denne Greta fra Kahra, som han egentlig knap kendte, og hvis Skønhed han hidtil kun havde lagt Mærke til paa samme Maade som han glædede sig ved Blomster, Stjerner, alt smukt, han traf paa sin Vej.

179Han havde kun set hende nogle faa Gange. Hun var jo saa smuk, at ingen Mand kunde gaa hende forbi uden at sige hende et beundrende Ord, men aldrig før havde han drømt om hende paa denne Maade.

Det fandt han dog ikke noget unaturligt i. Det eneste uforklarlige var jo, at han ikke tidligere var kommet paa de Tanker. Nu var han ganske bestemt paa at gøre et første Forsøg paa at nærme sig hende. Det var den bedste Maade, hvorpaa han kunde løse Livets Gaade. Hans Moder vilde maaske straks blive lidt forundret, men hun vilde sikkert billige hans Plan, hun der selv satte saa stor Pris paa Jævnhed og Dygtighed.

Men da han kom til Kahra og spurgte efter Greta, hørte han til sin store Forbavselse, at hun samme Sommer var bleven forlovet og skulde have Bryllup med en Bonde, der hed Hangola.

Han, som da allerede i Tankerne havde taget sin Præsteeksamen, faaet Greta opdraget hjemme paa Kuddnäs og hjemført sin unge Brud til en lille idyllisk Kappelanbolig, blev højst forundret. Han havde aldrig drømt en Drøm, som han saa sikkert havde ventet at se virkeliggjort. Nu følte han sig saa flov, at han ligefrem maatte le højt ad sig selv.

Nogen virkelig Sorg eller nogen alvorlig Skuffelse kunde det jo ikke være. Da han kørte bort fra Kahra, sagde han til sig selv, at det egentlig var godt, at det hele ikke blev andet end en Drøm. Brudgommens Navn tiltalte ham i højeste Grad. Hvor det var kønt! Det vilde tage sig udmærket ud i et Digt.

166Da han kom hjem, prøvede han virkelig at skabe et Digt af denne Landevejsdrøm. Hans Tanker legede med det, der ingenting var, men alligevel var til, det, som ingen vidste noget om, men som dog for ham var fuld Virkelighed.

„Der henne," skrev han, „saa langt borte som Fuglen kan flyve og Solen kan se og Tanken kan naa paa et

Øjeblik, der henne i en Gaard, som du ikke kender, bor en, som du ikke ved hvem er.

„Der er en Sø, en Lund, en Slette, en Skov, en Kirke, en Landsby, maaske ogsaa en By. Ved den Sø, i den Lund, paa den Slette, udenfor den Skov, ved den Kirke, i den Landsby eller By, der bor mange smukke Piger og blandt dem en, du aldrig har anet. »

„Nu gætter du det allerede. Hun er en Morgen i Maj. Du kender hende, hun er en Lillekonval, der dufter, en skøn Tone, der svæver hen over en stille Sø. Ved du ikke allerede, hvem jeg mener?"

Saadan blev han ved et Par Sider igennem. Han skildrede, hvordan han havde mødt hende i en .Lund uden Navn, mellem Blomster uden Tal. Da en Skelm engang vilde opspore hans Vej til den elskede, satte han Snarer for Vindene, men da han havde fanget tusinde Vindpust og titusinde Maa-nestraaler, havde han endnu ikke set et eneste Græsstraa bøjet af hendes Fod, naar hun flygtede for ham.

Videre skrev han, at hans Brud hed den navnløse, den formløse, den lydløse, den uudsigelige, og at han elskede hende hyllet i en Hemmeligheds tætteste, rosenduftende Nat. Hvis nogen saa ham,

167naar han kyssede hendes Læber, vilde han dø at Sorg over, at det unævnelige havde faaet Skikkelse.

Eftersom han gik videre i denne Leg med Ord, blev han beruset af Skønheden i de blødt formede Strofer og i den sukkende Rytme, som det var lykkedes ham at finde til Skildringen af denne Drømmebrud, der aldrig havde været til. Saa let og fin levede Drømmen i hans Sind, at han ikke engang vilde røbe, at det kun var en Drøm.

„En Morgen tidligt", skrev han, „indaandede jeg Pinseliljernes Duft, den vemodigt blide, og jeg sagde til mig selv: ‚det er hende I' Da hørte jeg rundt om Løv og Liljer le; jeg syntes, de sagde til hverandre: ‚nu ved vi, hvem hun er, det er hende!' Jeg forfærdedes over disse susende Ord og over mig selv, at jeg havde røbet, hvad de væ-sensløse, evigt tavse Drømme forgæves havde søgt at udforske. Jeg flygtede langt bort, og jeg lovede mig selv aldrig at plette min Anelses Straaleglans med Ord, der aabenbarer det uudsigelige."

Til sidst hævede han sig i dette Kærlighedsdigt om en Drøm til en Lovprisning af Flammen i hans egen Sjæl, af den Magt i Sjælens Dyb, der skaber alle Drømme.

„Du som jeg elsker uden Navn, uden Form og uden Lyd, o, jeg ved ogsaa saa vist, at du ikke er den døde Tomhed, den blotte Fornegtelse af det, som de brændende Hjerter gerne trykker fast ind til sig, hyllet i de skønneste Farver og det varmeste Blod. Jeg ved, at du er Livet, Skønheden, Kærligheden, og alligevel lader dit Væsen sig ikke fange i disse Ord eller i nogen Ord. Du flyr mine

168Læbers Udtryk, som det højeste og skønneste bestandig undflyr en jordisk Favn, og fangede jeg

dig, vilde du forgaa.---Og dog er du mig

bestandig nær: Nat og Dag ser jeg dit straalende Ansigt tæt ved mig, og foran mig svæver dit Billede, hvor jeg saa gaar, som en viftende Lue. Kender jeg dig? Ak ja, min Sjæls Vished, det er dig. Dit Væsen lader sig ikke binde af Duft, Farve, Tone, men det gennemstraaler dem alle, deres Skønhed er ikke andet end dig.---"

Mon det var ham selv klart, da han skrev saaledes, at han udtrykte sig som en Mystiker, som en af disse det indre Livs Mestre, der fordyber sig i Studiet af Sjælens Hemmeligheder og med bævende Ord søger at skildre deres Forhold til den alt gennemtrængende Verdensaand?

Samme Efteraar skrev han endnu et Digt, der viste, hvor stærkt han nu følte sig draget til det mystiskes Enemærker. Han kaldte det „Digt og Virkelighed", og det hedder i det sidste Vers:

Thi Livets Drøm og Vaagen gaar over i hinanden, en fin, usynlig Linje dem forbinder. Og hvem kan skelne Hav fra Himmelranden? Til Virkelighedens Grænse ingen finder.

Af dette og af adskilligt andet agtede han at skabe Digtet om Hangola. Det skulde bestaa af Smaadigte, lette som Vindpust. De skulde dufte af Vildmarkens Hægg> den blaaøjede fra Kahra skulde smilende titte frem fra dem, og det unævnelige, det mystiske, der vælder op fra Sjælens lønligste Dyb, skulde forlene dem med sit evige Trylleri.

169I Slutningen af Oktober kom Zachris kørende op til Kahra Gæstgivergaard paa Vej til Helsingfors.

Endnu havde han ikke formaaet at træffe det vanskelige Valg af en Livsbane, rimeligvis fordi ingen af de tre Veje, som han mente han havde at vælge imellem, tiltalte hans inderste Jeg. Men at leve som Forfatter var jo saa dristig en Tanke, at han knap turde tilstaa den for sig selv.

Da han nu igen nærmede sig Kahra, mylrede ganske de samme Tanker frem i hans Hjerne, som da han sidste Gang kom i Nærheden af Gaarden.

Længslen efter Landet, efter det simple Liv i Naturen, efter det ufordærvede finske Folk!

Han tænkte paa Bønder og Skydsdrenge, som han havde truffet paa sine bestandige Rejser fra og til Hovedstaden, og som han havde talt saa meget med, som hans daarlige Finsk vilde tillade» Hos alle disse ulærde Mennesker mente han at have fundet en forunderlig Blanding af Dybsind og Barnlighed; desuden havde han hos dem alle sporet en Fortrolighed med Naturen, som gjorde deres Sprog uudtømmelig rigt paa Billeder.

Dette oprindelige og dybsindige, dette, der paa een Gang var blidt og vildt, med eet Ord, dette poetiske Sind havde han aldrig mødt saa udpræget som hos Finnerne. Han længtes efter at blive et med dem og af dem at lære det finske Folks gamle Visdom.

Han tænkte paa, at han selv havde finsk Blod i sine Aarer, svensk ogsaa naturligvis, og desuden baade jødisk og slavisk, hvis man skulde tage det

170nøje. Men Stamfaderen til hans Slægt var en Finne fra Toppila Gaard oppe ved Uleåborg. I dette Øjeblik følte han sig som en landflygtig Mand, der higer hjem til sit rette Fædreland. Det var Blodets Stemme, der talte: han skulde fødes paa ny i sit finske Folk.

Jo nærmere han kom til Kahra, desto fastere Form fik hans Længsel. Han hørte atter Stemmer hviske fra Lyng og visne Blade, fra rislende Bække og raslende Siv.

„Kom ud til os i Vildmarken I Her skal vi lære dig at synge, som ingen har sunget før dig. Vier du dit Liv til at oplyse og forædle dit finske Folk, saa skal du ikke være uden Løn.

„Hvorfor veg du første Gang tilbage saa hurtigt og uoverlagt? Hvorfor gjorde du ikke idetmindste et Forsøg paa at vinde den skønne, blaa-øjede Pige fra Kahra? Har du ikke kunnet tyde hendes Blikke? Tro ikke, hun elsker den Bonde, hun har forlovet sig med! Tal med hende! Det er dig, hun elsker. Skoven er fuld af hendes Længsel. Lyngen er vaad af hendes Taarer.

„Forstaar du ikke, at hun er den finske Sangmø, hvem det endnu engang er blevet forundt at betræde denne Jord? Det er hende, der har sunget om Aino og Väinämöinen. Du maa prøve at vinde hende, der kan trylle Skønhed frem af Vildmarkens Lynghede."

Mens Stemmerne lød saadan i hans Øren, fyldtes hans Sind ganske ligesom sidste Gang af den største Vished og Tryghed. Nu var han helt inde i samme Tankegang. Han vilde træde frem som

171Bondens Medbejler og slaa ham af Marken. Lyngblomsten fra Kahra skulde tilhøre ham, der formaaede at skatte hendes Skønhed og bly Elskelighed. Ingen anden forstod, at hun var Sangmøen. Ingen anden trængte som han til at faa hende til Hustru. Hun var Inspirationen, det ovenfra givne, det mystiske i Sangen. Aldrig vilde han afstaa hende til en anden.

Dagen havde været regnfuld, men da han fik Bondegaarden i Sigte, brød Solen frem gennem Skyerne, og han tog dette for et godt Varsel.

Paa Kahra Gæstgivergaard havde man allerede faaet Øje paa den rejsende. De havde set den gyldne Lyre paa Huen glimte, og en raabte ud i Gaarden, at det var en Student der kom.

Han smældede med Pisken og svingede rask ind paa Gaardspladsen. I Vinduet stod Pigerne og Værtinden selv og saa ud.

„Det er den Student, der har rejst her frem og tilbage i saa mange Herrens Aar," sagde de, „lige fra han var en lille Dreng. Se, han har endnu sin gamle Birketræs Pibe, sin Sælskindskuffert og sine Pistoler."

Zachris kunde mærke, han var velkommen. Børn og unge Piger flokkedes om Vognen. De ventede, at han skulde dele Slikkerier ud til dem, som han plejede, og de lo paa Forhaand af de Morsomheder, han vilde sige.

Han sprang af Vognen og tog Madposen frem. I det bedste Humør af Verden banede han sig Vej gennem Flokken og lagde nøje Mærke til

172hvert enkelt Ansigt. Nej, den smukke Greta var ikke med iblandt dem.

Inde i Gæstestuen kom Værten ham i Møde. Den gamle blev glad ved at se ham ligesom de andre. De var gamle Venner og vekslede et kraftigt Haandtryk. Snart kom Klukflasken frem af Madposen, Værten fik sin Del, og saa fik han Munden paa Gang.

„Naa, saa den unge Herre rejser igen ned til Helsingfors," sagde han. „Bliver han da aldrig udlært? Vil han lære at forstaa Fuglenes Sprog?"

Den Vise havde den unge Magister hørt mange Gange før. Han svarede som han plejede. „Gjaldt det ikke sværere Ting, saa havde jeg været færdig for længe siden. Men jeg er nu i Færd med at lære den Kunst at leve."

De talte lidt om løst og fast. Til sidst sagde Bonden og blinkede betydningsfuldt:

„Ja, Greta, hende faar I nu ikke at se denne Gang. Hun er gift med Hangola nu. Men Gud ved, om det ikke var jer, hun holdt af?"

Den unge Magisters Haand kom til at ryste, som han sad der og skar sig et Stykke Brød. Han kunde ikke faa et Ord frem. Han holdt op at spise, samlede sine Sager sammen og kørte sin Vej.

Da han var kommet et godt Stykke henad Vejen, forekom det ham, at han vaagnede af en lang Afmagt. Han maatte have faaet et voldsomt Slag i Hovedet og været bedøvet i lang Tid. Nu da han kom til sig selv igen, gennemtrængtes hele hans

173Væsen af en heftig Smerte. Legeme og Sjæl skælvede i Pine.

Havde han ikke ventet dette? Hvad var det for et Vanvid, der havde grebet ham? Han længtes, han brændte. Han vilde vende om for at faa Greta at se, om end kun for et Øjeblik.

En saadan Lidenskab havde aldrig før gennem-glødet hans Væsen. En Længsel som denne havde hverken Emilie eller Mathilda vakt hos ham. Dette var en saadan Følelsernes Hvirvelvind, som slaar Mennesker ud af deres Bane og driver dem ud i Last og Undergang.

III

Det var den anden November 1840 sent paa Natten. Zachris gik op og ned i sin Stue i Helsingfors. Han var ophidset og fortvivlet, han vred sine Hænder og stønnede af Pine. Nu og da kastede han sig paa Knæ ved en Stol og bad til Gud.

Mens han saadan led og stred, slog en Tanke ned i hans Hjerne, ganske som om den kom udefra og han selv ikke havde nogen Del i den.

„Aa nej, det er umuligt," sagde han ganske højt og blev staaende midt paa Gulvet. „Saadan noget kan ikke ske."

Men i samme Øjeblik kom han til at tænke paa gamle Brita Kiviranta hjemme paa Kuddnäs og alt hvad hun havde fortalt om Kvinder, der kunde kaste Runer for Mænd, som ikke gengældte deres Kærlighed. De kunde indblæse en saadan Længsel i deres Hjerte, at den bragte Døden, hvis den ikke blev stillet.

174Han rystede paa Hovedet, han jog Tanken fra sig. Dette vilde han ikke tro. Alt mystisk havde altid haft en stærk Tiltrækningskraft for ham. Han havde aldrig kunnet faa nok af Spaadomme, Varsler, Spøgelsehistorier, men det var fordi han optog den Slags Ting i sin Fantasi og omformede dem til Poesi. Han troede ikke i mindste

Maade hverken paa Nøkken eller Nissen, hverken paa Elskovsruner eller anden gammel finsk Trolddom.

Han gik hen til Skrivebordet. Han greb Pennen for at holde de onde Tanker borte. Hvad han skrev, blev en Bøn:

O Gud, min Gud, mit Hjærte til dig raaber

af Natten truet midt i Morgenrøden;

min Aand vansmægter, læsk mig med Livets Draaber,

thi Jordens Drik er blandet besk med Døden!

Min Sjæl er tynget, saa knap mer den haaber,

skønt Livet ler og skøn er Ungdomsgløden,

og Himlens Stjerner dør som Duggens Draaber.

Det var til Gud, han vendte sig for at faa Hjælp, hans Længsel efter det evige havde aldrig været stærkere end nu, da Mørkets Magter anfaldt ham. Men efter det, han nu havde oplevet, følte han, at han ikke kunde blive Præst.

Han vilde heller ikke være Læge. Han var nødt til at vælge et Studium, som han virkelig kunde elske.

Et Par Dage efter gik han derfor til Professor Rein og meldte, at han agtede at tage Licentiatgraden i Filosofi med Historie som Hovedfag. Arbejdet skulde være hans Redning og Oprejs-

175ning. Han vilde fra nu af ikke stræbe efter Lykke for sig selv. Han vilde døve sin Lidenskab ved at arbejde for Fædrelandet. Han var jo allerede indviet til dets Tjeneste. Der var ingen Lykke for ham ad nogen anden Vej.

Da Juleferien kom, rejste han igen hjem over Kahra, og denne Gang gav han sig Tid, saa han fik Greta at se. Han gik til Mødet med stor Uro, men han følte, at det var nødvendigt. Han var indvævet i et Net af Drømme, og han forstod ikke sig selv. Han tænkte sig, at naar han gensaa den Kvinde, som han elskede, vilde hans ophidsede Følelser falde til Ro. Han haabede næsten, at denne underlige Kærlighed skulde forsvinde ligesaa pludselig som den var kommet, naar han blot en Gang fik Greta at se. Ialtfald maatte vel da det dæmoniske tabe sig, der havde listet sig ind i Tanken om hende, og hun vilde igen blive hans blide Lyngblomst, hans uskyldige finske Pige.

Men Mødet forløb ikke, som han havde ventet. Bagefter troede han endnu sikrere end før, at denne Greta fra Kahra maatte eje en Slags finsk Trolddomsmagt. Hun bragte ham saa vidt, at han „rakte sin Haand ud efter Syndens Roser". Et Tilfælde eller, som han hellere vilde tro, den Almægtiges Haand frelste ham. Fra den Dag af kørte han ikke gerne forbi Kahra Gæstgivergaard, men valgte en anden Vej.

Længslen kunde han dog ikke flygte for, den forfulgte ham i flere Aar. Han blev ved at tænke paa Greta, saadan som hun var, da han først saa hende, da hun havde været et Symbol paa alt godt

176og rent, og da fik Sangen om hende en blød og varm Tone. Saaledes sang han i Foraaret 1841:

Du min vakre, varme, væne, min bortflygtede Veninde, o, gid her jeg saa dig sidde under Lønnens stille Løvtag! O, gid her ved Vigens høje, havombruste Kyst du dvæled, °g jeg her paa Maaneflodens hvide Vover kunde vugges ved dit Hjærte blidt til Hvile! O, men fjernt herfra du færdes, fjernt herfra i Ødemarken!

Stjernen, som blandt Skyer skinner,, undrende ned paa mig skuer. Vigens Vover venligt hviske, Vinden spørger, hvi jeg sørger, hvorfor jeg saa ensom vandrer? Og jeg lægger Haanden paa mit længselsfyldte Bryst og beder: Skænk mig atter min Veninde, lad min fagre Blomst mig finde! Lad mig her i hendes Øjes Glans mit Øjes Ømhed sænke, her ved hendes Hjærtes Glæde al mit Hjærtes Sorg forjage! Da skal jeg ej mere græde, aldrig mere ensom klage.

Men til andre Tider saa han i Greta fra Kahra den onde Fristerinde, et Væsen, som forfulgte og ængstede ham. Da troede han at spore noget mørkt og dæmonisk hos hende. Han kæmpede med hende, som kristne Helgener i svunden Tid kæmpede med Syner fra Syndens og Vellystens Ver-

177den. I saadanne Øjeblikke skiftede han hede Ord med Forfølgersken:

„Ha, staar du der ved min Side, du mørke Pige, du min Dæmon! I den dunkle Nat, jaget af Kval, blødende, fortabt og sønderrevet, flyede jeg dig, som man flyr Døden; jeg flyede dig, som man flyr sin Samvittighed, jeg vilde fly fra selve Livet, og dog staar du endnu ved min Side."

„Stød mig ikke fra dig, du vilde Svend, o, mindes du ikke vor Kærligheds dunkeltskønne Drøm! O, mindes du ikke de dejlige, glødende Roser i den stille, duftende Nat, o, mindes du ikke de hede, de salige Taarer og den brændende Længsels Sukke i Ødemarkens Aftenstorm?"

„Hold inde! Man ikke frem af Fortiden den mørke Synd, som forødte min Fred! Alle de Roser og alle de Taarer og alle min gysende Længsels Sukke, dem har jeg begravet i Lethes Bølger, jeg har slettet dem ud af mit Liv."

„Det er forgæves, du strider omsonst; den svundne Kærligheds ildrøde Drømme, de skønne Gengangere, dem kan du ikke udrydde, de vil følge dig paa Livets Veje, de vil synke i Graven med dig, og de vil klamre sig fast til din Sjæl i Evigheders Evighed."

„O, har du elsket mig, har dü, som du siger, givet mig alene dit Hjerte, saa anraaber jeg dig: vig bort fra mig, man ikke mere den Ild frem, som brænder hele mit Livs Fred til Aske!"

Det var, som om han ikke kunde faa Ro for denne Erindring, før det var lykkedes ham at om-

178skabe den til et Digt af stor, uforgængelig Skønhed. Han forsøgte den ene Gang efter den anden at naa saa vidt. Det lykkedes ham først i Efteraaret 1845. Da fik „Den rejsende Student" sin endelige, fuldendte Form. Da var al Mystik overvundet, Digtet var frisk, levende, munter Virkelighed, og med den tragiske Slutning, han havde givet det, hævede det sig til stor, ædel Kunst.

12*HELSINGFORS TIDNINGAR

Sent paa Efteraaret 1841 laa i Helsingfors en gammel Sladdersøster paa sit Dødsleje. Det stod saa daarlig til med hende, at ingen ventede, hun skulde vise sig mere i Wasenius' Boglade, hvad hun hidtil havde plejet at gøre hver Onsdag og Lørdag for at løbe om i Byen med sit Nyhedskram. For at være helt oprigtig maa man indrømme, at Sorgen over det ventede Dødsfald ikke var stor. Man erkendte ganske vist, at den syge i sine unge Dage jævnlig havde bragt ganske behagelige Overraskelser, en Statsraadstitel her, en Vladimirorden der, men dette hørte en fjern Fortid til. Nu i sin Alderdoms Skrøbelighed løb hun mest om og fortalte slibrige Historier, som hun fandt i gamle franske Blade. Naar nogen kom med Indvendinger mod hendes Færd, blev hun ovenikøbet grov. Saa gammel hun var, eller maaske netop derfor, kunde hun aldrig indrømme en Fejl. Hun vilde have det sidste Ord, om hun saa skulde kævles om den samme Ting i Aarevis.

Ingen er saa forladt, at han ikke har en eneste Ven, og den stakkels syge havde virkelig i Universitetsboghandler og Bogtrykker Konsul Wase-

180nius en Beskytter, der ikke havde glemt hendes tidligere Fortjenester, men paa enhver Maade søgte at holde Liv i hende. „Min kære Ven," sagde han til hende, „jeg forsikrer dig, du har ikke overlevet dig selv og er slet ikke saa ældgammel, men du lever for daarligt. Du maa se dig om efter en ny Kok. Det er alt hvad der skal til."

Og uden at tale mere om den Ting såtte han sig virkelig i Bevægelse for at finde en Person, der kunde styre den gamle Dames Hus og hjælpe hende til Helbred og nyt Liv.

Han havde ventet, at han vilde komme til at søge længe, inden han fandt nogen, der havde ringeste Lyst til at tage sig af en Dame, hvis Kræfter var saa ringe, og hvis Rygte var saa slet, men i Begyndelsen af December Maaned skete det, at han fik Besøg paa sit Kontor af en sirlig klædt, ung mørk Herre med en Rulle Manuskript under Armen. Han opgav Navn og Livsstilling, sagde, at han ønskede at kunne forsørge sig selv i den Tid, der vilde gaa, inden han blev færdig med sin Licentiateksamen, og henstillede i al Beskedenhed til Konsulen, om han ikke vilde betro ham den ledige Stilling.

Konsul Wasenius, der havde haft med en Mængde Mennesker at gøre og desuden var en klog Mand og et hurtigt

Hovede, saa skarpt paa den fremmede for at se, hvad han mon duede til. Øjnene var dybe som Søer, men paa Overfladen glimtede der noget, som kunde se lidt farligt ud. Om Munden svævede et skelmskt Smil, for Resten var Ansigtstrækkene fine og skarpt skaarne;

181hele hans Udseende var af den Slags, som er kønt det ene Øjeblik og grimt det næste. Den unge Mand var af Middelhøjde, men tynd og slank, saa han gjorde Indtryk af noget ulegemligt, næsten af en Skygge.

Gennem Konsulens Hoved foer den forfløjne Idé, at han ikke stod overfor et rigtigt Menneske, men et Væsen af en anden Slags, han kunde ikke i en Fart sige hvad Slags. Det var ikke en Nisse, ikke en Nøkke, ikke en Trold, det var snarere noget, der hørte til i Luften. Et Øjeblik tænkte han, om der ikke skulde være stoppet et Par Vinger ind under Frakken, men straks efter smilede han af dette Indfald. Han blev straks Alvorsmand igen og gav sig til at drøfte Sagen med Ansøgeren.

„Magisteren ved, at det drejer sig om at sætte nyt Liv i Helsingfors Tidningar," sagde han. „Den er gaaet rent bag af Dansen. Jeg tror ikke, vi har mere end fem hundrede Abonnenter tilbage, og for nogle Aar siden var vi oppe paa elleve hundrede."

Den fremmede forsikrede, at han var fuldstændig paa det rene med Situationen, men Konsulen vedblev alligevel at forklare ham Tingene. Han havde grundlagt Bladet, for at det skulde være et Nyheds- og Avertissementsblad, thi der var afgjort Trang til et saadant i Finland, og Publikum havde stillet sig velvilligt, især saa længe Bladet havde kunnet bringe Meddelelse om Udnævnelser og Befordringer. Ganske vist havde man kaldt det for Sladderavisen, men hvad havde det

182at sige ? Imidlertid havde Regeringen forbudt Bladet at bringe officielle Nyheder, inden disse kom i dens eget Blad, og dermed var Abonnenterne forsvundet. Og den nuværende Redaktør havde ikke kunnet finde noget tillokkende at byde Publikum; han havde i Steden skræmt mange af Læserne bort med sine upassende franske Noveller og med sin kedsommelige Polemik.

Den unge, mørke Mand erklærede, at han i mange Aar havde fulgt Bladets Virksomhed. Han misbilligede ogsaa de franske Oversættelser, og han havde tænkt sig, at dersom Bladet vilde opgive alt det unyttige Skænderi og i Steden for optage et Arbejde for de nationale Ideer, sprede Dannelse, forbedre Sæderne---

Wasenius afbrød ham og trak lidt utaalmodigt paa Skuldrene.

„De vil nok gøre min gamle Sladdertaske om til en Skolemor."

„Paa ingen Maade, Hr. Konsul, jeg vil snarere gøre hende til Gartner, saa hun kan lære Finnerne at skabe deres Land om til en Rosenhave."

Det svarede Konsulen ikke noget paa. Han sad tavs og betragtede den talendes Ansigt. Det var baade gammelt og ungt, baade modent og barnligt. Endnu engang foer den Idé ham gennem Hovedet, at han ikke havde et rigtigt Menneske for sig.

„Det er naturligvis en af disse Sværmere," tænkte han og var nærmest tilbøjelig til at lade ham gaa. Men paa den anden Side var Nøden stor, skrivende Folk var sjældne i Finland, og

183hans Blad kunde næppe gøre Regning paa, at en anerkendt Dygtighed vilde ofre det sine Kræfter.

„Har Magisteren skrevet noget?" spurgte han for paa en simpel Maade at komme til en Afgørelse.

Med et Buk blev Papirrullen overgivet i Konsulens Hænder, og Ansøgeren tog Afsked. Da Manuskriptet blev rullet op, viste det sig, at det indeholdt en Skildring af Provinsen Österbotten, som var blevet oplæst ved den sidste Semesterfest i den österbottniske Afdeling.

Konsulen fordybede sig i Læsningen. Alvor, Klarhed, gode Kundskaber, let flydende Stil. Alt hvad han kunde ønske sig. Han var dog endnu noget tvivlraadig. Han kunde ikke rigtig blive klog paa den unge Mands mærkelige Ydre.

Næste Nat havde Konsul Wasenius en dejlig Drøm. Han syntes, han stod i Birkelunden udenfor Kajsaniemis Restaurant, men hvor vidunderligt var den ikke forandret og forskønnet! De høje, hvide Birkestammer stod, som han altid havde set dem, men opad Stammerne og langs Grenene slyngede sig blomstrende Roser. Ved Vejene dannede smaa Rosentræer Buegange, alle Buskadser var blevet til vældige Rosenkrat, frem af Græsplænerne vrimlede Rosenbuske med gule, hvide, lyserøde og mørkerøde Blomster, store og smaa imellem hinanden.

Konsulen stod aldeles betaget af Forbavselse over al denne Blomsterpragt, da han pludselig fik Øje paa noget endnu skønnere. I en stor Rosenbusk gled Grene og Blade raslende til Side, saa der

184dannedes en dunkel Portal, og ud af den kom der vandrende et Tog af smaa Alfer. I Spidsen gik Konge og Dronning med svævende Fjed, og de fulgtes af en lang Række rigt klædte Herrer og Damer. Der var ingen Tvivl mulig. Det var Oberon og Titania, som med deres Hof drog ind i Kaj-saniemi Park for at træde en Midsommernatsdans.

Den drømmende ønskede sig netop til Lykke til det mageløse Held, at han just denne Nat var gaaet ud til Kajsaniemi, da han sporede en vis Uro blandt de smaa Væsener. De saa sig om, de hviskede, de gjorde hinanden Spørgsmaal. Det var aabenbart, at de savnede nogen. Og Konsulen begreb straks, hvem det var, de spurgte efter. Det var naturligvis Puck, Musikanten og Spilopmageren, alle Alfers Ven, alle Rosers Skytsaand. Han maatte være med i Flokken. Hvad skulde man gøre ved Oberons Hof uden Puck?

Pludselig udstødte Titania et Raab og pegede paa en af de hvide Birke. Straks saa alle Alferne, og Konsul Wasenius med, samme Vej. Og der sad virkelig Puck yderst ude paa en svajende Gren. Den Skelm havde klædt sig ud. Han havde Studenterhue paa Hovedet, Vest og Benklæder, Kal-vekrøs og Manchetter, ubeskrivelig sirligt altsammen. Frakken havde han taget af, som Studenter plejer, naar de arbejder, og fra Skuldrene ståk smaa, brogede Sommerfuglevinger frem af den hvide Skjorte.

Det var et meget komisk Syn at se den lille Mand sidde der med Benene overkors, stærkt optaget af med en stor Gaasefjer at kradse Bog-

185staver ned paa et Blad Papir, som han sad med i Skødet. Han fortsatte sit Arbejde, tilsyneladende uden at ane, at hele Oberons Hof stod nedenfor og saa paa ham.

„Hvad har han dog for? Hvad har han nu hittet paa for Narrestreger?" spurgte Alferne hinanden.

„Aa," var der en, der raabte, „jeg ved det, jeg ved det! Han skriver en Avis. Puck er blevet Avisredaktør. Nu faar vi et Blad ved Oberons Hof!"

Hvorpaa hele Selskabet med ubeskrivelig Lethed og Behændighed gav sig til at klatre opad Birkestammen. Snart stod de oppe hos Puck og læste over hans Skulder.

Da løftede den skrivende Hovedet for at jage de mest nærgaaende bort, og Konsul Wasenius genkendte straks det mørkladne, smalle Ansigt med de dybe Øjne og det skiftende Minespil. Han havde iøvrigt næsten ventet det. Puck var ingen anden end den unge Magister, der havde meldt sig hos ham som Ansøger.

I sin Forbavselse skyndte han sig nu ogsaa hen til ham for at se paa Papiret, som den lille Mandsling sad med i Skødet. Og sandelig stod der øverst paa Siden med store snirklede Bogstaver: Helsingfors Tidningar.

Paa hvert Nummer af det virkelige Blad stod der under Titlen en latinsk Sentens af et værdigt og smukt Indhold. Quid verum atque decens euro et rogo. Jeg stræber efter og beflitter mig paa hvad der er sandt og sømmeligt. Konsulen havde selv

186valgt dette Motto og vilde ikke have noget andet paa sit Blad.

Men der havde den lille med Gaasefjeren skrevet noget ganske nyt: „Jeg lover og svar ger at forvandle hele dette Land til en Rosenhave "

Og aldrig saa snart havde Konsulen læst det skrevne, før Puck vendte sig om til ham og rakte Næse ad ham.

Da brast alle Alferne i en uimodstaaelig Latter. Konsulen prøvede paa at faa sagt dem, at de skulde ikke le, for han var ingen forbenet gammel Mand; han fandt alt dette ligesaa morsomt som de selv. Men Latteren vilde ikke holde op, og til sidst blev Konsulen saa flov og saa ærgerlig, at han vaagnede.

Men i samme Øjeblik følte han, at alle Betænkeligheder var overflødige. Kunde han virkelig faa Alfernes Puck anbragt ved sit Blad, maatte det nødvendigvis vaagne til nyt Liv.

Næste Dag underrettede han Magister Zachris Topelius om, at han til Nytaar kunde tiltræde Pladsen som Redaktør af Helsingfors Tidningar.FORLOVELSE

Det var Aar 1842, kort efter St. Hansdag. Zachris Topelius sad i en Skydskærre og rullede ad støvede Veje hjemad mod Kuddnäs. Han var denne Sommer rejst hjem senere end ellers, skønt han vidste, at han ventedes med Længsel derhjemme, først og fremst af Henrik Backman, men maaske ogsaa af en til.

Henrik havde i Sinde at forlade Nykarleby og drage til Hamborg, hvor han haabede at kunne skaffe sig bedre Indtægter, end det lod sig gøre i Finland. Han havde skrevet til Zachris og paa det indstændigste bedt ham paaskynde sin Hjemrejse, saa han kunde faa sagt ham Farvel, inden han forlod Landet, maaske for bestandig.

Men Zachris havde ikke kunnet beslutte sig til at rejse. Han havde opsat det den ene Uge efter den anden. Man var kommet paa den anden Side St. Hans og allerede et Par Dage ind i Juli, inden han begav sig paa Vej.

Nu sad han og tænkte med en vis Bitterhed paa Henrik Backman. Denne, der nu i ti Aar havde været hans Ven, denne smukke, indtagende unge Mand, som han elskede, som havde hele hans Fortrolighed, det eneste Menneske, som han kunde

188tale og skrive til med fuld Oprigtighed, han vilde altsaa nu forlade ham. Men hvad kunde det da hjælpe, at de var kommet til at staa hinanden saa nær? Naar Henrik rejste til Tyskland, og de aldrig mere saas, vilde Venskabet naturligvis dø hen. Alt det, der var bygget op Barndommen og Ungdommen igennem, og som burde have udviklet sig til et Forhold for Livet med Støtte og broderlig Hjælp, det blev nu afbrudt. Og naar saa var, kunde han ikke lade være at spørge sig selv, hvorfor Henrik var kommet ind i hans Liv.

Var det kun for at skille ham og Emilie? Han kom til at tænke paa den Champagnenat, da Henrik havde betroet ham, at han elskede Emilie, og da han selv ridderligt havde lovet ikke at gaa ham i Vejen, ikke prøve at vinde hende til sig selv. Tre og et halvt Aar var hengaaet siden da, tre Aar, i hvilke hans Hjerte havde lidt usigelig, lidt baade ved sin Troskab og ved sin Utroskab.

Den smertelige, mørke Kahraepisode vilde slet ikke have existeret, dersom Henrik ikke havde skilt ham fra Emilie Lindqvist.

Havde Henrik nu virkelig holdt fast ved hende, havde han giftet sig med hende og gjort hende lykkelig, da kunde Zachris have tænkt paa denne Historie med stille Resignation, men i den senere Tid havde Henrik helt slaaet Emilie af Tankerne. Nu var han forelsket i Mia Hammerin, en ung Pige fra Nykarleby, der havde en større Arv i Vente end Emilie. Hende agtede han nu at gifte sig med. Det var det, som gjorde det hele saa bittert og meningsløst.

189Zachris førte Haanden til Vestelommen. Der havde han en Ring, som Henrik havde bedt ham bestille i Helsingfors til Mia Hammerin. Den skulde hun bære skjult som Tegn paa deres hemmelige Forlovelse. Denne Gang var det altsaa fuldt Alvor. Det var ikke Leg, som da det gjaldt Emilie.

Nej, han vilde ikke fordømme sin Ven. Sommerfugl, som han var af Natur, kunde han sagtens ikke gøre for, at han snart sværmede for den ene, snart for den anden. Men hvorfor, hvorfor skulde han netop komme i Vejen for Zachris og hans Kærlighed?

Og nu vilde Henrik gøre det godt igen. Han skrev jo ikke dette lige ud, men Zachris forstod nok, at han betragtede det som en Æressag at faa bragt alt i Orden mellem ham og Emilie. Han ønskede aabenbart at se de to lykkeligt forenede, inden han rejste. „Kom!" skrev han i hvert eneste Brev. „Jeg forsikrer dig, Emilie elsker dig.

Jeg talte med hende paa sidste Bal. Hele Tiden om dig! Kom blot I Tag dig i Vare! Forspild ikke din Ret! Kom hjem og tag hende!"

Hvor kunde Henrik være saa sikker paa, at Zachris var rede til at tage fat, hvor han slåp ?

Han for sin Part var ingenlunde sikker. Han vidste ikke engang, om han endnu elskede Emilie. Naar han spurgte sit Hjerte, var det stumt. Det gav ham ikke mere noget Svar.

Zachris havde som sædvanlig skrevet et Digt om sin Sindstilstand, og han kaldte det „Styrmanden ved Roret."

190Der hed det temmelig spodsk og uden Spor af den tidligere grænseløse Tilbedelse:

Og jeg svor vel tusind Gange kækt at lade Lotte fare; men var straks derefter Fange i den gamle, søde Snare.

Han talte ret overlegent om, at Lotte havde været kold som Nordsøens Bølge, og endnu mere overlegent hentydede han til, at det var først da han havde mandet sig op, var gaaet til Søs og givet det hele en god Dag, at hun var blevet mere spag og havde vist sig mere imødekommende. Men hvordan det videre skulde gaa, det vidste han ikke. Han stod endnu bestandig ene ved Roret, og Gud alene vidste,-hvor Skibet nu satte Kursen hen.

Han maatte tilstaa for sig selv, at det hele kom af, at han ikke kunde finde sig i, at Emilie giftede sig med ham, fordi hun ikke kunde faa hans Ven. Han vidste, at hun en Gang tidligere, af Sorg over Henriks Ustadighed, havde gaaet hen og forlovet sig med en Mand, hun havde lært at kende i Helsingfors. Men den Forlovelse var blevet hævet, og da han var sammen med hende sidste Efteraar, havde han ikke kunnet se andet, end at Henrik endnu ejede hendes Kærlighed.

Senere havde han ikke set hende. Han havde ikke kunnet forlade Helsingfors i Juleferien.

Uvilkaarlig gled der et Smil over den rejsendes Ansigt. At han ikke havde været hjemme i Julen, kom af, at han havde indladt sig paa det Æventyr

191at blive Bladredaktør. Det var et saare beskedent Æventyr i Verdens Øjne, men selv fandt han det vidunderligt og henrivende.

Han rettede Ryggen. Følte han sig ikke som et andet Menneske nu, end sidste Gang han kørte denne Vej? Kunde man ikke se paa ham, at han var en fri og uafhængig ung Mand, der kunde ernære sig selv og ikke behøvede at pine sin fattige Moder med at bede hende om Penge? Der er vel ikke noget, der saa let sætter sit Præg paa et Menneske som Uafhængighed.

Det var dog ikke udelukkende for Pengenes Skyld, han var saa glad over Redaktørvirksomheden. Han havde engang i et begejstret Øjeblik aflagt et Løfte til Fædrelandet. Han turde næppe tro det, men muligt var det dog, at han havde fundet en Udvej til paa sin Vis at indfri dette Løfte.

Pludselig kom han til at tænke paa en Semesterfest i den österbottniske Afdeling for mange Aar siden. Österbottningerne havde som sædvanlig haft en lille Kontrovers med Myndighederne, og seks af hans Landsmænd var uden skellig Grund paa den mest uretfærdige Maade dømt til et halvt Aars Forvisning fra Universitetet. Ved Semesterfesten skulde de seks Martyrer hyldes baade paa Vers og Prosa, og det var ham, der efter Snellmans Opfordring havde skrevet Festdigtet.

De tre smaa Vers havde gjort Lykke. Med bankende Hjerte saa han den lille Lap Papir, hvorpaa de var skrevet, gaa fra Haand til Haand blandt de tilstedeværende Honoratiores og tilsidst havne hos Runeberg. Han læste dem og nikkede

192smilende til Zachris. Bagefter sagde han til ham, at det sidste Vers var et Fund, og at han gerne vilde se hans Digte igennem, dersom han vilde vise ham dem.

Denne heldige Præstation havde haft til Følge, at det var blevet overdraget Zachris at redigere det haandskrevne „Nations"blad. Han var gaaet ind paa det i Tillid til at han, der allerede tidligere havde udgivet et lignende Blad hjemme i Nykar-leby, vilde være dette Arbejde fuldstændig voksen. Men Resultatet blev ikke, hvad han ventede.

Kammeraterne fandt Indholdet -af det Nummer, han havde skrevet, altfor barnljgt. Han mærkede, at de i al Stilhed gjorde sig lystige paa hans Bekostning.

Efter den Ydmygelse fratraadte han Redaktionen af Bladet og optraadte ogsaa kun sjælden som „Nations"digter. Hjemme i Nykarleby blev han jo ved at være baade Bladudgiver og Festdigter, men i Helsingfors havde han ikke offentliggjort noget, ikke engang ved Jubelfesten.

Sidste Efteraar havde han dog paataget sig at holde det sædvanlige Foredrag ved Semesterfesten, og denne Gang var det gaaet ham godt.

Til Emne havde han valgt sin Hjemegn, Öster-botten, og havde gjort temmelig omfattende Studier for at komme fra det med Ære. Foredraget var blevet rost som baade indholdsrigt og interessant. Senere havde det yderligere været ham til Nytte. Det var dette Manuskript, han havde givet Konsul Wasenius, og som havde gjort ham til Bladredaktør.

193Aaret 1841 havde for øvrigt været et kedeligt, uinteressant Aar. Den daglige Ensformighed var kun blevet afbrudt nu og da af et ynkeligt Brev fra hans Moder, der ikke vidste, hvordan hun skulde skaffe Penge til hans Underhold.

Det var stor Synd for Fru Topelius, men hun tog sig ogsaa meget paa. Fætteren, Frans Michael Topelius, der havde været Zachris' første Lærer, var død, og Fru Topelius havde taget hans lille Datter, Fanny til sig. Og Fru Topelius' Halvbroder, Gustaf Tur din, der for nogle Aar siden havde spillet fallit, var ogsaa tilligemed sin Hustru blevet optaget i Hjemmet paa Kuddnäs.

Naar Zachris fik Brev fra hende, virkede det paa ham som et Piskeslag. Han havde prøvet at læse endnu flittigere end han allerede gjorde. Han havde tænkt paa at tage en Huslærerplads, han havde agtet---

Zachris foer op af sine Betragtninger. Han var hjemme. Kærren drejede op ad Alleen til Kuddnäs.

I det samme blev han grebet af en stærk Uro. Han følte sig pludselig sikker paa, at han havde tøvet for længe med at komme, og at Henrik allerede var rejst. Hvor det var Skade, at han ikke var kommet før I Hvorfor havde han ladet Tanken om Emilie hindre sig? Det var jo Vanvid, at han ikke havde skyndt sig hjem saa hurtigt som muligt, naar det gjaldt at træffe Henrik, sin Barndomsven, inden han forlod Finland.

Hans Moder og Søster kom ud og tog imod ham, da han kørte op for Døren. Han mærkede

194straks, at der var noget dæmpet over den Glæde, hvormed de sagde Goddag til ham.

„Jeg kommer da ikke for sent, Mor?" spurgte han. „Henrik er da ikke allerede borte?"

»Jo," svarede Moderen, „borte er han, men han er ikke rejst til Hamborg."

Han kunde høre paa Rendes. Stemme, at der var sket en stor Ulykke. „Er Henrik død?" udbrød han.

Og saadan var det virkelig. Hans Ven havde forkølet sig ved at gaa for tidlig ud efter en i og for sig ufarlig Neldefeber og var død efter et Par Dages Sygdom. Mens Zachris var paa Hjemrejsen, havde Begravelsen fundet Sted. Hele Nykarleby havde fulgt den haabefulde og glade unge Mand til Graven.

Zachris gik endnu samme Dag ud paa Kirkegaarden og lagde den medbragte Forlovelsesring paa Vennens Grav. Hans Sjæl var fuld af Sorg og Smerte. Gud, der havde Omsorg for alt det spæde og svage, som nu spirede frem i Finlands korte Sommer, hvorfor tog han ikke ogsaa Vare paa saadan en skrøbelig ung Menneskeplante, som hans Ven var, og lod den naa frem til Modenhed og Fuldkommenhed?

Henrik Backmanns gamle Moder og en syg Søster var allerede ude paa Kuddnäs, hvor Fru Topelius gjorde alt hvad hun kunde for dem. Zachris og hans Søster Sophie agtede sig en af de første Dage til Mia Hammarin, den afdødes stakkels Kæreste.

De tre, Mia, Sophie og Zachris, roede en Af-

95ten ud til Alörn for at blive Natten over i Ham-marins Sommerhus. Zachris sad og talte med Mia om Henrik Backman. „Ser du," sagde han, „Henrik vidste, at han skulde dø, eller rettere sagt, der var noget indeni ham, der vidste, at han skulde forlade os for bestandig. Det stod vist for ham selv, som om han skulde ud paa en lang Rejse. Han tog Afsked med alle Mennesker, og med alle de Steder ogsaa, der var blevet ham kære. Alting vilde han have i Orden og kun efterlade gode Erindringer om sig. Til mig skrev han saadan nogle mærkelige Breve. Derfor maa vi ikke sørge over ham med Fortvivlelse. Det er Synd imod ham."

Mens han sad og talte saadan, var de kommet i Nærheden af en Baad, hvor der sad et Par unge Piger med deres Fiskestænger. Det var Emilie Lindqvist og hendes Søster Thilda.

Zachris havde ikke endnu set Emilie efter sin Hjemkomst. Da han nu saa uventet traf hende, tænkte han først og fremst paa den Sorg, som ogsaa hun maatte føie. Al Tanke paa sig selv og sit eget Forhold til hende var ham fjern.

Snart kom de to Baade paa Siden af hinanden, og da Emilies Haand laa i hans, mærkede han, at der gik en Skælven igennem den.

Han saa op, saa ind i hendes Øjne, og i det samme vidste han, at hun elskede ham.

Midt i sin Sorg kunde han ikke andet end føie en stor Glæde. Dette var lykkeligt, dettfe var lifligt. Nu da han stod ved Maalet, vendte han sig ikke bort med Lede. Han forstod maaske bedre end før, hvad Emilie var værd, hvor uskatterligt det

196var at eje hendes Kærlighed. Han tog imod denne Lykkens herlige Gave med et ydmygt og taknemligt Sind.

Han kunde ikke den Aften faa talt med Emilie i Enrum. Han sad bare ganske stille og sagde til sig selv: „Min, min egen, endelig min og ingen andens."

Nej, han følte ingen Tvivl og Usikkerhed. Han vilde visselig tage imod hendes Kærlighed. Han fandt hende ligesaa skøn, ligesaa attraaværdig som nogensinde, men dog undrede han sig over, at han kunde tænke paa sin Lykke med saa stor Ro. Var dette sket for tre Aar siden, da vilde han have været ude af sig selv af overstrømmende Glæde. Han vilde ikke have kunnet holde ud at sidde stille og tale med andre Mennesker. Hans stormende Følelser vilde have sprængt ham. Han vilde have ligget i Taarer ved Emilies Fødder og kysset Jorden under dem.

Han kunde ikke andet end sørge lidt over, at hun ikke havde elsket ham for tre Aar siden, da han var midt i den hedeste Kærlighedsrus. Han forstod ikke sig selv, at han var saa rolig, saa passiv?

Maaske elskede han hende ikke? Jo, han følte, hvordan han med hele sit Væsen klyngede sig til den Vished, at hun tilhørte ham. Havde nu nogen taget den Vished fra ham, havde de med det samme revet Hjertet ud af hans Bryst.

Tidlig næste Morgen tog Zachris en Baad og roede ud paa Søen. Han roede dog ikke langt, kun saadan, at han kunde gemme sig i en Vig

197mellem Skærene. Der kastede han sig ned paa Bunden af Baaden for at drømme om sin Lykke.

Og drømme gjorde han ganske vist, men underligt var det. Ikke som i gamle Dage om Emilies Øjne, om hendes Haar, om hendes Musik, om nogle Ord, hun havde sagt, men om ganske praktiske Ting. Han tænkte paa, at det var godt, naar han nu skulde fremstille sig for Købmand Lindqvist som Frier, han da kunde fortælle ham, at han var saa vidt, at han selv kunde tjene sit Brød, selv om han ikke endnu var i Stand til at forsørge en Hustru.

Helsingfors Tidningar var jo et ganske lille Blad og Abonnenternes Tal latterligt lavt, men han skulde nok bringe Bladet i Vejret. Det skulde blive et Kulturcentrum, skabe Dannelse---

Han rejste sig hurtigt over Ende i Baaden. Hvor var det muligt, han kunde ligge og tænke paa Bladet en Morgen som denne? Hvorfor var ikke hele hans Sjæl fuld af Tanken om den elskede?

Han lagde sig igen ned for i stille Lykke at kalde Emilies Billede frem for sig, men underlig nok gik Tankerne istedetfor til hans Studier. Mon han kunde opnaa at blive Docent i Historie, saa han kunde blive ved Universitetet? Aa nej? han kom nok til at lade sig nøje med et Lektorembede i Provinsen.

Paa ny foer han op, forundret over den Retning, hans Tanker tog. „Jeg elsker vist ikke Emilie," sagde han til sig selv. „Hvorfor tænker jeg ellers paa alt andet end paa hende?"

Men da tog hans Hjerte til Genmæle og talte

198ham til Rette. „Forstaar du da ikke, at dette er Tegnet paa den rette Kærlighed? Den tænker netop altid paa at samle Straa til Reden og skabe den elskede et lunt Hjem."

Omsider forstod han den Forandring, som hans Kærlighed til Emilie var undergaaet. Han følte ikke længer Lidenskab, men Ømhed, han begærede ikke Øjeblikkets flygtige Lyst, men han vilde formaa at elske hende uforanderlig trofast et helt Liv igennem.

Dette var den skønne Overraskelse, hans Hjerte havde i Beredskab til ham. Det havde været som et egensindigt Barn. Det havde været lunefuldt og heftigt, han havde maattet tøjle og tugte det, men nu havde det naaet sin skønne Modenhed og Fred.

Da Zachris kom tilbage fra Roturen, var der en, der spurgte, hvor han havde været. „Jeg har været ude for at finde Lyksalighedens 0," sagde han, men han fandt selv sine Ord romantisk forældede. Det var som et Klædningsstykke, han var vokset fra, og som ikke længer passede til de alvorlige og dybe Følelser, der boede i ham.

Hen paa Formiddagen mødte de Lindqvists ude i det fri. Da tabte Zachris tilfældigvis sin Handske, og den faldt saadan, at Emilie maatte tage den op. Hun kunde da mærke, at der i den ene Finger laa en haard, rund Genstand og beholdt ganske stille Handsken. Zachris spurgte ikke efter den; først om Aftenen fik han den tilbage, og da var den tom.

Om Aftenen besøgte de Lithéns, og paa Hjem-

199vejen gik Emilie og Zachris Arm i Arm gennem den skønne, halvdunkle Skov.

Zachris talte med Emilie om Henrik Backman. Hele Dagen, sagde han, havde han følt, at den døde omsvævede ham. Men netop derfor havde han vovet at liste sin Ring til hende. Han vidste, det var Vennens kæreste Ønske, at de to skulde finde hinanden. Det var slet ikke i Modstrid med det Savn, de begge følte.

De gik længe ved hinandens Side i den stille Aften. Emilie havde noget at sige Zachris, som hun havde svært ved at finde Ord for, men hun følte, at han maatte have at vide, hvorfor hun nu elskede ham. Han maatte ikke tro, at hun tog ham, fordi den anden havde svigtet hende.

Nej, det kom af, at Henrik Backman engang havde fortalt hende, at Zachris i ridderlig Opofrelse havde opgivet selv at søge at vinde hende, fordi han havde faaet at vide, at Vennen elskede hende. Det var det Træk, der havde bragt hende til at elske ham. Det, at han kunde overvinde sig selv.

Da begyndte Zachris at forstaa Forsynets kærlige Styrelse. Han spurgte ikke mere, hvorfor Henrik Backman var kommen ind i hans Liv. Uden ham vilde han aldrig have vundet den elskede.MODSTANDERE i

DESPOTISMEN

Da Zachris Topelius tiltraadte Redaktionen af Helsingfors Tidningar, har han sikkert følt det samme som en Væbner i svundne Dage, naar han modtog Riddersværdet. Nu holdt han i sin Haand det Vaaben, der skulde hjælpe ham at forme Verden saadan, som han vilde have den.

Hans Riddersværd, om man kan kalde det saa, var dog af mindste og ringeste Slags. Helsingfors Tidningar var et ganske lille Blad, der kom ud to Gange om Ugen. Af Format var det ikke fuldt saa stort som et Ark Brevpapir, havde to Spalter paa hver Side og naturligvis ikke mer end fire Sider. Halvdelen af Pladsen og ofte mere optoges

altid af Smaanyt og Annoncer, der fandtes paa første og sidste Side. De fire Spalter paa de mindre iøjnefaldende Indersider maatte Redaktøren fylde efter bedste Evne. Det maa dog bemærkes, at man holdt sig skadesløs for den ringe Plads ved at trykke Bladet med de mindst mulige Typer og ikke tillade Overskrifterne at brede sig paa det øvriges Bekostning.

201Redaktøren af Helsingfors Tidningar havde ingen Medarbejdere, men var selv Mand for det hele. Allerede dette viser, hvor yderst beskedent hele Foretagendet var. Men det havde jo den Fordel, at Topelius kunde lede sit Blad helt og holdent efter sit eget Hoved. Han kunde uden Indblanding følge sit eget Program.

Dette Program, der stod klart formet for ham fra første Stund, satte han dog ikke som et Motto under Bladets Navn, men det gamle Quid verum etc. fik Lov at blive staaende urørt. Han udtalte det heller ikke andetsteds med tydelige Ord, men det levede i hans Sjæls Dyb og satte lidt efter lidt sit Præg paa alt hvad han skrev. Det er nok muligt, at han paa den Maade fik Vane til sjælden at digte blot for Digtningens egen Skyld. Han var Folkeopdrager, naar han digtede, og Digter, naar han opdrog. Dette var i den Grad hans Natur, at man næsten kan tvivle om, at han betragtede noget Arbejde, idetmindste naar det var skrevet i Prosa, som rigtig vellykket, hvis det manglede det opdragende, vejledende Moment.

Naar et Land skal forvandles til en Rosenhave, synes god Forstaaelse mellem alle Landets Ind-, byggere at være det første fornødne. Og hertil kræves jo fremfor alt, at man gør hverandres Bekendtskab og lærer sine Landsmænds gode Sider at kende. Men i Reglen er Forholdet det, at Hovedstad og Provins er ganske fremmede for hinanden.

Og hvad gjorde nu Topelius ? Allerede den 22. Januar 1842 meddelte Helsingfors Tidningar, at der

202i en Præstegaard i det nordlige Finland var dannet et lille Akademi, noget i Stil med Hugo Löwen-stjernas i Almquists „Jaktslottet", skønt der var stor Forskel paa den Haand, der førte Protokollen. Medlemmerne af dette Akademi var Præstens fire Børn, Henrik, Emma, Thilda og Marie. Ung Henrik, der tillige var sin Faders Kapellan, havde lovet at meddele Bladet, hvad der foregik ved hans Akademi, og han holdt ærlig og redelig sit Løfte. Snart refererede han en Samtale om Runebergs „Julkvällen", snart en om Damernes Forhold til Politik. Til Tak for disse Bidrag modtog „Højstærede Hr. Henrik" nu og da et Brev fra Helsingfors, der beskrev et Besøg af Tronfølgeren samt meddelte et og andet fra Hovedstadens Teaterliv.

Med stærk Spænding iagttog den unge Redaktør, hvordan dette Forsøg paa at gøre By og Land bekendt med hinanden blev modtaget af Publikum. Bladets eget Liv stod jo stadig i Fare for at slukkes. Alt beroede paa, om Folk vilde forstaa ham, glæde sig over hans gode Mening og unde ham deres Støtte. Men Folk forstod vist meget lidt af den gode Mening. De aller fleste syntes, at Helsingfors Tidningar blev redigeret omtrent som et haandskrevet Børneblad. Men alting var bedre end den tidligere Kedsommelighed med Avispolemik og slibrige Historier, og Abonnenterne forsvandt ikke, de tog endogsaa til i Tal.

Der var intet rigtigt Fremskridt, men heller ingen Tilbagegang. Hr. Henriks Akademi opløstes dog efter et halvt Aars Bestaaen. Dets Ar-

203bejdsmaade havde maaske været lidt for tung og uregelmæssig. Henpaa Efteraaret gjorde Zachris imidlertid en ny Anstrengelse.

Det hører sig til i Alverdens Rosenhaver, at man der omgaas paa en utvungen og elskværdig Maade uden al Stivhed og Højtidelighed. Og en saadan behagelig, fortrolig Tone søgte Zachris at indføre overfor Læserne af sit Blad. I Steden for ganske koldt og tørt at meddele Tidens og Dagens Begivenheder tog han sig over at beskrive dem muntert og fornøjeligt i Breve til en Løjtnant Leopold, der opholdt sig i Grusien i russisk Tjeneste og var meget ivrig efter Nyheder fra Hjemlandet. Zachris kunde altsaa, uden at være bange for at trætte, i de maanedlige Breve, Bladet sendte Leopold, fortælle om alt muligt, om Vejret, om Høstudsigterne, om Besøg af omrejsende Skuespillerselskaber, om Udnævnelser, om Promotioner, om Damemoder, om Kirkebesøg, alt i en spøgefuld, fornøjelig Blanding.

Naturligvis maatte ogsaa dette vække en Del Anstød. Der var Folk, som paa ingen Maade kunde finde sig i at

blive saa familiært behandlet af deres Blad. Men der var ogsaa adskillige andre, som fandt det underholdende, og som tænkte i deres stille Sind: „Den unge Mand ved Helsingfors Tidningar fortæller sine Nyheder paa en meget behagelig Maade. Hvorfor kan vi andre ikke være ligesaa aabne og naturlige som han?"

I Virkeligheden betegnede disse Breve et stort Fremskridt. Folk i Byen begyndte at spørge hinanden: „Har du læst det sidste Leopoldsbrev?

204Lagde du Mærke til, hvad der stod om den og den?" — Eller ogsaa hed det: „Jeg har længe haft i Sinde at sige Helsingfors Tidningar af, men nu bliver jeg vist nødt til at beholde den næste Aar med for de Breves Skyld."

Ved Aarsskiftet 1842—1843 v*ste det sig, at Abonnenttallet var i jævn Stigning. Bladet havde altsaa holdt sig i Live under den ny Redaktør.

Denne fulgte urokkelig sin egen Plan. Det falder jo af sig selv, at i en Rosenhave maa man se lyst paa Tingene, lægge Mærke til alt hvad godt der sker, og støtte alt hvad der kan gøre Livet behageligere og rigere. Derfor var der ogsaa Jubel og Glæde i Helsingfors Tidningar, naar Landet havde en god Høst, naar der blev malet et smukt Billede, naar et nyt Dampskib blev sat i Fart, naar et godt Skuespil blev opført, naar et betydeligt Digterværk udkom. Alle skulde jo ogsaa have det hyggeligt og behageligt i saadan en venlig Verden som den, Zachris vilde skabe, og han søgte med stor Iver at indprente, at Arbejdere burde behandles godt af deres Overordnede, og at Tjenestefolk ikke maatte gøre Livet surt for deres Herskab. Desuden skulde den, der var rig og levede hver Dag i Herlighed og Glæde, ikke glemme, at den fattige Lazarus ogsaa trængte til en Smule Fornøjelighed.

For at alt skulde komme ret i Skik, maatte ogsaa den Del af Befolkningen, der talte Finsk, tages med op i Paradiset. Den maatte paa ingen Maade føie sig som et Fattigbarn, der maa lade sig nøje med at staa udenfor Laagen og kigge

205ind mellem Tremmerne. Det paahvilede netop den dannede Klasse at tage sig af den finske Broders Sag og give ham Lejlighed til at udvikle de rige Anlæg, som maatte findes hos det Folk, der havde frembragt Sangskatte som Kalevala og Kanteletar.

Og alt dette forekom den unge Redaktør saare let at gennemføre. Der behøvedes kun lidt god Vilje. I det hele taget mente vist Helsingfors Tidningar, at alt hvad der skulde til for at faa Verden som den burde være, kunde udrettes ved Sagtmodighed og Mildhed, ligesom en Gartner beskærer sine Træer, ikke af Vrede, men for at gøre dem smukkere og rigere paa Frugt.

Under disse menneskevenlige Bestræbelser levede Helsingfors Tidningar endnu et Aar. Der kunde jo nok være en eller anden, som gjorde sig lystig over den seksogtyveaarige Redaktør, der var saa klog og mente det saa godt; det forhindrede dog ikke, at en Del af de Forslag, han fremkom med, blev taget til Eftertanke.

Men selv følte han ofte med stor Harme, at hans gode Hensigter var omsonst, at hans Ideer blev undertrykt, at han sjælden fik Lov at udtale sig rigtigt, at Virkningen af hans Ord var næsten lig Nul, fordi han havde en Modstander, der hindrede alle hans Bevægelser.

Paa denne Tid maatte intet finsk Blad trykkes, uden at Censor havde læst Indholdet igennem og paatrykt det sit „imprimatur". Og Zachris' Censor var en sindig og alvorlig Mand, der mindre end nogen forstod den lette Stil i Helsingfors Tidningar. Han kunde ikke tro, det var muligt, at

206nogen vilde gøre sig saa megen Ulejlighed blot for at sige uskyldige, hverdagsagtige Ting paa en underholdende Maade. Han mistænkte Redaktøren for at ville udsprede ondsindede, rabulistiske Lærdomme, indsukrede og tilslørede paa bedste Maade.

I Foraaret 1842.var det rygtedes i Helsingfors, at man kunde vente Besøg af den i Finland almindelig elskede Tronfølger, Storfyrst Alexander, og Topelius forhørte sig hos Censor, om det var tilladt paa Forhaand at glæde sig over det i Bladet. Da blev Censor bekymret for, at Ordene „glæde sig" kunde dække over en skjult, ondsindet Mening. At Zachris virkelig havde noget tilovers for Tronfølgeren og var glad over hans Komme, kunde aldrig falde ham ind. Han gav det afvisende Svar, at Helsingfors Tidningar maatte opsætte sin Glæde, til Sagen var

omtalt i Regeringsbladet. Og da dette ingenlunde lod til at have saa megen Interesse for Fyrstebesøget som Zachris, kunde denne ikke nævne Begivenheden, før Storfyrsten allerede havde opholdt sig en hel Dag i Byen.

En Gang hændte det, at Zachris vilde indrykke en Notits i Bladet om, at en russisk Soldat var faldet gennem Isen udenfor Sveaborg. Da blev den stakkels Censor paa ny urolig. Det var jo ikke utænkeligt, at dette paa det rabulistiske Tegnsprog betød, at hele det russiske Herredømme laa under Isen. Han forbød Noten, og for at Zachris ikke skulde lade sig friste til flere Forløbelser, skyndte han sig at advare ham:

„I Fald du har hørt tale om den russiske Post-

207fører, der er blevet ædt op af Ulve, saa behold Nyheden for dig selv I En russisk Soldat maa ikke blive Ulveføde."

Det voldte Redaktør og Sættere et uendeligt Bryderi, naar Bladet lige inden det skulde gaa i Trykken kom tilbage fra Censor med hele Sider overstregede. Hvor skulde man i en Fart faa ny Tekst fra? Der var ikke andet at gøre end at støve nogle gamle Noveller op, hvad Ragelse man kunde finde, for at faa Bladet fyldt.

Men dette var dog det mindste af det.

Zachris havde indleveret en Artikel om Postvæsenet, som egentlig var rosende. Den havde ogsaa faaet imprimatur af Censor, men nogle Uger efter kom der streng Ordre fra selve Generalguvernøren om, at man i finske Blade ikke maatte diskutere en kejserlig Institution, selv om man billigede den.

Man kan tænke sig den unge Verdensforbedrer, som stod der med det blanke Sværd i sin Haand og ikke fik Lov at svinge det!

Han maatte ikke dadle en Embedsmand, han maatte ikke misbillige en Regeringsforanstaltning. Han maatte ikke det, ikke det, ikke det.

Det gjaldt at blive smidig, at udtrykke sig i forblommede Ord, at søge at hjælpe sig med Fabler, Digte, Gaader, saadanne lette Sager, som Censor ikke fandt det nødvendigt at granske saa omhyggeligt som de lange Prosaartikler, I de Tider var det aabenbart nødvendigt for en finsk Journalist at være et Stykke af en Digter.

Den første April Aar 1843 havde Zachris haft

208en lang Artikel til Censur, hvori Djævlen var nævnt. Rimeligvis mente Censor sig ogsaa forpligtet til at tage denne Potentat i Forsvar, thi umiddelbart inden Trykningen blev hele Artiklen strøget. En indsendt Novelle maatte i al Hast sættes, men Bladet udkom alligevel en Time senere end sædvanlig. Publikum undlod ikke at give sin Misfornøjelse til Kende over det sene og tynde Blad.

I næste Nummer kom da en versificeret Undskyldning fra Redaktionen:

O, Publikum, som altid har vel med os det ment, i Lørdags, par hazard, en Hændelse os hændte — en Hændelse min Tro. En Time — ak — for sent kom Bladet ud. Men o, hvad Oprør det optændte, hvad mægtig Trængsel paa Kontorets Trappe var, paa samme Spørgsmaal stadig samme Svar: „Ej trykt?" — „Ej trykt!" — „Hvad Harm, sin gode

Tid at miste! Skal, skønne Jomfruflok, jert blide Taalmod briste, og du, o Budeskare, forgæves vente her? Men bi — vi har April, det just den første er!" Et Narreri altsaa? — Vist saa, det var den Maade, o kære Publikum, vi narred dig April! Nu ved du, det var Nøglen til denne lille Gaade, det skal ej hænde mer. Tilgiv os med et Smil!

Da det finske Publikum læste dette, vidste det godt, hvor den virkelige Nøgle til Gaaden var at finde. Censor var den eneste, som ikke syntes at have forstaaet noget. Denne Gang forholdt han sig idetmindste rolig.

Men hvad der stod bagved alt dette, det var jo i Virkeligheden den Magt, der benyttede sig af

2O9Censuren til at opretholde sit Herredømme. Det var ikke en mere eller mindre umedgørlig Censor, Zachris havde at rette sin Harme imod, det var den russiske Despotisme.

Finnerne indtog en Særstilling blandt alle de Folk, der stod under Rusland. De blev ganske vist regerede af en russisk Generalguvernør, men det raadgivende Senat ved hans Side bestod af Finner. De havde beholdt deres Sprog, deres Religion, Undervisningsvæsen og Lovgivning uantastet, Embedsmænd og Officerer valgtes blandt Landets egne Sønner.

Dette var kostelige Forrettigheder, og i Finland betragtedes det som en Forbrydelse at udsætte dem for Fare ved noget overilet Skridt. Og Zachris vilde ingenlunde vove noget saadant. Han havde ingen politiske Maal, kun kulturelle, og netop Bevidstheden om, at han var fuldkommen uskadelig for Selvherskerdømmet, gjorde maaske hans Harme endnu stærkere over, at han skulde forhindres i at virke for de gode Formaal, han vilde fremme.

Spøgelsefrygt og Mistænksomhed var Forhindringer paa den Vej, han vilde gaa, og mangen Gang brændte hans Hoved af Vrede over de dumme, drilagtige Forordninger.

Saa traf det sig, at han en Aften i Efteraaret 1844 overværede en Teaterforestilling. En tysk Skuespillertrup opførte et Stykke, hvor Marseillaisen blev sunget, og da Zachris kom hjem, var han endnu beruset af den Frihedens unge Vin, som bruser i dens Toner. Den betagende, opildnende

210Melodi blev ved at klinge for ham, og under dens Paavirkning satte han sig til at digte en finsk Mar-seillaise.

Der gaar et Raab som Storm i Høsten,

at Verden hører fri Mand til.

Hvo følger, Brødre, Varselsrøsten ?

Hvem vover Kamp og sejre vil?

Stærk er den unge, som kan gløde

i hellig Offerbrand;

han vækker op sit Folk af Døde,

dets tunge Lænker løser han.

For Frihed, stolt og god,

gir han sit Hjærteblod;

for Suomis Ret han ofrer glad

sit Liv i Kampens Kaar.

Hans Navn, hans Daad paa Sagas Blad

i Sangen genopstaar!

Op, alle Suomis Sønner! Alle for Aandens frie Verden frem! Os vore Fædres Skygger kalde til Værn for gamle Guders Hjem. To Magter Suomis Tanke knægte i Trældoms Spot og Spe: om Sverigs Arv vi nu fornægte, for Ruslands Skyld det ej skal ske! Opløfter Tankens Sværd for Aandens frie Færd, for Suomis Folk og Land og Sprog og for dets Fremtids Magt, at brydes kan hvert bittert Aag, som har i Baand os lagt!

I de Øjeblikke, da disse Ord foer igennem hans

Hjerne, følte han det, som om han i dem fandt

Oprejsning for alle de Gange, han havde maatte 211tet bøje sig for tyranniske Magtsprog, ligefra den skæbnesvangre Stund for mange Aar siden, da den österbottniske Afdeling blev skilt ad, til det sidste Censorindgreb.

Han sang sine Vers, mens han formede dem. Han var i stærk Bevægelse og paa samme Tid stolt og kæk; han laa helt og holdent under for Frihedsmarchens Trylleri. Han var rede til at gaa til Sibirien for at have Lov at sige netop disse oprørske Ord, for at have Lov at tilraabe baade Sverige og Rusland, baade den gamle Hersker og den

ny, at Trældommens Dage var forbi for Finlands Folk, og at det hadede sine Lænker.

Denne Sang satte han naturligvis ikke i Bladet, men den kom ud blandt Studenterne, og de sang den med Begejstring. Det første Vers sang de saa ofte som de paa nogen Maade kunde, det andet kun, naar de havde „ paalidelige" Tilhørere. Snart kom ogsaa Myndighederne under Vejr med, at Studenterne sang en ny Marseillaise, og det vakte ikke ringe Uro. Man gjorde Topelius opmærksom paa, at dersom det blev bekendt, at han var Forfatter til denne Sang, kunde det føre til Husundersøgelse og Fængsling, ja, maaske til Sibirien.

Da maatte Zachris gaa i Rette med sig selv og spørge, hvad det var han vilde. Var han virkelig rede til at gaa i Fængsel og i Landflygtighed blot for frit at kunne udtale sit Had til Censorer og Enevoldsherskere ?

Var det ikke hans Pligt at spare sit Liv til alvorligere Opgaver, til ædlere Bedrifter? Skulde

212han styrte sig i Fordærvelse for at give en unødvendig Trods Luft?

Nu havde han et Maal at stræbe efter, et Kald at varetage. Han maatte lade Mandens Ansvarsfølelse træde i Stedet for Ynglingens opflammende Begejstring.

II

PIETISMEN

Det var Nytaarsnat, og Zachris Topelius havde sat sig til Klaveret for at synge en Salme, som det i lange Tider havde været hans Vane at gøre ved hvert Aarsskifte.

Det Aar, der var gaaet til Ende, var 1843, det ny, som denne Nat dukkede op over Synsranden, skulde hedde 1844. Zachris havde tilbragt Nyt-aarsaften hos nogle Slægtninge af Emilie, Kom-merceraad Borgströms, men nu havde han et Par Timer været hjemme i sin Stue. Han havde bundet Breve fra sin Kæreste og fra sin Moder sammen i Pakker, havde læst en Side hist og en her, skrevet til Emilie, og til sidst vilde han hilse det ny Aar med Bøn og Sang.

Men han mægtede knap at synge sin Salme til Ende. Han var ikke i Stemning. Der var Oprør og Harme i hans Sjæl. Han følte sig ikke taknemlig og lydig. Han følte Trang til at gaa i Rette med sin Gud.

„Hvad har du gjort ved Nykarleby?" trængte han til at spørge. „Hvad har du gjort ved Kuddnäs? Hvorfor har du ikke holdt din Haand over

213min Barndomsby og mit Barndomshjem? Var de dig ikke fromme nok? Jeg siger dig, der var ikke en Plet paa hele din vide Jord, hvor der førtes et bedre Liv."

Han rejste sig og gik hen til Skrivebordet, hvor Brevbundterne laa. Han lagde sine Hænder tungt paa dem. „Jeg kunde græde Blod," mumlede han. „Hvor kan det være, hvor kan det være, at en barmhjertig Gud ikke afvender saa megen unødvendig og uforskyldt Lidelse ?"

Mens han kort forinden bladede Brevene igennem, var denne urimelige Vrede kommet op i ham. Han kunde ikke forstaa Meningen med det, der skete. Det forekom ham, at Gud ødelagde det bedste Menneske paa Jorden.

„Det er ikke for Emilies Skyld, jeg harmes saadan," udbrød han. „Det er min gamle Moder, det gælder. Det er hende, der er blevet forfulgt og plaget hele dette Aar."

Han trak en Skrivebordsskuffe ud og tog et Bundt Breve fra det foregaaende Aar frem. „Det var dengang, det begyndte," mumlede han.

Da han gav sig til at blade i Brevene, følte-han, hvordan hans Hænder skælvede, og han blev forskrækket over sin egen Ophidselse. „Tag dig i Vare, Zachris, vogt dig for at blive en Fjende af din Gud," sagde han til sig selv. „Pietismen har jo gennemtrængt hele Finland. Hvorfor skulde den ikke ogsaa komme til Nykarleby?"

Han lod Brevene falde ned paa Bordet. Ja, den pietistiske Retning havde virkelig gennemtrængt hele Finland, og den var heller ikke noget

214nyt i Nykarleby. Den havde været der i en seks, syv Aar, men havde for Størstedelen holdt sig til Haandværkere og Tjenestefolk. Ja, Kapellanens Datter, Sophie Fonselius, og et Par Bogholdere var jo blevet grebet af Bevægelsen, men ellers ingen af den dannede Klasse.

Men i Efteraaret 1842 var en af Pietisternes betydeligste Mænd, N. G. Malmberg, kommet dertil som personel Kapellan. Han var aabenbart en begavet Mand, og i Begyndelsen lod det til, at baade Moderen og hele Byen var tilfreds med ham. Nu havde man da engang Glæde og Opbyggelse af at gaa i Kirke, hed det. De pietistiske Lærdomme, som Malmberg fremkom med, behøvede man jo ikke at bryde sig om. Det vidste da alle fornuftige Mennesker, at der var ikke noget ondt i at danse eller læse gode Romaner eller at pynte sig lidt, naar man kom ud blandt Folk. Hvem der i det hele førte et skikkeligt og ordentligt Liv, behøvede ikke at hænge noget særligt Fromhedsskilt paa sig.

Ja, i Begyndelsen lod det altsammen godt, men Malmberg havde ikke prædiket mange Søndage, før Fru Topelius var begyndt at blive urolig for, at hans Forkyndelse skulde gøre for stærkt Indtryk paa Sophie. Hun laante Bøger af deres Pige, Anna Lena, der for adskillige Aar siden havde sluttet sig til Bevægelsen, og hun besøgte Frøken Fonselius, som ellers ingen af de unge Piger plejede at omgaas.

Alt dette gjorde Fru Topelius temmelig bekymret. Hun havde hørt andetstedsfra, hvor sørgeligt

215alting kunde blive, naar Pietismen havde faaet Indpas. Børn satte sig op imod deres Forældre og Hustruer imod deres Mænd. Ja, hun vilde ikke lægge Sophie nogen Hindring i Vejen, men hun kunde ikke andet end ængste sig for, at hun skulde blive fordømt af sine egne Børn, som mange Forældre var blevet i disse Tider.

Da Zachris havde læst det Brev, hvori Moderen talte om alt dette, var det ikke undgaaet hans Opmærksomhed, at hun i den sidste Sætning havde brugt Pluralis. Hun havde sagtens mindedes, hvor trofast han og Sophie havde holdt sammen lige fra de var smaa. Nu kunde hun ikke tænke sig andet, end at naar den ene blev Pietist, vilde ogsaa den anden blive det.

Hvad Sophie angik, havde hun ogsaa faaet Ret. Det havde ikke varet længe, inden Datteren bad hende om Tilladelse til at gaa til Malmberg og tale med ham om sin Saligheds Sag. Moderens Hjerte havde krympet sig, da Datteren fremkom med denne Bøn, men hun havde ladet hende gaa. Lige fra først af havde hun foresat sig, at hun ikke vilde bære sig saa taabeligt ad som andre Forældre og stille sig imellem Børnene og deres Salighedslængsel. Det var vel i alle Tilfælde sandsynligt, at hun mistede sin Datters Kærlighed, hvis hun blev Pietist, men det skulde ikke ske ved egen Skyld. Sophie havde ved sin Hjemkomst fortalt, at Præsten havde udtalt sig imod det fjerde Bud og fremhævet sig selv som Eksempel, idet han havde levet i bitter Strid med sin egen Moder. Man maatte ikke give efter for sine For-

Zi6ældre, havde han sagt, selv om de skulde dø af Sorg.

Ja, Fru Topelius havde sandelig Grund til at være bekymret. Endnu var Sophie jo stille og føjelig, men hvordan vilde det gaa, naar hun for fuldt Alvor havde sluttet sig til de Hellige?

Zachris bed Tænderne sammen. Det var bittert at tænke paa, hvad Moderen havde maattet gaa igennem, mens hun saa sit Barn blive revet fra hende, lidt efter lidt.

I et af Brevene havde Fru Topelius fortalt, hvordan der for Tiden blev prædiket i Nykarleby. Sidst hun var i Kirke havde Præsten i Begyndelsen talt kønt og kristeligt, saa at ogsaa hun, stakkels syndige Menneske, havde følt sig opbygget af det. Men bagefter havde han sagt, at disse Ord var kun for de omvendte, men ingenlunde for dem, der bare gaar i Kirke, fordi alle andre gaar. Derefter kom en Formaning til den, der var paa Omvendelsens Vej, om at sige til Fader, Moder, Søster: „Vig fra mig!" Og tilsidst talte han om Helvedes Luer og sligt, saa hun gik, Gud bedre det, hjem fra Kirke med daarligere Tanker end hun var kommet.

Den Præst, den Præst! Zachris kunde høre ham, som han stod der i sin ungdommelige Fanatisme og fordømte modne Mennesker, der havde staaet sig tappert i Livets utallige Prøvelser. Han havde selv en Gang ønsket at slutte sig til disse Sværmere. Men de skulde ikke have faaet Lov at komme hans Moder for nær. Nu havde han

faaet Øjnene op.

217Hvilken rørende Kamp havde Moderen ikke kæmpet for at bevare sin Datters Kærlighed 1 I enhver Henseende havde hun vist sig kærlig og forstaaende. En Gang havde hun endog været med til en af de vaktes Sammenkomster. Hun og Sophie var bedt i Kaffeselskab hos en af de omvendte Familier, og da de kom, var der ganske uformodet samlet et stort Selskab, som sad i Spisestuen i Rækker, den ene bagved den anden. Fru Topelius mærkede nok, at hun var blevet narret til et Bønnemøde, men fandt sig ganske rolig i det og blev der uden at gøre noget Væsen af det.

Malmberg var der selv. Han læste en Prædiken af Nohrborg op og talte over den, desuden blev der i Aftenens Løb sunget et Utal af Sions Sange. Fru Topelius blev forestillet for Malmberg og talte lidt med ham, og Sophie var lyksalig, skønt paa samme Tid ængstelig for, at Moderen skulde forløbe sig. Selv havde hun ingen Hjertebanken ved at tale med den store Mand, og alt gik godt.

Fru Topelius havde ikke ladet Lejligheden gaa fra sig til at studere det Selskab, hun uforvarende var kommet i. Det undrede hende, at alt gik til omtrent som i et verdsligt Selskab. Værten havde saaledes holdt Tale for Malmberg, der skulde forlade Nykarleby, og Malmberg havde svaret. Ejendommeligt havde det været at se Herrerne sidde i Sofaen, mens Damerne var den beskedne Del af Selskabet. Herrerne var pyntede som sædvanlig med Flipper, Slipsnaale og Urkæder, men deres Damer havde lagt alle Prydelser af og saa ud som Fattigfolk.

218Alt det havde hun nu ikke fundet saa slemt, men ellers var der ikke andet end bestandige smaa Gnidninger. Sophie kunde ikke gaa med sin Boa, for Frøken Fonselius havde sagt, at det gøs i hende hver Gang hun saa den Snog om hendes Hals. Og en brun Silkehat, som Fru Topelius havde givet hende i Julegave, tog hun ikke paa, før hun saa, at hendes Moder var nær ved at tabe Taalmodigheden for Alvor.

Men det værste kom, da Sophie fandt paa at rede sine Krøller ud. Derved var hele Nykarleby kommet under Vejr med, at hun var hellig. Og da det blev almindelig bekendt, at den Retning, der truede med at undertrykke al Livets Glæde, havde faaet Indpas paa Kuddnäs, blev der i alle de Familier, hvor der var unge Døtre, stor Bekymring for, at de skulde lade sig forlede til at følge det givne Eksempel. Fru Topelius og hendes Datter blev ganske overladt til sig selv og skyet, som om de havde Pest. Ingen turde komme til dem, og ingen indbød dem til sig.

Fru Topelius kunde naturligvis være kommet alle Vegne nu som før, dersom hun havde villet, men Zachris kunde nok tænke, at hun ikke paa nogen Maade vilde skille sig fra Datteren. Hellere maatte Folk tro, at hun ogsaa var Tilhænger af Pietismen. Hvad brød hun sig om det, naar hun blot kunde beholde sit Barn! Hun vidste kun altfor godt, at „Vennerne" blot ventede paa en Lejlighed til at skille dem ad.

Ikke et Øjeblik svigtede Moderens Kærlighed; hun gjorde alt hvad hun formaaede for at hjælpe

219og værne om sit Barn, nu mere end nogensinde. Hun vidste, at alle Mennesker snakkede og førte Sladder om dem, og da hun ikke alene havde Turdins, men ogsaa gamle Fru Backmann boende paa Kuddnäs, saa kunde det ikke undgaas, at alle Rygter blev bragt hende. Det gjorde hende ondt for Datteren, og hun holdt den meste Sladder borte fra hende, men hun var sikker paa, at Sophie, alligevel fik mere end nok at høre.

Hvor var det muligt, at Sophie ikke forstod, at hun ikke rørtes over saa megen -Kærlighed og Ømhed? En Ting skrev Moderen aldrig om, men Zachris kunde alligevel læse det imellem Linierne. Sophie havde virkelig vendt sit Hjerte fra Moderen. Hun turde ikke længer elske sine Nærmeste. I Foraaret 1843, mens Moderen lange, smertelige Kamp endnu stod paa, var den gamle Professor fra Uleåborg kommet kørende til Kuddnäs. Den gamle Mand havde haft to Ærender. Hans Svoger, Raadmand Lithén, var det Foraar gaaet fallit, og nu skulde han anmelde en Fordring i Boet. Desuden vilde han se, hvordan det stod til med hans Broderdatters Sindstilstand, om hun virke-' lig, som Rygtet fortalte, var blevet angrebet af det pietistiske Vanvid.

Han prøvede paa at tale Sophie til Fornuft, men det slåp han galt fra, for nu fik han med Fru Topelius at bestille. Hun lod sin Svoger vide, at han, der troede, at Menneskene ikke trængte til nogen anden Vejleder end deres sunde Fornuft, havde ikke Ret til at blande sig i religiøse Sager. Den gamle Oplysningsmand fik at høre, at det

var

220bedre, han gik i Rette med sin egen Søn, der snakkede vidt og bredt om, at der ikke var nogen Gud til.

Hun havde virkelig bragt ham til Tavshed. Men Sophie, hvor meget havde hun forstaaet? Hvad var det dog for en underlig Kristendom, der forbød et Barn at elske en saadan Moder! Sophie gik som før til sine hellige Venner og lod Moderen sidde alene hjemme med sin Uro og sin Længsel.

Zachris løftede Armene og udstødte et Suk, der næsten var en Stønnen. Et Ord fra den graa Oldtid kom ham paa Læberne: „Grynte vilde Grisene, vidste de, hvad Galten maa lide". I det Øjeblik forstod han, hvad der mentes hermed.

At tænke sig Moderen i Strid med Familien, i Strid med sine gamle Venner i Nykarleby! At tænke sig hende, der havde skænket sine Børn saa megen Glæde, siddende alene i sit Hjem, og Musik, Latter og al uskyldig Adspredelse bandlyst derfra! At tænke sig Præster og andre „vakte" som hendes eneste Omgang! At tænke sig Luften om hende ligesom mættet med Sions Sange, med Sjælenød, med Omvendelseshistorier!

Men midt i den store Smerte, han følte for Moderens Skyld, naaede en trøstende Tanke ham. Der var dog en, som bragte Glæde og Venlighed med sig til Kuddnäs, der gjorde sig Umage for at give den gamle, hvad hendes egen Datter ikke mere kunde yde hende.

Emilie havde ogsaa faaet Pietismens haarde Haand at føie. Sophie havde jo hidtil været hendes bedste og kæreste Veninde, men efter Omven-

221delsen trak hun sig tilbage fra hende ligesom hun havde trukket sig tilbage fra sin Moder. Hun kunde ikke give dem Plads i sit Hjerte igen, før de lik den rette Oplysning.

Og ikke nok med, at Emilie havde mistet sin bedste Ven. Hele Livet i Nykarleby var lagt øde. Det var forbi med den tidligere saa fornøjelige Selskabelighed. Naar man nu en Gang imellem saas, var det ikke andet end Strid og Disputer, og i Mellemtiden en ulidelig Udspejden og Holden Øje med Næstens Tænkemaade, Ord og Gerninger.

En Søndag havde Malmberg i sin Højmesseprædiken talt imod syndige Fornøjelser paa Sabbaten. Og om Eftermiddagen havde der virkelig været et lille Bal i Byen. Men det var som at se Voksdukker danse. Intet Liv, ingen Glæde. De unge Piger havde stukket Hovederne sammen i Krogene, to og to, og drøftet det alvorlige Emne. Zachris kunde ikke tænke sig, hvad for en Kedsommelighed der nu herskede i Nykarleby.

Købmand Isak Lindqvist, der var en Mand af den gamle Skole, var naturligvis en stor Modstander af den ny Lære og prædikede mandelig imod Sværmeriet. Ogsaa med ham var Emilie kommet i Strid, da hun en Dag havde tilladt sig at forsvare Sophie Topelius og sige, at hun maatte jo have Ret til først og fremst at tænke paa sin Sjæl. Faderen var da kommet paa den Tanke, at hans tilkommende Svigersøn muligvis havde samme Anskuelser som Søsteren, og han sagde meget bestemt, at dersom det var Tilfældet, var det bedst, hun beredte sig paa at hæve Forlovelsen.

222Emilie havde derfor i sin Vaande skrevet til Zachris og forhørt sig, om han var Pietist. Hun var ikke ganske sikker paa, hvad Svar hun vilde faa. Han gik jo i Kirke hver Søndag, og en Gang havde han sagt til hende, at han tænkte paa at blive Præst. Men hvor ugudeligt det end kunde synes, saa haabede hun af sit ganske Hjerte, at han ikke hørte til de Hellige, for saa fik hun nok ikke Lov at holde fast ved ham.

I saa Henseende havde Zachris let kunnet berolige hende, men hvad han ikke kunde, det var at bringe Glæde og Hygge tilbage til de Omgivelser, hun levede i. Kom hun ud til Kuddnäs, var Sophie saa haard, saa uforstaaende, Hun kunde ikke engang tale med hende om Zachris. En Gang havde hun set Stakkelen græde helt fortvivlet, fordi det var saa forkert af hende, at hun ikke flyttede hjemmefra. Hun vidste, at saadan kunde det ikke blive ved at gaa, det maatte snart briste. Lidt efter lidt vænnede Emilie sig til kun at gaa ud til Kuddnäs, naar hun vidste, at Sophie ikke var hjemme. Da fandt hun Fru Topelius siddende i Spolekamme-ret, ene med sine mørke Tanker. Hende kunde hun da tale med om Zachris, de lo og græd sammen, og naar Emilie gik hjem igen til Byen, lovede hun sig selv, at naar hun og Zachris blev gift, skulde de holde den gamle skadesløs for alt hvad hun nu maatte

gaa igennem.

Ja, det var Zachris ganske vist enig med hende i, men han vidste jo godt, at den eneste Datters Plads i Moderens Hjerte, den kunde de ikke fylde.

Pietismen var sandelig gaaet hen over Nykarle-

223by som en Frostnat og havde kun efterladt Død og Tilintetgørelse. I hvert eneste Brev, som Zachris havde faaet i dette Aar, havde han kunnet spore, hvordan Ødelæggelsen var skredet frem.

Og som for at give Ødelæggeren lettere Spil, var der stødt anden Ulykke til. Flere Familier var det Aar gaaet fallit. Det var ikke alene Li-théns, der var ramt, men ogsaa Zachris' Svigerfader. Isak Lindqvist havde dog kunnet tilbyde en fordelagtig Akkord, men hos Lithéns var Sammenbruddet mere alvorligt. For at slippe bort fra Sorgen derhjemme kastede Rosalie sig da i Armene paa Pietismen, mens Mathilda valgte at forlove sig med sin trofaste Beundrer, Albert Dyhr. Der var ikke et Menneske, og Zachris mindst af alle, der troede paa, at det var andet end et Fornuftparti.

Da Zachris det Aar var hjemme i Sommerferien, havde han knap kunnet kende sin By og sit Hjem igen. Han for sin Part var lykkelig ved at være sammen med Emilie, men ellers, hvilken Forandring! Et Kuddnäs uden Glæde, uden Fred, uden Harmoni! Et Nykarleby uden Fester, uden Hygge, uden et muntert Sommerliv! Da han rejste derfra, gjorde det ham ondt for alle dem, der blev tilbage i Fattigdom og Uhygge.

Og hvorfor skulde det være saadan? Hvorfor behøvede det at være saadan?

Han følte igen Oprørsaanden i sig. Disse Pietister var jo Guds Tjenere fremfor alle andre; det var Guds Sag, de kæmpede for, og han havde hidtil altid sat dem højt og ønsket, at han havde haft Kraft til at ligne dem.

224Der var noget næsten uhyggeligt i det Sammentræf, der nu havde fundet Sted. Han hernede i Helsingfors søgte ved sit Blad at virke for Udbredelsen af de mildere Sæder, den behagelige Omgangstone, de uskyldige Glæder, som han var vant til fra sin Fødeby, og paa samme Tid blev denne hærget af den store Glædefjende. Guds Svøbe, Pietismen, gik grusom og ødelæggende hen over den.

Han blev igen bange for sig selv. „Jeg er paa Vej til at blive en Fjende af Gud I" raabte han.

Men paa een Gang fik han det hele lagt til Rette for sig. Han saa nu klart. En stor Glæde fyldte ham.

„Gud elsker ikke disse Asketer, disse Menneskeplagere mere end jeg gør," sagde han.

Han blev glad igen. Han sprang op og gav til at gaa op og ned i Stuen med hurtige Skridt. Hvor havde han nogensinde kunnet tro, at Pietisterne var de rette Arvinger til Guds Rige, de der hadede alt skønt, der opløste de helligste Baand, disse snæverhjertede Fordømmere af Næstens Gerninger, de der plagede Menneskene med at paalægge dem unødvendige Bud?

„Gud hader dem," udbrød han.

„Nej, nej, han hader ikke," sagde han angerfuld. „Han elsker dem for deres Nidkærheds og Alvors Skyld, men Gud har aldrig sagt, at deres Vej er den eneste, der fører til ham. Gud være lovet og takket, fordi jeg klart kan se, at det ikke er mig forbudt at elske alt hvad han har skabt."

Et Eventyr 15

225Han gik hen til Vinduet, rullede Gardinet op og saa ud. Om Dagen havde han en vid Udsigt over By og Skærgaard, nu saa han kun Nattens Mørke, men han vidste, at en stor, slumrende Verden laa dernede under ham.

„Min Vej til Gud," sagde han smilende, „det er den, at jeg vil forvandle alt dette til en Rosenhave."

Han blev staaende ved Vinduet i dybe Tanker. Han tænkte paa, at hans Maal egentlig ikke var andet end en Tilbagevenden til den ældste af Menneskehedens Drømme. Og var Menneskehedens Drømme ikke altid gaaet i Opfyldelse?

Mon ikke den skønne Paradisdrøm fra Tidernes Morgen skulde have den Betydning, at Menneskeheden en Gang skal komme til at leve et Liv som i en dejlig Have, i Fred og Samdrægtighed? Ikke saadan at forstaa, naturligvis, at den skulde vende tilbage til den vildes låve Standpunkt, men alt hvad den paa sin Vandring gennem Jordens Ørken har erhvervet af Dannelse og Kundskab, af Skønhed og Rigdom, det skulde den visselig tage med sig ind ad Paradisets Port.

„Det er det rette," sagde han. „Her er ingen Udelukkelse, intet Skel, ingen Fordømmelse. Dette vil jeg altid kæmpe for."

Og nu da han havde fundet sit Standpunkt, kunde han med det samme tænke med forstaaende Venlighed paa sin stakkels Søster. Var det da saa underligt, at hun var blevet hellig? Hun havde været en hungrende Sjæl, men hvad havde vel det ensformige Hverdagsliv i en lille By kunnet byde

226hende? Hun havde trængt til alvorlige Opgaver, til et rigt Liv at fylde sin Tid med. Og da dette nu ikke var at finde andetsteds, saa kunde han godt forstaa, at det blev Sværmeriet, der fik Magten over hende.

Han forstod det berettigede i hele Bevægelsen, men han følte ogsaa, at den maatte erstattes af noget rummeligere, større, mere almenmenneskeligt.

Men hvilken Skæbne ventede mon ham, naar han prøvede paa at indføre dette, der skulde være større og rummeligere? Rundtom i Landet herskede den snæversynede Lære. Den prædikedes i Kirkerne, i Hjemmene, ved Møderne ude i det fri. Alle Vegne skilte den de hellige fra de vantro. Alle Vegne forviste den alt hvad Verdens er til Syndens dybeste Afgrund.

Han derimod vilde favne alt det skabte. Han vilde ingenting forkaste, kun løfte, højne, gøre alting velbehageligt for Gud.

Han saa ud endnu en Gang. Nu kunde han skimte Byen, de låve Skær, en svag, skinnende Stribe Hav.

Og dette vide Udsyn gav ham nyt Mod. „Ogsaa jeg staar paa en høj Talerstol," tænkte han. „Ogsaa min Stemme høres over hele mit Land."

Han gik hen til Skrivebordet. Han gav sig til at skildre den ny Verden, som han drømte om.

„Her er der ingen synlig Kirke, Dogmerne er faldet bort, kun Tro, Haab og Kærlighed er blevet tilbage og leder vor Aand, men de læres ikke a f en Bog, og deres Navn kender ingen, skønt deres Væsen gennemtrænger alt.

15* 227„Her er der ingen Ståt i den Betydning, at en skreven Lov binder og en indsat Magt dømmer og skifter Ret, men Lovens Nødvendighed har favnet Friheden, og deraf er født en Retfærdighed, som ikke behøver Baand, Dom eller Tvang, saasom den stedse vil det, den skal.

„Her er der ingen privat Ejendom, ikke fordi Staten har taget alt, thi Staten er ikke til, men fordi alt tilhører alle. Hvem tilhører Lyset, Luften, Varmen? Og dog ejes de af alle paa denne Jord.

„Her er der heller ingen Videnskab og Kunst i og for sig, thi Sandhed og Skønhed, Lys og Farve formæler sig i Solglans, og at vide, føie og ville er eet i al Evighed."

III

NATIONALISMEN

Langt hen paa Efteraaret 1842 vendte Docent Johan Vilhelm Snellman tilbage til Finland efter et treaarigt Ophold i Udlandet. Han kom hjem som en berømt Mand efterat have udmærket sig som Journalist i Sverige og som Filosof i Tyskland. Men ikke nok hermed. I den Bagage, han bragte med hjem fra Udlandet, var der noget, han satte mere Pris paa end de andre gode Ting, han havde erhvervet paa sin Rejse. Der var en Idé af umaadelig Betydning for hans Land, og Formaalet med hans Hjemkomst var at omsætte denne Idé i Handling.

Udtrykt paa aller simpleste og korteste Maade var hans Plan den, at Finland skulde være en ren

228finsk Ståt, ikke som nu en svensk-finsk med Tonen paa det første Ord i Sammensætningen.

Paa sine Rejser havde Snellman lagt Mærke til, at man i Lande, der sukkede under fremmed Herredømme, søgte at genvinde Frihed og Uafhængighed ved at vække Nationalfølelsen hos disse Landes ældste, men nu undertrykte Befolkningselement.

Man havde saaledes i Böhmen rejst en national Bevægelse blandt Czecherne, i Irland blandt Irerne. I Finland, hvor en ældgammel finsk Stamme endnu levede ude i Landet uden at tage Del i Kulturarbejdet eller øve Indflydelse paa Landets Styrelse, burde man nu fremfor alt sætte Kræfterne ind paa at vække og opdrage denne Befolkning. Dens Sprog burde blive hele Landets Sprog, dens særlige Anlæg og Evner burde gennemtrænge hele Landets Dannelse, finde Udtryk i Litteratur og Kunst, og naturligvis burde hele Bevægelsen munde ud i Oprettelsen af en finsk Ståt.

I Øjeblikket var der naturligvis ingen Mulighed for en fri, finsk Ståt, men opstod der en ren finsk Nation, vilde Landet dog kunne betyde noget i Verden. Evropa vilde ikke længer betragte det som en svensk Provins, der var revet løs fra Moderlandet. Dets finske Sprog vilde vidne om, at det var en Ståt for sig. Hvad man altsaa først og fremst maatte arbejde paa, det var, at Finsk blev Landets Sprog istedenfor Svensk.

Irerne i deres Kamp mod det engelske Sprog, Czecherne i deres Kamp mod det tyske, led under den Vanskelighed, at det Sprog, de vilde fordrive

229fra deres Land, det var det, deres Beherskere talte, men dette var jo ikke Tilfældet i Finland. Det svenske Sprog havde ikke længer nogen mægtig Beskytter dér; det var kun af historiske Grunde, det havde bevaret sin fremskudte Stilling. Det var meget muligt, at den russiske Regering ikke ugerne saa det vige for Finsk. Intet vilde bidrage mere til at svække de svenske Sympatier, der endnu var til Stede hos den overvejende Del af Befolkningen.

Da Snellman forlod Finland, havde det ganske vist været paa Tale, at der burde gøres noget for den finske Befolkning, men det var snarest Ytringer, fremkaldt af Medlidenhed, af en smuk Følelse. Han regnede dem for ganske betydningsløst Snak. Ingen havde dengang endnu udtalt, at netop Finnerne burde danne Nationens Kærne, at deres Sprog burde tales af alle, at Finland burde gøres til en ren finsk Ståt.

Da Snellman kom tilbage, var Jubelfestens Vækkelse gaaet hen over Sindene. Kaievala-Over-sættelser havde aabenbaret den finske Stammes Værd, og hans Tanke var ikke mere saa fjernt fra det, de ledende Mænd ønskede. En og anden havde maaske allerede udtalt den ganske privat, men den var dog endnu ikke bragt frem i hele sin Rækkevidde.

Snellman havde knap sat Foden paa finde Grund, før han begyndte at tænke paa at skaffe sig et Blad, hvorigennem han kunde sende sin Tanke ud i Verden. Hans første Plan var at blive Medredaktør af Helsingfors Tidningar. Den blev

230jo nu redigeret af Topelius, hvem han huskede som en rar og medgørlig ung Mand. Ham vilde han let kunne arbejde sammen med.

Han meddelte ogsaa Bladets Udgiver, Konsul Wasenius, sit Ønske om at indtræde i Redaktionen. Men Wasenius kendte Snellman som stridslysten og oppositionelt anlagt og sagde Nej. Han undervurderede paa ingen Maade Ansøgerens store Dygtighed, men han var tilfreds med den Redaktør, han allerede havde. Topelius var ganske vist endnu ung og uerfaren, men han havde efter Wasenius' Mening vist sig egnet for Stillingen og gav gode Løfter for Fremtiden.

Snellman maatte skaffe sig et Blad ad anden Vej, og mens han ventede herpaa, forespurgte han, om der ikke kunde gives ham Ansættelse ved Universitetet. Han vidste, at man i Tyskland regnede ham for en af den store Hegels mest begavede Disciple, og han havde derfor Ret til at haabe paa en god Modtagelse ved Lærdommens Sæde i Finland. Men det gik ham her som hos Wasenius. Ogsaa ved Universitetet satte man Pris paa hans Lærdom og store Evner, men hans Stridbarhed og Oppositionslyst var heller ikke ubekendt der. Alle Embeder var besat, hed det, og man bad ham vente, til der opstod Vakance.

Rektorembedet ved Skolen i Kuopio var derimod ledigt, og da Snellman, for ikke at være helt uden Stilling, indgav Ansøgning om det, skyndte man sig at bevillige den. Det var sikkert ikke uden Lettelse man saa den farlige Mand drage af sted til denne a bides By.

231Det var jo ganske naturligt, at Snellman baade i Helsingfors og i Kuopio holdt vaagent Øje med, hvordan Topelius redigerede sit Blad.

Han, der gik og bar paa sin store Plan, han der vidste, hvilke Omvæltninger den vilde medføre, hvilken Storm og Strid den vilde vække, hvor kunde han paaskønne disse berømte Leopolds-breve? Han maalte dem med sine store Maal, og de blev ikke til andet end Børnebladsjournalistik, Pjat, som kunde more de umyndige.

Da han saaledes havde dannet sig en Mening om Zachris som Redaktør, kunde det ikke andet end undre ham at opdage, at denne virkelig nød stor Anseelse, selv paa Steder, hvor man stillede store Fordringer. Han fik saaledes at vide, at Nordösterbottningerne i Efteraaret 1843 havde udset Zachris til konstitueret Kurator under den ordinære Kurators Udenlandsrejse. Snellman havde selv været österbottnisk Kurator, og han vidste, hvilke Egenskaber denne, den mandigste af alle Studenternationer, satte Pris paa. Det undrede ham meget, at Studenterne vilde tage til Takke med en Topelius-

Det er ogsaa muligt, at en Afhandling, som Topelius samme Aar havde skrevet, virkede til en vis Grad irriterende paa Rektoren i Kuopio.

I Begyndelsen af Sommeren 1843 havde Zachris gjort en Rejse til Sverige. Han havde elsket Sverige hele sit Liv og tiltraadte Rejsen med de mest højtspændte Forventninger, der naturligvis blev skuffet.

Nu var Fyrrernes Sverige ganske vist ligesom

232Finland et Land i Opvaagnen, og man kan ikke tvivle om, at havde Zachris truffet de rette Mænd, de, der gennemførte den Tids store Reformer, vilde hans Skuffelse ikke være blevet saa stor. Det var sagtens den onde Skæbne, der gerne lader Misforstaaelser opkomme mellem Finland og Sverige, som indrettede det saadan, at han ikke kom i Berøring med nogen Svensk, der svarede til hans Forventninger.

Nu havde han det Indtryk af sit Sverigesbe-søg, at han havde set et Teater uden Skuespillere.

Han saa sig om i Stockholm og fandt Byen paa Højde med alle Lovtaler, men hvor var de Stormænd, der havde bygget Paladserne paa Holmene, hvor var de Statsmænd, der havde siddet paa Riddarhusets Bænke?

- Han fandt Djurgården, men hvor var den gudbenaadede Sanger, der havde besunget dens Skønhed, hvor var den spillende Aand, der havde gjort selve Rusen tilgivelig?

Han fandt Hammarby, men den Linné, der havde sendt Disciple ud for at indsamle Videnskabens Høst i alle Lande, han var borte for evigt. Han fandt Gripsholm, men hvor var nu den mægtige Vasaslægt, der drømte om Herredømmet over Østersøen og altid var paa Vagt mod Mo-skoviten?

Han fandt Uppsala, men uden en Rudbeck, uden nogen storladen Fantast, der vilde gøre Sverige til al Dannelses Arnested.

Han fandt Sko, men ingen glimrende Feltherre holdt Hof i dets prægtige Sale.

233Sverige fandt han, men hvor var Svenskerne, hans Drømmes Folk, hans Æres Folk, hans Kærligheds Folk?

Den eneste iblandt dem, der svarede til det Ideal, Topelius havde dannet sig af en virkelig, en ægte Svensker, ham forfulgte de med Haan og Spot.

Almquist, han der elskede Glans og Ridderfærd ligesaa meget som Alvor og Fattigdom, han der var paia een Gang stærk og rig, fattig og ydmyg, han der var dybttænkende og letsindig, der havde trængt ind i alle Skønhedens Riger, en Konge, der kunde sætte sig ned og undervise i en Børneskole, en Præst, der svang en Krigers blinkende Sværd, deres største Aand, den eneste Svensker, ham forstod de ikke, ham fornegtede dette Folk af Middelmaadigheder.

Og ligesaa lidt som Svenskerne forstod Almquist, ligesaa lidt forstod de Finland.

De ventede, at Finnerne skulde føie sig ulykkelige og undertrykte under russisk Herredømme, og naar man sagde til dem, at dette Land, som de ikke havde kunnet forsvare, nu idetmindste nød Fredens Velsignelser, at det paa ingen Maade var undertrykt, men blev styret af sine egne Embedsmænd, efter sine egne Love, saa blev de ikke glade ved at høre dette. Finland maatte ikke have Lov at føie sig lykkeligt uden under svensk Herredømme.

Det var maaske menneskeligt, at de følte det saadan, men stort var det ikke og heller ikke klogt. Svundne Tiders Svenskere vilde have set anderledes paa den Sag.

34Da Zachris kom tilbage til Finland, vendte hans Hjerte sig med større Varme end nogensinde til hans finske Folk. Han satte sig til at skrive en Afhandling, der skulde aabne Svenskernes Øjne °g gøre dem bekendt med Finnernes nuværende Standpunkt. Denne Afhandling, som han kaldte: „Har det finske Folk en Historie ?" besvarede det opstillede Spørgsmaal med Nej, forsaavidt det gjaldt Tiden før 1809. Indtil dette Aar indtog Finland den beskedne Stilling af en svensk Provins; nogen udpræget, bevidst Nationalitet var der ikke og altsaa heller ikke nogen Historie i højere Forstand. Efter 1809 derimod var Finland blevet et Land for sig, idet Ruslands Herskere havde givet det Rang af en Ståt i Union med Czar-riget. Landet havde nu Lejlghed til frit at udvikle sin Nationalitet, og altsaa var der nu Mulighed for en egen finsk Historie.

Denne Afhandling, der først blev oplæst ved österbottningernes Semesterfest den 9. November 1843 °g derefter trykt i Nationsbladet, vakte stor Opsigt baade i Finland og Sverige, og man føn være sikker paa, at den blev læst af Snellman. Han blev næppe synderlig henrykt ved allerede her at finde de Ideer udtalt, som han vilde udbrede blandt sine Landsmænd. Naar Topelius talte om det finske Folk, mente han Finnebefolkningen, naar han talte om Finlands Sprog, saa mente han Finsk, naar han talte om Finlands Historie, saa var det ogsaa Finnebefolkningens Skæbne, han tænkte paa. Der syntes ikke at eksistere andet for ham end det finske Element. Snellmans store Tan-

235ke om den rent finske Ståt var paa en Maade allerede udtalt i denne Afhandling.

Endelig, i Januar 1844 kunde Snellman tage Bladet fra Munden. Da begyndte han fra Kuopio at udgive to Aviser, det ene paa Finsk, kaldet Mahaaniehen ystävä, Landmandens Ven, den andet paa Svensk under Navnet Saima.

Det finske Blad overlod han snart til en af sine Medarbejdere, men i Saima fremkom han nu med denne stærke Forkyndelse, der i Strenghed og Fordringsfuldhed nok kunde sidestilles med Pietismen. Her krævedes det af enhver dannet Mand i Finland, at han skulde frasige sig det Sprog, hvori han var opdraget, og som han havde talt hele sit Liv. Her fordredes det, at man skulde give Afkald paa den Forret, man havde ment at have som Gren paa en germansk Stamme for i Steden at højne og løfte en Folkestamme, som man hidtil havde anset for sløv og underlegen. Her erklæredes det for nødvendigt at afskære Forbindelsen med det Land, der havde givet Finland dets Kultur, for i Steden at søge Samfund med raa, finske Stammer, med Samojeder, Ostjaker og andre Hyrdefolk, som endnu drev om paa Ruslands og Sibiriens Stepper.

Det var en høj Pris, men den maatte betales for at Finland kunde blive en Ståt og komme til at betyde noget i Verden.

Hvad var Landet nu? Ifølge Saima var dets Stilling den ringeste, som tænkes kunde. Det havde ingen egen Litteratur, den der fandtes var kun en lille Biflod til den svenske. Hele dets Dannelse

236var et Laan, uden Rod hos Landets egen Befolkning. Kærnen af dets Folk var en sovende, sløv, uvidende Masse. Finland var et elendigt, vankundigt, uforetagsomt Land. Og hvorfor? Ene og alene fordi det ikke var kommet til Bevidsthed om sig selv. Og der fandtes kun een Lægedom for dette Onde: at opgive alt svensk, drage det finske frem, gaa over til at blive en rent finsk Ståt.

Det var en Lære, der var maaske ligesaa svær at følge som den, der bød at forsage al denne Verdens Glæde for Himmeriges Skyld, men derfor behøvede den ikke at savne Tilhængere. Finlands Ungdom følte sig dragen af den ene Forkyndelse saavel som af den anden. Og mange var de, der adlød Kaldelsen og bragte Ofret. Der laa noget tillokkende i at arbejde for en helt forsømt Stammes Rejsning. Mange afsvor at tale Svensk, mange drog ud

blandt den finske Befolkning for at arbejde paa dens Vækkelse og Oplysning.

Zachris Topelius, der havde været ivrig national lige siden Jubelfesten, hilste Saimas Prædiken med Glæde og Sympati. Men med sin Sans for Retfærdighed og Sandhed fandt han dog, han maatte protestere mod den Paastand, at det bestaaende savnede alt Værd. Han troede, at Fremtidens Idealer kunde naas, uden at man behøvede at forkaste alt hvad der allerede var vundet.

Er det en Fejltagelse at tro, at det forekom Snellman utaalelige at den lille „Tuppen" i Helsingfors Tidningar ogsaa vilde give sit Ord med i Laget? Det var ikke Misundelse, han følte, kun Utaalmodighed over, at en Mand, hvis Bega-

37velse han var ganske ude af Stand til at vurdere, vilde støtte ham paa hans særlige Felt og oven-ikøbet komme med Indvendinger og Rettelser. Han var en stærk, viljekraftig Natur, hans Forkyndelse tog Sigte paa Mænd, der var stærke og alvorlige som han selv. Han trængte ikke til Hjælp af Børneblade og Børnebladsskribenter.

Dette synes idetmindste at være den rimeligste Forklaring paa, at Snellman, næsten lige fra Begyndelsen af, i Saima overfaldt Topelius med det bitreste Fjendskab. Han anklagede ham ligefrem for at være en Hindring for Landets Fremskridt. Det var ham, der med sin evindelige Lovprisning af det bestaaende hindrede al Fremgang. Hvor skulde Folket kunne vækkes? Han lullede det i Søvn med Lovsange.

Zachris fik Snellmans uforblommede Mening at vide om hans Leopoldsbreve, om hele hans Journalistik. Pjat, Smaatteril At Helsingfors Tidningar under hans Ledelse var blevet Landets mest ansete Blad, det var kun et Bevis paa Publikums daarlige Smag. Et Blad var ingenting, naar det ikke kæmpede for en politisk Overbevisning. Og Snellman vidste, hvorfor Zachris' Blad ikke havde nogen Overbevisning. Det stod ikke frit. Det var kun til, for at Udgiveren kunde have sin gode Fortjeneste af det.

Alt dette kom som en Overraskelse for Zachris. Snellman havde hørt til hans Omgangskreds i Helsingfors og havde altid vist sig venlig sindet overfor ham. Hans Harme nu var heller ikke blot et tilfældigt Udbrud. Zachris kunde ikke tage et

238Nummer af Saima i Haanden uden at støde paa snart et snart flere Udfald. Snellman gjorde Nar af hans Abonnementsindbydelse, kløvede Ord, stiklede og ståk, erklærede, at Zachris skrev om Ting, som han ikke vidste Besked om, søgte ihærdigt og hensynsløst at nedsætte ham overfor Publikum.

Zachris forsvarede sig naturligvis. Han slog fra sig, som han havde slaaet fra sig oppe i Uleåborg, naar han blev pint af raa Skolekammerater. Men det var ingen let Opgave. Saima havde lige fra Begyndelsen af anslaaet en overlegen og myndig Tone. Det betragtede sig selv som det eneste virkelig fædrelandssindede Blad, og det havde en forbavsende Evne til at faa Folk til at se med dets Øjne.

Det var heller ikke fri for, at Zachris selv lod sig fortrylle lidt af Saima. Han ransagede sig selv. Skulde der være noget i Vejen med hans nationale Troesbekendelse, siden Saima var ham saa gram? Maaske havde han ikke udtalt sin Overbevisning klart nok!

Det Aar blev han anmodet om at forfatte Festskriftet til Foraarets Promotion. Det var et ærefuldt Hverv og noget, der blev lagt meget Mærke til. Nu vilde han benytte Lejligheden til at fremkomme med en klar og tydelig Udtalelse.

Hans Digt begyndte med et Stemningsbillede fra en finsk Urskov. Ældgamle, mosgroede, ubevægelige staar Fyrretræerne, stille og ubevægelig ligger Fjeldsøen ved deres Fod, Stormen gaar hen over dem uden at rokke deres mørke Masser,

239Vintre og Somre finder dem en9. Skovblomsterne vokser ved deres Fødder, de ænser dem ikke. De er uforanderlige, uimodtagelige, har hverken Ven eller Fjende, hverken Sorg eller Glæde.

Disse gamle Træer er Symbol paa det uberørte Oldtidsfolk, der boer i Finlands Røgstuer, den Race, som endnu er frisk og sund, som, uskadt af Tidens Uro, bevarer svundne Tiders Tanker.

En af de Tanker, som Sangeren har aflyttet det graa Oldtidsfolk, er, at Sangen er al Visdoms Moder,

Men dette giver ham Lejlighed til forundret at spørge, hvordan det gik til, at det fattige Suomi-land havde faaet Sangens Gave. „Mørke morgnes dine Dage, sorgfuldt strækker sig din Hede, men din Sang er lys som Solen."

Og for at forklare dette, synger han Kvadet om, hvordan Sangen kom til Finland.

Den unge Väinämöinen var født den ene Dag i Väinögaardens Lunde, den næste Dag smedede han sig en Ganger og red med den ud paa Havet, paa vide, aabne Bredninger, hvor „med Ord han Holme skaber, lader Jord og Klipper fødes."

Men inden Digtet gaar videre, skal det først fortælles, hvor Väinögaarden, den unge Kæmpes Hjem, havde sit Sted paa Jordens Kreds.

Den laa i Altai, ved Jordens Hjerte. Og det Hav, som Ungersvenden havde redet over, det var den store Steppe uden Grænser, hvor „Hingstens Hove ikke vædes, Hestens Ledde ikke fugtes." Paa dette Ørknernes og Tundraernes Felt, fra Kem i Øst til Kymmene i Vest, vankede nu

240Väinös Søn om i mer end syv hundrede Somre9 ja maaske i otte hundrede, og i den Tid strøede han sine Sønner ud ved Flodbredderne. Hundreder af Nomadefolk var disse hans Sønner, der blev saaet ved det uendelige Ørkenhavs Bredder og i dets Oaser: Kaievas og Väinös Æt, Ødemarkens ensomme, triste, storm jagede Skyer.

Men efter disse otte hundrede Aars Omflakken skete det, at Väinämöinens Land blev hjemsøgt af en stærk Tørke. Baikals Cedre visnede, Saigas Antiloper vansmægtede. Väinämöinen selv led Tørstens Kvaler. Han fandt Vej til Angara, til Valmuefloden. Ogsaa dens Vand var tørret ud, og han klagede over, at han, den stærke og kyndige, ikke kunde skabe saa meget som en Draabe Vand. Da hørte han en Sølverdue synge paa Grenen over hans Hoved: „Kendte du Sangens Kilde, da forgik du ikke af Tørst paa Angar as Bredder. Da kunde du lokke Floder frem af Klippen, Kildevæld af Stengrund."

Men idet Sølverduen sang saadan, forsvandt den med det samme, og nu gav Väinämöinen sig til at søge efter den. Søgte efter den fra Kem til Ob, fra Katunga til Tschulin, fra Om til Tara, han gik over Ural og søgte ved Maarernes Huler i Kunda, ved Vildændernes Flod, Suchona, ved Sai-mas svale Svanebølger, ved Päjänäs guldstænkede Vande.

Her i Suomis Land fandt Väinämöinen omsider Fuglen, fangede den, satte den i et Bur af Sølv og befalede den at lære ham Sangen.

„Ingen kan lære dig at synge," sagde Fuglen,

Et Eventyr 16

241„men gaa en Aften, naar Solen synker, alene ud paa Heden, og gem en Sorg i dit Hjerte! Da vil Sangen af sig selv vaagne i dit Bryst; thi Sangen er af Sorg oprunden."

Denne Tale kunde den ædle Väinämöinen ikke forstaa. Han sørgede over, at han havde forladt Altai med alle dets Skatte for at jage efter en Fugl; han grebes af Hjemve. Men se, en Aftenstund, da han med denne Sorg i sit Hjerte vandrede over Heden, steg Sangen frem paa hans Læber, Ordets Magt fødtes i hans Sjæl, og

sunken Sol i Skønhed gryede, blomstersmykt blev øde Hede, Hjertets Sorg i Sang forløstes. Blid da blev den vilde Väinö, og den vise Väinämöinen uden Guld og Sølversmykke vandt sig Sangens rige Lykke.

Saaledes var Sangen kommet til Finland. Der var den vokset i Barndoms Uskyld, var modnet til Mands Kraft og Visdom og fejrede, ung endnu, sin Foraarsfest paa denne Dag, da de unge Väinäsønner laurbærkronedes.

Og nu til sidst talte Sangeren til disse om deres Folk. Nat indhyllede dets Fortid, sagde han, men de nu levende saa dog med Kærlighed tilbage paa dets Barndoms Dage, paa Oldtidshjemmet og Stammefrænderne. Og det Raab, der nu genlød ved Irlands Floder, ved Böhmens Bjerge og ved Ungarns, at Folkene igen skal blive unge og vende tilbage til deres Ungdoms Sprog, det Raab havde vakt stærk Genklang mellem Suomis Fjelde.

242Eet Folk! Eet Land! Eet Sprog! Een Sang, een Vilje! Fra Sø til Sø, fra Bryst til Bryst det bruser. Fra egne Kilder springe Suomis Floder, af egne Kilder rinde dets Fremtid frem!

Saa havde da Zachris talt ud. Eet Folk, eet Land, eet Sprog! Det kunde ikke misforstaas. Det svensktalende Finland var ikke til for ham* Men intet kunde formilde Saimas Vrede. Det blev ved at drive Spot med alt hvad Helsingfors Tidningar indeholdt. Det troede ikke paa Alvoren i Zachris' finske Bekendelse. Det troede bestemt, at Digteren i sin Begejstring udtalte Ord, som ikke havde hjemme i den unge Redaktørs egen Sjæl.

Det havde ogsaa Grund til denne Tro, thi Zachris kunde ikke sidde rolig og høre paa alt det om, at Finland ikke havde nogen Litteratur, at den finske Presse kun gav sig af med Ubetydeligheder og Pjat, at Landet ingenting havde lært i de seks hundrede Aar, det havde staaet under Sverige, at den nuværende Tilstand kun vidnede om Forfald og Vankundighed. Alt dette tog han til Genmæle imod og forsvarede det, der var faktisk og sandt, overfor denne strenge Teoretiker, der paastod, at alt var elendigt, fordi det efter hans Beregning skulde være det.

Paa den Maade tvang Saima ved sin Urimelighed Zachris til endnu engang i dette samme Aar at spørge sig selv, hvad han egentlig vilde. Var han rede til at leve og dø for dette: eet Folk, eet Sprog, eet Land?

Og denne haarde Retning, der skilte og udelukkede, var den i Overensstemmelse med den Regel,

te* 243han havde opstillet for sin Virksomhed? Hvorfor skulde det ene af de to Folk, der boede paa finsk Jord, ikke mere regnes med? Vilde ikke det gode Maal snarere naaes ved at man anerkendte Svenskernes Rettigheder og Fortjenester? Var det ikke aabenbart, at finsk Aand gjorde sig gældende i Landet, hvilket Sprog man saa brugte? Hvorfor ikke med Taknemlighed bevare, hvad man allerede ejede? Det var maaske ingen Mangel, det var maaske en Rigdom.

Aldrig vilde han ophøre at arbejde for det forsømte Folk. Han haabede, at Finnerne i Fremtiden vilde smelte sammen til eet Folk, men han vilde ikke længere gaa Nationalismens stenede Vej, hvor der ingen Roser voksede.

I sit Nytaarsnummer for 1845 bragte han et Opraab til Finlands Mødre. I det lagde han hele sin Sjæl. Den der læste det, maatte sige til sig selv, at her talte en Mand, som elskede det finske Folk af sit ganske Hjerte. Men alligevel fandtes der ingen uberettigede Krav, ingenting, som det var umuligt at gennemføre.

Han vovede at rette den Bøn til Mødrene, til dem, der ledede de unges første Skridt, at de vilde lære deres Børn at elske deres finske Fædreland.

I Finland var det jo saadan, at hele den dannede Klasse, Nitiendedel af Byernes Borgerskab og Haandværkere samt en stor Befolkning langs Kysterne var svenske af Dannelse og Sprog. En stor Del af Landets Ungdom hørte aldrig et finsk Ord i deres Hjem, vidste knap, at Landets væsentligste Befolkning var finsk. I Skolen lærte

244Drengen mange Landes Sprog, men ikke sit eget Lands. Ingen havde sagt ham, at dette Folk ejede vidunderlig skønne Sagn og Sange. Som voksen betragtede han med Ligegyldighed den finske Folkemasse, der stod saa dybt under ham. Han skammede sig næsten ved at kalde sig deres Landsmand.

Nu bad Zachris Mødrene om at hidføre en Forandring i disse Forhold.

Ingen forlangte af dem, at de skulde forbyde deres Børn at tale Svensk. De skulde have Lov at elske den svenske Dannelse nu som før. Man forlangte kun det simple og naturlige, at de skulde lade deres Børn lære ogsaa det finske Sprog fra de var smaa. Mødrene havde det i deres Magt paa denne simple Maade at forene de skilte Folk. Hermed vilde alt være vundet. Svenske og Finner vilde smelte sammen. Fædrelandet vilde gaa en ny Tid i Møde, fuld af Enighed og Fred.

Zachris havde hermed fundet det Standpunkt, som han ikke mere behøvede at forlade, men Saima var ham ikke mindre fjendsk fordi han havde trukket sig tilbage fra sin fremskudte Stilling. Bladet blev ved at ekse ham. Saima syntes i Zachris at se Repræsentanten for noget, som den vilde drive ud af den finske Natur. Maaske var han, uden at han selv anede det, for Saima en Repræsentant for det blide, elskværdige, maadehold-ne, for det i bedste Forstand svenske, som det var mere bange for end Kamplyst og Hovmod, fordi det inderst inde vidste, at overfor

det maatte det komme tilkort.

245Men i Øjeblikket var det aabenbart, at det var Saima, der havde Overtaget. Det havde Folkets Øre. Den, Saima overøste med Foragt, var noget nær en slagen Mand.

Der var adskillige, som havde ondt af Zachris i denne Tid. De troede, han vilde blive træt af Forfølgelsen, de bad Saima skaane ham.

Men Saima blev ved paa samme Maade, snart med store Artikler, snart med smaa Stik.

Fru Topelius paa Kuddnäs opgav helt Ævret. Hun holdt op at læse Aviser. Hun kunde ikke holde ud at se Zachris blive saa slet behandlet.

Konsul Wasenius derimod tænkte ofte paa den Drøm, der havde bestemt ham til at ansætte Zachris som Redaktør.

Ganske vist havde han for længe siden ophørt at betragte ham som et Naturvæsen og saa et rigtigt Menneske i ham. Men nu under Kampen kom der noget frem hos ham, som mindede om en elskværdig, trodsig, kaad, overgiven lille Puck.

Var han ikke en Lysalf med Vinger paa Skuldrene, der kunde sidde og gynge højt oppe paa en Gren, mens man jagede efter ham nede paa Jorden? Var han ikke den skinbarlige Puck, der sad og spillede paa Rørfløjte til Myggenes Dans, mens hans Tugtemester søgte at faa ham til at gaa under Aaget?

Folk troede, han var træt. Folk troede, han var forknyt. Han blev kun med hver Dag rigere paa Udveje. Han hentede Blomster frem fra sin Sjæls Lysthaver og smykkede utrættelig sit Blad med dem. Det var ikke Krybbønner og heller ikke Rød-

246kløver; de hørte til Novellefamilien, til Eventyrfamilien, til Gaadefamilien, til Poesifamilien. Folk troede, han var gnaven, grædefærdig. Han smilede kun mere skelmsk, hans Pen fløj blot med større Lethed henover Papiret. Han lærte, han gik frem.

I Efteraaret 1846 blev Saima imidlertid efter højere Ordre forbudt, og da hørte Striden op.

Men Snellman beskyldte Zachris for at have angivet Saima i St. Petersborg. Han tiltroede ham, at han for enhver Pris vilde skille sig af med sin Fjende.

Der var vel næppe nogen, der fæstede Lid til denne Beskyldning. Men alligevel 1 Al den øvrige Fortræd, som Saima havde villet gøre Zachris, havde vendt sig til Velsignelse, var blevet ham til Lære, til Udvikling, men dette sidste blev til et Frø, hvoraf der voksede et Træ med giftig og dødbringende Frugt.A B O DOMKIRKE

I

Du er min Lyst, min Sang, min Sol, min Drøms Viol, min Tankes Kyst, mit Haab, min Havn, mit Aandedrag — O, tøft i Dag mod mig din Favn!

O, du er god og rig og varm. Jeg svag og arm — Styrk du mit Mod! O, skin paa mig, I Stjerner to! O, lad mig bo hos dig, hos dig!

Saaledes skrev Zachris med Tanken paa Emilie i Efteraaret 1844. Han stod midt i Saimastriden, han skulde have sin Licentiateksamen, han havde som Kurator gjort et Forsøg paa at faa de to österbottniske Afdelinger genforenede, og han laa i Forhandling med Myndighederne herom. Under alt dette, som bevægede, glædede eller ængstede ham, vendte han sine Tanker til Emilie for at finde Forfriskning og Fred.

248Emilie var ikke blot hans Kærlighed, hun var hans Støtte og hans Hjælp, uden at hun selv rigtig vidste af det. De Breve, hun sendte ham, var beundringsværdige. De var vittige, muntre, indholdsrige, gennemstrømmede af Ømhed. Ethvert saadant Brev gav ham nyt Mod og Arbejdskraft. Han bar dem paa sit Bryst og følte, at de som et Panser beskyttede ham imod alle Saimas giftige Pile.

Han var nær ved at tro, at Emilie var en bedre Skribent end han selv. Hver Linie, hun skrev, fortjente at trykkes.

Det var en Lykke, at han i de Aar, han gik og bar paa sin haabløse Kærlighed, egentlig ikke kendte hende. Havde han vidst, at hun var saa intelligent, saa opfindsom, saa underholdende, havde han haft en Anelse om hendes fine Smag, hendes Taalmodighed og Pligtfølelse, hendes Hjertes Mildhed, vilde han aldrig have kunnet udholde den Vished ikke at skulle eje hende.

Og nu, hvad andet kunde han gøre end længes efter den Tid, da han skulde have hende ved sin Side alle Dage?

Inden han havde endt sine Studier, kunde han jo vanskelig tænke paa Giftermaal, men den ottende November 1844 blev han færdig med sin Eksamen, og dermed var den værste Hindring ryddet af Vejen.

Han selv nærede et Ønske saa dristigt, at han knap vovede at nævne det for sin Kæreste og sin Moder. Han vilde helst blive ved at være Redaktør og bo i Helsingfors. Han var næsten sikker paa, at han foruden sin Redaktørgage kunde

249skaffe sig nogle Biindtægter og derved faa tilstrækkeligt at leve af.

Emilie havde maaske ikke været utilbøjelig til dette Vovestykke, men hvem der bestemt modsatte sig en saa dristig Plan, var gamle Fru Topelius. At gifte sig paa 1200 Rubler, naar man var saa daarlig en Økonom som han, naar man gav 60 Rubler ud om Aaret til Tobak alene, spillede hele 47 bort og havde en Konto paa „Forskelligt", der var større end utallige dannede Familiers Aarsindtægt!

Nej, var han saa fornuftig som sin Moder, saa kunde det endda gaa, men som han nu een Gang var, han der ikke kunde lade være at gaa i Kaution eller at laane Smaasummer ud, maatte han have en fast Indtægt, inden han giftede sig. Vilde han blive i Helsingfors, saa maatte den stakkels Emilie nok lære at vente.

Det hjalp ikke noget, at Indtægten af Bladet Aar 1844 steg til 1600 Rubler. Moderen fandt det alligevel nødvendigt, at han skaffede sig en fast Stilling.

Men en fast Stilling, det var for ham det samme som et Lektorembede i Provinsen. Der var et ledigt i Vasa, som han muligvis kunde faa, hvis han kunde bekvemme sig til at søge det.

Han betænkte sig længe. At drage til Vasa, det var det samme som at opgive Bladet, det var at forlade det høje Kateder, hvor han nu stod og talte til et helt Land, for at gaa ind i en lille mørk Skolestue med nogle umodne Drenge som Tilhørere. Det var at opgive Arbejdet for sin store

250Idé. Det var at forlade den Mark, hvor han havde strøet Sædekornet ud, uden at oppebie Høst og Afgrøde. Det var næsten at svigte sit Løfte til Fædrelandet.

Paa den anden Side mente vist de fleste af hans Venner, efter Saimas Forfølgelse, at han ikke duede til Journalist. Moderen blandt andre skrev og spurgte, om det dog ikke var bedst at opgive Redaktørstillingen. Emilie skrev ikke noget af den Slags, men hun beskrev Kedsommeligheden i Nykarleby og talte om, hvor lykkelige de vilde blive, naar de flk deres eget Hjem.

I Foraaret 1845 indgav han virkelig Ansøgning om Lektorembedet i Historie ved Vasa Gymnasium. Det skete med stor indre Modstræben og med et slet skjult Haab om, at han ikke skulde faa det. Men Emilie og hendes Slægt skulde ikke have det at sige, at han ikke vilde gribe Lejligheden, naar den tilbød sig.

Han ventede imidlertid hver Dag, at der skulde ske noget, saa han kunde tage sin Ansøgning tilbage.

Hvad det skulde være, kunde han ikke rigtig sige. Det var jo ikke umuligt, at han en skøn Dag paa Gaden traf en elskværdig Mand, der klappede ham paa Skulderen og sagde saadan noget som: „Jeg har fulgt Deres Virksomhed soni Redaktør. Jeg synes, det var Synd, om De skulde begrave Dem i Vasa. Jeg vil gøre noget for Dem. De skal ikke behøve at forlade Helsingfors."

Men den elskværdige Mand viste sig ikke, og da gjorde Zachris en stor Anstrengelse for at

251hjælpe sig selv. Han samlede sine lyriske Smaastykker og udgav dem i et lille Bind, der fik Navnet Ljungblommor.

Vintergranen har sin Grønhed, og sin Duft har Ødemarken; Lyngen har sin blege Rødme, ja, selv Heden har sin Glæde. Skal da Menneskehjertet være fattigt mer end vilden Hede, sorgfuldt mer end Ødemarken, ingen fagre Blomster bære?

Saaledes skrev han i Indledningsdigtet, og han havde Ret til at skrive saadan. Det var hans eget Hjertes Historie, der stod indridset paa de Blade, han bød Publikum. Hvad Formen angik, kunde man hist og her spore Efterklang fra andre Digtere, men Indholdet var i allerhøjeste Grad hans eget. Alt var selverfaret, alt var selvoplevet. Der var Ynglingens Trang til ved Natursymbolik at finde Bekræftelse paa sin Udødelighedslængsel, der var Kærlighedsdigtene til Emilie og til den mørke Kahrapige, der var Digte i Runometer, som var skrevet under Begejstringen for Kalevala. Der var ogsaa optaget en lille Begyndelse til et historisk Digt, inspireret af Jubelfesten, Sørge-digte over Henrik Backman, religiøse Digte, der var blevet til under Indflydelse af Pietismen, Digte ved Nytaar og ved Isbrudstid, der altid havde været hans specielle Fester.

Han havde gennemlevet hele sit Liv, mens han ordnede de smaa Vers til Trykning.

Det var naturligvis en uensartet Bog. Flere af

252Digtene var skrevet inden han endnu vidste, hvad virkelig Inspiration vilde sige. Og selv efter at han havde erfaret det, kunde han, paa Grund af den uhyre Lethed, hvormed han skrev i bunden Stil, lade sig friste til smaa Rimerier, der ikke havde nogen Betydning.

Men naar Hjertet var fuldt, naar det sukkede i Længsel, nagedes af Mismod, vaandede sig under forsmaaet Kærlighed, da var Sangen fuldtonende og gribende. Overalt fandt han Bekræftelse paa Sandheden af de Ord, som han udtalte i det af Digtene, han maaske selv satte højest: „Sangen er af Sorg oprunden."

Da Bogen kom ud, lagde han Mærke til noget, som han blev baade glad og bedrøvet over. Hans Digte var som skabt af Luft, de havde intet Legeme, de var ikke andet end Duft og Tone. Adskillige Mennesker kunde heller ikke se noget i dem, de smaa Sange sagde dem ingenting, de var kun tom, klingende Lyd. Men saa var der andre, som havde noget indeni sig, et Minde, en Erfaring, der bævede og sitrede, naar de læste hans Vers, og disse tog dem op i deres Hjerte, næsten som om de var deres egne, de glædede sig ved at have fundet Ord for det, der havde rørt sig dybest i deres Sjæl.

Det var vel nok de fleste, der modtog Digtene med Ligegyldighed, men til Gengæld var der jo ogsaa en og anden, der sagde: „Se, det er en Bog for mig. Saadan har jeg følt. Jeg har aldrig forstaaet Runeberg."

Det var i Reglen beskedne Mennesker, der hav-

253de ringe Tanker om deres egen Smag. Netop fordi de forstod Topelius, troede de, at han maatte være en ret middelmaadig Forfatter.

Baad#e Venner og Fjender syntes saaledes at være enige om, at hans Bog ikke var noget Mesterværk. Den elskværdige Beskytter havde ingen Lejlighed til at komme frem, og Topelius maatte lade sin Ansøgning staa ved Magt.

I September rejste han til Åbo for at forsvare nogle latinske Theses overfor Biskop og Domkapitel og desuden give nogle Prøvetimer, hvorved han skulde godtgøre, at han var skikket til Lektorembedet.

Det var lange, kedelige Dage han tilbragte i den tidligere Hovedstad. Han var i Strid med sig selv. Snart ønskede han at have Held med sig, snart syntes han, det var bedst, om han ikke fik Embedet. Da hans Theses skulde forsvares, kom imidlertid Ærgerrigheden med i Spillet, saa han gjorde sit Bedste. Han kom ogsaa meget respektabelt fra Prøvetimerne og fik et godt Vidnesbyrd.

II

Aftenen inden Zachris skulde forlade Åbo gik han sig en Tur igennem Byen. Det var en smuk, varm Høstnat: mod Syd kom Maaneskinnet strømmende gennem et tyndt Skyslør, mens, fra et eller anden skjult Ildsted højt oppe i Zenit, uroligt sitrende Nordlys foer ned imod den nordlige Himmel. Luften var mættet med Elektricitet.

Da Zachris paa sin Vandring kom forbi Åbo Domkirke,

254var det, som om han saa et uroligt Lysskær flimre om de høje, spidse Buevinduer.

Han blev staaende for at se nøjere paa dette Fænomen. Selv følte han sig nedtrykt, ja, angst; han havde en Forudfølelse af, at der vilde hænde ham noget frygteligt. Forgæves søgte han at trøste sig med, at der vel ikke kunde hænde ham noget værre, end at han ikke fik Embedet i Vasa, og det havde han jo hidtil ikke brudt sig saa meget om. Det vilde sikkert være det bedste for ham, om han kunde blive endnu en Tid i Helsingfors. Dette Aar var det gaaet endnu bedre med Bladet end de foregaaende. Emilie var rede til at vove det uhørte og gifte sig med en Mand, der ikke var andet end Bladredaktør.

Men skønt han saaledes prøvede at tale sig selv til Fornuft, kunde han ikke gøre sig fri for den trykkende Følelse. Til sidst søgte han at overtale sig selv til at tro, at hans Uro stammede fra en eller anden ydre Aarsag, maaske fra et atmosfærisk Tryk, og ikke fra Bekymring for Fremtiden.

Han blev saa meget mere bestyrket i denne Tro, som han pludselig saa Domkirkens kobber-takte Taarn lyse og skinne paa en underlig Maade. Korset i dets Spids var omgivet af ganske tydelige, hvidblaa Flammer. Der foregik noget deroppe; han saa en Flok Alliker forskrækket flyve deres Vej, ud i Natten. Pludselig slåp Angsten ham, og hans Hjerte begyndte at banke heftigt og forventningsfuldt. Han syntes, han blev Vidne til, at Aander steg ned til Jorden. Udødelige Sjæle, tænkte han, svævede nu ned til deres Legemer,

255som smuldrede i Gravkamrene under Kirkens Gulv, forenede sig med dem og vakte dem til Live.

Nu samledes Kannikerne paa ny i deres Korstole, Biskopper forrettede en stille Messe ved det dunkle Alter. Paa en Tronstol lige under Prædikestolen sad en Dronning, omgivet af sin Hofstat, men de fordums mægtige Lensherrer paa Åbo Slot laa paa Knæ paa Trappetrinene, der førte op til Koret.

Zachris maatte le ad sig selv. For et Par Dage siden havde han læst en Bog af Justinus Kerner, denne Mysticismens Apostel; den var det naturligvis, der havde fremkaldt disse Fantasier. Dæmoner og Aander havde omsvævet ham under Læsningen. Der var især en Historie om en Ring, som havde tiltalt ham i høj Grad og sat hans Indbildningskraft i Bevægelse.

Havde han haft denne Ring paa sin Finger, vilde han nu have gaaet hen til Kirkens Port og forlangt at blive lukket ind. Og de døde vilde ikke have vovet at negte ham det. Han vilde blive indladt i denne Forsamling af Skygger. De vilde skrifte deres Livs Hemmeligheder for ham. Han vilde trænge ind i sit Lands Historie som ingen Mand før ham.

Den lumre Natteluft, den gamle Domkirke havde hensat ham i en virkelig Spøgelsestemning. Han ventede næsten, at hvide Skikkelser snart skulde komme til Syne rundt om ham. De døde, der hvilede udenfor Kirken, vilde naturligvis ogsaa staa op af deres Grave.

256„Maaske de allerede er her," sagde han til sig selv. „Det er bare mig, der ikke kan se nogen-ting."

Han betænkte sig et Øjeblik, saa tog han en Nøgle op af Lommen og holdt den for sit højre Øje. Gamle Brita paa Kuddnäs havde jo lært ham, at hvis man ved Nattetid paa en Kirkegaard saa igennem et Nøgleøje, saa vilde de døde vise sig.

Næppe havde han sat Nøglen for Øjet, før han saa en Skikkelse skille sig ud fra Nattemørket og ile hen imod ham. „Det dér er ikke noget virkeligt Menneske," tænkte han, men blev dog slet ikke bange. Han følte blot en meget stor Forbavselse.

Thi han vidste, at det Væsen, han saa, hverken var død eller levende, men kun et Foster af hans egen Fantasi. Men aldrig før havde han oplevet noget saa vidunderligt, som at et Billede, hans egen Hjerne havde skabt, kunde træde frem for ham og røre sig med selvstændigt Liv.

»Jeg drømmer selvfølgelig," tænkte han.

Han hørte, at Skikkelsen, der var kommet hen til ham, spurgte, om Hr. Licentiaten ikke vilde gøre ham den Ære

at aflægge et Besøg i hans Arbejdsværelse oppe i Kirketaarnet.

„Jeg drømmer selvfølgelig," tænkte Zachris endnu engang.

Men han vidste godt, at han var lysvaagen, og at han oplevede noget højst vidunderligt. Noget indeni ham havde skabt denne Skikkelse, som han daa for sig. Noget indeni ham sagde og gjorde alt det, som Skikkelsen sagde og gjorde. Men dette noget stod paa ingen Maade under hans Viljes

257Herredømme. Han, der stod her med Nøglen for Øjet, anede ikke, hvad Skikkelsen i næste Øjeblik vilde sige eller gøre.

Han var midt i en vaagen Drøm. Den Magt indeni ham, der formede Nattens Drømme, var i Virksomhed, mens han var vaagen.

Han hørte, at Drømmebilledet, eller hvad han nu skulde kalde det, talte til ham den ene Gang efter den anden, men han var blevet saa forbavset over sin mærkelige Sindstilstand, at han ikke havde hørt efter. Pludselig foer den Tanke igennem ham: „Dette er noget højst mærkværdigt og vidunderligt. Grib Lejligheden! Gaa ind paa Legen! Lad den Drømmemester, som du har indeni dig, drive sit Spil, som han lyster! Du kan komme til at opleve fuldt saa vidunderlige Ting som at se Spøgelser."

Zachris saa ned paa det Væsen, der stod foran ham. Saa vidt han kunde se, var det en uhyre gammel Mand, men Oldingens Ansigt med den krumme Ørnenæse, de fremstaaende Kindben og den furede Pande bar endnu Præg af ubrudt, jern-haard Energi. Et Øjeblik foer den Tanke igennem ham, at selve Underverdenens Behersker aabenbarede sig for ham.

»Jeg ser, Hr. Licentiaten har observeret, at der i Aften foregaar noget i Åbo Domkirke," sagde nu det forunderlige Væsen. „Nuvel, der er hverken Tale om Spøgelser eller Aander, men maaske turde det, der foregaar oppe hos mig, alligevel interessere."

Zachris kunde i sin Forbavselse ikke tage sig

258sammen til at svare hverken Nej eller Ja, og Manden, der havde talt til ham, begyndte igen.

„De venter sikkert, min Herre, at jeg skal præsentere mig. Mit Navn er Weis, Dr. Martin Weis, tysk af Fødsel, men jeg forsikrer Dem, min Herre, jeg har mine Papirer i Orden og opholder mig her med Myndighedernes gunstige Tilladelse. Og nu udbeder jeg mig endnu engang et Besøg i mit Taarnkammer."

Et Øjeblik faldt det Zachris ind, at han havde med en gal Mand at bestille, men Manden talte dog helt fornuftigt og hans Ansigt havde ikke noget af den vanvittiges ligesom udviskede Træk. Her var en Aand, der stod paa Højden af Energi og Intelligens.

Manden var uden videre begyndt at gaa i For-vejen henimod Kirken, og Zachris fulgte ham. De naaede snart en lille Dør, der rimeligvis blev brugt af Kirkebetjentene eller af Taarnvægteren og før-» te ind i Vaabenhuset. Her i det tætte Mørke tog Dr. Martin Weis Zachris ved Haanden og ledte ham hen til Taarntrappen, som han gik meget hur* tig op ad, ligesom for ikke at give Gæsten Tid til at trække sig tilbage fra Eventyret.

Maaske det var af samme Grund, at den mærkværdige Mand hele Tiden talte uden at vente paa Svar.

„Hvor gammel tror De, jeg er, min Herre? De gætter maaske paa en firsindstyve eller halvfemsindstyve Aar? Læg een Gang firsindstyve til og saa firsindstyve til det, saa kommer De Sandheden noget nærmere. Jeg var Barn, da den store

17* 259Gustav Adolf kom dragende til Tyskland, og jeg husker ham endnu helt godt. Jeg sad paa min Moders Arm, da Befolkningen i Naumburg kyssede hans Elgskinds Køllert. Jeg har kæmpet baade under Turenne og Condé. Senere vendte jeg tilbage til mine Studier, arbejdede under Leibnitz i Tyskland, under Newton i England. Kort sagt, jeg har udforsket mange Hemmeligheder, som man i Deres Tid knap synes at have nogen Anelse om.

Jeg har fundet Livselixiren, der er den største af alle Hemmeligheder og er en Udstrømning af den Substans, som holder hele Verden i Live. Men nu ser jeg, at vi har naaet Maalet for vor Vandring."

Han slåp Zachris' Haand og aabnede Døren til et lille Kammer, der egentlig syntes bestemt til at være et Tilflugtsted for Taarnets Vægtere. Saa lille det var, blev det endnu mindre ved, at omtrent Halvdelen af Pladsen optoges af en stor Ovn, i hvis Ildsted der brændte en stærk Kulild.

Paa Ovnen laa flere Digler; paa Hylderne, der dækkede Kammerets Vægge, stod Retorter, Flasker, og mørke, ubekendte Genstande, som i den usikre Belysning fra Kulilden ikke nærmere kunde bestemmes. Havde det ikke været saa ganske umuligt, vilde Zachris have troet, at han var kommen ind i en Guldmagers Værksted.

Her havde han imidlertid Lejlighed til nærmere at betragte den Mand, der havde ført ham til sit Laboratorium, og som fortalte, at han vai* fra Gustav Adolfs Tid og kendte Livselixirens Hemmelighed. Han var mager og bøjet og bar endnu

260det attende Aarhundredes Klædedragt: Knæbenklæder, Sko, lange Silkestrømper og brun, bredskødet Kjole med store Knapper. Han havde bundet et Skødskind om sig og havde skyndt sig saadan ud for at faa fat i Zachris, at han ikke havde givet sig Tid til at tage det af.

„Hr. Licentiat," sagde han, „det skal være mig en Fornøjelse senere hen at give Dem en Prøve paa min Videnskab, men nu maa jeg til en Begyndelse forklare Dem en uhyre vigtig Ting. Jeg beder Dem derfor tage Plads og høre paa mig med lidt Taalmodighed."

Han skubbede en ganske bekvem Lænestol hen til Zachris, og mens han selv satte sig paa Stenbænken ved Taarngluggen, fortsatte han med sin sædvanlige Veltalenhed:

> Jeg er ganske simpelt en Mand, der har gjort det til mit Livs Opgave at trænge ind i Naturens Hemmeligheder, og det er allerede lykkedes mig at udfinde et og andet. Dog er der tilstrækkeligt Arbejde tilbage til Resten af min Levetid. En Tid, min Herre, søgte jeg efter Midler til at beherske Stjernernes Indflydelse. Jeg læste i mine Cirkler, at een Gang hvert femhundrede Aar indtræffer en Konjunktion af de tre mægtigste Planeter, Mars, Jupiter og Saturnus, og at en Talisman, smedet under denne Konstellation, er i Stand til ved deres forenede Kraft at beherske alle de andre Planeter. Men denne Konstellation varer kun otte Minutter, fjorten Sekunder, ni og fyrretyve Terzer, og ikke en Terz mere eller mindre maa gaa med til at smede den. Denne Omstændighed

261har bevirket, at der kun een Gang er blevet forfærdiget en saadan Talisman, og det var Aar 131 g den 14. Januar Klokken tre, otteogtyve Minutter om Eftermiddagen. Ved næste Konjunktion, der indtraf den fjortende Januar 1818, smededes der ikke nogen Talisman, men da fødtes der et Barn, som altsaa staar under disse mægtige Planeters Beskyttelse. Nu begynder De maaske at forstaa* min Herre. Tager jeg fejl, eller er ikke De selv født i dette mærkelige Øjeblik?"

Zachris gav et bejaende Tegn, og Doktoren vedblev.

»Jeg ser, at hvad jeg fortæller Dem forekommer Dem i høj Grad fantastisk, og De er mest tilbøjelig til aldeles ikke at fæste Lid til mine Ord."

Zachris nikkede smilende. „Alt hvad De siger er ganske vist i højeste Grad interessant", sagde han, „men — — —

Doktoren trak paa Skuldrene. »Jeg havde ventet større Tillid til den høje Videnskab hos en Mand, der er født under den mægtige Konstellation af 14. Januar. Men lige meget! Hvad siger De til det, min Herre, at det nu er Dem, denne Talisman med Rette tilhører? Deres Fødselstime berettiger Dem til at eje den. Og om De ønsker det, skal den i denne Nat blive givet i Deres Haand."

„Virkelig," sagde Zachris, „virkelig!"

„De smiler, min Herre," sagde Dr. Weis med en Heftighed, der grænsede til Vrede, „men bi blot et Øjeblik I Vil De have den Godhed, min

262Herre, at høre paa mig med Tillid og alvorlig Opmærksomhed? Jeg skulde heller end gerne lade Dem forblive i Deres Uvidenhed, men det er blevet mig overdraget at give Dem Oplysning* Det er sandelig ikke mit eget Ærende, jeg gaar."

Han talte med en Overbevisning, der ikke undlod at gøre Indtryk paa Zachris. — »Jeg er ganske vist ingen Fornegter," sagde han og talte nu ikke længer i sin tidligere satiriske Tone, „men De maa indrømme mig, Hr. Doktor, at hvad De nu har fortalt mig, er temmelig usædvanligt. Maaske jeg bedre kunde forstaa det, hvis De vilde meddele mig noget om de Kræfter, der boer i denne Talisman, som De siger er bestemt for mig."

„Denne Talisman," sagde den forunderlige lille Olding, „er en Ring af Kobber, saa lille, at den med Nød og næppe kan klemmes ned paa et Menneskes Lillefinger."

I et Nu var han nede fra sin Glug og henne hos Zachris. Han greb fat om hans venstre Haand og prøvede at faa en Ring ned over det første Led paa hans Lillefinger.

Zachris rev Haanden til sig med en ubeskrivelig Følelse af Uro og Rædsel. Noget indeni ham bød ham tage sig i Agt og under ingen Omstændigheder tillade, at Ringen blev sat paa hans Finger.

„Bi lidt, Hr. Doktor! De har endnu ikke oplyst mig om Ringens Egenskaber."

„O, du forblindede!" udbrød den gamle med

263himmelvendte Øjne. „Hvor mange Mennesker har ikke med brændende ld stræbt efter at finde denne Ringl Selv var jeg en Tid rede til at begaa en hvilkensomhelst Forbrydelse for at komme i Besiddelse af dette Klenodie. Den har bragt mig i Galehuset, den har nødt mig til at give mig ud for død. Nu er jeg dog saa at sige kommet ud over Ringens Stadium. Jeg selv behøver den ikke mere. Jeg har nu det Hverv at overgive den til Dem."

Han gjorde paa ny et Forsøg paa at tvinge den ned paa Lillefingeren, men Zachris satte sig imod det. „Egenskaberne først!" sagde han i en bestemt Tone.

„Der findes ikke i hele Verden en mere værdifuld Skat end denne Ring," erklærede nu Dr. Weis med stor Højtidelighed. „Med dens Besiddelse følger Lykke i Fred og Sejr i Krig, Kærlighed, Ære og Rigdom. Den beskytter imod alt Ondt, kun maa den, der bærer den, ikke sværge falsk Ed, thi dette lammer Ringens Kraft. Naa, min Herre, vil De saa ikke idetmindste prøve, om den passer?"

Han rakte Ringen hen imod ham med et Smil, der skulde være indbydende, men som fik Zachris til at gyse.

„Eet Spørgsmaal endnu!" sagde han for at vinde Tid. „Hvad er Grunden til, at De først i Dag tilbyder mig Ringen? Skulde den ikke have været i mit Eje lige fra min Fødsel?"

„Jo, ganske rigtigt, min Herre, men De har ikke givet os Lejlighed til det."

264„Lejlighed, hvordan det?" spurgte Zachris forundret.

„Jeg mener, hvad jeg siger. Lige siden De kom til Skels Aar og Alder har De kun tænkt paa at skabe Lykke for Deres Fædreland. Det er først nu---

„De mener, Dr. Weis?"

„Først nu ved denne Rejse til Åbo har De vist, at De tænker paa Deres egen Lykke. De vil stifte Hjem, De vil gifte Dem, De vil have en god, sikker Stilling. Nu maa Ringen have Værdi for Dem."

„Og hvis jeg nu alligevel ikke tager imod den?"

„Jeg besværger Dem," sagde Doktoren, „overil Dem ikke I Ringen er uvurderlig. Mærk Dem dog een Ting! Under hele Deres Opvækst har den været opbevaret her i Åbo Domkirke blandt alle andre dyrebare Klenodier. Men Åbo Domkirke, min Herre, den er ved sine Minder, ved sin Historie, ved de døde, der hviler her, den er saa at sige det finske Folks Moderhus. Naar en saadan Skat bevares her, saa indvirker det paa hele Deres Land. Nuvel, De maa erkende, at en usædvanlig Lykke har tilsmilet Finland i de sidste Aartier."

„Åbo brændte dog," bemærkede Zachris.

„Er ikke en Ildsvaade i en gammel By stundom en ren Velgerning?" svarede Doktoren. „Se nu!" sagde han og greb igen Zachris om Haandleddet. „Lad mig nu sætte Ringen paa! Den Lykke, som Deres Land nu nyder, vil i forøget Maal gaa over paa Dem. De skal blive beundret for alt hvad De skriver. De skal vinde Folkegunst, Kongegunst,

265Rigdom. De er virkelig altfor vantro. Behold Ringen paa Deres Finger blot denne ene Nat, og De vil blive overtydet om dens Kraft."

Zachris drog et Lettelsens Suk. Han Saa i dette sidste Forslag en Udvej til at slippe for den gamles Paagaaenhed.

Et Øjeblik efter havde han truffet en Overenskomst med den lille Guldmager eller Troldmand eller hvad han nu var. Han lovede at beholde Ringen paa sin Finger denne ene Nat. Havde han bagefter ikke Lyst til at beholde den, skulde han have Ret til at give den tilbage til Domkirkeskatten. Derved vilde han efter Dr. Weis' Forsikring skaffe Finland Lykke og Fremgang i sin egen Levetid.

Da dette var afgjort, blev Doktoren mere venlig og fortrolig. „Hvis jeg maa give Dem et Raad," sagde han, „saa forekommer det mig, at De bør anvende denne Nat til at lære Ringens Historie at kende. Deraf vil De have megen Nytte i Fremtiden."

Da Zachris ved et Nik gav sit Bifald tilkende, trak Doktoren en stor Glaskugle frem, der syntes at være fuld af bølgende Røg, og stillede den hen foran ham. „Sæt Dem nu godt til Rette!" formanede han. „Hold Øjnene fæstet paa Kuglen der! Se, nu sætter jeg Ringen paa Fingeren. Og nu, min Herre, lader jeg Dem alene. Lad Dem ikke forstyrre af noget!"

Zachris vilde til at minde ham om hans Løfte at fortælle Ringens Historie, men i det samme var den lille Mand borte, og han var alene i det

266mærkelige lille Domkirkelaboratorium med Ringen paa Fingeren og den store Glaskugle foran sig.

Da Zachris nu gav sig til at undersøge Glaskuglen nærmere, skete der virkelig noget forunderligt. Paa en Maade, som han ikke kunde forklare sig, syntes han samtidig at se ind i sit eget Indre. Det forekom ham, at der i hans Hoved, i hans Hjerne, ogsaa maatte være saadanne mellem hinanden bølgende Taagemasser, saadanne ubestemmelige smaa Røgskyer.

Mens han stadig saa ind i Glaskuglen, mærkede han, at Skyerne i hans Indre, eller maaske de i Glaskuglen — han kunde ikke længer skelne dem fra hinanden — begyndte at faa Form, og han genkendte dem som Erindringer. Han saa, at nogle af disse Skyer var Erindringer fra Tiden i Uleåborg, da hans Fantasi først var blevet sat i Bevægelse ved Romanlæsningen. Han skimtede Billedet af et Væsen, som han havde skabt deroppe, og som saa at sige havde været Dronning i alle hans Drømme fra den Tid. Det var en Kvinde, han aldrig havde set, men som han havde elsket af sit ganske Hjerte. Hun var overordentlig skøn, mørk, sydlandsk, stolt, lidenskabelig, af høj Byrd; altid elskede hun en stor Helt, som Zachris ikke formaaede at overstraale, hvorfor han bestandig forgæves maatte bønfalde hende om Kærlighed.

Saa viste der sig i Kuglen Erindringer fra hans Skoletid, Bedrifter, som han havde udført i sine egne Tanker, hjemme i sin Stue, maaske efterat

267han var blevet pryglet og ilde tilredt af de stærkere Kammerater. Der kom Eventyr, som han havde oplevet i den lille Stue hos Runebergs, efterat han havde læst Fryxells Historie, der saas Glimt fra Reins Forelæsninger og alt hvad han havde fantaseret om, mens han hørte dem.

Der kom Erindringer fra hans bestandige lange Rejser paa Landevejen. Hvad havde han ikke altsammen oplevet, mens han kørte frem og tilbage til Skolen og Universitetet! Han var faret vild i Snevejr og kommet til hemmelighedsfulde Gaarde. Mangen Gang havde han redet hele Vejen som en finsk Dragon, mangen Gang havde han kørt den i en Konges Guldkaret. Saa kunde det ske, netop som han kom hjem til Nykarleby, at han

blev modtaget med Efterretningen om, at Mathilda Lithén var blevet bortført af en eller anden fornem Herre. Da havde han, træt af Rejsen som han var, kastet sig i Sadlen for at frelse hende. Hesten havde han sprængt under Forfølgelsen, men saa stjal han en Slæde, Slæden blev siddende fast i vældige Snedriver, han ilede videre paa Ski. Han fulgte efter Flygtningene til Uleåborg, til Haparanda, langs hele den bottniske Bugt.

Men han var ikke altid Forfølgeren, undertiden var han ogsaa en jaget Rømningsmand. Han flygtede for fulde Sejl i en rasende Storm, han sneg sig ind i mørke Skove. Han havde som en Fange, der vendte hjem fra Rusland, gaaet og søgt efter sit ødelagte Hjem, han havde gennemlevet hele „Den store Ufreds" Elendighed.

Der kom Drengeaarenes Drømme om Mathil-

268da. Hun var den blonde nordiske Kvinde, af ringe Herkomst, dydig men, ligesom hans mørke Drømmebillede, utrolig skøn. Ædelbaarne Mænd bejlede til hende. Hun var ikke altid lykkelig, men hun havde Evne til Udvikling, hun kunde blive klog, virksom, kraftig, styre baade Børn og Gods, naar hun blev ældre.

Der var Zachris' barnlige Tanker om en Stjerne, som raadede for hans Skæbne, der var hans haardnakkede Tro paa, at hans gamle Barnepige, Brita Kiviranta, dog i Grunden var en finsk Troldkvinde, der var alle de underlige Historier fra Justinus Kerners Magicon og meget andet af samme Slags.

Og endelig var der i Glaskuglen foran ham alt hvad han virkelig vidste, alt hvad han havde set, alt hvad han havde lært, hele hans Sjæls Indhold kunde man næsten sige. Det bølgede frem og tilbage, op og ned, som Røgskyer gør. Det formaaede ikke at ordne sig til virkelige Billeder.

Men paa een Gang følte Zachris et svagt Tryk af Ringen, der sad paa hans Lillefinger. Fra Fingeren gled der en varm Strøm igennem Armen og Hovedet helt op i hans Hjerne.

Og fra dette Øjeblik af begyndte alle de underlige Bestanddele, der var samlet i Glaskuglen, at ordne sig og faa Form. Zachris saa Mennesker, Træer, Heste, Steder. Han hørte Tale, han læste Tanker. Det var altsammen Stof fra hans egen Hjerne, men det ordnede sig, det føjede sig sammen til en Historie. Ringen begyndte at fortælle ham sine Oplevelser.

Det var det vidunderligste, der nogensinde var

269hændt ham. Han kunde ikke sige, at her var Tale om Trolddom. Det kom altsammen fra ham selv, ud fra helt naturlige Forudsætninger. Men nu kunde han, takket være en uhyre forøget Kraft hos Fantasien, se en lang Sammenhæng af Begivenheder. Han gennemlevede Menneskealder efter Menneskealder. Han fulgte hele Slægters Liv i deres forskellige Medlemmer, saa Forældre dø og Sønner tage fat. Han saa Typer og Karakterer. Han oplevede et helt Epos, et Finners og Sven«» skes Heltedigt.

Saadan sad han i Timevis og fulgte den lange Kæde af Begivenheder, der udfoldede sig for hans Øjne. Han lo og han græd, han var lyksalig og begejstret. Han var vred og rasende. Ringens Oplevelser forekom ham herlige, uforlignelige.

Saadan sad han endnu, da en Dør omsider gik op, og Doktor Weis ståk Hovedet ind. „Solen er sin Opgang nær," sagde han. „Natten er snarlig forgangen. Hvad har De bestemt Dem til, min Herre?"

Zachris foer op af sine Syner, forvirret som en der drømmer. Han saa ned paa Ringen paa sin Haand. Hans første Tanke var, at han elskede den, at intet skulde bevæge ham til at skille sig ved den.

Han saa op paa Doktoren for at sige ham dette, men Doktoren havde ikke ventet det Blik. Hans Ansigt afspejlede, altfor tydeligt de Følelser, der besjælede ham. Det udtrykte en satanisk Glæde, et fanatisk Had, den faldne Aands Fryd ved at se en ædel Sjæl gaa i den samme Fælde, hvori han selv var blevet fanget.

270Greben af en Rædsel uden Grænse rev Zachris Ringen af sin Finger og kastede den henad Gulvet. Og uvilkaarlig gentog hans Læber en latinsk Sætning, som han nylig havde hørt i Nattens Drømme: „Vade retro, Satanas!"

I det samme skinnede Solen ind ad den smalle Vinduesglug. I Lyset fra dens Straaler begyndte den lille Celle

ligesom at opløse sig. Hylderne med Kolber og Retorter, Ovnen med dens Digler, ja, selve Dr. Weis udviskedes. Zachris stod der snart alene. Men ikke nok med det! I det klare Solskin forsvandt selve Domkirkens vældige Taarnmure, der nylig havde omgivet ham. Det forekom ham, at han havde staaet og set paa en Taage. Han følte aabent, frit Rum om sig, han var ude i det fri. Ja, han stod endnu og støttede sig til det samme Træ, som da Dr. Weis kom for at hente ham ind i Kirken.

„Ikke andet end en Drøm," sagde han til sig selv og sukkede lidt skuffet.

Men i det samme stod alle Nattens Erfaringer klart for ham. Han blev saa glad, at han gerne kunde have sunget, raabt højt, omfavnet den første den bedste. „Jeg holder i min Haand et Storværk, Stoffet til et Storværk!" raabte han. „Jeg har Planen til et Epos i mit Hoved."

III

I det næste Brev, som Zachris sendte Emilie, skrev han, at det var hans faste Overbevisning, at den anden Ansøger vilde faa Embedet i Vasa.

271Og samtidig bad han hende berede sig paa at komme til at bo i Helsingfors. Han var nu fast bestemt paa at blive i Hovedstaden.

Og se, saa snart den modige Beslutning var fattet, lysnede Udsigterne. Den store, afgørende Anerkendelse kom ikke, og den ventede han heller ikke. Han vidste nu, at den ikke kunde komme, før han havde „Storværket" færdigt. Men han fik Bestillinger, saa han kunde mærke, at man begyndte at regne ham med til Forfatterne. En Forlægger, som agtede at udgive et Billedværk: „Finland i Tegninger", bad ham skrive en Del af den ledsagende Tekst. En anden ønskede en Novelle til Julen. Fredrik Deland, Teaterdirektøren, opfordrede ham til at skrive et Skuespil, og Komponisten Ingelius i Åbo vilde gerne have en Operatekst.

Oppe i Nykarleby havde man heller ikke saa mange Betænkeligheder jnere. Det var blevet bestemt, at Emilies Søster, Thilda skulde have Bryllup i Julen med Borgmesteren i Nykarleby, og Svigerforældrene ønskede, at Zachris og Emi-lie skulde have Bryllup samme Dag.

Og saadan blev det ogsaa. Hele Efteraaret havde Zachris en Mængde kært Besvær med at leje Lejlighed, gaa paa Auktioner og købe Møbler, bestille Indbydelseskort, sørge for Brudekjoler til de to Brude og udrette tusinde andre Kommissioner, men i Ugen mellem Jul og Nytaar stod Bryllupet med Sang og Klang i Nykarleby, og ved Nytaarstid 1846 sad han og Emilie i deres eget Hjem i Helsingfors.AAR 1848 I

Aar 1846 den 27. Maj offentliggjorde Zachris Topelius i sit Blad et Digt, som han kaldte Morgenstormen ved Foraarstid.

Paa et ensom Klippe staar et svagt viftende Vindpust og ser ud over et raakoldt, taaget Land. Svævende Taagespøgelser glider forbi lige under hans Fod, bjergtunge Skyer har lejret sig over Sletten og spærrer for Dagens Glæde, for Solens liflige Straaler og Haabets rosenrøde Glans. Og det svage Vindpust beder Kløfternes Kongeørn laane ham sine Vinger, han beder Ødemarkens Ulv laane ham sin Hugtand, han beder Skyernes Lynstraale laane ham sin Lanse, saa han kan faa Kraft til at storme frem gennem Verden, sprede alle Taager, jage alle Skyer bort, fordrive alle Skygger, berede Plads for Lyset og Livet.

Skønt svag endnu som et Suk fra Jomfrulæber, styrter Vindpustet sig ned fra Klippen og se, da fylder hans unge Mod ham med Kæmpekraft. Han kommer susende paa Ørnevinger, han hugger sin Tand i Havgusen, han splitter med Lyn-ildsmagt Taagernes skælvende Hære. Paa Jorden gives ikke en Kraft saa vældig, at den kan

Et Eventyr 18

273modstaa ham, Skovenes skumle Skygger og Skyernes sky Skarer flygter for hans Blik. Til sidst, naar han har suset gennem Verden, gørende Lysets Gerning videnom, naar Dalens taknemlige Blomster og Lundens Fuglesang og Menneskers glade Lovsange priser hans Værk, da sænker han sin stærke Vinge og søger sig træt en Kløft, hvor han kan slumre ind i stille Fred.

Det var et stærkt og et skønt Digt. De der læste det, trak Vejret dybt, som befriet fra en tung Byrde. Man følte en sikker Forvisning om, at der gaves et Foraar for Menneskenes Verden ligesaavel som for Enge og Lunde. Man hørte i Skyen Vingeslagene af en stor Befrier. Digteren havde ikke nævnt hans Navn, men det blev hvisket Mand og Mand imellem: Revolutionen. Hvem anden skulde den stærke Storm være, der spredte al Dunst og Taage ?

Aar 1847 den 24. April offentliggjorde Zachris en ny Foraarssang. Han kaldte den for Den blaa Stribe paa Havet.

Der skildrer han, hvordan han fra et Bjerg ved Havets Bred staar og ser ud over Bugter og Sunde. Rundtom ham smelter Snedriverne, en Anemone skyder op af Jorden i Læ af visne Blade, Solen skinner, Foraarsstormen jager Skyerne bort, den spirende Vaar mærkes alle Vegne, kun Havet ligger endnu ubevægeligt med sine hvide Sletter. Kæmpen, der kan bringe Jordens Klippegrund til at bæve, sover i Lænker. Han alene kender ikke sin Befrielses Time.

Dog jo! Langt borte glimter en mørkeblaa

274Stribe i Solen. Der hæver og sænker Bølgelinien sig, der stænker hvide, skinnende Toppe deres Skum op imod Morgenskyen, der har Havet begyndt sin Frigørelse, derfra ruller truende Tordenbrag ind under den faste Is. Havet sover altsaa ikke for Alvor. Endnu engang skal disse unge, kamplystne Bølger storme frem. Isdækket, som har lagt sig over dem, skal briste. Et aabent Hav skal endnu engang genspejle Himlens klare Blaa.

Dette var paa ny et herligt Digt, og paa ny bragte det Foraarsstemning med til Finlands Folk. Ligesaa sandt som det var, at Havet hvert Foraar gjorde sig fri, ligesaa sandt var det, at Kæmpen, der endnu sov i sine Lænker, skulde vaagne og bane sig Vej frem til Frihed. Og Stunden var maaske ikke langt borte. Digteren saa den blaa Stribe paa Havet. Og hvad han saa, det syntes pludselig alle at se og tro paa med Jubel i Hjertet.

Han havde ogsaa Grund til at bebude en ny evropæisk Vaar. Aar 1848 rykkede nær, og det traadte ikke ind paa Skuepladsen uden at have sendt et Par forberedende Vindstød ud over Verden. Med hvilken Jubel blev de ikke modtaget af Ungdommen og af Digterne I Livet skulde paa ny blive vældigt og rigt som i de store Tider for en halvtreds-tredsindstyve Aar siden. Man havde hørt tale om det. Da var det Stormtid og Grotid og Glædestid. Da aandede man Luften ind i dybe Drag, Verden var hver Dag ny. Hvad det ikke var lykkedes Vaarflommen i 1789 at sprede af

Taage og Mørke, hvad der senere paa ny havde

18* 275dannet sig af Byrder og Lænker, det skulde nu forsvinde.

Men rummede det da ikke en Fare at synge disse Sange om Frihedens Vaar, der blev modtaget med saa stor Jubel, der var ligesaa velkomne som det virkelige Isbrud? Jeg mener ikke den Fare, at højere Vedkommende kunde have forstaaet, hvad der laa bagved Ordene og sendt Digteren til Sibirien, den Fare havde mindre at sige; nu tænker jeg paa Faren for, at hans egne Landsmænd maaske havde forstaaet ham altfor godt og var begyndt at se hen til ham som deres Fører i en kommende Frihedskamp.

Men kunde noget saadant i Grunden passe for en Mand med et Program som hans? Det er ingen voldsom Omvæltning, en saadan Reformator kræver. Republik eller Kejserdømme, Enevælde eller Demokrati, hvad bryder han sig i Grunden om det? Han ønsker en Sjælenes stille Omdannelse. Han ønsker Lov og Orden, fordi det er det sunde og rigtige, og han hader Selvtægt ligesaa meget som Undertrykkelse. Hvad har han at vinde ved Omvæltning og Nedbrydning? Han er en Beskyt* ter af det gamle og en Elsker af det ny. Han ved, at hvad der er vissent, forsvinder af sig selv, og at det gode vokser bedst uden Haglbyger.

Han vidste fremfor alt, at det, han vilde, var muligt. Han havde nu Rosenhaven om sig alle Dage, ikke digtet, ikke langt borte, men indenfor sine egne Vægge, Ligefra de blev gift havde Emilie og han sluttet sig til hinanden i fuld Enighed og Tryghed. Jo bedre han lærte den elskede at

276kende, desto mere godt fandt han hos hende, og den samme Erfaring gjorde hans Hustru med Hensyn til ham. De forstod begge to den Kunst at tage vel Vare paa hver enkelt af Livets Dage og gøre dem lyse og lykkelige. De smykkede deres Hjem, ikke alene med godt Humør og Samdrægtighed, men ogsaa med Musik, Poesi og

fornøjelig Omgang. Da der senere kom Børn, saa der i Hjemmet hørtes Pludren af spæde Stemmer og Trampen af smaa lette Fødder, kan man ikke undres over, at Topelius saa Rosenhaven virkeliggjort og ikke tvivlede om, at den samme Velsignelse kunde blive hele hans Folk til Del.

Han var jo ikke andet end en stakkels Bladredaktør, og hans Indtægter var saa smaa, at han for at skaffe Udkommet maatte give Undervisning ved Helsingfors Lyceum og paatage sig Smaa-bestillinger som at gøre en Slags Assistenttjeneste ved Universitetsbiblioteket og skrive Teksten til „Finland i Tegninger". Han havde ganske vist ikke gode Dage i almindelig Forstand. Hans Hus var møbleret med de allerede udtjente Ting fra hans Studenterhybel og for Resten med gamle Stole og Borde, som han havde købt paa Auktioner. Et Flygel var der, men det var lejet, og hans unge Kone havde i lang Tid ikke noget bedre Spejl end det, der sad i hans gamle Rejseskrin. Sygdom og Død havde ogsaa været Gæster i Hjemmet, men man forsømte aldrig der at glæde sig over det skønne og fornøjelige i Livet. Dette gav ham ogsaa Kraft til at udfolde hele sin Elskværdighed i sit Blad. Han havde virkelig Ret til at tilraabe

277sine Læsere: „Se paa mig, saa vil I opdage, ^t Livet ikke behøver at være fattigt og tungt eller ublidt og raat."

Det var ikke alene gennem sit Blad, han søgte at omforme det Liv, der levedes omkring ham. Han var den, der tog Initiativ til og virkede for en hel Mængde Foretagender, som nu kom i Gang i den finske Hovedstad, saasom den akademiske Læseforening, Damernes Plejeforening, den finske Kunstforening. I adskillige Aar havde han desuden været et virksomt Medlem af det finske Litteraturselskab og af Foreningen Pro fauna et flora fennica. Han støttede ivrigt alt hvad der kunde fremme hans Maal.

Ogsaa blandt sine österbottniske Kammerater havde han en stor og rig Virkekreds. Genforeningen var virkelig opnaaet, og Zachris var konstitueret Kurator for hele Afdelingen indtil 1847. I den Tid viste det sig, at han havde et forbavsende godt Greb paa at tumle sine mildest talt balstyrige „Landsmænd". Han søgte at stille den ungdommelige Kraft i ædle Formaals Tjeneste, det lykkedes ham at mildne Drukkenskabsvanen ved at arrangere passende Adspredelser, ja, han dristede sig til at lægge en Dæmper paa det österbottniske Overmod ved at minde om, at man ikke skulde nøjes med at være stolt af tidligere Studentergenerationers Glans, men først og fremst søge selv at erhverve sig et godt Navn.

Men den store Magt, han i Virkeligheden havde over Ungdommen, beroede den ikke i første Række paa, at den i ham saa den fødte Friheds-

278mand, han der havde digtet den finske Marseillaisen og Foraarssangene ? Skulde det vise sig, at hans Frihedsideal var af en anden Art end Ungdommens, da kunde der let opstaa et Brud med den fortørnede Kammeratkreds.

Det var ikke fri for, at der allerede lurede en stille Mistanke i Kredsen. Saima havde jo udpeget Topelius som Angiver, og Erindringen herom var ikke helt død. Man fandt ham ogsaa ved flere Lejligheder lovlig forsigtig, lovlig tilbageholdende. Der havde dog ikke været nogen virkelig Grund til at mindes den stygge Bagtalelse. Men saa kom 1848, det store Frihedsaar, det gale Aar, det ny 1789, som Topelius kaldte det.

Den ene Trone efter den anden rystedes af Omvæltninger, og Ungdommen stod i lys Lue af Begejstring. Revolutionsrusen kom listende som Ild i Lyng. Man lagde ikke Mærke til den, før den pludselig flammede op. Den ene Dag var den her, den anden der. I Stockholm sporedes der Tegn til den. Det syntes ikke umuligt, at den kunde snige sig op til Helsingfors.

Ogsaa der gik de unge og ventede paa en stor Omvæltning, der skulde omstyrte alt hvad der var blevet til i Wien 1815; man ventede Kongedømmers og Kejserrigers Fald. Man drømte om Frihed for alle undertrykte Folk, først og fremst for det finske.

Topelius' Sjæl var ogsaa fuld af Frihedsjubel, men hvad han haabede, var ikke helt det samme, som Ungdommen ventede. Han ønskede, at alle ulovlige Indgreb, Censur og Tyranni, skulde for-

279svinde fra det offentlige Liv, og at man omsider skulde vende tilbage til fuldkommen Ro og Orden. Samtidig

havde han et aabent Øje for den uhyre Fare, der vilde opstaa for Universitetet, ja, for hele Landet, hvis der blandt finske Studen* ter sporedes altfor stærke Sympatier for Frihedsbevægelserne.

I Løbet af Foraaret gjorde han gentagne Gange i sine Leopoldsbreve opmærksom paa de Fordele, Finnerne nød under russisk Scepter. Fred fremfor alt, men ogsaa Mulighed for økonomisk og kulturelt Fremskridt. Landets Kræfter var i Vækst, og de burde.spares, saa at Finnerne en Gang kunde træde frem som Førere for de beslægtede Nomadefolk mod Øst, der af dem ventede Befrielse fra Vankundighed og Barbari.

Paa samme Maade optraadte han i den öster-bottniske Afdeling, som en Forkæmper for Maadehold og sund Fornuft. Der havde man under Indflydelse af Frihedsrusen bestandige Sammenstød med Myndighederne. Topelius var nu ikke længer Kurator, men han var stadig Medlem af Afdelingen, og han søgte ved fornyede Advarsler at faa de unge til at forstaa, at Tiderne var farlige* og at det nu var nødvendigt at være mere end almindelig forsigtig.

Men Studenterne begyndte at finde hans Optræden mere og mere mistænkelig. Dette var ikke hvad de havde ventet sig af Frihedens Digter.

Saa hændte det, at Zachris i et af sine Causerier kom til at skrive nogle Ord om den finske Flegma. Den fornegtede sig ikke, om ogsaa Verden stod i

280Flammer, skrev han. Han havde i den akademiske Læseforening set Studenter sidde ganske rolig og smaasnakke eller spille Skåk, mens de nyankomne udenlandske Blade, der bragte Meddelelser om Februarrevolutionen i Frankrig, laa urørt paa Bordene.

Dette kunde jo synes en meget betydningsløs Udtalelse, men Maalet var sagtens fuldt, saa den mindste Draabe bragte det til at flyde over. öster-bottningerne, der vidste med sig selv, at baade de og Studenterne i det hele taget var i højeste Grad optaget af Frihedstankens Gennembrud ude i Verden, tog det saare ilde op. De troede gerne, at Topelius havde villet gøre dem en Tjeneste ved at bilde Myndighederne ind, at de var rolige og ligegyldige; men det var dem i højeste Grad imod at blive taget i Beskyttelse paa denne Maade. Ved næste Møde i Afdelingen krævede de ham til Regnskab.

En Student rejste sig og erklærede, at han efter Samraad med andre Studenterafdelinger ønskede at afæske Topelius en Forklaring. Hvad var Meningen med den Ytring i det sidste Leopoldsbrev om Studenternes Flegma? Var det hans Mening at føre Myndighederne paa Vildspor? Han vidste dog bedre end nogen anden, at alle Studenter var stærkt politisk interesserede.

Det ser ud, som om Angrebet traf Topelius ganske uforberedt. Han, der ellers saa tydelig følte, hvad der laa i Luften, havde ikke haft nogen Mistanke. Han havde ingenting kunnet læse i Blikke og Miner.

281Men man maa jo huske, at her i denne Afdeling følte han sig ligesaa tryg som et Barn i sine Forældres Hus. Han havde givet den saa meget af sin Tid, saa meget af sin Interesse. Her havde han været Bibliotekar, Bladudgiver, Digter, Kurator, Protokolfører. Her havde han holdt sine store Foredrag, her sang man hans Sange, deklamerede hans Vers. Her var han blevet venligt hyldet, han var Ven og Duskammerat med Medlemmerne, kendte dem, baade unge og gamle. Her ventede han mindre end noget andet Sted i Verden at møde Fjendskab og Mistanke.

Han, der ikke havde den virkelige Talers Evne til lynsnart at kunne give et knusende Svar, rejste sig nu uden rigtig at vide, hvad han skulde sige. Han sagde, at han egentlig ikke havde anden Forklaring at give, end at han i Bladet havde fortalt om, hvad han selv havde set.

Mens han sagde disse Ord, mærkede han dog, hvordan Stemningen var. Han saa, at Kammeraterne sad der med stramme, fjendske Ansigter. Han forstod, hvad der laa bagved Angrebet: man holdt ham for Spion og Angiver. Han var ikke længer blandt Venner. Han talte til en Skare strenge Dommere. Disse Mænd følte ikke noget for ham, mindedes ikke noget af hvad han havde været for Afdelingen.

Han havde haft i Sinde at behandle det hele som en Bagatel, men han betænkte sig. I Steden for spurgte han i

stærk Bevægelse, om Afdelingen mente, Studenterkorpsets Ære var krænket ved hans Udtalelser i Bladet.

282Han fik straks det Svar, at det var netop hvad de mente.

Da rejste han sig paa ny og erklærede, at naar dette var Tilfældet, kunde han ikke længer blive staaende i Afdelingen. Han vilde altsaa nu sige den Farvel.

Han ventede sagtens, at man skulde holde ham tilbage, og Kuratoren, Fredrik Cygnæus, rejste sig ogsaa straks og bad ham blive og frafalde sin Beslutning, men ingen af de andre rørte sig. Alle hans Landsmænd sad der med den samme kolde, tillukkede Dommermine.

Han forandrede følgelig ikke sin Bestemmelse, men forlod Mødet.

Da han kom hjem, fandt han de Ord, som han i den første Overraskelse havde manglet. Han skrev dem ned, og ved næste Møde læste Kurator dem op. österbottningerne hørte paa denne Redegørelse, der var gennemstrømmet af Kærlighed til Afdelingen og Kammeraterne, men den rørte dem ikke. De lod sig ikke rokke fra deres Mistro, og Skrivelsen blev uden videre lagt ad acta.

Der var dog dem, der ønskedé at gøre det godt igen. Kurator og nogle andre gjorde et Afskeds-gilde for Topelius. Ög lidt efter lidt jævnede det hele sig. Han blev indbudt til alle Afdelingsfester, og han kom. Derimod var der ikke Tale om, at han igen skulde være Medlem af Afdelingen.

Og muligt er det jo, at der blev nogen Mistænksomhed tilbage i Sindene. Man spurgte hinanden, om der dog ikke havde ligget en Følelse af Skyld

283bagved hans hastige Flugt fra Afdelingen. En og anden foresatte sig, at han nok skulde holde Øje med den Redaktør.

II

At være hadet, hvor man har troet sig elsket, foragtet, hvor man troede sig æret, ilde set, hvor man troede at være en velkommen Gæst, det var det bitre, Zachris nu oplevede. Han søgte at komme over det ved at tænke paa Kammeraternes Dumhed og Haardhed, han søgte at se paa hele Tildragelsen med kold Foragt og sige til sig selv: „Ja, saadan er Menneskene I"

Men det blev han heldigvis ikke staaende ved. Han gav sig i ydmyg Selvransagelse til at tænke over, om det var de unge alene, der havde Skylden. Maaske han selv havde været den første Aarsag til Misforstaaelsen. Han granskede sine Sange, og han kunde ikke negte, at de jo havde varslet Revolution og voldsom Omvæltning. Ja, hvis man endelig vilde, kunde man jo nok tro, at han med det milde Vindpust, som lik Kæmpekræfter og drog ud for at sprede al Mørkets Magt, havde ment sig selv.

Havde man udlagt hans Digt paa den Maade, saa kunde han forstaa den Skuffelse, han havde beredt de unge; han behøvede ikke at foragte dem eller tro altfor ilde om dem.

Paa den Maade blev det muligt for ham at tage imod det Fredstegn, som österbottningerne sendte ham, idet de indbød ham til som Afdelingens Gæst at komme til Stede ved Studenternes Maj fest, der

284skulde holdes paa Gumtäckt Fælled, tre Verst udenfor Helsingfors den trettende Maj.

Og mere endnu. Det, at han uden alt Hovmod kunde se sit eget Misgreb, det gjorde, at han igen kunde skrive et Foraarsdigt. Han følte stærk Trang til at klare sin Stilling, tale saadan til sine Landsmænd og Kammerater, at de kunde komme til at forstaa hvad han vilde og ikke vilde.

Der var en festlig og højtidelig Stemning over Byen den Dag Studenternes Majfest skulde holdes. Det Præg havde den næppe haft siden Jubelfesten. Det var gammel Skik, at de finske Studenter holdt Majfest, men i hele tolv Aar havde den elskede Fest været forbudt. Nu, i selve Revolu-tionsaaret, var den imidlertid blevet tilladt. Myndighederne havde vel fundet det klogere at lade Ungdommen lege og spille Bold, end at den skulde gaa og smede Oprørsplaner.

Ved Tretiden om Eftermiddagen drog Studenternes Tog ud til Festpladsen. I Spidsen for Toget gik Sangere og sang den taktfaste „Sitter i högen högättad hovding". Hele Byen var paa Benene for at se Afmarchen, og en Mængde Mennesker fulgte med ud til Gumtäckt for at høre Talerne og se paa Legene.

Og den Forventning, hvormed Toget drog ud af Byen, blev ikke skuffet.

Der var adskillige blandt Mængden, der havde medbragt Helsingfors Tidningar, som var udkommet om Eftermiddagen, for at vise deres Bekendte et Digt, der stod i den. Det havde Titlen Foraaret 1848. Folk læste det, mens de ventede paa

285Toget. De læste det paa Vejen til Festpladsen. De stod sammen om et Blad, to og tre, og læste aandeløst og bævende. Det var netop hvad de selv tænkte, hvad de ønskede sagt paa en Dag som denne, i en Tid som denne.

Han kommer, han kommer, den stærke Storm, han kommer med dystert Gny; de hævende Skyer skifte Form, de skælvende Skygger fly; hans Aande omslynger Verden — blodfarvet staar Himmelens Bly.

De falde som Siv, som Sæd, som Støv,

de Fyrrer i Jættepragt;

den vældige skaaner ej Skov, ej Løv,

ej Alder, ej Glans, ej Magt;

ved Siden af Skovens Fyrster

har Lig af Blomster han lagt.

Jeg stirrer fra Klippens graa Granit, som skælver under min Fod; det brager af brusende Bølgeridt, som brøler mig grumt imod. Lyn kløver de mørke Skyer; da ryster min Klippes Rod.

Alt dette var egentlig ikke andet, end hvad To-pelius før havde sagt, skønt det nu lød kraftigere og rigere; men pludselig skiftede hans Digt Tone og Rytme.

Men skøn som før den unge Vaar betræder

med sine Undres Væld Suomis Strande;

hver Lund, hver Kløft med frodigt Liv han klæder,

og Freden lyser over Nordens Lande.

286Jeg ser den nye Morgen gry bag Næsset,

ser Ødemarken sig med Blomster pryde;

jeg ser det Jern, som før til Sværd blev hvæsset,

i Plovens Skaar vor Fremtidsskæbne bryde.

Thi det er Vaar ej blot i Lund og Kløfter, nej Aandens Verdner vaagne nu af Slummer, og Jorden lysner, højt sig Himlen løfter, thi Haabets Vaarkraft hvert et Hjærte rummer.

Til Slutning tilraabte Forfatteren sit Land:

Voks! Kend din Tid! Vær stærk! Lad Nuets Skyer, de skiftende, fordunste — lyne, true! Den Storm, som rundtom Verden nu fornyer, for dig skal klarne Horisontens Bue.

Det blev en stor Sejr. Man forstod Digteren. Man følte som han, at Finland var lykkeligt, at det var i stadig Fremgang, at det ved at vise Klogskab og Besindighed vilde være i Stand til at forbedre sin Skæbne uden at rystes af disse Hvirvelstorme, der synes at være nødvendige for Folk af en anden Karakter, en anden Natur.

Og næsten før man var færdig med Versene, mens man endnu var betaget af de gode Ord, de kloge Tanker, skete der noget nyt. Man havde nu naaet Byens Grænse. Sangerne holdt op at synge den ligegyldige: „Sitter i högen".

Her stødte Regimentsmusiken til, og nu opstemtes for første Gang Runebergs Vårt land med Musik af Pacius. Komponisten var selv til Stede og ledede Sang og Musik.

Man kunde knap trække Vejret, da disse Ord med denne Melodi klang ud i Rummet. Man gik

287med Taarer i Øjnene og med sin Haand fast knuget i sin Sidemands og lyttede til Fædrelandskærlighedens Højsang.

Omsider naaede man Sletten, hvor Festen skulde holdes med Boldspil, Lege, Taler og Sang. Der var rejst en Talerstol, og mod den rettedes alle Blikke. Der vajede over den en stor, hvid Silkefane med den finske Løve broderet paa Fanedugen. Det var en Gave til Finlands Studenter fra Helsingfors Damer. Men man saa ikke paa den som paa en almindelig Studenterfane, man saa op til den som et Symbol paa Fædrelandet. Og at den nu fik Lov at vaje frit i Foraarsvinden, var det ikke et Tegn paa, at hele Landet skulde vinde sin Frihed, ikke ved Vold, men ved sin Fædrelandskærligheds uimodstaaelige Magt?

Senere hen paa Dagen kom den sidste Overraskelse : Fredrik Cygnæus' Tale for Fædrelandet. Den udmærkede Taler havde aldrig haft et mere inspireret Øjeblik. Hans Tilhørere blev lette om Hjertet ved at høre ham. Han udlagde Betydningen af Fortiden, han kastede Lys over Fremtiden. Han bragte Løftelse og Glæde.

Det var et Begejstringens Øjeblik. Man følte sig hævet op over sin egen, lille usle Verden. Man følte Æren og Storheden ved at være Menneske, et Væsen, der kan gribes af en stor Tanke, leve for et højt Maal, ofre sig for en skøn Drøm.

Og efter Talen lød endnu engang Runebergs:

Och fördes vi att bo i glans, i guldmoln i det

blå---SANGE TIL LYSET

Der kan være Tider, hvor man har maattet pleje en syg Ven. Da har man udstaaet megen Bekymring, har maattet give Afkald paa Søvn og Magelighed; maaske man har været saa træt, at man var nær ved at segne, men bagefter har man alligevel sagt til sig selv: „Det var en god Tid, en lykkelig Tid. Da savnede man mig, naar jeg gik, og var glad, naar jeg kom igen. Da gjorde jeg

Noget i den Retning følte sikkert Zachris Topelius ved Tanken om de Aar, der fulgte efter 1848. De var fulde af Bekymring og Uro, af et næsten overmenneskeligt Arbejde; men hans Sang og hele hans Forfatterskab skænkede i de Tider hans Landsmænd Trøst og Glæde, og ved Bevidstheden derom voksede hans Kræfter paa en Maade, som han vel næppe kunde have tænkt sig. Han følte en uudtømmelig Rigdom i sig. Senere regnede han vistnok disse Aar for de lykkeligste i sit Liv.

Havde 1848 været Foraarsstormens Aar, saa J>lev 1849 °g de fire følgende Aar Efteraarsmør-

289kets. Frygt og Mistænksomhed havde grebet Fyrsternes Hjerter. Frygt og Mistænksomhed havde i maaske endnu højere Grad bemægtiget sig alle dem, der dannede Tronernes Livvagt. For første Gang efter Erobringen erfarede man i Finland, hvad russisk Despotisme førte i sit Skjold. Tidligere havde man nærmest følt den som en hindrende, hæmmende Magt; nu begyndte den at skride ind mod den Smule der var af borgerlige Rettigheder.

Allerede 1848 kom der skarpe Pressebestem-melser, men i første Øjeblik lagde man ikke saa megen Vægt derpaa, Forhaabningerne holdt sig endnu i Live. Det var først i 1849 Skuffelsernes Tyngsel begyndte at lægge sig over Sindene. Da blev alle Oprørsbevægelser i Udlandet undertrykt, og man indsaa, at der ikke længer var Haab om at befries fra Selvherskerdømmets Luner og Spøgelsefrygt.

Hvad man i disse Aar med Angst og Bæven ventede, var intet mindre, end at Universitetet skulde blive lukket, eller om ikke lukket, saa omdannet til en Embedsmandsskole efter russisk Mønster, hvor ingen fri Forskning var tilladt. Der var bestandige Rygter herom i Omløb Landet over, og de vakte en Følelse af, at man snart vilde synke ned i en evig Nat.

Det var naturligvis Ungdommen, det faldt sværest at sige Farvel til Frihedsdrømmen, og i Helsingfors levede man i bestandig Uro for Studenternes Forløbelser. Og det havde man ogsaa al Grund til. österbottningerne havde for Eksempel

290ved en af deres Fester behandlet Kejserens Buste med Ringeagt. Dette blev indberettet paa højeste Sted, og straks hed det, at Czaren var vred, og at Universitetet skulde lukkes. De stivnakkede österbottninger maatte ovenikøbet bekvemme sig til at gøre Afbigt. Kort efter skete der en ny Skandale. Professorposten i Filosofi var blevet ledig, og da Snellman ikke fik Embedet, skønt næsten hele Kollegiet havde stemt paa ham, saa trakterede Studenterne hans heldige Medbejler med en Pibekoncert. Paa ny troede man, at Universitetets Tilværelse stod paa Spil. I Wien begyndte det ogsaa med Pibekoncert, skal Kejseren have ytret. Begivenheden fik dog ikke saa ulykkelige Følger, men fra den Dag af taltes der med bestandig større Sikkerhed om, at Universitetets Statuter efter højere Ordre skulde omarbejdes.

Aar 1850 udladede Tordenskyen i Øst sig med et Lyn, idet en allerhøjeste Ukas forbød, at der paa det finske Sprog maatte trykkes andet end Bøger af religiøst eller økonomisk Indhold. De Skolebøger og Leksika, der allerede fandtes, maatte optrykkes igen, men til ny Bøger af den Art krævedes særlig Tilladelse. Romaner, saavel originale som Oversættelser, var fuldstændig forbudt.

Det var at dømme et helt opvaagnende Folk til at vende tilbage til sin aarhundredlange Søvn. Det var at slaa Bom for den ungdommelige Begejstring, der vilde ofre sig for det forsømte Folks Oplysning. Det var et saa uretfærdigt Indgreb i et lovlydigt Folks Rettigheder, at den mest forstok-

19*

29Ikede Royalist maatte kunne se Faren ved Enevælden. Det var at erklære for den ganske Verden, at Selvherskerdømmet havde gjort sig til Forsvarer af Mørket, Vankundigheden, Barbariet.

1851 kom med ny Kvide. Storfyrstronfølgeren, som var det finske Universitets Kansler, havde den 11. Januar beklædt dette Embede i 25 Aar. Dagen blev fejret i Helsingfors med stor Højtidelighed, blandt andet gjorde Vicekansler Nordenstam et stort Bal, hvortil han indbød de Studenter, der var i Byen i Juleferien. Men de udeblev allesammen fra Ballet for at give deres Mishag til Kende, ikke med Tronfølgeren, der var almindelig elsket, men med Vicekansleren, der plagede dem med strengt Polititilsyn og med en Mængde unødvendige Paabud.

Paa ny var Kejseren vred, paa ny var Universitetet i Fare. Baade Rektor og Vicekansler kaldtes til St. Petersborg. Der blev givet Forklaringer, der blev gjort Undskyldninger. Man søgte paa enhver Maade at afvende den truende Ulykke. Det syntes dog uundgaaeligt, at Demonstranterne vilde blive bortvist fra Universitetet.

I over to Maaneder levede man i Uro og Spænding i den Anledning. Men den 14. Marts kom Tronfølgeren til Helsingfors. Han sammenkaldte Studenterne, holdt en Formaningstale til dem og benaadede de skyldige.

Jubelen var stor. Hvor trykkende havde Luften ikke været lige siden Jul 1 Nu kunde man igen trække Vejret. Topelius var Tolk for alles Følelser i det smukke Digt, han tilegnede Storfyrsten.

292„Du har værnet Lysets Gerning," tilraabte han ham, „saa længe Dagen gryer, vil vi bevare dig i taknemlig Erindring."

Kun en kort Stunds klar Himmel! Snart trak Skyerne sammen igen. De onde Rygter fyldte sta* dig Sindene med Uro.

For Zachris Topelius stod Magten mod Øst som en tordensvanger Sky. Han syntes, han kunde se den komme nærmere og nærmere. Snart havde man den lige over Hovedet, snart vilde den udlade sit Indhold, kvæle alt Liv og udbrede Nat og Dødskulde. Derfor skrev han næppe et eneste Digt i disse Aar, hvor han ikke udtalte sin Rædsel for Mørket og anraabte Lysets Magter om Hjælp.

Zachris og Emilie havde haft en højt elsket lille Søn, der i Sommeren 1850 var død paa Kudd-næs af

Skarlagensfeber. Da Zachris som sædvanlig næste Sommer var hjemme hos sin Moder, gik han ofte ud til Graven paa Kirkegaarden, hvor nu hans Fader og hans Søn slumrede Side om Side.

Der sad han en Aften i stille Betragtning. Nu syntes han, at han bedre end nogensinde før kunde forstaa sin Fader og den store Kærlighed* denne havde haft til ham. Faderen havde i Sønnen set den, der skulde fortsætte hans Gerning. Under den lammende Sygdom havde den Tanke trøstet ham, at han opdrog en Tjener og en Hjælper for sit Folk.

Zachris syntes i dette Øjeblik, at hans Fader havde været meget lykkelig. Han, der nu stod ved

293hans Grav, var jo i disse Tider lammet ligesom han, ligesaa lidt i Stand til at hjælpe sit Land. Og han havde ingen Søn, til hvem han kunde sige: du skal gøre det, du skal optage min Gerning og føre den lykkeligt til Ende.

Sorgen og Savnet tyngede hans Hjerte, og han gav sig til at hviske nogle Ord til den lille, som hvilede dernede.

O, du skulde blevet engang som Mand dit Folks Oprejsning og Ære, og du skulde kunnet, hvad jeg ikke kan, og Sejr vundet dit Fædreland i Gerning, i Ord og i Lære.

O, du skulde staaet i Aandens Hær og været den første i Striden, og du skulde løftet som Ild og Sværd mod alt det mørke og usle her din hævnende Haand i Tiden.

Dette formede han senere til et Digt, baaret af en stor og inderlig Følelse, og kaldte det En lille Dreng. Men han vilde sikkert aldrig have kunnet give det den Skønhed og Dybde, hvis ikke hans Fader og hans store Kærlighed havde været nærværende i hans Tanker sammen med Sønnen.

Her talte han ogsaa om, at Sønnen skulde have kæmpet mod Mørket; men endnu tydeligere traadte hans Længsel frem efter en Bekæmper af Taage og natmørke Skygger i en Julesang, som kom den 24. December. Deri hilste han Jesus næsten som en græsk Hymnedigter kunde have hilst Apollo. Han velsignede ham som Lysbringeren, som

294Stjernen, der varslede Lys, som Frelseren fra Sorgens Nat.

Da steg du af Sky i det glødende Sønder som Haabet forkynder det kommende Gry. Da steg du saa skøn af Skyggernes Rige, at Nat maatte vige for Morgenens Søn.

I Begyndelsen af 1852 kom der Meddelelse fra St. Petersborg om, at Universitetets ny Statuter vilde blive overordentlig strenge. Under den almindelige Nedstemthed, som denne Efterretning fremkaldte, offentliggjorde Topelius en Hyldest til Universitetet, som han kaldte Vor eneste Arv. Ogsaa den var en Lyssang.

Magt, Glans og Guld ejede Finland ikke, skrev Digteren, dets Dannelses Skat var dets eneste Arvelod. Men ligesom Trolden i gamle Dage vilde spærre Sol og Maane inde i Bjerget, saaledes truede Mørkets Magter nu med at tilintetgøre Lysets finske Vogter, Universitetet. Men det skulde ikke lykkes dem, thi Universitetet var omhegnet af hele Folkets Kærlighed.

Dig elske vi med ærligt Mod, du er vort stolteste Klenod, vort hele, vide Land ej bær en Skat saa dyrebar og kær. Du rejste dig af Sorg og Nød som Morgensol af Nat og Død og spreder Lys om Landets Kyst; dets Hjærte banker i dit Bryst.

295Man skulde synes, at Zachris havde Ret til at sige det samme om sig selv. Finlands Hjerte bankede visselig i hans Bryst. Hver Gang han tog Ordet, fik han til Svar, at netop det vilde de alle gerne have sagt, hvis de blot havde kunnet. In-gen regnede ham for en stor Digter, men man begyndte at elske ham som den, der fremfor alle andre formaaede at trøste og opmuntre.

Om Efteraaret faldt Slaget. De ny Statuter blev bekendtgjort. Den filosofiske Lærestol, som Kejseren ansaa for specielt farlig, var inddraget. Studenterne fik ikke Lov at beholde den gamle Inddeling efter Landskaber, men skulde samles efter deres respektive Fakulteter. I alle Foranstaltninger sporede man Ønsket om at gøre Universitetet til en blot og bar Fortsættelse af Gymnasiet,, til en ufri, russisk Højskole.

Cygnæus skrev under det første Indtryk et Digt, som han kaldte Efteraarets Sejr. Men nu da det værste var sket, følte Topelius stærkere end nogensinde, at det ikke var Tid til Klage, men til at vise Mod og Kraft. Han svarede med et Digt, som han kaldte Efteraarets Afmagt. Ulykken er ikke evig, sagde han.

Kun den fortabes, som sig selv fortaber. Den Kraft, som atter kornbeklædte Polen, skal bryde Høstens Magt, som nu vor Angest skaberr og naar dens Tid er kommen, skinner Solen.

Men endnu i lang Tid skinnede der dog ingen Sol. Efteraaret rugede over Landet. Den öster-bottniske Afdeling, der nu skulde opløses, fejrede

296sin Semesterfest den niende November som en formelig Sørgehøjtid. Alles Sind var tungt og beklemt Denne Afdeling havde dog været ligesom Universitetets Hjerte og Sjæl. Der havde de debatteret, sværmet, kæmpet ivrigere end noget andet Sted. Det var ikke til at begribe, hvad der skulde blive af Helsingfors Universitet, naar den österbottniske Afdeling ikke længer eksisterede.

Flere af dens tidligere Medlemmer havde indfundet sig, og et Par af disse, Snellman og Cyg-næus, holdt Tale og søgte at opmuntre Kammeraterne til med frisk Mod at se Fremtiden i Møde og gøre det bedst mulige ud af de ny Forhold. For een Gangs Skyld var det dog, som om de udmærkede Taleres Ord faldt døde til Jorden. Da rejste Topelius sig og fremsagde et Digt, en Studentervise.

Vi ere Aandens frie Folk, som stolt skal være Lysets Tolk og frejdigt kæmpe for dets Ret til sidste Aandedræt. I Dag den samme som igaar, den samme som om tusind Aar urokket staar vor unge Vagt som selve Lysets Magt.

Mens han læste disse af flammende Overbevisning baarne Ord, forplantede hans faste Tro sig til de tilstedeværende. Mismodet veg, Fortrøstning vendte tilbage. Han fortsatte under stigende Begejstring lige til det sidste Vers.

Vort Land, indviet til Lysets Pligt, skal vorde stort og ærerigt;

297vi selv forglemmes skal og dø som Bølgen under 0. Thi Skyggerne forsvinde her, men evig, evig Aanden er, og evig er vor unge Vagt som selve Lysets Magt.

Da han tav, var de tilstedeværende løftet op over Øjeblikkets Sorg og Uro. De følte, at Tidens store Gerning gik sin Gang, og hvad betød det da, om de ringe Redskaber, den brugte, gik deres Undergang i Møde ? Denne Selvforsagelsens Stemning skabte en dyb Glæde. Studenternes Fest endte ikke med Sorg, men med nyvakt Haab.

Nogle Dage efter oplevede Zachris og hele Helsingfors en virkelig Glædesfest af en meget usædvanlig Art.

Der opførtes da paa Teatret for første Gang en lille Opera, der hed Kong Karls Jagt. Librettoen var af Topelius, Musiken af Pacius, og de optrædende var Herrer og Damer af det bedste Selskab i Helsingfors. Emnet var et kongeligt Jagteventyr, der foregik paa Åland, Personlisten bestod af svenske kongelige Personer og Hoffolk samt ålandske Bønder og Fiskere. Det hele var nationalt i en Grad, som man aldrig havde troet mulig. Det blev en uforglemmelig Teateraften. At de spillende var Dilettanter, generede ikke, for de unge Amatører var saa stærkt grebne af deres Opgave : at slaa et Slag for national Kunst, at de mest fremragende Skuespillere næppe kunde have fremkaldt en saadan Stemning.

Dette var virkelig en Kunstens muntre Leg, som

298det altid burde være. Hele Publikum var glødende begejstret. Man følte sig løftet og stolt paa sit Lands Vegne.

Og mere end det. Denne fornøjelige lille Forestilling syntes at forvandle alle Tilskuerne til en Flok muntre Børn. De blev glade og gode. De morede sig i al Beskedenhed, de digtede med, udfyldte hvad der manglede og saa alt i Skæret af en tilfredsstillet Fædrelandskærlighed.

Denne Teateraften og Festen, der fulgte efter, var en stor Glæde for Zachris. Nu saa han Rosenhaven virkeliggjort, ikke alene i sit eget Hjem, men ude blandt den store Mængde. Saadan skulde Livet være, saadan skulde Menneskene være. Hvor elskværdige de dog kunde blive allesammen, naar deres Hjerter aabnede sig for

Digtning og Sang, for den menneskelige Tilværelses Varme og Lys!RINGEN

I Zachris Topelius* Hjerne var der et aflaaset Værelse, hvor han gemte sit dyreste Klenodie, sit store Epos, Heltedigtet, der skulde gøre hans Navn udødeligt. Aldrig laante han Skattene fra dette Lønkammer ud til Hverdagsbrug i Bladet. Ingen maatte i det hele taget saa meget som ane dets Tilværelse, før det Værk, som der blev formet og udsmykket, var færdigt og kunde sendes ud blandt Menneskene.

I alle de ensomme Timer, som Zachris kunde skaffe sig, beskæftigede han sig med Ringens Historie. Han tog den frem til Beskuelse, frydede sig over den, fortalte den om og om igen for sig selv og følte med bestandig større Sikkerhed, at dersom det lykkedes ham at gengive den saadan, som den levede i hans eget Indre, saa vilde den blive en Glædeskilde for hele hans Folk.

I flere hundrede Aar havde et Helgenbillede i Nådendal Kloster i Finland ejet den mægtige Talisman. Men i Begyndelsen af det syttende Aarhundrede blev den stjaalet fra Klostret af en Mand, der var kyndig i finsk Trolddom, og denne Heksemester havde senere skænket den til en Bondepige, der havde plejet ham i hans sidste Sygdom.

300Saa snart den unge Pige havde sat Ringen paa sin Finger, begyndte hendes Liv at tage en eventyrlig Vending. Hun var Datter af den mægtige Storbonde, Aron Bertila, der havde kæmpet med i de finske Bondeoprør i Slutningen af det forrige Aarhundrede, som havde til Formaal at befri Landet for Adlens Tryk og Udsugeiser og give det ind under Kongens umiddelbare Styrelse. Kronen havde ogsaa belønnet Bertila og skænket ham fire Gaarde i Storkyro, den frugtbareste Del af österbotten.

Men den finske Bondes Ærgerrighed var ingenlunde tilfredsstillet hermed. Det varede ikke længe, før han begærede, at den svenske Konge skulde optage hans Datter, Meri, blandt Dronningens Terner. Ogsaa dette Ønske blev opfyldt, og nu ventede han ganske sikkert, at Kongens ældste Søn, den unge, ridderlige Gustav Adolf, skulde faa hans skønne Datter kær og med Tiden gøre hende til sin Dronning, ligesom Kong Erik den fjortende nogle Aartier i Forvejen havde ladet den smukke Korporalsdatter Karin Månsdatter, bestige Sveriges Trone.

Saasom den unge Meri Bertila ikke alene var skøn, men ogsaa ejede Lykkeringen, saa det i Begyndelsen ud, som om hendes Faders Beregning skulde slaa til. Gustav Adolf, der havde fulgt sin Fader paa Sveriges Trone, optændtes af en heftig Lidenskab for hende, ved Hoffet begyndte man allerede at forudse og frygte hendes Ophøjelse, men da voldte hun selv sin Undergang. Da den unge Konge skulde drage ud i den polske Krig, tog

301den unge Pige, der elskede ham varmt, Ringen af sin Finger og gav ham den, for at den skulde beskytte hans Liv mod enhver Fare.

Hermed var hendes Lykkes Dage forbi. Mens Gustav Adolf var i Felten, blev hun sendt hjem til Finland, og da Kongen kom tilbage fra Krigen, syntes han at have glemt hende. Hjemme hos sin Fader fristede hun onde Dage, hun, der ikke havde naaet at blive Dronning. Kort efter sin Hjemkomst fødte hun et Barn, men Aron Bertila magede det saadan, at kun en trofast gammel Mand fik det at vide. Han udgav Barnet for at være hans og hans Hustrus, og Meri maatte aldrig nævne for sin Søn, hverken at hun var hans Moder, eller hvem der var hans rette Fader.

Da det ikke var lykkedes den stolte finske Bondekonge at sætte Sveriges Krone paa sin Datters* Hoved, begyndte han at pønse paa, om den ikke kunde komme til at smykke hans Dattersøns. Da Drengen var tolv Aar gammel, sendte han ham over til Sverige og lod ham opdrage der som en ung Adelsmand. Aldrig saa snart var han voksen, før han blev sendt ud i den tyske Krig, for at han skulde kæmpe under Gustav Adolf selv. Og endnu engang tegnede det til, at den gamle skulde se sine Planer gaa i Opfyldelse. I Slaget ved Brei-tenfeld udførte den unge Gustav Bertila, eller Bertel som han fra nu af kaldte sig, en glimrende Bedrift, og da Kampen var endt, vilde Kongen belønne ham ved at ophøje ham i Adelsstanden. Men da overrakte den unge Mand ham et Brev fra Aron Bertila. I Brevet lod den gamle Mand

302Kongen vide, hvem Bertel var, men samtidig forbød han ham nogensinde at gøre ham til Adelsmand. „Anerkend ha;n, gør ham til Kronprins af Sverige," syntes han at ville tilraabe Kongen, „noget ringere kan jeg

ikke tage imod." Kongen gjorde imidlertid ikke noget saadant. Han forfremmede Ynglingen til Løjtnant ved Stålhandskes finske Rytteri, og efterat han havde udmærket sig een Gang til ved Erobringen af Würzburg, optog han ham i sin Livvagt.

Men ved Indtagelsen af det prægtige Bispeslot, der beherskede Würzburg, var det lykkedes Svenskerne at tage en interessant Person til Fange. Det var en vi dunderlig. dejlig Adelsdame. Regina von Emmeritz var hendes stolte Navn. Hun var opdraget ved sin Slægtning Biskoppens Hof og var en Discipel af Jesuiterne, hadede Protestantismen af sit ganske Hjerte og saa i den kætterske Konge sin Troes farligste Fjende. Hun havde ogsaa svoret ved den hellige Jomfrus Billede at støde Dolken i hans Bryst, saa snart der frembød sig en Lejlighed til det. Hun vilde være den Judith, der overvandt den nordiske Holofernes.

Men da den ophidsede unge Kvinde saa Kongen paa nært Hold, da hun blev Vidne til hans Ædelmodighed og Retfærdighed, da rejste der sig en frygtelig Strid i hendes Indre. Hun kunde ikke værge sig imod hans Lykke og hans Trylleri. Hun elskede ham imod sin Vilje.

Hun saa ingen anden Udvej til at slippe for at dræbe denne Helt end under en Privataudiens at søge at omvende ham. Men desværre blev det

303midt under Samtalen opdaget, at hendes Skriftefader var skjult i Stuen med en Dolk under Kappen. Da harmedes Gustav Adolf. Han befalede, at Skriftefaderen skulde kastes i Fængsel, og at den skønne unge Pige skulde sendes til Finland, til Korsholm Slot, for at opdrages af den strenge Fru Märta, som raadede der.

Men alt dette havde til Følge, at den gamle Bertilas Planer mislykkedes. Kongen troede, at den unge Bertel havde ladet sig bedaare af den skønne Fange; han ønskede ikke længer at have ham i sin Nærhed og sendte ham tilbage til Stålhandskes Dragoner. Kongen havde ogsaa • forsaavidt Ret, som Bertel elskede Regina, men det var naturligvis en uretfærdig Mistanke, at han skulde have nogen Del i den jesuitiske Skriftefaders Mordforsøg.

Regina blev virkelig sendt til Finland og anbragt paa Korsholm, mens Bertel ved Lech og ved Nürnberg gjorde sit Bedste for at genvinde Kongens Gunst. Der kom dog ingen Forsoning i Stand, men Natten før Slaget ved Lützen mindedes Kongen sin Søn. Han fortalte hans Historie til Hertug Bernhard af Weimar og paalagde denne, hvis der næste Dag skulde vederfares Kongen noget menneskeligt, da at give Sønnen en lille Ring af Kobber, som Kongen betroede til hans Varetægt.

Dagen efter faldt Gustav Adolf, men Hertug Bernhard, der havde hans Ring i Forvaring, førte hans Hær til Sejr.

Da Hertugen imidlertid ikke kendte Ringens store Værd, tog han ikke Vare paa den, men den

304blev stjaalet af den Jesuit, der havde stræbt Kongen efter Livet. Og næppe var Ringen kommet over paa den papistiske Side, før de kejserlige Tropper vandt Slaget ved Nördlingen og lik Held til omtrent at jage Svenskerne ud af Tyskland.

Den dristige og højtbegavede Jesuit, der havde stjaalet Ringen, troede nu Øjeblikket kommet til at bringe hele Norden tilbage under Pavens Magt. Derfor begav han sig til Finland, forklædt som omrejsende Kvaksalver, tog paa Vejen ind paa Korsholm, befriede sit skønne Skriftebarn af Fangenskabet og tog hende derefter med sig til Fæstningen Kajaneborg, hvor Sveriges store Historieskriver, Johannes Messenius sad fangen som mistænkt for papistiske Anslag. Det havde nær lykkedes Jesuiten at overtale ham til at forfalske sin Historie paa en Maade, der vilde have været meget fordelagtig for Modreformationen, men Messenius' tapre Hustru kuldkastede hans Planer. Dette vilde vel næppe være lykkedes hende, dersom ikke Jesuiten omtrent paa samme Tid havde aflagt falsk Ed, hvad der altsaa svækkede Ringens Magt. Kort efter indtraf ogsaa den unge Bertel, der nu var Adelsmand og bar Navnet Bertelsköld, til Kajaneborg, og da Jesuiterpateren flygtede for ham, druknede han i Uleå Elv. Paterens Lig blev fundet; det havde om Halsen en Snor, hvori der hang en lille Kobberring, og nu tog Bertelsköld Ringen til sig som retmæssig erhvervet Gods. Her oppe paa Kajaneborg bejlede han til Regina, som han efter tusinde Eventyr havde opsporet, og det falder af

305sig selv, at hun maatte skænke ham sin Kærlighed, nu da han havde Ringen i sit Værge.

Men en var der, som Ringen ikke magtede at faa Bugt med> og det var den gamle Bondekonge i Storkyro. Da Dattersønnen vendte tilbage med sit Adelsnavn og gift med en udenlandsk Fyrstedatter, befalede Bertila, hvem han endnu ansaa for sin Fader, at han skulde frasige sig Adelskabet; ellers vilde han gøre ham arveløs. Da han negtede dette, erklærede den gamle, at han vilde gøre Bertelskölds tidligere Krigskammerat, Larsson til sin Arving, hvis denne vilde gaa ind paa at blive ved at være Bonde.

Ringen fornegtede dog heller ikke ved denne Lejlighed helt sin Kraft. Bertelskölds Moder traadte frem, harmfuld over sin Faders Haard-hed, anerkendte sin Søn, aabenbarede håm hans rette Herkomst, fortalte ham om Ringens Magt og gav ham sin Velsignelse.

Bondekongen derimod gav sin Arving sin egen slidte Økse, der skulde bringe ham Lykke, og udslyngede sin Forbandelse over Dattersønnen, som vilde gaa over til den hadede Herremands-klasse.

Saaledes udgik der fra Bertila Gaard to Modsætninger: Bonden med Arbejdsøksen og Herremanden med Lykkeringen. Og imellem disse to, sagde man, skulde der herske bitter Strid, lige indtil Elskov engang forenede de to Slægter med hinanden.---

Dette var Indledningen og Begyndelsen til Ringens Historie, men Zachris havde i den mærkelige

306Nat i Åbo set meget mere af dens Oplevelser. Han havde fulgt dem gennem Sveriges Storhedstid helt op til Karl den tolvtes ulykkelige Dage: Han havde set Ringens Virkninger mellem Frihedstidens Partimænd, lige til den i Gustav den tredjes Eje hjalp denne til hans første heldige Revolution.

Og paa samme Tid havde han set Samfundsklassernes Kamp, Krigens Ære og Elendighed, Misvækst og Farsoter, Genrejsning og ny Fald, Eventyr og Omvæltninger af alle Slags.

Halvt blændet af sit herlige Syn havde han i Begyndelsen troet, at han ikke behøvede andet end slet og ret at nedskrive, hvad han havde oplevet. Men det blev ham efterhaanden klart, at der krævedes et langt større Arbejde. Læseren, der ikke saa Begivenhederne for sine Øjne, maatte have Forklaringer, Beskrivelser, Oplysninger i Tusindvis. Heller ikke var det ham endnu klart, hvad Form han skulde give Digterværket. De Forsøg, han gjorde, svarede ikke til det Billede, han gemte i sin Erindring. Interessen, Fortryllelsen manglede.

Han indsaa, at han endnu ikke var Opgaven voksen. Han, hvis Tid var splittet mellem tusinde forskellige Ting, kunde heller ikke samle sig helt om dette store Værk.

Men heldigvis var hans Virksomhed baade som Redaktør og som Lærer af den Beskaffenhed, at hans Kræfter udvikledes, at han saa at sige blev opdraget til den store Opgave. Børnene og Bladets

Læsere havde samme Skræk for det langtrukne.

20* SO?De nødte ham til at vænne sig til Afveksling, Bevægelighed, Fart. Desuden krævede begge Parter, at hans Stil skulde være saadan, at den kunde forstaas af den jævneste Begavelse. Især lærte den ringe Plads i Bladet ham ikke at lade nogen Linie gaa unyttet til Spilde, hver Sætning maatte have et malende, bærende Indhold.

Allermest synes han dog at have lært af sine Eventyr. I den sidste Del af Fyrrerne udgav han flere smaa Eventyrsamlinger, og af dem lærte han at fortælle simpelt og ligefremt. Det er aabenbart, at han egentlig skrev disse Eventyr for at lære de smaa at gøre Verden fornøjelig, smuk og barmhjertig. Hans Eventyrhæfter indeholdt ikke man~ ge af de sædvanlige Eventyr om Trolde. Ingen Helte fik Lov at gaa omkring og slaa en Masse Mennesker ihjel, ingen kløgtige Hoveder kunde narre sig Lykke og Rigdom til.

Han fortalte i Reglen om virkelige smaa finske Drenges og Pigers Bedrifter, men han bevarede Eventyrstilen i hele dens skønne Simpelhed, kun med en for ham ejendommelig Tilsætning af Varme og Inderlighed. Det er mere end sandsynligt, at det var ved at skrive disse Eventyr, han kom paa den Tanke, at det store Heltedigt bedst kunde lægges i Munden paa en jævn gammel Mand, der i en Kreds af gode Venner i al Gemytlighed og

Fornøjelighed fortalte Ringens vidunderlige Oplevelser.

Ligefra Saimaforfølgelsens Tid havde han haft for Skik at underholde sine Læsere ved at optage korte Noveller. Det havde givet ham Øvelse i at

308sno Intrigens Traade, saa Læserens Spænding blev holdt vedlige til det sidste. Man kunde næsten fristes til at mene, at han drev den Kunst lovlig vidt.

Men indtil Aaret 1849 havde disse Noveller ikke faaet Lov at optage ret meget af Bladets Plads. Han havde Brug for den til sine Leopolds-breve, til sine store ledende Artikler, til Litteraturanmeldelser, politiske Strejflys, til Henvendelser til Publikum om Støtte af almennyttige Foretagender, kort sagt til alt det, som et Blad, der vil følge med Tiden, maa indeholde. Men fra dette Aar af blev Presselovene skærpet til det yderste. Nu skulde Regeringen bøde paa alt det, den hidtil havde forsømt, og ikke tillade nogen farlig Tidsaand at komme til Orde. Der blev sat en Stopper for Kritik, Politik, for Nyheder fra Udlandet. Og det var sikkert i Fortvivlelse over at se sig afskaaret fra sit sædvanlige Stof, at Zachris dette Aar i Bladet begyndte at offentliggøre sin første større Novelle, „Den gamle Baron paa Rautakylä."

Det var dog endnu ikke Storværket, Epopeen. Endnu var han ikke moden til det. Hvad han nu skrev, var en Karakterstudie.

Det er muligt, at Fortællingens Indhold til en vis Grad var paavirket af den senere Tids Begivenheder, af det Indtryk, man i Finland havde af Enevældens ødelæggende Virkninger paa Omgivelserne. Han skildrede den glimrende, fornemme Lykkejæger fra Gustav den tredjes Tid, som i sin Velmagts Dage hensynsløst havde udnyttet

309alle Muligheder til at opnaa Rigdom, Kongegunst og hvad ellers hans Hjerte begærede, skildrede hvordan Livet formede sig for ham i hans høje Alderdom. Tomhed, Samvittighedsnag, taabelige Lyster, elendig Svaghed, barnagtig Forfængelighed, skammelig Fejghed, Tyranni af Husholdersker, lavttænkende Omgivelser, Vanrøgt og Forfald — alt dette havde han bragt over sit Hoved paa sine gamle Dage; det var den Lykke, han havde vundet ved al sin Brøde.

Men hermed var Skikkelsens Muligheder ikke udtømt. Baade i Fortællingen, og, maaske endnu mere, i den Dramatisering, der udkom 1850, var der over den usle, affældige Stakkels personlige Optræden noget af Glansen fra den galante Konges Hof. Gennem al hans Elendighed saa man Glimt af en skøn og forlinet Verden, af let Spøg og udsøgte Manerer. Han vakte derfor ikke alene Foragt, men ogsaa nogen Medynk.

Forsøget faldt særdeles godt ud. Man kritiserede ganske vist en Del Overdrivelser i selve Begivenhedernes Gang, men den gamle Barons Karakter var saa godt iagttaget og gennemført, at Bogen nødvendigvis maatte gøre Lykke. Og da Tiderne ikke forandrede sig, men stadig hindrede al alvorlig Bladvirksomhed, saa fortsatte Topelius, som han havde begyndt.

Men heller ikke denne Gang fandt han det tjenligt at sende Storværket ud. Nu kom der dog noget, som kunde kaldes en direkte Forløber, en historisk Roman med Titel „Hertuginden af Finland."

310I Åbo levede der i det attende Aarhundrede en fattig Student, Isak Alanus, der spiste Naadsens-brød hos sin Slægtning, Borgmester Merthen og trofast og ærbødigt elskede Borgmesterens skønne Datter Eva. Denne Eva, som var den smukkeste og bedst begavede unge Pige i hele Åbo, behandlede Isak som en Broder, men hun omgikkes med altfor store Planer til at ville knytte sig til en forlæst Student. Det var i hendes Barndom blevet spaaet hende, at hun skulde blive gift med jen mægtig Mand; hun drømte om et Liv i de højeste Kredse, hun vilde være Fyrstinde, Dronning. Da hun opdagede, at Isak Alanus elskede hende, befalede hun ham at drage ud i Verden og udføre .store og glimrende Bedrifter. Naar han da engang kom tilbage, mægtig og berømt, saa vilde hun blive hans.

Den undselige og kejtede Student følte ikke den Art Kraft i sin Sjæl, saa han formaaede at følge hendes Bud. Den eneste Trøst, han havde, var den, at Eva Merthen gav alle sine Bejlere samme Svar. Hun sagde til alle, der

nærmede sig hende med Elskovsord: „Drag udi Bliv en Helt, bliv Kongers Ligemand, saa skal jeg skænke Dem min Haand."

Mens den unge Pige endnu levede i sine store Drømme, opstod Krigen 1740. Svenskerne blev alle Vegne slaaet tilbage af Russerne. Åbo blev indtaget, og Anføreren for den russiske Hær, den skotske General, Jakob Keith, opslog sit Hovedkvarter der.

Isak Alanus flygtede fra Byen under denne

325Hjemsøgelse. Han kaldte Landbefolkningen til Vaaben, kæmpede i Spidsen for en Friskare og søgte at befri Åbo. Dette skulde være hans Be-drift, den Heltedaad, hvormed han haabede at vinde den elskede.

Men alt gik anderledes, end han havde ventet-Han blev snart taget af Russerne, og da han som Fange blev ført til det russiske Hovedkvarter^ ventede der ham en forfærdelig Opdagelse. Hans elskede havde virkelig fundet sin Helt. Den fjendtlige Befalingsmand, den ædle og tapre Jakob Keith, havde vundet hendes Hjerte, den stolte Eva Merthen opholdt sig i det russiske Hovedkvarter som hans Elskerinde.

Eva sørgede for, at Isak slåp fri, men selv blev hun hos Keith i Åbo lige til Fredslutningen, og det var i denne Tid man gav hende Øgenavnet „Hertuginden af Finland". Men det maa ikke glemmes, at Zachris' Heltinde spillede den smukkeste Rolle overfor sine Landsmænd. Hun mildnede Krigens Ulykker, hindrede Uretfærdighed og bidrog væsentlig til, at denne Krig blev langt mindre ødelæggende for Landet end den nærmest foregaaende.

Den Roman, Topelius havde skabt af dette gode Stof, vakte stor Beundring. Der var maaske det at udsætte, at han endnu ikke var nogen fuldendt Fortæller. Saaledes fandt mange, at Mødet mellem Isak og Eva kom for tidligt. Isak Alanus var den unge Zachris Topelius selv. De Ord, hvormed han bebrejdede Eva, at hun havde svigtet sit Land og skænket en Fjende sin Kærlighed, var

312som talt ud af hans eget Hjerte. Man kunde mærke, at dette for Forfatteren var Fortællingens Højdepunkt. Alt hvad der senere fulgte havde ikke i samme Grad hans Interesse, ja, henimod Slutningen nøjedes han med blot kort og godt at meddele Begivenhederne. Han ofrede mange smukke Ord paa den ædle Keith, men det var ikke helt lykkedes ham at gøre Skikkelsen levende.

Alle glædede sig dog over den fortræffelige Skildring af Åbo By og dens Indbyggere, der blev givet i Begyndelsen af Fortællingen. Et Middagsselskab hos Borgmester Merthen og et Kaffeselskab paa Runsala — man er nær ved at sige Alörn — udenfor Åbo kunde ikke være bedre gjort. Den livlige og fornøjelige Fortællemaade vakte stor Beundring, og man ansaa denne Roman for det bedste, Topelius hidtil havde skrevet.

Efter denne afgørende Sejr dristede Topelius sig, vel forberedt og erfaren som han nu var, til at paabegynde Offentliggørelsen af Ringens Historie.

Den 29. Oktober 1851 begyndte den gamle Felt-skær Andreas Bäck at fortælle den for Helsingfors Tidningars Læsere, og lige fra Begyndelsen .af var Lykken den vis. Her var ikke længer nogen Tøven eller Usikkerhed, her smeltede Digt og Virkelighed sammen til eet. Her oprulledes Historiens Drama med et Liv og en Friskhed, som man aldrig før havde kendt, uden det Skimmel og den Gravluft, der gerne hænger ved det forbigangne. Her talte et Fortællergeni, som i

313Glæden over sin Modenhed og sin Rigdom aldrig syntes at ville holde op igen.

Der var dog endnu Vanskeligheder, som Topelius ikke formaaede at overvinde. Han maatte altid skynde sig, og han havde sjælden Lejlighed til det langsommelige Arbejde at gengive Samtalen paa Tidens Sprog og i Tidens Aand. Sligt kan man ikke forlange af en Forfatter, der skriver med Sætterdrengen ventende udenfor Døren. Zachris' Personer maatte ofte tage til Takke med at udtale hans Tanker og ikke deres egne, de maatte tale hans Sprog og ikke deres eget. Der bødedes dog paa denne Fejl ved den store Tiltrækning, han formaaede at give de Personer, han elskede, og den inderlige Afsky, det lykkedes ham at vække for dem, han selv hadede.

Og, i det hele taget, ingen kunde læse denne Feuilleton uden at føie den mærkelige Fortryllelse, der hviler over

Bøger, som skrives af et Menneske, der elsker sit Arbejde og er lyksalig over at følge sine Helte og Heltinder i deres vekslende Eventyr.

I Aarene 1852 og 1853 udkom første Del og et godt Stykke af anden. Efter den Tid kom der stadig Afbrydelser i Udgivelsen, og først Aar

1866 blev femte og sidste Del sluttet.

*

Det var Aar 1871 Feltskärens berättelser for første Gang kom indenfor Døren i mit Hjem. Jeg var dengang tretten Aar, og jeg kendte ikke stort mere til svensk Historie end hvad jeg havde

314læst i en meget mager Skolebog. Her hørte jeg altsaa for første Gang mit Folks Historie skildret saadan, at jeg forstod, den var stor og ærefuld, rig paa fremragende Mænd, rig paa tung Forsagelse, rig paa glimrende Bedrifter. Først her lærte jeg, at Svenskerne havde været et Eventyrenes og Stordaadens Folk.

Aar ud og Aar ind sad vi dengang om Aftenen samlede om Lampen, som stod midt paa det runde Bord i Spisestuen, beskæftiget med Haandarbejde. Aar ud og Aar ind forsødede vi Arbejdet ved Romanlæsning. Vi var ikke fremmede i Digtningens Verden, men naar havde vi vel læst en Bog som denne? Aldrig havde vi som nu længtes efter Aftentimerne, aldrig havde vi beundret nogen som Gustav Adolf, aldrig hadet nogen som Pater Hieronymus, aldrig sværmet for nogen som for den guddommelige Regina.

Vi kendte Fänrik Ståls sägner til Punkt og Prikke, og allerede de havde lært os at elske Finland. Men nu efterat Feltskæren havde fortalt os om sit elskede Land, følte vi ligesom han en næsten smertelig Ømhed for det. Aldrig kunde vi ophøre at begræde, at det ikke længer var svensk, aldrig kunde vi ophøre at hade den Magt, der havde røvet det fra os, aldrig kunde vi gøre andet end ønske det al mulig Lykke til Løn for den Troskab, det havde vist os i svundne Dage.

329MANDEN FRA GADEN

I Foraaret 1854 var Topelius omtrent i samme Sindstilstand som i den Tid, da han første Gang søgte Lektorembedet i Vasa. Ogsaa nu gik han og haabede paa, at en elskværdig Mand skulde komme hen til ham paa Gaden, slaa han; paa Skulderen og sige: „Jeg har lagt Mærke til Deres Virksomhed som Redaktør og Forfatter. Det vilde være Skade, om De skulde begrave Dem i en Provinsby. Jeg skal sørge for, at De kan blive i Helsingfors."

Det var en Ulykke, at han nogensinde havde tænkt paa at søge en Lektorstilling, men i Foraaret 1850 havde han maattet tage sin Afsked fra Helsingfors Lyceum, og fra den Tid af havde alle hans Venner med hans kloge Moder i Spidsen talt om, at hans Stilling rigtignok var meget usikker. Bladet kunde naarsomhelst blive forbudt ligesom Saima, og saa havde han jo absolut ingenting at leve af. Ja, Fru Topelius glemte jo ikke, at han ogsaa fortjente lidt ved sine Bøger. For Ljungblommor havde han faaet hele 50 Rubler og for hvert af de smaa Hæfter Eventyr henimod 75. Det var jo tilstrækkeligt til Naalepenge til Emilie og til Tobak til ham selv, men han kun-

316de da ikke tænke paa at forsørge Hustru og Børn med de Indtægter. Der var ogsaa noget, der hed Anciennetet. Den mistede han, naar han gik om, løs og ledig som nu, og til sidst vilde det blive ganske umuligt for ham at faa noget Embede, fordi alle andre var mere velmeriterede end han. Og der var ogsaa noget, der hed Pension. Det fik han heller ingenting af under de nuværende Forhold. Hvad skulde der blive af ham og Emilie paa deres gamle Dage?

Fru Topelius og Vennerne prædikede saa meget og saa længe, at han i Sommeren 1850 virkelig Sfjgte Lektorembedet i Historie i Åbo, som dengang var ledigt. Naturligvis nærede han det hemmelige Haab paa en eller anden Maade at slippe for det, og ganske som for fem Aar siden samlede han sine lyriske Smaastykker og udgav et lille Bind Digte for at se, om det ikke kunde bringe Hjælp. Men af en eller anden Grund havde han undladt at medtage flere af sine bedste og kraftigste Digte, saa han kom ikke til at tage sig rigtigt ud til sin Fordel. Den lille Digtsamling fik derfor omtrent samme Modtagelse som den tidligere. Den hjalp hverken paa

hans Affærer eller paa hans Anseelse.

De Magter, der styrede hans Skæbne, syntes imidlertid ikke at ønske, at han skulde forlade Hovedstaden. Da Embedet i Åbo i 1851 blev besat, var det ikke ham, men en anden Ansøger, Lektor Renvall i Vasa, der fik det.

Men derved blev altsaa Lektoratet i Historie i Vasa ledigt, og Topelius søgte nu det.

317Nu vrededes Skæbnens Magter over en saadan kortsynet Stædighed. Havde end ikke hans Lyrik gjort synderlig Lykke, saa var jo Hertuginden blevet modtaget saa meget desto bedre baade som Feuilleton og som Bog. Dramatiseringen af „Den gamle Baron" havde gjort overordentlig Lykke. Helsingfors Tidningar voksede i Betydning og Anseelse. Hans egen Sjæls Evner og Rigdom var i bestandig Vækst. Hvad behøvede en Mand som han at tænke paa det daglige Brød? Men da han ikke kunde se, hvor venligt Forsynet to Gange havde afværget Følgerne af hans Taabelighed, saa var der ikke andet at gøre end at lade hans Ønsker gaa i Opfyldelse. Han blev altsaa i December 1851 udnævnt til Lektor i Vasa, men Embedet skulde ikke tiltrædes før i Maj 1853.

I Løbet af Aaret 1852 tiltog Folkegunsten og Lykken. Feltskærens første Fortællinger udkom og læstes med aandeløs Spænding. Studentervisen, Efteraarets Afmagt, Kong Karls Jagt vandt ham mange ny Venner. Man regnede ham endnu ikke til de virkelig store Aander. Han var ingen Runeberg, ingen Snellman, ingen Lönnrot, men han var saa underholdende, saa nyttig, saa anvendelig, saa elskværdig, han havde saa let ved at finde Udtryk for det, der laa bundet i Folkets Sjæl, at han virkelig var godt paa Vej til at vinde hele Nationens Kærlighed.

Da man havde naaet Aar 1853 og Flytningen var nær forestaaende, begyndte alle Mennesker at tale om, at det var stor Skade, han skulde forlade Helsingfors. Man kunde slet ikke undvære ham. Man

318begyndte endog at anerkende hans Virksomhed som Redaktør. Hans Børnebladsjournalistik, der engang havde været saa foragtet, fik nu det Lov, at den gjorde uberegnelig Gavn. En Mand som Runeberg skrev til ham, at han paa denne Plads var noget nær uerstattelig.

Skæbnens Magter maa have smilet med stille Ironi, da de mærkede hans Savn og hans Anger. For at han endnu klarere skulde bringes til at indse, at han havde taget fejl, skete ogsaa det, at Vasa By Aar 1852 brændte ned til Grunden, saa Gymnasiet for et Par Aar maatte flyttes til Jakobstad, der var omtrent af samme Størrelse som Nykarleby.

I Foraaret 1853 gjorde Zachris et Forsøg paa idetmindste at forhale Ulykken. Han skrev til Domkapitlet og bad om Orlov til Efteraaret 1854, hvad der ogsaa blev bevilliget.

Saaledes havde han endnu et Par Aar for sig. Han fortsatte Fältskärns berättelser. Han omarbejdede Würzbergepisoden i første Del til et stort Drama, „Regina von Emmeritz". Han arbejdede paa en Læsebog for Drengeskolen. Han fandt i Foraaret og Sommeren en ny Tone paa sin Harpe, idet han da begyndte at skrive sine Sylviaviser, som alle fandt var det mest melodiske, det frieste og mest legende, han endnu havde frembragt.

Det blev med eet Ord mere og mere umuligt for ham at opgive dette Liv, hvor han trivedes saa godt, hvor hans Talent blomstrede, hvor han nu mødte Interesse og Anerkendelse i rigeste Maal. Var det ikke ligefrem farligt at flytte?

319Var der i Jakobstad et eneste Menneske, der interesserede sig for hvad han skrev? Vilde han ikke blive ligegyldig og sløv, naar han ikke længer levede i Begivenhedernes Midtpunkt?

Hans gamle Moder var den eneste, der var tilfreds. „Min egen kæreste Zache," skrev hun, „tænk paa, at nu kan du komme hjem baade til Jul, Paaske, Pinse, St. Hansdag og Mikkelsdag!" Nu skulde han fiske i Elven og blive „Garnkonge" ved Heltfiskeriet, ligesom da han var Dreng. Og en Gang imellem kunde han nok faa Tid til at sende et eller andet Aandsprodukt ud i Verden ligesom Runeberg gjorde i Borgå. Og maaske en fast og rolig Virksomhed i det lille Jakobstad, hvor han med Guds Hjælp var beskyttet imod Egenkærlighed og Hovmod, netop var hvad han trængte til, nu da han havde haft Lykken i den Grad med sig.

Men hvor god en Søn Zachris end var, saa kunde han ikke lade være at sørge over at skulle forlade Helsingfors.

Og nu tegnede det ovenikø-bet til, at store Begivenheder var forestaaende. Rusland kom i Efteraaret 1853 1 Krig med Tyrkiet, og mange Tegn tydede paa, at Vestmagterne, England og Frankrig, vilde tage Del i Krigen paa Tyrkiets Side. Under Indflydelse af Krigen begyndte Pressetvangen at lettes lidt. Men Topelius, han skulde nu i denne bevægede Tid opgive sit Blad og drage til van Diemens Land!

Hvor var den Mand, han drømte om at møde paa Gaden, og som skulde sige de trøstende Ord til ham? Han saa sig bestandig om efter ham

320uden at han viste sig. Endnu ved Nytaarstid 1S54 havde han ikke set noget til ham, og da maatte Zachris opgive alt Haab og finde sig i det uund-gaaelige. Han lejede endogsaa Lejlighed i Jakobstad.

Men en skøn Dag hændte alligevel det vidunderlige, det længe ventede. Han traf paa Gaden Fredrik Cygnæus, der kom ham i Møde hjertelig og sangvinsk som altid. Og Cygnæus slog ham paa Skulderen og sagde: „Hør, Bror Topelius, jeg kan ikke forsone mig med, at du skal flytte til Jakobstad. Vi maa se at indrette det saadan, at du kan blive i Helsingfors. Jeg skal tale med Armfelt."

Topelius har sagtens smilet lidt vemodigt, da han hørte dette, som han saa længe havde længtes efter, netop fra denne Kant. Cygnæus kendte ganske vist personlig den finske Statssekretær, Grev Armfelt, og det var ikke første Gang, Zachris havde hørt ham sige ligesaa fortrøstningsfuldt som nu: „Jeg skal tale med Armfelt." Men i Kammeratkredsen blev denne Forsikring altid modtaget med et vist Forbehold. Og for Resten var det ikke engang sagt, at Cygnæus traf Armfelt, der paa Embedsvegne opholdt sig i St. Petersborg.

Men i Marts 1854 besluttede Kejseren sammen med sine Sønner at komme til Helsingfors for at træffe Foranstaltninger til Landets Forsvar, og Grev Armfelt kom til Byen et Par Dage før Kejseren.

En af de Dage mødte Cygnæus igen Topelius paa et Gadehjørne. Han standsede ham, fortalte,

32Iat han havde talt med Armfelt, og at denne stillede sig velvilligt. Men hvad for en Bestilling ønskede Topelius egentlig?

Zachris saa, at Cygnæus brændte af Iver efter at hjælpe ham. Men det hele forekom ham ganske umuligt. For ikke at saare Vennen foreslog han, at de skulde gøre ham til extraordinær Lektor i Svensk ved Universitetet

Cygnæus gik, men da han kom til Armfelt med denne Besked, indvendte denne straks, at Topelius allerede var ordinær Lektor, og saa kunde man vanskelig udnævne ham til extraordinær.

Da forandrede Cygnæus paa egen Haand sit Forslag, og da Kejseren og hans Sønner kom, blev Sagen forebragt paa allerhøjeste Sted. Og da Czaren i disse vanskelige Tider ikke havde noget imod at lade sin Naades Sol skinne paa Finnerne, blev Zachris Topelius virkelig den 15. Marts konstitueret som extraordinær Professor i Finlands Historie ved Helsingfors Universitet med en Gage af tusind Rubler, at udbetale af det Fond, Kansleren havde til Disposition.FORRÆDEREN

I

I næst sidste Uge af Maj Aar 1854 offentliggjordes i Helsingfors Tidningar et Digt, der vakte den største Opsigt. Man læste det om og om igen, diskuterede det og forargedes.

Hvor var det muligt, at et saadant Digt kunde staa i dette Blad? Der var man vant til at finde Frihedssange, Lyssange. Aldrig havde man tænkt sig, at den Haand, der havde skrevet Morgenstormen og Studentervisen, vilde lade sig bruge af Finlands Undertrykkere.

Generalguvernøren, Fyrst Menschikoff, havde en Gang dekreteret, at fra Finland maatte man ikke høre noget, hverken godt eller ondt, og Finnerne havde paa deres Side slaaet fast, at Rusland maatte ingen holde med, enten det havde Ret eller Uret. Man kunde træde i russisk Tjeneste, man kunde som russisk Embedsmand tage imod Ordrer af den russiske Regering og udføre dem som en hæderlig Mand, det var der ikke noget forkasteligt i. Men et uskrevet og ubrydeligt Bud forbød enhver Finne frivillig at vise sig som Ruslands Ven og gøre sig til Tolk for

dets Ønsker.

21* 323Man viste Bladet til sine Venner, man læste Digtet med den alvorligste Eftertanke og prøvede paa at forstaa det. I Reglen havde man jo den Følelse, at Topelius udtalte netop det, man selv havde paa Hjerte. Men her kunde man umulig følge ham.

Naar man rigtig tænkte sig om, saa havde han lige siden sidste Efteraar, da Krigen med Tyrkiet brød ud, aabent og med stor Glæde forkyndt, at nu stundede dette Riges Undergang til. Aar 1453 havde Tyrkerne erobret Konstantinopel, og Aar 1853 vilde de, det troede da han, igen blive fordrevet derfra.

Allerede dette var lidt uforsigtigt, men det fik jo være. Russere og Tyrker var omtrent to Alen af eet Stykke; det var en Smagssag, om man vilde holde med den ene eller den anden. Men nii var Stillingen forandret. I et Par Maaneder havde Frankrig og England kæmpet paa Tyrkiets Side. Nu var det ikke længer to Barbarer, der gjorde det af med hinanden, nu var det Dannelse og Frihed, der gik i Kamp mod Mørke og Undertrykkelse.

Var det muligt at betænke sig paa Valget? Var det ikke soleklart, at Finlands Sympatier maatte være hos Vestmagterne? Sejrede Rusland, da vilde man komme til at opleve den samme Undertrykkelse, som man havde lidt under de sidste Aar. Sejrede Vestmagterne, da kunde muligvis Russerriget styrte sammen, da tilsmilede Friheden alle dets underkuede Folk.

Officielt var England og Frankrig Finlands

324Fjender. Der kunde ikke være Tale om at tage aabent Parti for dem. Det eneste rigtige var at forholde sig rolig og undgaa al Meningstilkendegivelse. Udtalte ipan sig for Vestmagterne, bragte man Landet i Fare, udtalte man sig for Rusland, saa handlede man imod sin Overbevisning.

Naturligvis kunde det §ke, at Finland blev Krigsskueplads, men selv da gjaldt det om at holde sig strengt neutral. Man havde virkelig allerede faaet en lille Forsmag paa Krigen. Engelskmændene havde gjort Forsøg paa at bane sig Vej til Ekenäs. De havde taget et Skib paa Rheden, men var derefter blevet slaaet tilbage af en russisk-finsk Troppestyrke.

Engelskmændene havde ogsaa kapret nogle finske Fartøjer, men hvad saa? Det var jo Krigens Gang. Vestmagterne kunde ikke skaane Finland, saa længe det var et russisk Land. De maatte benytte sig af enhver Lejlighed til at tilføje Fjenden Skade. Den Slags Ting maatte man finde sig i.

Men den, som Kejseren nylig havde gjort til Professor, uden at han havde søgt om det, han tænkte naturligvis ikke saaledes.

Han udbredte sig nu om denne ubetydelige Affære ved Ekenäs i dette lange Digt, som man havde saa ondt ved at forstaa. Han havde kaldt det Den første Draabe Blod, og han talte der om, hvor slet England havde baaret sig ad, at det var kommet med Krig til Finlands Kyster, hvor man netop glædede sig ved Foraarets Tilbagevenden.

325Og videre erklærede han i Digtet, at al den Agtelse og Kærlighed, som man hidtil i Finland havde næret for Englænderne, den havde de nu forspildt, fordi de havde plettet Vaarens Skønhed med Blod og forstyrret dens hellige Fred. Nu vilde man kun bekæmpe dem af al Magt.

Vi værner vore Kyster, og for vort Land vi slaas,

og Byrden af en Blodskyld, den falder ej paa os.

Og Politikens Knøssel, Europa, Muhammed —

alt, alt har vi udslettet, thi nu er Finland med!

Folk snakkede, og Folk hviskede, og Folk søgte at forstaa det. Man kunde da ikke betragte England som Fjende, fordi det vilde tage et Par Skibe ved Ekenäs. Kunde det være muligt, at dette var Topelius* virkelige Mening?

Eller var disse Vers ikke snarere en Slags Betaling for Professoratet? Han vilde vist meget gerne blive i Helsingfors. Han havde skrevet til en eller anden, at Jakobstad var som van Diemens Land.

Maaske han ogsaa tidligere var gaaet Regeringens Ærende ? Tænk paa Saima, tænk paa, at han blev nødt til at træde ud af den österbottniske Afdeling!

Ingen havde før skrevet saa kækt og fortrøstningsfuldt som han, men maaske han var en svag Natur. Fra nu af blev man nok nødt til at holde skarpt Øje med ham og hans Blad, for det var mere end sandsynligt, at han gik Regeringens Ærende.

326II

Det var en Aften sent, men der var jo næsten ingen Nat paa denne Tid af Aaret, og Zachris" sad ved Skrivebordet i Færd med at skrive en Artikel til sit Blad. Han havde mærket, at Folk havde taget Forargelse af hans Vers om Den første Draabe Blod, og hans Hustru havdé gjort ham opmærksom paa, at han dér var kommet til at udtale sig saadan, at man kunde tro, han vilde stille sig paa Ruslands Side. Sligt var aldrig faldet ham ind. Han havde skrevet Digtet i sin første stærke Vrede ved at høre, at Englænderne, dette Kræmmer folk, havde stjaalet finske Skibe. Det var aabenbart, at de vilde benytte Lejligheden til at skaffe sig af med en mulig Medbejler til deres Handel, og han havde ikke drømt om, at ikke alle hans Landsmænd vilde se ligedan paa Sagen. Han var nu engang blevet saa vant til, at de Følelser, han udtalte, var dem, hele Folket delte. Han havde slet ikke tænkt paa Rusland, da han skrev Digtet. Han havde været langt borte fra alle politiske Beregninger. Han havde egentlig talt ikke været andet end en lille Nykarleby-dreng, der nok kunde huske, hvordan det var deroppe i de smaa Kystbyer, naar Skibene blev taget som Priser og der begyndte at blive knapt med Salt og Sild i Hjemmene.

Nu vilde han ialtfald forklare sig, og han var netop begyndt paa en Artikel, som han kaldte I Livets Kamp.

„Der boede to Mænd i samme Hus, og de

327

/skændtes om det var hensigtsmæssigt indrettet eller ej. Den ene vilde have Jerntag, den anden vilde have Paptag. Den ene vilde have et Plankeværk ind imod Nabogaarden, den anden vilde slaa Gaardene sammen. Den ene fandt Vinduerne for smaa, den anden paastod, at Kakkelovnene røg. Der var mange Ting, de vilde have anderledes, men ingen af dem vilde sælge Huset."

Mens Zachris skrev dette, hørte han gennem det aabne Vindue listende Trin og dæmpede Stemmer. Han var dog altfor optaget af sit Arbejde til at se efter, hvad det betød.

„En Dag opstod der en stor Ildebrand i Byen, og de to, der boede i samme Hus, saa Ilden tage fat i Træværket. Hvad gjorde de saa? Den ene betænkte sig ikke et Øjeblik, men gik sammen med dem, der arbejdede paa og ønskede at redde Huset. Den anden gav sig til at disputere, først om hvordan Ilden var opstaaet, derpaa om Husets forskellige Mangler, til sidst om, hvorvidt Ilden egentlig gjorde Skade, om den ikke snarere gjorde Gavn, og om, hvor umuligt det var, at det Hus kunde brænde, om ogsaa Byen brændte.

Hvem af de to handlede ædelt?

Hvem af de to handlede klogt?"

Den skrivende foer sammen, han havde nær tabt Pennen. En skarp Piben skar gennem Luften, og umiddelbart efter fulgte et forfærdeligt Spektakel. Der blev trommet paa Grydelaag, pebet i Nøgler, spillet paa Redekam. Alt hvad der kunde pibe, skrige og hvine var taget i Brug og fremkaldte en øredøvende Larm.

328Topelius lagde Pennen fra sig et Øjeblik, men tog den straks igen. En Pibekoncert uden for hans Vinduer! Det var sandelig nødvendigt, at han forsvarede sig efter bedste Evne.

„Hvis din Moder bliver mishandlet ved Siden af dig, hvad bryder du dig da om, at den Haand, der slaar hende, maaske er din bedste Vens? — er du ikke alligevel rede til at hugge den Haand af ? Og om den Haand, der frelste hende fra Undergang, end var din bitreste Fjendes, hvad bryder du dig om det ? — er du ikke rede til alligevel at trykke den Haand og kalde den en Vens og en Redningsmands Haand?"

Han holdt inde et Øjeblik og lyttede til Spektaklet. Hvis Folk nu vilde læse dette med lidt Eftertanke, saa vilde

de jo se, at han kaldte Rusland for sin bitreste Fjende og Vestmagterne for sin bedste Ven.

Han vilde dog ikke have, nogen skulde tro, at han ikke holdt fast ved sin Misbilligelse af Englands Handlemaade. Derfor fortsatte han:

„Eller hvem er den Mand, som, naar hans Fader bliver overfaldet i Skoven af Røvere, siger til dem: jeg har den og den Anskuelse, saa Gud give jer Held og Lykke, kære Røvere!"

Han holdt igen op at skrive. Larmen var saa skærende og pinagtig, at han ikke kunde holde sine Tanker samlede. Han lagde Pennen fra sig og lænede sig tilbage i Stolen. Han kunde umulig bestille noget, før det behagede Studenterne at holde op med det Spektakel.

Han smilede ved Tanken om, at han selv mere

329end een Gang havde været med at arrangere den Slags Underholdning. Og det var aldrig faldet ham ind andet, end at den Mand, der sad inde i Stuen og hørte paa den, var skyldig, og at de, der stod ude paa Gaden, var i deres fulde Ret.

Kunde det være muligt, at de unge ogsaa nu havde Ret? — I de sidste Dage havde Engelskmændene gjort ny Landgangsforsøg. De havde hjemsøgt Brahestad og Uleåborg, stukket Ild paa Værfterne, hvor der var Skibe paa Stabelen, og ødelagt store Oplag af Tjære og Korn, som altsammen tilhørte private Personer.

Og disse Røvertogter skulde man finde sig i, fordi de blev øvet i Frihedens og Kulturens Navn! Var der da ingen, der kunde se, at man kun benyttede sig af den udmærkede Lejlighed til at ødelægge Finlands opblomstrende Handel?

Nej, det var der ingen, der kunde se. Hans egne Landsmænd var saa forblindede, at han, der misbilligede Korsarbedrifterne, han blev trakteret med Kattemusik.

Han blev mere og mere ophidset, Støjen virkede paa hans Nerver, og han overdrev Betydningen af Studenternes Optræden.

Han begyndte at tro, at Hadet til Rusland, Haabet om Befrielse var stærkere hos Ungdommen, ja, hos hele Befolkningen, end han nogensinde havde anet. Naar man paa denne Maade tog Parti for England, da var man sikkert rede til at gøre Oprør og i blind Tillid til Vestmagternes Løfter stille sig paa deres Side.

Men han saa ogsaa klart, at Ruslands Timeendnu ikke var kommet. Et Oprør nu, det vilde ikke føre til andet, end at Finland blev straffet og ødelagt som Polen. Han saa Landet fuldt af Galger. Han saa Ejendom konfiskeret. Han saa alle Rettigheder tabt. Han saa Finland indlemmet i det russiske Rige, forvandlet til et elendigt styret, forarmet og forsømt Guvernement. Han saa alt Haab slukt for lange Tider, han stirrede ind i en grænseløs Ulykke.

Men truede alt dette, saa trængte man nu til en Mand, der tog en Byrde paa sig, tung som Døden, for at frelse sit Folk. Een Mand maatte tale Advarslens Ord til sine Landsmænd, een Mand maatte vise dem, hvor falsk den Ven var, som nu vilde lokke dem.

Og blev den Mand derfor foragtet og forfulgt, blev han behandlet som en købt Forræder, saa maatte han finde sig i det. I Tider som disse var det nødvendigt, at een Mand ofrede sig for Folket.

III

De, som i denne Tid traf Zachris Topelius, kunde ikke undgaa at lægge Mærke til, at hans Blik havde stærkere Glans, at han bar sit Hoved højere end ellers. Og de undrede sig, thi de vidste, at havde de været i hans Sted, vilde de ikke have vist sig paa Helsingfors Gader.

Folk, som han før havde staaet i et venskabeligt Forhold til, saa til den anden Side naar de mødte ham, og lod være at hilse. Ikke de virkelige, nære Venner, men utallige andre. Zachris

331havde nu boet i Helsingfors i over tyve Aar, og hans Virksomhed havde gjort ham meget populær, hele Byen kendte ham. Selv blandt Folk, som ikke var hans personlige Bekendte, havde han hidtil haft en Mængde Venner;

hvor han kom, var han vant til at møde venlige Ansigter. Nu var alt dette pludselig forandret. Nu saa han, at Folk pegede paa ham, naar de mødte ham, og hviskede noget til den, de fulgtes med, om hans foragtelige Arbejde i russisk Sold.

Hver Gang han mærkede noget saadant, sagde han til sig selv: „Een Mand maa dø for Folket".

Han vidste, at han ofrede sig for alle disse Mennesker, at han reddede dem for grænseløse Ulykker. Han elskede dem med en saa dyb og opofrende Kærlighed, at deres Had ikke kunde naa ham.

I sit Blad vedblev han at advare dem mod England. Han talte om dets Hykleri og Troløshed. Han holdt paa, at Finland nu som altid skulde bevare Troskaben mod den, der var dets Hersker.

Kunde han andet? Der var jo et mægtigt Parti i Rusland, som nu under Krigen var kommet til Magten, og det Parti ventede blot paa et Paaskud til at gøre Finland til et russisk Land. Aldrig havde man oplevet farligere Tider. Det var nødvendigt, at een Stemme i den finske Presse advarede og holdt igen. Den Stemme vilde maaske tabe sin fordums Tiltrækning, men hvad saa? Var der noget saa dyrebart, at han ikke var pligtig at ofre det for sit Fædreland?

Lige siden Krigen brød ud, havde han fundet det

332nødvendigt at skænke den hele sin Opmærksomhed. Der kom derfor ikke mere af Fältskärns be-rättelser i Bladet; han skrev nu ikke om andet end Felttoget og Vestmagternes Politik. Dette var et stort Savn for ham selv. Han elskede at arbejde paa Storværket. Han længtes efter de gamle hyggelige Tider, da Folk standsede ham paa Gaden og spurgte, hvem der mon nu havde Kongens Ring i sit Værge, og da den eneste Bebrejdelse, man havde at gøre ham, var den, at han havde ladet den eft Gang saa elskværdige Gustav Berteiskold blive altfor haard og hovmodig.

Hans Konkurrenter i Pressen, som længe med Ærgrelse havde set paa, at hans Blad satte sig bestandig fastere i Publikums Gunst, benyttede sig af denne Lejlighed til at knuse ham. De fordrejede hans Ord, saa han kom til at tage sig ud som en sneverhjertet Lokalpatriot, der gerne satte Dannelse, Frihed og Fremskridt paa Spil, blot for at spare nogle faa Menneskeliv.

Han var næsten for opfyldt af sin Offertanke til at bryde sig om at gendrive dem. I hans Sjæl herskede en hellig Fred. Han var hævet baade over Had og Frygt. Hans Begejstring for Fædrelandet gjorde, at han ikke kunde føie Smerte.

Nej, hans Sjælefred var ikke forstyrret. Han digtede sine Sylvia-Sange ganske som Aaret før. Den syttende Juni skrev han Sylvias Sommertanker, maaske en lille Smule mere vemodige end tidligere, idet de afspejlede hans Bekymring for Fædrelandet, men de klagede ingenlunde over hans egen Ulykke.

333Grønnes, vor Skov,

grønnes! Din Fremtid vil følge sin Lov.

Fjernt dør Øksedønnene bort,

Tordnen buldrer fra Bygen sort,

Lynene hærge.

Dig, ja dig saa tage de ej,

nej, nej.

Grønnes, vor Skov,

grønnes! Din Fremtid vil følge sin Lov. Bølger, vor Sø,

bølger i Sol om din grønne 0!

Borte er Fredens venlige Sejl,

Krigens Drager kløver dit Spejl,

lystne paa Bytte.

Dig, ja dig saa tage de ej,

nej, nej.

Bølger, vor Sø,

bølger i Sol om din grønne 0!

Kæmper, vort Land,

kæmper og bed for vor Fædrenestrand!

Faren sig nærmer din hellige Kyst,

Aksene trues paa Agrenes Bryst,

Sværdene løftes —

Dig, ja dig saa tage de ej,

nej, nej.

Kæmper, vort Land,

kæmper og bed for vor Fædrenestrand!

Et Par Dage efter kom Emilie og spurgte ham, om han havde lagt Mærke til en Artikel i Mor-gonbladet, der aabenbart sigtede til ham. Den stod i Rubriken Mosaik og hed „Regler efter Baron Knigge."

Indholdet var ganske simpelt det, at dersom nogen erklærer, at det er meget svært at komme til en Overbevisning, og dette havde Zachris for nylig

334skrevet, saa kunde man have den sikre Overbevisning, at denne nogen var — ialtfald en Vejrhane.

Endvidere hævdedes det, at naar nogen holdt lange Taler om sine Hensigters Renhed, om sine dybe Følelser og beklagede sig over, at han blev misforstaaet, da var der sjælden nogen Tvivl om, at denne nogen havde ialtfald — en daarlig Samvittighed.

„Uærlighed, Spytslikkeri og egennyttigt Vejr-hane-Væsen kan besmykke sig saa meget de vil, altid kommer der et uventet Vindstød, som blotter en Flig af den indre Skrøbelighed. Om de saa smiler aldrig saa sødt og bukker aldrig saa høfligt, altid indtræffer der et ubevogtet Øjeblik, da Masken glider til Side og den indre Lumpenhed kommer for en Dag."

Zachris sad og smilede, mens han læste det, men han blev meget bleg. Noget saa frækt som dette havde han næppe ventet. Men han forstod, at det maatte være saaledes. Og han undrede sig næsten over, at Fornærmelsen ikke gjorde mere ondt end som saa.

Han vilde helst have ladet det hele gaa ubemærket hen, men hans Hustru sagde til ham, at han var nødt til at svare.

I denne Tid var det, som om alt sammensvor sig imod ham. For det første blev hans Svar strøget af Censuren, og da han beklagede sig over det hos Censor og krævede Ret til at forsvare sin Ære, saa blev Forbudet alligevel ikke taget tilbage, men Formanden for Censurkomiteen sendte, uden To-pelius' Vidende, den Hilsen til Morgonbladet, at

335det maatte ikke polemisere mod Helsingfors Tid-ningar.

En værre Bjørnetjeneste kunde Censuren ikke have gjort Topelius. Havde den næret lumske Planer om at styrte ham, kunde den ikke have valgt et tjenligere Middel. Nu vidste Morgonbladet, hvad det havde at holde sig til. Der var ikke længer Tvivl om, at Topelius blev protegeret paa højere Steder.

Rygtet kom ikke paa Tryk, men det gik mundtlig fra Mand til Mand. Topelius stod i Regeringens Sold. Han var købt med Professorgagen. Det var sikkert og vist. Censurkomiteen havde forbudt alle andre Blade at polemisere imod ham.

Rygtet naaede ogsaa Zachris. Han tog imod det, som imod alt andet i denne Tid, i stille Underkastelse. Det maatte saa være. Han prøvede ikke mere paa at forsvare sig. Og han gik sin egen Vej, uden at vige til Side, hverken til højre eller venstre.

IV

Det ser ud, som om det var Zachris en Nydelse at dreje Kniven om i Saaret for at vise, at han ikke følte Smerten. Den Sommer rejste han saaledes ikke til Kuddnäs, men lejede nogle Værelser i Humlevik i Nærheden af Hovedstaden. I öster-botten vilde han have fundet Ro. Der havde han Befolkningen paa sin Side. Der var ingen, som troede, at Doktorens Søn fra Kuddnäs havde solgt sig til Russeren. Men denne Lise undte han ikke

336sig selv. Han tog heller ikke Ferie fra Redaktionen denne Sommer. Han turde ikke forlade sin vigtige Post. Han maatte være der for at advare og forebygge.

En smuk Augustaften sad Zachris nede ved Stranden i Humlevik og fiskede. Der gik et Par Studenter forbi. De havde drukket lidt, og da de fik Øje paa ham, puffede de til hinanden, pegede paa ham og lo paa en udannet og stødende Maade. De gik et Stykke henad Stien, saa satte de sig i Græsset og gav sig til at synge. Zachris sad saa nær, at ikke et Ord af Sangen undgik ham. De gjorde sig ogsaa Umage for at udtale Ordene meget tydeligt. Sangen gik paa Marseillaisen Melodi.

Der gaar et Raab som Storm i Høsten, at Frihed er et farligt Ord. Hvem, Brødre, skyldes Varselsrøsten ? Har han sin Rod i ædel Jord?

Zachris var ved at rejse sig op og gaa sin Vej. Blodet foer ham til Hovedet, det bankede saadan i hans Tindinger, at han ingenting kunde høre. Hvad var det, de sang derhenne? Det var sikkert noget forfærdeligt, men han kunde ikke høre det.

Han tvang sig selv til at blive siddende. Han tvang sig selv til at høre efter.

Nu vil han Suomis Sønner blænde med Glansen af det usle Guld, fra vore Fædres Skygger vende vor Trofasthed saa tro og huld.

337Nu vil han Suomis Tanke knægte i Trældoms Spot og Spe, vil Ruslands Tyranni fornægte, for Ruslands Rubler at faa se. „Hvad er vel Frihed værd, naar Pungen slunken er? Nej, Liv og Frihed, Folk og Land betyder ingenting

mod Rigdom, Smiger, Orden, Stand paa denne Jordens Ring."

Endnu et Vers fulgte. Da Studenterne ogsaa havde sunget dette, rejste de sig, tög Huerne af og hilste. Derpaa vaklede de videre.

Den Aften kom Zachris sent hjem og uden Fisk. Fru Emilie blev saa forbavset, at hun spurgte, om der var sket en Ulykke. Nej, ikke andet end at det havde været saadan en dejlig, fredelig Aftenstund. Han havde ikke kunnet lade være at digte en Vise om den. Det skulde Mære et Sylvia-Digt. Han vilde kalde den Fredsbøn i Aftenstilheden. Han vilde bede Kærligheden komme og forjage Hadet, Stormen, Striden.

Den var ikke nær færdig, men her var da et Vers, der var nogenlunde som det skulde være:

Du mægtige, du høje, vær os nær i Aftenfreden paa Naturens Pande! Du, som velsigner, sluk vort Hads Begær og lær os ydmygt ikke at forbande. O, lad os ej med bitre Hjærter staa i Solfaldsskæret, som nu alt forskønner; o, lad ej Hævn fra vore Læber gaa, naar højtidsfuldt mod Himmelen den blaa fra hele Jorden stiger Aftenbønner!

338Han tav, men hans Hustru gik hen til ham og tog hans Hoved mellem sine Hænder.

„Du behøver ikke at fortælle mig noget, hvis du ikke vil," sagde hun. „Jeg ser nok, at nogen har saaret dig dybt. Saa milde Toner finder du ikke, uden du er nær ved at dø af Sorg."

22*ISBRUD

Det var en Nat i April Aar 1856. Zachris Topelius tilbragte den ved Skrivebordet, hvor han havde tilbragt saa mange Nætter før.

Det var paa ny Foraarstid, Isbrudstid. Han sad og tænkte paa svundne Tiders Foraar, da han havde digtet om den kommende Frihed.

* Ja, ja," sagde han til sig selv, „hvorfor ikke skrive en Foraarssang nu ogsaa ? Nu har du mere Grund til det end nogensinde."

Men han viste Tanken fra sig. Han kunde ikke. Der var hændt ham noget, som han aldrig havde oplevet før. Dette Foraar var han træt, sløv og modfalden.

Pludselig rejste han sig og gav sig til at gaa op og ned ad Gulvet. Han følte Trang til at se ind i sig selv, undersøge hvorfra den kom, denne dumpe Ligegyldighed og Ulyst, der trykkede ham.

Den maatte jo stamme fra det forfærdelige, der var hændt ham for to Aar siden, da han blev anset for en Forræder. Foraaret og Sommeren 1854 havde i Sandhed været en Prøvelsens Tid, men allerede om Efteraaret var det begyndt at lysne.

Han mindedes et Brev, han dengang havde

340faaet fra sin gamle Ven, August von Essen. Han opholdt sig i Sverige, men de onde Rygter om Topelius var ogsaa naaet dertil. „Jeg har ikke kunnet billige din Handlemaade," skrev han i den Anledning, „men jeg har beundret dit Mod, din Selvopofrelse ved at gøre dig til Martyr for at naa et ædelt Maal. Det kalder jeg ædelt, stort, beundringsværdigt, saaledes at gøre sig fri for al Egoisme og trods Skrig og Skraal urokkelig gaa videre ad den Vej, man holder for den rette, lade sig selv helt og holdent gaa til Grunde for det almene Bedstes Skyld." —

Allerede disse Ord havde gjort ham godt. Der var altsaa dog nogen, som forstod, at han opofrede sig for sit Fædreland, at han paa sin Vis var en Martyr. Og hvad von Essen videre skrev, havde rørt ham endnu dybere.

„Jeg har tænkt: det maa være en forfærdelig Følelse at være saadan miskendt af alle. Maaske kan det være en lille Lindring for det saarede Hjerte, hvis en gammel Ven varmt og broderligt rækker ham Haanden og siger saadan noget som: Jeg billiger ikke hvad du har gjort, men du er nu som før en ædel, redelig Sjæl, det er du, Fanden gale mig, og saa længe du er det, er jeg ogsaa din gamle, hengivne Ven."

Omtrent paa samme Tid som han havde faaet disse gode Ord fra von Essen, havde han begyndt sine Forelæsninger. Han havde brugt de første Timer til at give en geografisk Beskrivelse af Finlands forskellige Landskaber, og naturligvis havde han kun haft ganske faa Tilhørere. Og de

341der var havde ovenikøbet været meget mutte og tvære, ligesom for at vise at de kun kom til den berygtede Professors Forelæsninger, fordi de nødvendigvis skulde have de Kundskaber. Imidlertid talte han en Time om österbotten, og da han kom ind paa dette elskede Emne, blev han revet med af Minder og Syner; han talte livligt, stemningsfuldt næsten imod sin Vilje. Da Forelæsningen var til Ende, syntes han nok, han sporede en vis Bevægelse blandt de unge, men troede alligevel, det maatte være en Fejltagelse. Da han næste Gang gik op paa Katedret, var imidlertid Auditoriet fuldt af Tilhørere, og man ønskede at høre hans Forelæsning om österbotten een Gang til. Det var en stor Fremgang, og den varede. Han havde nu en talrig og taknemlig Tilhørerkreds ved alle sine Forelæsninger. Han mærkede, at de allesammen lidt efter lidt fik noget tilovers for ham. De mente som von Essen, at han havde haft Uret, men de vilde ikke tro, at han var købt. Og naturligvis var dette et stort Fremskridt i Sammenligning med Tilstanden om Sommeren.

Dette Efteraar fik han ogsaa en anden stor Hjælp. I November udsendte han tredje Bind af " Ljungblommor med Sylvia-Viserne, En lille Dreng, Studentervisen og adskilligt andet. Og denne Gang slog han igennem. Alle

Kritiker talte om ham som en Digter af første Rang, og Publikum syntes at være af samme Mening. De smaa Digte talte ogsaa til Læserens Hjerte og bar Vidne om, at den, der skrev saaledes, han kunde blive en Martyr for sit Land, men han kunde vanskelig

342konspirere til dets Skade. En Anmelder bragte virkelig den Mening til Torvs, at det var dristigt af Topelius at udgive sine Frihedssange, nu da han havde svigtet Frihedens Sag. Men da tog Topelius Mod til sig og viste ham til Rette. „Kom ikke ind i Rosenhaverne med søde Ord blot for at bringe en Tidsel derind fra det store Overdrev udenfor!" tilraabte han denne Mand, som hele Tiden havde været en a f hans bitreste Forfølgere.

Aar 1855 havde han ogsaa taget fat paa Cen-surspørgsmaalet og tydelig bevist, at han ikke havde bedt om Protektion fra den Kant. Alt havde forsaavidt jævnet sig, som man ikke længer troede, han havde ladet sig bestikke. Man holdt dog bestemt paa, at han havde haft Uret i at advare imod England og raade til Troskab mod Rusland.

Men i Marts Maaned Aar 1855 døde Kejser Nikolai og blev fulgt paa Tronen af Alexander den anden, af ham, som fra sin Ungdom af havde vist, at han elskede og forstod Finnerne, søm ansaas for at være frisindet og for ikke at have noget højere Ønske end at gøre alle sine Undersaatter lykkelige.

Samtidig med at denne Forandring indtraadte, havde Topelius ogsaa sporet et Omslag i sine Landsmænds Tankegang. En og anden kunde lade et Ord falde om, at han maaske hele Tiden havde haft Ret. Man kunde maaske haabe at opnaa Frihedens Velsignelser, selv om Landet blev under Ruslands Herredømme. Det var maaske hara, Topelius, der havde været fremsynet, mens de andre havde været enfoldige Drømmere.

343Og Alexander havde virkelig opfyldt alles Forventninger. Han havde nylig været i Finland og havde da paalagt Senatet at forberede Oprettelsen af Folkeskoler, at paabegynde Anlæg af Jernbaner, at træffe Foranstaltninger til Ophjælpning af Handel og Søfart, at indgive Forslag om højere Lønninger for de mindre Bestillingsmænd. Han havde vist sig saa naadig, saa elskværdig, det var aabenbart, at man havde en ny Tid i Vente. Der var dem, der spaaede, at de strenge Universitets-statuter og Sprog-Ukas'en nu vilde blive ophævet, ja, man begyndte at hviske om, at der skulde sammenkaldes en Landdag. Nu havde Kejseren ogsaa gjort Ende paa Krigen. Der var sluttet Fred i Paris den 30. Marts.

Havde da ikke Topelius Grund til i Aar at digte en Foraarssang, skønnere end nogen, der endnu var sprunget ud af hans Hjerne?

Visselig, visselig.

Men Extasen, Offerglæden, der havde holdt ham oppe i hele den svære Tid, den var nu borte. I 1855, da Krigen endnu rasede, da Sveaborg blev bombarderet, da Koleraen hærgede, da Landet var i al Slags Nød, da brændte han stadig af en indre Feber. Han var ganske vist lidt efter lidt hørt op med sine udfordrende politiske Artikler; han fandt det overflødigt at kæmpe yderligere imod et muligt Oprør og vendte tilbage til sine rent kulturelle Bestræbelser, men hele Aaret havde han dog med den største Sikkerhed følt, at han havde handlet rigtigt. En mærkelig Lykke var blevet ham forundt. Han havde haft næsten unaturlig let

344ved at tilgive dem, der forfulgte ham. Martyriet var hans Ære; jo flere Plageaander, jo større Hæder overfor det frelste Fædreland.

Var det fordi Finland ikke længer var i Fare, at den Spændstighed var borte, som hidtil havde holdt ham oppe? Nu følte han Smerten af sine Lidelser, nu laa hele Ydmygelsens Tryk over ham. Hah sagde den ene Gang efter den anden til sig selv: „Hvor jeg har lidt, hvor jeg dog har lidt I"

Og samtidig blev han grebet af Vrede over Menneskenes Ondskab og Grusomhed. Et forfærdeligt Skuespil oprullede sig for ham. Han vred sine Hænder, som han gik der. „Hvor er min Rosenhave?" udbrød han. „Hvor skal jeg nogensinde mere kunne tro paa den, arbejde for den?"

Han tvivlede paa alt. Hvad nyttede alt Arbejde? Menneskene var raa og onde. Det bedste, man kunde sige om dem var, at de ikke vidste hvad de gjorde.

„Hvor jeg har lidt I" udbrød han. „Hvor de har ladet mig lidel Har ikke deres Foragt hvilet paa mig som Islænker? De har ladet mig fryse saa forfærdeligt. Det er derfor, jeg nu ingenting magter."

„Hvor skal jeg kunne skrive en Foraarssang? Deres haarde Hjerters Kulde har nedsænket mig i Magtesløshed. Jeg er frossen, forstenet."

Han følte, at denne Tilstand af Svaghed, af Nedtrykthed, som han havde lidt under i nogle Uger, var en stor Fare. Han maatte vinde sit Livsmod tilbage, sit Haab, sin Tro paa Menneskene, ellers gik han til Grunde.

345„Det er sandt; deres Kulde har gjort mig til en Isklump/1 sagde han, „men jeg maa bryde Isen."

Idet han tænkte det, mindedes han en Barndomsven, den store, mægtige Elv, der strømmede forbi Uleåborg.

Han tænkte ikke paa Elven ved Nykarleby; den knyttede der sig kun glade Erindringer til. Han tænkte paa Elven ved Uleåborg, thi ved dens Bredder havde han ofte gaaet i sørgmodig Følelse af egen Lidenhed og Uformuenhed.

Naar Kammeraterne havde været haarde, naar Lektierne havde været lange, naar Ensomheden havde været tung at bære, da var han løbet ned til den tilfrosne Elv og havde gaaet der og tænkt paa, om den under sit Isdække sørgede som han, om den hadede at være bunden, om den længtes efter Friheden.

Hver Gang den ved Isbrudstid brød sine Lænker, havde han følt en rent overvældende Glæde. Det var, som om han selv var sluppet fri. Netop som Uleå Elv vilde han selv en Dag komme stormende, stærk, forfærdelig, uimodstaaelig, slynge Hindringer til Side, vise alle dem, der havde troet ham bunden---

Han stod pludselig stille.

Den vendte tilbage til ham, denne Følelse, denne forlængst glemte Følelse fra Barneaarene, at han selv var en mægtig Elv. Han gik hurtigt hen til Skrivebordet. Han greb Pennen.

Han trak Vejret tungt. Han havde samme Følelse som da han var lille. Han var Elven. Dog

346ikke den muntre, befriede Elv; han laa endnu bunden under Islænker.

Ja, det var det, han gjorde. Man havde bundet ham med Foragtens Islænke, og han havde endnu ikke sprængt den. Han laa lammet. Hans Hjerte bankede, men svagt; Liv var der endnu, men det føltes ikke som Styrke.

Nu skrev han. Han talte som sig selv, og han talte som Elven. Det var lige meget. De følte ens, de var eet.

Hvis Træl er jeg, at i min Ungdoms Styrke jeg skulde blindt en evig Vinter dyrke? Højbaaren Søn af Finlands havblaa Sø som fri jeg fødtes, fri vil og jeg dø.

Mit Bryst, højtbrusende naar sent det vaarer, blev det ej næret af min Moders Taarer? Og suged ej min unge Strøm sin Kraft paa lønlig Vis af Fædrelandets Saft?

Min dybe Fure, mine Hvirvler stride, der hvister alt, som spærre vil, til Side, er ej hver Draabe, smeltet ind i dem som Dugg, som Regn, en Perle af mit Hjem?

Han skrev med voksende Stolthed, betaget af Tanken. „Det er mig, der er Floden. Det er mit Ophav, jeg er i et og alt en ægte Søn af mit Land. Hvor kan man da tro, jeg er en Trællenatur ?u Og han fortsatte:

Velan, saa vil mit Land jeg værdig være, i Sol, i Nat, i Lyst og Nød det bære. Man skal ej sige, at den finske Elv bær frie Mænd men er en Slave selv.

347Han tænkte ved sig selv: „Dette er for stolt, for stort, saadan kan jeg ikke tale." Men et Øjeblik efter brusede Vreden atter op i ham. „Jeg er en Flod, jeg er en af Finlands stride Elve. Hvor turde man vove at lægge Islænker paa mig? Jeg er ingen lille Strøm eller Bæk. Jeg er en stærk blandt de stærke."

Han skrev med voksende Selvtillid:

Fremad! Min Vej kan aldrig gaa tilbage. Hvi skulde jeg vel Nuets Kraft forsage? Hvi skulde ej min jættestærke Arm med spændte Muskler sprænge Isens Barm?

Jeg vil ha Luft! Jeg vil ha Lys! Min Skæbne skal selv jeg skabe og mod Vold mig væbne, og ve det Baand, som i min Vaarfloms Dyst end vover tynge paa mit Jættebryst!

Han skrev som i en Rus. „Jeg er Elven," tænkte han hele Tiden. „Jeg er mægtig. Lad min Sjæl kun bruge sin Magt!"

Op mine Bække, Strømme! Op, det vaarer! Væld Ungdomskraft af Landets Moderaarer. Forsaml jer alle i mit stolte Fnys til festlig Kamp for Sol og Liv og Lys!

Vi gad nok se den Mur, som vil os stænge. Før skulde Bjærgets Rod vi søndersprænge. Men den, som fej g vil undfly Farens Fynd, skal dø, som Vandløb dør i Dammens Dynd.

Han trak Vejret dybt, næsten med en Stønnen. Anstrengelsen var uhyre. Isen laa endnu over ham. Han gik i en mørk Strømfure neden under den,

348uden Luft, uden Lys. Han kaldte endnu en Tid forgæves Bække og Strømme og Søer til Hjælp.

Men det maatte ikke blive derved. Fremad da til Isbrydning! Op til det forfærdelige Arbejde!

Han gav sig igen til at skrive.

Søvnløs brøler i lysnet Majnat Ämmä's Brænding i snehvidt Gjald. Overlistet, men aldrig kuet, først forkynder den Vintrens Fald.

Og da rejser sig Koivikoski, kaster trodsende Lænken af. Trængt med Brag ud i tredve Fosser gruttes Isen i Niskas Grav.

Han følte sig helt og holdent som den kæmpende Elv. Han regnede Navnene op paa sine Fosser, for i dem maatte Frigørelsen begynde. Han fulgte med bævende Hjerte Isens Kamp med de frembrydende Vande. Han saa den rejse sig taarnhøj i Kamp med Ahmas Bølger. Han saa den paa Flugten plyndre Ladens Afgrøde og knuse Møllens Hjul. Han saa den endnu engang standse Floden ved Merikoski. Han saa Bredderne skælve, Markerne oversvømmes, Gaderne under Vand. Men paa ny blev Isens Kraft brudt. Splintret i tusinde Dele, spredtes den vældige Vinterhær for at slynges i Havet og forgaa.

Egnen aander. Bølgerne synke. Brusende fra sin Brydnings-Leg, fri og sejrende, skrider Floden majestætisk sin vante Vej.

349Igen trak Zachris Vejret dybt.

„Det er gjort," tænkte han. „Isen er brudt, nu er jeg fri. Jeg flyder ubunden mellem mine Bredder, jeg styrter ned ad mine Fosser, jeg dvæler i mine Bugter, jeg breder mig ud til Søer, jeg bærer mine Baade, jeg spejler min Himmel. Jeg gaar som et Baand af Liv gennem Ødemarken, jeg driver mine Møller, jeg falder ud i mit Hav. Jeg er atter mig selv. Jeg er den, jeg skal være."

Han greb Pennen paa ny.

Og nu, min høje, ædle Suomi-Moder, er du tilfreds med dine unge Floder? Og har min Kamp dit Taare-Laan betalt? Er jeg nu værd din Søn at blive kaldt?

Forstaar du nu, at ingen Vinterdrive skal evig Lov for dine Bølger skrive? Som du, mens Isens Byrde bandt min Arm, var ogsaa jeg i Dybet fri og varm.

Visionen, Følelsen af at være Elven, begyndte at forsvinde. Han vaagnede langsomt op af en dyb Fortryllelse. Han følte sig ikke længer som eet med Floden, men han talte endnu i dens Navn.

Dog, blev mit Mod i Farens Fest beruset, og har mit Bryst for stolt af Frihed bruset, for Vaarens Aasyn tar jeg Lauren af og siger: det var dig, som Sejren gav!

Han var stadig en Elv, men nu veg Fortryllelsen mere og mere. Han var i Færd med at forvandles til Menneske igen og talte med Mennesketunge.

350Det var din Sol, som Isens Panser sprængte; det var din Regn, som Liv min Strømflok skænkte, din Kærlighed, som alting overvandt, ieß — ak jeg det rette Nu kun fandt.

Alt, som med Længsel ser mod Gryets Stribe, o, vidste det som jeg sit Nu at gribe, det skulde drikke Kraft af Lysets Væld, det skulde splintre Mur og sprænge Fjæld.

Her var Fortryllelsen fuldstændig brudt. Her talte atter han selv. Nu var det ikke Mennesket, der var Floden, men Floden var blevet Menneske. Og det var godt; saadan vilde han have det. Thi dette var Digtet om hans Kval og hans Kamp, og han vilde sige, at han vidste, han havde sejret. Han vilde tale ud uden Hensyn.

Mere havde han ikke at sige. Men han gentog det stolte første Vers, som for at spørge: „Kan I se, det var sandt, hvad jeg der sagde?"

Hvis Træl er jeg, at i min Ungdoms Styrke jeg skulde blindt en evig Vinter dyrke? Høj baaren Søn af Finlands havblaa Sø som fri jeg fødtes, fri vil og jeg dø.

Men da Pennen faldt ud af den matte Haand 'Og Øjnene lukkede sig for at hvile Hjernen fra Ord og Rim, da herskede der Glæde og dyb Fred i hans Sind.

Han havde faaet udtalt det vigtige, det sande, det stolte, som han trængte til at sige sit Folk efter alt hvad han for dets Skyld havde maattet lide. Nu var Isen borte fra hans Sjæl. Han var modig og forhaabningsfuld som inden Kampen. Han el-

351skede endnu engang Menneskene og troede paa deres Evne til at forvandle deres stakkels elendige Jord til en Rosenhave.

Sylvias Lærketriller hørtes atter under Sky. Eventyrenes Foraarsblomster spirede frem af en lysmættet Jord.ROSENHAVEN

Mange af de Svenske, der er født i det sidste Aarhundrede og har taget nogen Del i dets Liv, har sikkert endnu i frisk Minde, hvordan Zachris Topelius i de Tider indtog en litterær Stormagts-stilling i vort Land. Vi mindes, at det dengang var en selvfølgelig Ting, at hans Navn var kendt af høje og låve, af unge og gamle, kendt ikke alene som en hvilkensomhelst anden Mands, der har udrettet noget stort, men saaledes, at alle saa det Navn i en Straaleglans af skønne og elskede Minder.

Den finske Digter havde, allerede inden vi kunde begynde at overskue vor Samtids Fremtoninger, indtaget Pladsen paa sin velfortjente Trone. Vi havde ikke haft noget at gøre med hans Ophøjelse, vi havde kun at erkende Forholdet. Men blandt de skønneste Minder, vi har fra vor Ungdom, er Billedet af denne Mand, der indtog sin fremskudte Plads med bestandig samme stille Beskedenhed og aldrig svigtende Sindsligevægt. Al Hyldest, al Roes, alle Besøg, alle Hæderstegn, alle Gaver, alle Adresser, al Anerkendelse aflokkede ham ikke et selvglad eller overmodigt Ord. Denne

353fredsæle Olding, der blev ved at være lige ubetvingelig ydmyg, øvede over os alle en Tryllemagt af samme Art som en Skikkelse i et Helgensagn.

Han vidste dog naturligvis, at han paa sin blide Maade herskede ikke alene over sit eget Land, men ogsaa over hele Norden, fremfor alt over Sverige. Han vidste, at der hos os ikke blev holdt et Selskab paa den mest afsidesliggende Herregaard, uden at der ved Klaveret blev sunget „Den rejsende Student" eller „Der sad en Fugl paa Lindekvist", at der ikke blev givet en Studenterkoncert, uden at den henrivende „Sjung! Sjung!" stod paa Programmet. Han var ikke uvidende om, hvordan han var trængt igennem overalt. I Skolerne stavede Begynderen sig frem ved Hjælp af Pikku Matti eller Bullerbasius, mens Drengen i sit Gymnasium og den unge Pige, der voksede op i Hjemmet, med samme Henrykkelse hentede deres væsentligste historiske Kundskab fra Fält-skärns berättelser. Ved Skolernes Præmieuddeling om Foraaret fik den bedst begavede Discipel „Ljungblommor" eller „Nya Blad". Mangen bedrøvet Fader hviskede ved sin Søns Grav Sangen til „En lille

Dreng", og mange ulykkeligt elskende trøstede hinanden med Ordene fra „Vin-tergatan":

Og alt, som paa den dunkle Jord har elsket rent og ømt, og som af Død og Synd og Sorg blev til at skilles dømt, har det blot Magt at bygge sig til andre Verdner Bro, forvist det skal sin Attraa naa, dets Længsel skal faa Ro.

Skulde vort kongelige Teater i Stockholm give en national Forestilling, da gik „Regina von Em-

354meritz" over Scenen. Vilde man i en lille By tjene Penge ved en Basar, lod man unge Herrer og Damer af de bedste Familier spille „Prinsessan Törn-rosa" eller „Fågel blå". Og skulde der spilles Komedie i Barnekammer eller Skolestue, saa indstuderede man under uhyre Jubel „David och Goliath" eller „Var god mot de fattiga".

Udgiverne af Julekalendere var fortvivlede, naar de ikke kunde byde deres Læsere et Par lyriske Smaadigte af Topelius. Blandt Julegaverne var „Läsning för barn" i det skinnende røde Bind saa selvfølgelig, at man ikke engang behøvede at spørge, om den var der. Den Topeliuske Lyre klang ved vore Vegafareres Hjemkomst, den sang vort Nytaar ind, den fulgte os i Sorg og i Glæde.

Der kom ofte Rygter og Bud til os om, hvor foragtet Svenskheden i Finland var, og hvordan de svenskfødte der ikke vilde vedkende sig deres svenske Navn eller tale deres svenske Sprog. Naar Harmen herover var ved at stige os til Hovedet, kom der altid fra ham et beroligende, forklarende, retfærdigt Ord. I mange Aar var det ham, som, skønt han selv havde været en af den finske Races Vækkere, dannede det bedste Baand mellem de svenske Stammer paa hver sin Side af den botniske Bugt.

Vi vidste ogsaa, at naar den finske Digter kom til Stockholm, blev han modtaget paa Kajen af svenske Skolebørn, der hilste ham med Leveraab. Naar Svenske rejste til Finland, da var en Udflugt til Topelius* Hjem, Björkudden, et af Rejsens vigtigste Maal og blev bagefter skildret i

23*

355vore Blade i begejstrede Ord. Vi vidste mere om, hvordan Zachris Topelius tilbragte sine Dage, med Arbejde, Fisketure og hyppige Rejser til Hovedstaden, end vi vidste om nogen af vore egne Stormænds Liv.

Vore Forfattere sendte ham deres Bøger med ærbødig Tilskrift, og vore Smaabørn prentede med stive Fingre en Tak for Vers og Eventyr. Hans store Dage, hans Halvfjerdsindstyvéaars-dag, hans Firsindstyveaarsdag var Festdage ogsaa i Sverige. Telegrammer, Gaver, Breve og Bladartikler bragte ham Bud om, at han virkelig var den svenske Nations Digter.

Men hvor elsket og æret Zachris Topelius end var hos os, vidste vi alle, at den Plads, han indtog i Sverige, ikke kunde lignes med den Rolle, han spillede blandt sine Landsmænd.

Det var vel ogsaa som Digter, han først og fremst virkede blandt dem, men hans Digtning stod i et saa nært og inderligt Forhold til Folkets skiftende Skæbner, at han i langt højere Grad end nogen Statssekretær eller Senator syntes at være hele Folkets Talsmand og Stedfortræder.

Skulde et Foretagende sættes i Gang, eller var en ny offentlig Bygning færdig, da kaldte man paa den Topeliuske Muse for at faa et Festdigt, som om man vidste, at dermed havde en god Aand taget Værket under sin Beskyttelse. Topelius' Pro-motionsprologer sendte de nybagte Magistre ud til deres Arbejde med Ord, som mindede dem om Fædrelandets Krav til dets unge Videnskabsmænd. Hans Skolemarcher, hans Studentervise var den

356finske Jords Formaning til de unge om at være modige og forhaabningsfulde. Finner, der længe havde levet i fremmede Lande, modtoges ved deres Hjemkomst af et Digt fra hans Haand, der viste dem, at Fædrelandet med Taknemlighed havde fulgt deres Arbejde. Ingen fremragende finsk Mand lagdes i sin Grav, uden at hans Pris blev sunget af den Sanger, som Finland syntes at have valgt til at føre Ordet for sig.

Blev hans Land hjemsøgt af den farligste af alle dets Fjender, den ødelæggende Frost, da var det ham, der lig en af Israels Profeter opløftede sin Røst og i hele Folkets Navn gjorde Afbigt for Herren, erkendte, at de havde syndet i Overflod og Vellevned og bad om Skaansel. Naar der fra fremmede Lande blev sendt Hjælp til de

nødlidende, da var det igen ham, der førte Ordet for sit Land og sendte dets Tak ud i Verden.

Var han ikke Fædrelandets Repræsentant, da han skænkede de finske Skoler sine to Læsebøger? Var det ikke som dets Stedfortræder, han fortalte sin Samtid om Landets fordums Tilskikkelser og befordrede ethvert af Nutidens Fremskridt? Og var det ikke i Finlands Navn, han søgte at mægle mellem Svensk og Finsk, unde det gamle Ære og det ny Ret til at leve?

Vi vidste jo, at der i Finland lige til 1877 levede en Mand, der var større end han, en af Digtekunstens største Mestre, men Runeberg havde i mange Aar været fængslet til Sygelejet. Og selv om ikke Sygdom havde hæmmet ham, saa var hans Natur saadan, at den ikke tillod ham at træde

357offentlig frem. „Han trak sig sky tilbage for sin Berømmelse." Han, der ved sit statelige Ydre og hele sin aandsbaarne Personlighed syntes selvskreven til Landets aandelige Fører, kunde aldrig have bekvemmet sig til at indtage denne Stilling.

Det blev hans tro og beundrende Discipel, Manden med det ubetydelige Ydre, der tog den Kappe op, som den anden lod ligge. Han stod sikkert i sine sidste Aar for sine Landsmænd som en god Husaand, en Skytsengel; de vilde have ham med overalt, hans Medvirken bragte Lykke. De var glade over, at han var til, de anede, at Finlands Velfærd paa en eller anden Maade hang sammen med, at han levede iblandt dem.

For alle os, som var med i de Tiders Liv, syntes den gamle Mand paa Björkudden at leve i en vidunderlig og fortryllet Verden. Det var lykkedes ham at omskabe alle, der kom i Nærheden af ham, saa de lagde al Haardhed a f og kun viste ham Mildhed og Kærlighed. I sit eget Land, i vort Land, i hele Norden havde han kun Venner. Forsaavidt som det er muligt for Mennesker at dømme om den Slags Ting, skulde man tro, at han le vede i en Fredens og Glædens Rosenhave.

Men var det nok for ham, at han paa denne Maade havde kunnet skabe et fredlyst Omraade om sig selv? Var det dette, han i sin Ungdoms Drømme havde stræbt efter?

Nej, visselig ikke. Hvad han ønskede og begærede, for sit eget Land og for vort Land og for alle Riger paa Jorden, det var, at de skulde befolkes af Mennesker, som lige fra Livets Begyn-

358deise tog Vare paa deres Sjæl, som dyrkede dens Jordsmon, skaffede den Næring og forøgede dens Skønhed. Han krævede af alle, at de af deres Sjæls vide Felt skulde skabe et Paradis, hvor der bestandig voksede kostelig Frugt, hvor Kildevæld sprang frem a f Jorden, hvor uskyldig Leg gik over smilende Enge, hvor Tiger og Hjort græssede Side om Side, hvor Luften svævede blaa og mættet af Mildhed over skinnende Bjerge, hvor Livets Træ og Kundskabens Træ hvælvede deres mægtige Kroner, hvor Engle vogtede Porten og Guds Stemme hørtes.

Thi han selv var bleven en saadan det indre Livs Mester under uafladeligt Arbejde fra Barneaar til Sølverhaar. I det mindste forekommer det os svagsynede saaledes, naar vi ser hans Sjæls Herlighed skinne frem i Forsonlighed, i Glæde, i Fredsommelighed, i Sjælefred, i velgørende Rigdom.

Skulde det nu kun være lykkedes ham at fremelske en Sjælens Rosenhave hos ganske faa, maaske ikke hos nogen, da maa man ikke bebrejde ham dette, thi sligt staar ikke i en enkelt Mands Magt. Det er noget, Mennesker har arbejdet paa i Aartusinder, og ny Slægtled vil i ny Aartusinder arbejde for samme Maal.

Men vi trænger til at vide, at Arbejdet ikke er forgæves, at Maalet ikke er uopnaaeligt, og alle de, som ved deres Liv og deres Værk er en Borgen for dette, de hviler paa fuldendte Gerning.